

PROVINCIE FLEVOLAND

Programmabegroting 2023

Aan Provinciale Staten van Flevoland

Voor u ligt de Programmabegroting 2023, een jaar waarin Statenverkiezingen gehouden worden. Dit is daarmee de laatste begroting in deze coalitieperiode en staat dan ook in het teken van de afronding van het Coalitieakkoord 2019-2023 'Ruimte voor de Toekomst'.

We zijn ervan overtuigd dat de provincie een rol van betekenis kan spelen in het zoeken naar oplossingen voor de problemen waar de Flevolandse samenleving voor staat. Tegelijk zijn wij ons ervan bewust dat we die rol alleen goed kunnen vervullen in een goed samenspel van overheden en in open overleg met andere betrokken partijen. Dat is dan ook hoe wij in de praktijk te werk willen gaan. Het is ook de kern van het thema 'Vernieuwend bestuur'. We willen inwoners raadplegen door nieuwe methoden in te zetten. In een vroeg stadium gaan we de dialoog aan met de samenleving en nodigen ondernemers, instellingen en medeoverheden uit met ons mee te doen.

Financieel gezien presenteren wij een solide en sluitende meerjarenbegroting 2023-2026. Afgelopen voorjaar zijn in de perspectiefnota voorstellen gedaan voor de jaren 2023-2026. Deze voorstellen zijn, samen met de uitkomsten van de Algemene Beschouwingen, verwerkt in het financiële kader van deze begroting, danwel geoormerkt binnen de 'Brede Bestemmingsreserve'.

De Programmabegroting 2023 vindt u in zijn geheel terug op www.flevoland.nl/loket/financien. Een toegankelijke digitale webversie kunt u raadplegen via <https://flevoland.begroting-2023.nl>.

Gedeputeerde Staten van Flevoland,

De secretaris,

de voorzitter,

Inhoudsopgave

Hoofdpijnen	6
II. Financiën	6
III. Weerstandsvermogen	7
IV. Samenstelling college van Gedeputeerde Staten	8
V. Leeswijzer	9
II Programmaplan	13
1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	14
Inleiding	15
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	19
1.2 Water	23
1.3 Totale lasten en baten	24
2 Landbouw, visserij en natuur	25
Inleiding	26
2.1 Landbouw & Visserij	29
2.2 Natuur & landelijk gebied	31
2.3 Totale lasten en baten	37
3 Economie	38
Inleiding	39
3.1 Economische ontwikkeling	42
3.2 Gebiedsopgaven	44
3.3 Totale lasten en baten	48
4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving	49
Inleiding	50
4.1 Recreatie en toerisme	53
4.2 Cultuur en erfgoed	54
4.3 Krachtige samenleving	56
4.4 Totale lasten en baten	58
5 Energie, duurzaamheid en milieu	59
Inleiding	60
5.1 Regionale energiestrategie	64
5.2 Duurzaamheid en circulaire economie	65
5.3 Milieu: lucht, bodem, geluid	66
5.4 Klimaat akkoord	68
5.5 Totale lasten en baten	69
6 Mobiliteit	70
Inleiding	71
6.1 Openbaar vervoer	76
6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit	78
6.3 Infrastructuur	80
6.4 Totale lasten en baten	83

7 Vernieuwend bestuur	84
Inleiding	85
7.1 Bestuur	89
7.2 Provinciale Staten	93
7.3 Algemene dekkingsmiddelen en stelposten	95
7.4 Bedrijfsvoering.....	97
7.5 Reserves.....	98
7.6 Totale lasten en baten.....	100
III Paragrafen	101
1 Lokale heffingen	102
1.1 Beleid ten aanzien van heffingen.....	102
1.2 Kwijtscheldingsbeleid	103
1.3 Overzicht tarieven	103
1.4 Lokale lastendruk.....	103
1.5 Opbrengst van de lokale heffingen	105
2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	106
2.1 Algemeen.....	106
2.2 Risicobeleid en risicomanagement.....	106
2.3 Risicoprofiel	107
2.4 Weerstandsvermogen	109
2.5 Toelichting op de risico's.....	110
2.6 Niet financiële risico's	121
2.7 Financiële kengetallen BBV	122
3 Onderhoud kapitaalgoederen.....	124
3.1 Algemeen.....	124
3.2 Beleidskader ten aanzien van het onderhoud	125
3.3 Middelen.....	128
4 Financiering.....	130
4.1 Algemeen.....	130
4.2 Ontwikkelingen.....	130
4.3 Treasurybeleid	130
4.4 Uitvoering treasurybeleid.....	132
4.5 Renteschema.....	132
5 Bedrijfsvoering.....	134
5.1 Algemeen.....	134
5.2 Onderdelen bedrijfsvoering	134
6 Verbonden partijen.....	140
6.1 Algemeen.....	140
6.2 Overzicht verbonden partijen.....	141
7 Grondbeleid	153
IV Financiële begroting	155

1	Overzicht baten en lasten	156
1.1	Financieel overzicht	156
1.2	Grondslagen waarop de ramingen zijn gebaseerd	165
1.3	Incidentele baten en lasten	165
2	Uiteenzetting financiële positie	167
2.1	Uitgangspunten voor de Programmabegroting 2023	167
2.2	Geprognosticeerde begin- en eindbalans	168
2.3	Bijdrage EMU-saldo	168
2.4	Jaarlijks terugkerende arbeidsgerelateerde verplichtingen	169
2.5	Investerings in vaste activa	169
2.6	Financiering	171
2.7	Reserves en voorzieningen	171
2.8	Financiële diagnose en kengetallen	174
	Bijlagen	176
	Aanvaarde moties en amendementen Perspectiefnota 2023-2026	177
	B. Overzicht reserves en voorzieningen	181
	C. Specificatie van de verdeling van de lasten en baten over de taakvelden	196
	D. Specificatie van incidentele baten en lasten	199
	E. Afkortingenlijst	204

Hoofdlijnen

Hoe snel de wereld kan veranderen is begin dit jaar maar weer gebleken. Alles en iedereen leek na twee roerige pandemiejaren eindelijk weer een beetje terug naar het 'oude normaal' te gaan, toen Rusland Oekraïne binnenviel.

Tien miljoen Oekraïners ontvluchtten hun vaderland in de eerste zes maanden na de invasie. De oorlog aan de buitengrens van Europa voelde dichterbij en dreigender dan ooit. Bovendien zette de wereldwijde afhankelijkheid van het Russische gas iedereen aan het denken. Tegen de achtergrond van deze veranderende wereld presenteren wij u de Programmabegroting 2023. Het is de laatste van het huidige college. Komend voorjaar mag Nederland zijn stem uitbrengen voor Provinciale Staten en breekt een nieuwe coalitieperiode aan.

De oorlog kwam dit jaar letterlijk en figuurlijk dichtbij. Niet alleen door de vele Oekraïense vluchtelingen, die we met open armen hebben ontvangen, maar ook doordat we te maken kregen met prijsinflatie.

Zonnebloemolie was maandenlang niet te krijgen of alleen tegen torenhoge prijzen, maar ook de andere boodschappen werden fors duurder. En wat te denken van de energietarieven die maar omhoog blijven schieten.

We lijken te leven in tijden van crisis. Zo is er een crisis rond energie, stikstof, klimaat, vluchtelingenopvang en woningbouw. Om er maar een paar te noemen. En dan dreigt er ook nog een watercrisis en een recessie. Dit alles brengt onzekerheid met zich mee.

De afgelopen jaren hebben we hard gewerkt aan de uitvoering van het coalitieakkoord 'Flevoland, ruimte voor de toekomst', maar ook aan de maatschappelijke opgaven en ambities die daarna op ons pad kwamen. Steeds meer en steeds vaker blijkt de provincie een belangrijke zo niet onmisbare schakel op weg naar de oplossing. Voor Flevoland is deze sleutelrol een jas die haar als gegoten past. Hoewel we de jongste provincie van Nederland zijn, durven we onze nek uit te steken. Wij liggen centraal in Nederland als de natuurlijke schakel tussen de Randstad en het oosten en noorden van het land. Verder zijn we vanuit onze positie bij uitstek in staat de samenwerking met onze gemeenten, het Rijk en Europa te versterken.

Dus spreken wij samen met de zes gemeenten in Flevoland onomwonden uit dat wij voor 2050 meer dan 100.000 woningen gerealiseerd willen hebben in de provincie met daarbij nadrukkelijk alle voorzieningen en infrastructuur die nodig zijn om een samenleving te bouwen. Het is een van de thema's uit onze strategische agenda waarover we in gesprek zijn met het Rijk. We streven niet alleen naar vitale steden en dorpen, maar werken ook aan een toekomstbestendige regionale economie – met bijvoorbeeld een koploperspositie voor de duurzame landbouw – en een robuust natuurlijk fundament dat we willen versterken met onze ruimtelijke ontwikkelingen. Uiteindelijk moet onze strategische agenda in de eerste helft van 2023 leiden tot concrete afspraken met het Rijk over de doorontwikkeling van Flevoland.

Wat 2023 de provincie exact gaat brengen is nog enigszins koffiedik kijken. We hebben immers te maken met Provinciale Statenverkiezingen en tal van onzekerheden op allerlei terreinen. Desalniettemin blijven we onverminderd onze schouders zetten onder de maatschappelijke opgaven die er liggen. Juist in onzekere tijden blijft het zaak de Flevolandse economie en samenleving te steunen waar mogelijk. We zullen uiteraard blijven verbinden en samenwerken om Flevoland voor iedereen een prettige woon- en werkomgeving te laten zijn. Nu en in de toekomst. Dat is waar het ons uiteindelijk om te doen is.

II. Financiën

De Programmabegroting 2023 is gebaseerd op het huidige financiële kader, bestaande uit de voorstellen vanuit de, in juni 2022 door Provinciale Staten, vastgestelde Perspectiefnota 2023-2026 en al door PS (of in mandaat) tot en met 1 juli 2022 vastgestelde begrotingswijzigingen. Vervolgens zijn de autonome ontwikkelingen, zoals effecten van de meicirculaire Provinciefonds en het voertuigenoverzicht MRB van 1 juli 2022 en enkele onontkoombare nieuwe ontwikkelingen in deze begroting verwerkt. Structurele mutaties vanuit het Coalitieakkoord 2019-2023 zijn verwerkt voor zover deze voldoende concreet zijn.

Naast deze effecten zijn bij het nader uitwerken van de Programmabegroting 2023 overige voor- en nadelige effecten ontstaan en is een nadere invulling gegeven aan een enkele motie en een p.m.-post uit de perspectiefnota. Deze effecten zijn, conform de bestendige gedragslijn, eveneens verrekend met de stelpost 'Nieuw Beleid'. De resterende vrije ruimte bedraagt € nihil in 2023.

Saldo lasten en baten per programma	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water	11.334	11.360	12.150	9.905	9.606	9.619
2 Landbouw, visserij en natuur	17.793	24.143	26.237	16.121	17.989	12.310
3 Economie	7.925	13.740	11.529	8.922	4.303	4.318
4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving	10.363	11.971	10.867	10.116	9.331	9.331
5 Energie, duurzaamheid en milieu	8.490	9.780	10.212	7.696	7.654	7.654
6 Mobiliteit	49.885	60.361	63.981	63.356	64.565	64.401
7 Vernieuwend bestuur	-123.319	-129.247	-126.910	-115.755	-115.639	-114.940
Saldo (- = voordelig saldo)	-17.529	2.108	8.066	362	-2.191	-7.306
Stortingen in reserves	46.883	48.917	32.107	20.537	19.379	19.110
Onttrekkingen aan reserves	-45.664	-51.024	-40.173	-20.899	-17.188	-11.804
Saldo reservemutaties	1.219	-2.108	-8.066	-362	2.191	7.306
Geraamd resultaat (- = overschot)	-16.310	0	0	0	0	0

x € 1.000

Onderstaand is het saldo van de stelpost 'Nieuw Beleid' weergegeven, inclusief de binnen deze stelpost nog aanwezige oormerken. Voor een detailoverzicht van de stelpost 'Nieuw Beleid' wordt verwezen naar tabel 1.11a (onderdeel 'IV Financiële begroting').

	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	
Eindsaldo stelpost 'Nieuw Beleid' in begroting 2023	A	5.744	20.176	16.295	10.361
Bestaande oormerken, waarvan:					
A. Oormerken Coalitieakkoord 2019-2023		0	1.038	1.038	1.775
B. Oormerken n.a.v. Najaarsnota 2020*		5.694	18.936	15.116	8.226
C. Overig		50	202	142	360
Totaal nog geoormerkt	B	5.744	20.176	16.295	10.361
Vrije ruimte stelpost 'Nieuw Beleid' in begroting 2023	A -/- B	0	0	0	0

x € 1.000

*De positieve begrotingssaldi over de jaren 2023 tot en met 2026 zijn, in lijn met voorgaand jaar, toegevoegd aan het oormerk 'Nieuwe bestuursperiode' binnen de stelpost 'Nieuw beleid'.

In onderdeel 'IV Financiële begroting' is een toelichting op de mutaties in de stelpost 'Nieuw Beleid' opgenomen als ook een uiteenzetting van de financiële positie. Daarnaast is een toelichting gegeven op het verloop en de vrije ruimte van de 'Brede Bestemmingsreserve'.

III. Weerstandsvermogen

De paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' geeft een overzicht van de belangrijkste risico's van de provincie. Het risicoprofiel is in de Programmabegroting 2023 afgenomen ten opzichte van de Jaarstukken 2021 (van € 9,9 mln. tot € 8,8 mln.). De weerstandscapaciteit is juist toegenomen (van € 15,3 mln. tot € 17,6 mln.). Per saldo neemt de weerstandsratio toe van 1,5 tot 2,0. Deze bevindt zich daarmee binnen de bandbreedte van 1,1 tot 2,0, zoals vastgelegd in de 'Nota Risico- en Weerstandsvermogen 2021'.

IV. Samenstelling college van Gedeputeerde Staten

De samenstelling van het college (inclusief bijbehorende portefeuille) is als volgt:

Naam	Portefeuille
Dhr. L. (Leen) Verbeek <i>Commissaris van de Koning</i>	Voorzitter Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten met in portefeuille: Rijksheertaken, Burgemeesterszaken, Aangelegenheden Koninklijk Huis, Koninklijke onderscheidingen en predikaten, Integriteit, Bemiddelingsverzoeken, Bezwaar en beroep, Openbare orde en veiligheid, Ondermijning, Veiligheid/Crisisbeheersing, Veiligheidsregio Flevoland, Archiefinspectie.
Dhr. J. (Jan) de Reus	Gedeputeerde met in portefeuille: Ruimtelijke ordening, Wonen, Landschap, Almere 2.0 (incl. RRAAM, Schaalsprong Almere, handelingsperspectief, Fonds Verstedelijking Almere en afronding IFA), Amsterdam Lelystad Airport (incl. Lelystad Airport Businesspark en OMALA incl. Airport Garden City C.V.), Mobiliteit (incl. infrastructuur, OV, verkeersveiligheid, IJsseldelta Zuid en Smart Mobility), MITC, Personeel & Organisatie, Bestuurlijke Adviescommissie (BAC) DROW, BAC Mobiliteit en BAC Werkgeverszaken en 100.000 woningen 1e loco commissaris van de Koning.
Mw. C.W. (Cora) Smelik	Gedeputeerde met in portefeuille: Duurzaamheid (incl. stuurgroep Duurzaamheid, Het Goede Voorbeeld en beleid circulariteit/circulaire economie), Milieu (incl. bodem, klimaatadaptatie, VTH, omgevingsdiensten en Afvalzorg), Omgevingsvisie (incl. samenwerkingsagenda, Ruimte voor Initiatief, opgave gericht werken en Omgevingswet), Bestuurlijke vernieuwing, Inkoop & Aanbesteding en BAC VTH. 2e loco commissaris van de Koning.
Dhr. J.N.J. (Jan-Nico) Appelman	Gedeputeerde met in portefeuille: Economie (ruimtelijk-economisch beleid, uitvoering circulaire economie, Topsectoren en MKB, Horizon, Lelystad Airport Businesspark, OMALA, EFRO en Interreg), Floriade, Agrofood (Landbouw & Visserij), Landbouw Meerdere Smaken, Maritieme strategie (incl. Flevokust Haven, Maritieme Service Haven en Kornwerderzand), Human Capital-Agenda (incl. Hoger onderwijs), GR Regionaal Historisch Centrum Het Flevolands Archief (beleid), Facilitaire zaken en BAC Economie. 3e loco commissaris van de Koning.
Dhr. J.A. (Jop) Fackeldey	Gedeputeerde met in portefeuille: Energietransitie (coördinatie Klimaatakkoord, energiebesparing, warmtetransitie, windenergie, zonne-energie, energie-innovatie en EEF), Krachtige Samenleving (incl. gezondheid/zorg en Fonds Krachtige Samenleving), Toerisme & recreatie (incl. gebiedspromotie), Kwaliteit openbaar bestuur (incl. bestuurlijke zaken, Regiegroep MRA, Coördinatie Regio Zwolle, IPO-bestuur en coördinatie IBT), Communicatie & ICT, BAC Energie en Corona. 4e loco commissaris van de Koning.
Dhr. H.J. (Harold) Hofstra	Gedeputeerde met in portefeuille: Natuur (incl. natuurbeheer, N2000, natuurontwikkeling, Nieuwe Natuur, ontwikkeling Oostrand, GLB en POP), Vitaal Platteland (Fonds Vitaal Platteland), Water (incl. drinkwaterbescherming, Kaderrichtlijn Water, kaderstelling Waterschap, Markermeer-IJmeer), Financiën (incl. financieel toezicht gemeenten, Rijksvastgoedbedrijf en deelnemingen), Sport, BAC Vitaal Platteland, BAC Financiën en Stikstof. 5e loco commissaris van de Koning.
Dhr. M.A. (Michiel) Rijsberman	Gedeputeerde met in portefeuille: Kunst en cultuur (incl. musea, landschapskunst en programmalijs 4 Fonds Verstedelijking Almere), Verhaal van Flevoland, Nationaal Park Nieuw Land (incl. uitvoering N2000 Beheerplan Oostvaardersplassen en rapport Van Geel, Marker Wadden en Oostvaardersoever), Europa (incl. Comité van de Regio's, vertegenwoordiger EU-netwerken en Huis Nederlandse Provincies), Lelystad Next Level en BAC Cultuur. 6e loco commissaris van de Koning.
Dhr. D.J. (Hans) Tijl	Provinciesecretaris/algemeen directeur

Gedeputeerde Staten van Flevoland verrichten naast hun bestuurlijke functie een aantal nevenfuncties. Zie voor een volledig overzicht: www.flevoland.nl

V. Leeswijzer

Doelstelling programmabegroting

De programmabegroting is een belangrijk instrument voor Provinciale Staten (PS). Hierin worden de keuzes vastgelegd voor de inzet van de financiële middelen die de provincie ter beschikking staan. Deze keuzes worden op grond van het budgetrecht door PS gemaakt. De keuzes houden verband met de doelstellingen en activiteiten van de provincie. De programmabegroting is daarmee een belangrijk instrument om inhoud te geven aan de kaderstellende rol van PS.

Plaats programmabegroting in de planning en control cyclus

In de programmabegroting wordt vastgelegd wat de provincie wil bereiken, wat daarvoor wordt gedaan en welke financiële middelen daarvoor beschikbaar worden gesteld. Dit document wordt door PS vastgesteld. In de productenraming, die door GS wordt vastgesteld, is een nadere detaillering van de geraamde budgetten opgenomen.

Tussentijds kunnen plannen worden bijgesteld aan actuele ontwikkelingen. Dat kan als onderdeel van de reguliere planning en control cyclus gebeuren via de *perspectiefnota (PN)* en de *zomernota (ZN)*, maar ook incidenteel op basis van door PS en GS genomen besluiten. Deze bijstellingen krijgen hun financieel beslag via begrotingswijzigingen die door PS worden vastgesteld (of in mandaat door GS, conform de financiële verordening).

In de *jaarstukken* wordt eindverantwoording afgelegd over de uitvoering van de ambities, zoals verwoord in de programmabegroting en eventueel bijgesteld bij de perspectief- en zomernota of separate voorstellen. Er wordt aangegeven in welke mate de doelstellingen zijn gerealiseerd en er wordt verantwoording afgelegd over daarvoor uitgevoerde activiteiten en de inzet van financiële middelen. Dit document vormt de basis voor de controlerende rol van PS.

Structuur programmabegroting

De structuur van de programmabegroting wordt bepaald door wettelijke en niet-wettelijke voorschriften.

Wettelijke voorschriften: het BBV

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bevat voorschriften voor de programmabegroting. Deze dient de volgende onderdelen te bevatten:

- het *programmaplan*, waarin per beleidsprogramma expliciet wordt ingegaan op de beoogde maatschappelijke effecten en de wijze waarop zal worden getracht deze te verwezenlijken en de betrokkenheid van de verbonden partijen hierbij. Het geheel wordt gecompleteerd met de raming van de baten en lasten. Een programma is een samenhangend geheel van activiteiten om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken. Tevens zijn in het programmaplan de verplicht voorgeschreven BBV-beleidsindicatoren opgenomen;
- de *paragrafen*, bedoeld als nadere toelichting op onderwerpen die van wezenlijk belang zijn voor het inzicht in de financiële positie. Zij geven de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen weer. De wettelijk verplichte paragrafen zijn: Lokale heffingen, Weerstandsvermogen en risicobeheersing, Onderhoud kapitaalgoederen, Financiering, Bedrijfsvoering, Verbonden partijen en Grondbeleid. Daarnaast kan besloten worden om additionele paragrafen op te nemen, hier is vooralsnog geen gebruik van gemaakt;
- een *overzicht van baten en lasten*, dat alle baten en lasten van de in het programmaplan opgenomen activiteiten bevat, ter ondersteuning van de autorisatiefunctie van PS;
- een *uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting daarop*, waarin speciale aandacht wordt geschonken aan investeringen, financiering, reserves en voorzieningen;
- de bijlage met het *overzicht van de geraamde lasten en baten per taakveld* en de *specificatie van incidentele lasten en baten*.

De drie laatste onderdelen vormen samen de Financiële begroting. Deze ondersteunt niet alleen de autorisatiefunctie van PS, maar vormt ook de basis voor de verantwoording na afloop van het boekjaar (inclusief de controle van de rechtmatigheid en het getrouwe beeld van de jaarrekening door de externe accountant).

Niet-wettelijke vormeisen

Ieder hoofdstuk uit het programmaplan begint met een inleiding met daarin de doelenboom en de indicatoren horende bij het programma. Dit wordt gevolgd door de programmaonderdelen waarbinnen aandacht is voor de doelstellingen en activiteiten, zoals deze voortvloeien uit het Coalitieakkoord 2019-2023.

Uitwerking in 2023

- In het voorjaar 2019 is het Coalitieakkoord 2019-2023 opgesteld. De structuur en inhoud (waaronder doelen en activiteiten) van deze begroting sluiten hierop aan.
- Er is getracht de accenten van het coalitieakkoord te vertalen naar herkenbare indicatoren, daarbij aangetekend dat (nog) niet alle doelen te vertalen zijn naar indicatoren. Voor de nu voorliggende Programmabegroting 2023 betekent dit dat de indicatoren in beperkte mate zijn gewijzigd ten opzichte van voorgaand jaar.
- Onderwerpen uit het coalitieakkoord met een structureel begrotingseffect zijn in deze begroting verwerkt indien besteding van deze middelen voldoende concreet is. Voor een beperkt aantal onderwerpen dient eerst nog een nadere uitwerking en/of besluitvorming plaats te vinden, deze zijn daarom vooralsnog geoormerkt binnen de stelpost 'Nieuw Beleid'. Onderwerpen met een incidenteel effect, waarvoor al dekking beschikbaar is vanuit bestaande bestemmingsreserves zijn vooralsnog geoormerkt binnen de desbetreffende reserves.
- Ook de in de Perspectiefnota 2023-2026 opgenomen voorstellen die in 2023 een bijdrage leveren aan de beoogde maatschappelijke effecten, zijn verwerkt in het programmaplan.
- De stelpost 'Nieuw beleid' bevat de vrij besteedbare middelen (het begrotingssaldo 2023 en volgende jaren). De stelpost (en de diverse oormerken daarbinnen) is ingezet om enkele autonome begrotingseffecten te dekken. Dit overeenkomstig de Perspectiefnota 2023-2026. Daarnaast hebben een aantal zaken - op basis van bestaand beleid - effect gehad op het begrotingssaldo (zie tabel 1.11a onderdeel 'IV Financiële begroting').
- De budgetten 2023 en verder zijn (waar van toepassing), overeenkomstig de Perspectiefnota 2023-2026, gecompenseerd voor prijsontwikkelingen, ten laste van de daarvoor beschikbare stelpost 'Loon- en prijsontwikkeling'.
- In het voorjaar van 2020 heeft de Commissie Besluit Begroting & Verantwoording (BBV) een nadere interpretatie gegeven ten aanzien van de wijze waarop verstrekte (meerjarige) subsidies dienen te worden toegerekend aan begrotingsjaren. Kernpunt daarbij is dat bij de verantwoording om alleen voor meerjarige subsidies die én over de jaargrens gaan én het grensbedrag te boven gaan de lasten toe te rekenen aan de desbetreffende jaren. Dit heeft administratieve gevolgen, wanneer de subsidies deels in een ander jaar worden besteed dan waarvan in de beschikking is uitgegaan. Deze interpretatie is van toepassing met ingang van 1 januari 2021. De gevolgen hiervan voor provincie Flevoland zijn verwerkt in de Programmabegroting 2023.
- In oktober 2021 is de 'Financiële verordening Provincie Flevoland 2021' vastgesteld door PS. Artikel 216 van de Provinciewet bepaalt dat de PS bij verordening de uitgangspunten voor het financiële beleid, voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie vaststellen. Deze verordening is daarmee een belangrijk document waarin de PS afspraken maakt met het college over specifieke financiële onderwerpen. De effecten (waaronder enkele wijzigingen in de afschrijvingstermijnen) van deze verordening zijn verwerkt in deze begroting.
- In februari 2022 is de herziene 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021' vastgesteld door PS. De nota risico en weerstandsvermogen is een door PS vast te stellen document, waarin de kaders van het risicomanagement binnen de provincie zijn beschreven. PS stellen – op basis van de financiële verordening van Flevoland – eenmaal per vier jaar de kaders inzake risicomanagement vast. Enkele belangrijke wijzigingen betreffen:
 - Het aanpassen van de werkwijze met betrekking tot een weerstandsratio van > 2,0;
 - Het introduceren van de “watervalssystematiek”;
 - Het doen van een beroep op de weerstandscapaciteit pas als laatste stap toe te passen;
 - Meer nadruk leggen op niet-financiële risico's;
 - Het opnemen van de financiële kengetallen en streefwaarden in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing'.

De effecten van deze wijzigingen zijn verwerkt in (de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van) deze begroting.

Autorisatie programmabegroting

PS hebben een kaderstellende en controlerende taak. In de Provinciewet is opgenomen dat PS de begroting (inclusief programmaplan, paragrafen en financiële begroting) vaststellen. Het financiële autorisatieniveau van de programmabegroting ligt per programmaonderdeel op het totaal van lasten en baten. Dit houdt in dat GS per programmaonderdeel niet meer mogen besteden dan het voor dat onderdeel geraamde totaal van de lasten. Dit bedrag is per programmaonderdeel weergegeven in de programmabegroting. Dit bedrag kan – meestal op grond van een voorstel van GS - via begrotingswijziging door PS worden gewijzigd. Uiteraard dient de besteding te passen binnen de door PS vastgestelde doelen en activiteiten. In de jaarrekening verantwoorden wij in hoeverre wij binnen het geautoriseerde bedrag blijven.

Mandaatverlening

Door eerdere besluitvorming van PS zijn er uitzonderingen ontstaan op de algemene lijn zoals hiervoor beschreven. Deze uitzonderingen hebben betrekking op gedelegeerde reserves en gemandateerde begrotingswijzigingen.

1. Gedelegeerde reserves

De provincie beschikt over een aantal reserves. Het beleid ten aanzien van de vorming en besteding van reserves en voorzieningen is vastgelegd in de 'Nota Reserves & Voorzieningen 2020-2023' (PS van 13 november 2019). Het besteden van de middelen binnen deze reserves is voorbehouden aan PS. Dit houdt in dat eerst een voorstel aan PS dient te worden voorgelegd, alvorens verplichtingen ten laste van reserves mogen worden aangegaan. Daarnaast is besloten de beslissingsbevoegdheid tot besteding en het aangaan van verplichtingen voor de uitvoeringsreserves en de egaliseringsreserves bij GS neer te leggen om de doelmatigheid en slagvaardigheid van de provincie te vergroten. De besteding van deze reserves vindt plaats in overeenstemming met de doelstellingen die PS daarvoor hebben vastgelegd. De hiermee verband houdende gemandateerde begrotingswijzigingen worden via de reguliere procedure ter kennisneming aan PS aangeboden.

2. Specifieke mandaten / delegaten

Naast het algemeen mandaat, zoals hierboven beschreven is er een aantal specifieke mandaten / delegaten door PS aan het college verleend, te weten enkele oormerken binnen de 'Brede Bestemmingsreserve' en de stelpost 'Nieuw Beleid', die gemandateerd zijn aan het college. Bij de vaststelling van de Programmabegroting 2018 - op 8 november 2017 - hebben PS mandaat verleend aan GS om specifieke begrotingswijzigingen vast te stellen die nodig zijn om projecten in uitvoering te nemen uit de Perspectiefnota 2017-2021. Daartoe zijn in de 'Brede Bestemmingsreserve' en de stelpost 'Nieuw Beleid' bedragen geoormerkt. Aanvullend zijn bij de Najaarsnota 2020 ook dergelijke besluiten genomen.

3. Gemandateerde begrotingswijzigingen

PS hebben – via de 'Financiële verordening provincie Flevoland 2021' – het college gemandateerd om de onderstaande begrotingswijzigingen door te voeren. Dit heeft tot doel om het aantal begrotingsmutaties dat in de loop van een begrotingsjaar via een begrotingswijziging ter vaststelling aan PS wordt voorgelegd, te verlagen. In veel gevallen gaat het om technische (detail)wijzigingen of wijzigingen waarbij de provincie geen beïnvloedingsmogelijkheden heeft. Het gaat daarbij om de volgende typen wijzigingen:

- Doorgeven bijdragen van derden met specifiek doel.
- Reeds genomen Statenbesluiten.
- Gedelegeerde onttrekkingen aan reserves (zie hierboven).
- Begrotingsvoordelen uit lagere uitgaven en/of hogere inkomsten.

Om PS volledig op de hoogte te stellen van de gemandateerde begrotingswijzigingen, stellen wij haar van gemandateerde wijzigingen in kennis (via de besluitenlijst). Conform toezegging aan PS werken we momenteel aan een kwartaalrapportage voor PS met betrekking tot deze begrotingswijzigingen.

Peildatum

De Programmabegroting 2023 kent als peildatum 1 juli 2022. Dit houdt in dat in de ramingen rekening is gehouden met de structurele financiële doorwerking van alle besluiten van PS die tot en met die datum vastgesteld zijn. Tevens is in de ramingen rekening gehouden met de volgende zaken:

- Effecten van de Meicirculaire 2022.
- Effecten van het Voertuigenoverzicht Motorrijtuigenbelasting (MRB) per 1 juli 2022.
- Actualisatie van de benodigde stelpost voor loon- en prijsontwikkeling.

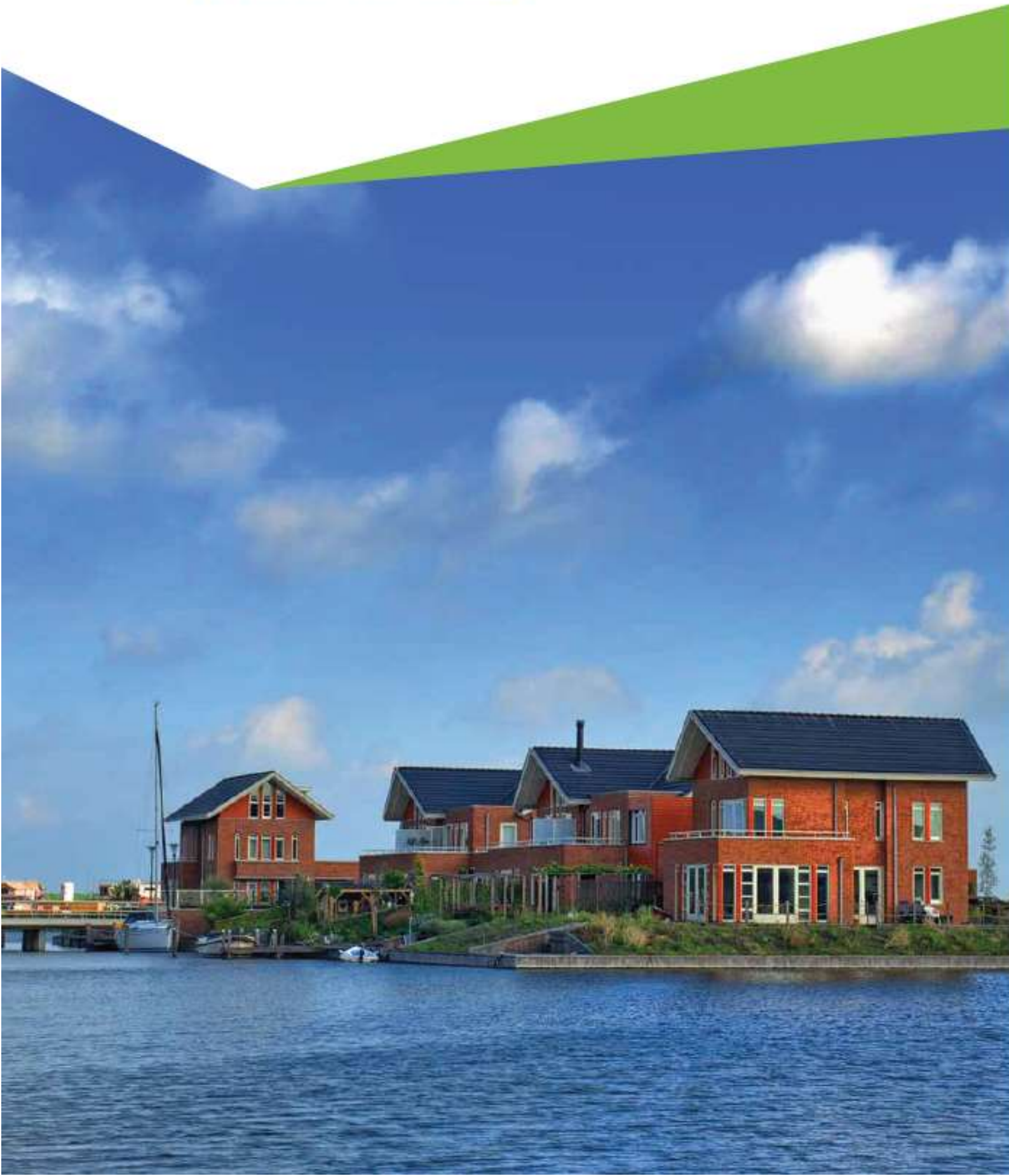
- Resultaatbestemming Jaarstukken 2021.
- Overige autonome ontwikkelingen voor zover bekend.

Verklaring verschillen per programmaonderdeel

Bij de toelichting op de middelen geven wij conform de vereisten in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) – indien van toepassing - een verklaring bij het verschil tussen de nieuwe begrotingsraming en het financieel kader. Volgens de bestendige gedragslijn zijn alle verschillen groter dan € 100.000 van een verklaring voorzien. Hiermee krijgen PS inzicht in de aard en achtergrond van wijzigingen die in deze begroting zijn doorgevoerd. Door afronding in duizendtallen kunnen kleine afrondingsverschillen ontstaan in en tussen de verschillende tabellen.

II Programmaplan

1. Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de ruimtelijke ontwikkelingen in Flevoland.

Omgevingsvisie

We bekijken de 'Omgevingsvisie FlevolandStraks' en de uitwerking daarvan (onder andere vastgelegd in de 'Uitwerkingsagenda 2020-2025') vanuit een brede blik naar wat goed is voor Flevoland. We werken vanuit het gedachtegoed van de Omgevingsvisie. De opgaven uit de 'Omgevingsvisie FlevolandStraks' ontwikkelen zich, zijn geïntegreerd in de reguliere taken en werkwijzen en zijn te herkennen in de verschillende programma's. In 2022 heeft het evaluatietraject van de 'Omgevingsvisie FlevolandStraks' (vastgesteld in 2017 met tijdhorizon 2030) plaatsgevonden alsook besluitvorming over actualisatie van de visie en het samenhangende Omgevingsprogramma en -verordening. Op basis van de 'Startnotitie' (vastgesteld op 13 juli 2022) is een start gemaakt met het voorbereiden van de actualisaties door middel van het maken van een aantal bouwstenen (afronding van de verschillende bouwstenen is voorzien in maart 2023). In 2023 (met doorloop in 2024) nemen het nieuwe college en Provinciale Staten besluiten over de hernieuwde Omgevingsvisie en geactualiseerde Omgevingsprogramma en -verordening.

Met het inzetten van het Omgevingswetinstrumentarium geven we richting en sturing aan de ontwikkeling van Flevoland. Het is van belang dat de verschillende instrumenten als visie, programma en verordening goed op elkaar aansluiten. De visie geeft een heldere ambitie voor de ontwikkeling van provincie Flevoland op de lange termijn en de rol van de provincie daarin, zowel inhoudelijk als in de samenwerking met onze medeoverheden en de samenleving (participatie). Via het spoor 'Samen Maken We Flevoland', dat gebaseerd is op de Omgevingsvisie en het 'Manifest Wij zijn Flevoland!', werken we samen met de gemeenten en het waterschap aan de ontwikkeling van Flevoland.

Perspectief 2050

Geconstateerd wordt dat voor grote nationale opgaven steeds vaker naar provincie Flevoland wordt gekeken, denk aan woningbouw, transities op het gebied van energie, circulariteit, landbouw, logistiek en datacentra. Flevoland vervult steeds meer een schakelpositie tussen de Randstad en Noordoost-Nederland. Om hier op een verstandige wijze invulling aan te geven is de horizon van 2030 onvoldoende. Om de inhoudelijke discussies goed te kunnen voeren worden gedurende 2023 verschillende trajecten in samenhang uitgewerkt naar besprekingsstukken en voorstellen waarbij Provinciale Staten richting kunnen bepalen en besluiten kunnen nemen. De grote integrale opgaven als bijvoorbeeld wonen, mobiliteit/ infrastructuur, energie, klimaat, landbouw/ landelijk gebied, (circulaire) economie, natuur, bodem en water en sociale vraagstukken vragen immers een lange termijn afweging, waarbij zowel de regionale partijen als het Rijk belangrijke partners zijn. We verkennen hiervoor de perspectieven voor 2050 waar we ook in verschillende vormen de samenleving bij betrekken. In 2022 is dat gedaan via het traject Flevoland 2050: Welkom in de Toekomst!. Dit traject draagt samen met de 'Strategische Agenda Rijk Regio' bij aan de vorming van de hernieuwde Omgevingsvisie.

Strategische Agenda Rijk Regio

In 2020 hebben de provincie, de zes gemeenten in Flevoland en het waterschap Zuiderzeeland een manifest aangeboden aan het rijk, met een aanbod over opgaven die passen bij Flevoland. Deze samenwerking is doorgezet en verbreed naar het Rijk, om te komen tot een 'Strategische agenda Rijk-Regio' voor Flevoland. Hiermee loopt de provincie Flevoland iets vooruit op de vraag vanuit het Rijk aan alle twaalf provincies om de nationale opgaven en doelen ruimtelijk te vertalen en te combineren met decentrale opgaven. Eind 2022 hebben we hiervoor een startpakket ontvangen van het Rijk. Met alle provincies worden wederkerige afspraken gemaakt die het ruimtelijke arrangement per provincie vormen. Het Rijk kijkt van oudsher naar Flevoland als een regio die belangrijk is voor hoogwaardige landbouw en voor stedenbouw. Flevoland wil geen huizen bouwen, maar samenlevingen in balans bouwen. Provinciale Staten (PS) hebben condities aan Gedeputeerde Staten (GS) meegegeven die kaderstellend zijn bij het komen tot afspraken met het Rijk. Woningbouw kan bijvoorbeeld alleen met voldoende inzet van het Rijk op nationale spoor- en weginfrastructuur. Ook op het gebied van economie, werkgelegenheid en voorzieningen voor onderwijs en gezondheidszorg, bij de transitie in het landelijk gebied, de versterking van de energieinfrastructuur, etc. wordt een passende inzet van het Rijk verwacht. Concrete afspraken hierover willen we vastleggen in de 'Strategische Agenda Rijk-Regio'. Provincie Flevoland werkt hierbij intensief samen met haar medeoverheden

via het samenwerkingsverband 'Samen Maken We Flevoland' en betreft de samenleving om als regio met het Rijk te komen tot een 'Strategische Agenda Rijk Regio'.

Ruimtelijke ontwikkeling en landschap

Provincie Flevoland kenmerkt zich door ruimte voor groei en ontwikkeling. Met de beschikbare ruimte die Flevoland zo kenmerkt willen we zorgvuldig omgaan omdat als gevolg van schaarste ook de druk op provincie Flevoland toeneemt. We hebben een dubbele rol. Enerzijds maken we nieuwe ontwikkelingen mogelijk en vangen we ruimte vragende functies op, terwijl we anderzijds toezien op zorgvuldig ruimtegebruik en zorg voor ruimtelijke kwaliteit. Het blijft hierbij een zoektocht naar de juiste balans. In de Metropoolregio Amsterdam verwerken wij de Flevolandse opgaven in de Verstedelijkingsstrategie van de MRA en benutten daarbij de uitkomsten van het Handelingsperspectief Oostflank. De verwachting is dat de druk zal toenemen. Daarom zetten we ons ervoor in om opgaven met elkaar te combineren en te zoeken naar manieren waarop een integrale en geïntegreerde aanpak tot een verbetering van de ruimtelijke inrichting en een versterking van de Flevolandse kwaliteiten kan leiden. Het programma 'Landschap van de Toekomst' geeft hier richting aan.

Almere 2.0

Met het programma 'Almere 2.0' geven provincie, gemeente en Rijk uitvoering aan de afspraak die in 2013 is vastgelegd in de Rijksstructuurvisie en de RRAAM ('Rijks-Regioprogramma Amsterdam, Almere, Markermeer')-overeenkomst over de verdere verstedelijking van Almere met een groei van in principe 60.000 woningen. Via het 'Fonds Verstedelijking Almere' (FVA) wordt op basis van het 'Meerjarenprogramma 2021-2025' geïnvesteerd in sleutelprojecten die het verschil maken in de ontwikkeling van Almere en de regio en zo bijdragen aan de internationale concurrentiepositie van de Noordvleugel van de Randstad.

100.000 woningen ambitie

In februari 2020 is in de Tweede Kamer de motie Koerhuis c.s. aangenomen (32847, nr. 621), waarin de regering wordt verzocht met de regio te onderzoeken of in Flevoland 100.000 woningen kunnen worden gebouwd. Na overleg met de gemeenten hebben wij aan de regering gemeld dat wij wel ruimte zien voor dergelijke aantallen woningen indien daarvoor de goede voorwaarden worden gecreëerd. Nadien heeft gemeente Lelystad uitgesproken op de lange termijn de stad met 40.000 woningen te willen verdubbelen. PS van provincie Flevoland hebben unaniem een motie aangenomen (26 februari 2020, motie nr. 2) waarin staat dat het moet gaan om 'een volwaardige, leefbare en duurzame gebiedsontwikkeling'. Het nieuwe kabinet versterkt de regie op volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, met daarin een belangrijke coördinerende rol voor de provincies. Het doel is om tot en met 2030 900.000 nieuwe woningen te bouwen, met voldoende aandacht voor de diverse aandachtsgroepen. Flevoland heeft aangegeven in deze periode 39.745 woningen te kunnen bouwen. We zijn met het Rijk in gesprek over de voorwaarden. De provincie brengt samen met de gemeenten en het Rijk de mogelijkheden, ambities en voorwaarden in beeld.

De provincie heeft geen grond en bouwt geen woningen, maar heeft op een aantal terreinen wel een rol en ambities geformuleerd (bijvoorbeeld bossenstrategie, biodiversiteit en Regionale Energie Strategie). Voor een integrale ontwikkeling van ons gebied is een samenwerking tussen alle partijen nodig, met een coördinerende rol voor de provincies.

Woonagenda

De provincie Flevoland wil samen met de gemeenten de 'Flevolandse Woonagenda' ontwikkelen. Hiermee is in 2020 gestart. Doel is een goed en volwaardig woonaanbod en een meer evenwichtige Flevolandse woningmarkt. De woonwensen van Flevolandse en andere woningzoekenden staan hierin centraal. De agenda is actiegericht, waarmee de brede woonkwaliteit van Flevoland versterkt wordt en er afstemming is over nieuw toe te voegen woningen: met aandacht voor het vestigingsklimaat voor bedrijven, onderwijs, voorzieningen, natuur en cultuur. In 2022 is de uitvoering opgepakt. Verder is gestart met de monitoring en de uitvoering van projecten als 'Arbeidsmigranten' en 'Woonwensen 55plussers'. Speciale aandacht hierbij gaat uit naar het onderzoek Wonen en Zorg.

Omgevingswet

De invoering en implementatie van de Omgevingswet is een belangrijke wetgevingsoperatie die over meer gaat dan alleen het omzetten van regels, het heeft ook invloed op de rolneming en bevoegdheden van de provincie. Het wordt zowel beleidsmatig als qua werkwijze echt anders, wat ook scherpere keuzes vraagt. De minister heeft de inwerkingtreding van de Omgevingswet uitgesteld naar 1 januari 2023. In oktober 2022 wordt duidelijk of het daarvoor vereiste inwerkingtredingsbesluit door de beide Kamers wordt vastgesteld.

Van de provincies wordt verwacht dat zij hun beleid en regels voor inwerkingtreding van de Omgevingswet in lijn brengen met het nieuwe stelsel van instrumenten. In dat kader is in begin 2019 het provinciale beleid en regelgeving voor de fysieke leefomgeving technisch omgezet naar instrumenten van de Omgevingswet ('Omgevingsprogramma Flevoland' en 'Omgevingsverordening Flevoland'). Deze 'basis' is verder ontwikkeld. Begin 2022 is de 'Omgevingsverordening provincie Flevoland' vastgesteld. In deze nieuwe omgevingsverordening zijn regels geannoteerd (voorzien van labels) en gekoppeld aan werkingsgebieden. In het kwartaal voordat de Omgevingswet inwerking treedt zal de nieuwe omgevingsverordening in het Digitaal Stelsel Omgevingswet worden geplaatst, waarmee de provinciale regels beschikbaar en doorzoekbaar worden. In 2022 zijn de vigerende en de nieuwe omgevingsverordening sectoraal gewijzigd ten aanzien van de onderwerpen boringsvrije zone, wildbeheereenheden en zonne-energie. Met het vaststellen van de nieuwe omgevingsverordening ontstaat ruimte om (bei)de verordening(en) verdergaand en in samenhang inhoudelijk te actualiseren. Het is tijd om de sinds de beleidsarme omzetting van 2019 vastgestelde nieuwe en geactualiseerde programma's (beleidsnota's) waar nodig te borgen in de omgevingsverordening. In de komende periode doen we dit ook voor andere beleidsvelden, zoals water, natuur en landschap. Hierbij hanteren we het principe 'regelgeving volgt beleid'. Het provinciale beleid is bepalend voor de inhoud van de verordening. Ook de rol die de provincie daarin kiest is van belang voor de eventueel te stellen regels. Dit wordt verder verkend op basis van de vastgestelde startnotitie voor actualisatie van de Omgevingsvisie, omgevingsverordening en omgevingsprogramma (instrumentenmix). Voor een goede samenwerking binnen de provincie wordt ambtelijk en bestuurlijk afgestemd met Flevolandse ketenpartijen. Dit gebeurt in het (ambtelijk) 'Platform Omgevingswet Flevoland' en de 'Bestuurderstafel Omgevingswet Flevoland'. Ook na inwerkingtreding zien we de noodzaak om via deze samenwerkingsverbanden het werk als één overheid binnen Flevoland verder vorm te geven. Waarbij we ook onze provinciale belangen in de regionale samenwerking adequaat zullen positioneren.

Water

Waterberging, droogte, kwaliteit van (grond)water en drinkwatervoorziening en -bescherming zijn de komende periode de opgaven die spelen in provincie Flevoland. De provincie stelt de kaders waarbinnen Waterschap Zuiderzeeland zijn werk doet. We gaan onder andere aan de slag met maatregelen die de provincie Flevoland beter voorbereiden op extreme weerpieken, in nauwe samenwerking met het waterschap. Daarbij is het uitgangspunt dat provincie Flevoland een robuust, veilig en schoon (drink-) watersysteem behoudt.

Maatschappelijk effect

Een duurzame verdere ontwikkeling van ons stedelijk en landelijk gebied met het behoud van het gevarieerde aanbod van de woon-, werk- en leefomgeving. Dit gebeurt in samenwerking met partners uit de regio.

Effect van ons beleid

Ruimtelijk-economische ontwikkelingen zijn zorgvuldig ingepast met oog voor de ruimtelijke (en landschappelijke) kwaliteiten van onze provincie. Het robuuste, veilige en schone (drink-) watersysteem is behouden.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef- cijfer 2022	Streef- cijfer 2023	2024 - 2026
Evenwichtige en duurzame door-ontwikkeling	Harde planvoorraad bedrijventerreinen: in 2030 < 6 jaar <i>Bron: IBIS. Toelichting: tijd die nodig is om harde planvoorraad uit te geven (harde voorraad / gemiddelde uitgifte per jaar)</i>	15 jaar	14 jaar	13 jaar	12 jaar	11 jaar	10 jaar
	Leegstand kantoren in provincie Flevoland (als percentage van de oppervlakte in m2) <i>Bron: CBS</i>	5%	6%	7%	<7%	<6%	<6%
	Ontwikkeling woningvoorraad <i>Bron: CBS</i> <i>Toelichting: het aantal dat jaarlijks aan de woningvoorraad is</i>	2.988	2.432	3.341	3.500	7.000	4.500

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef- cijfer 2022	Streef- cijfer 2023	2024 - 2026
	toegevoegd minus het aantal dat aan de voorraad is onttrokken, plus correcties.						
	Percentage regionale keringen dat voldoet aan de normen <i>Bron: provincie Flevoland</i>	90%	90%	90%	90%	90%*	100%
	Percentage gerealiseerde Natuurvriendelijke oevers langs hoofdvaarten binnen de provincie Flevoland. <i>Bron: provincie Flevoland</i>	47%	47%	48%	40%**	40%	40%
Almere 2.0	Met vastgestelde jaarprogramma's wordt invulling gegeven aan het Meerjarenprogramma 2021-2025 van Almere 2.0.	-	-	-	40%	60%	80%

* De waterkering tussen de Kadoelersluis en Blokzijl voldoet als gevolg van 'piping' niet meer aan de norm (de dijk lekt). Het is geen onveilige situatie, wel is herstel nodig en dat staat gepland voor 2025. Hierdoor is een streefcijfer van 100% tot die tijd niet realistisch.

**In het beleid van de provincie Flevoland is in 2009 voor de Europese Kaderrichtlijn Water opgenomen dat 40% van de oeverlengte langs de provinciale hoofdvaarten natuurvriendelijk wordt ingericht. Deze KRW-doelstelling is het minimum vereiste percentage met resultaatverplichting dat tussentijds niet aangepast kan worden (dit kan mogelijk na 2027). Inmiddels is de doelstelling ruimschoots behaald, maar provincie Flevoland zet blijvend in op de aanleg van natuurvriendelijke oevers bij noodzakelijke vervanging van traditionele oeverbeschoeiing.

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef- cijfer 2022	Streef- cijfer 2023	2024 - 2026
Waterkwaliteit (oppervlakte-water)	Percentage van de waterlichamen met een ecologische kwaliteit*: • goed • matig • ontoereikend • slecht <i>Bron: Waterkwaliteitsportaal, KRW</i>	0%	0%	0%	>0%	>0%	>0%
		72%	72%	95%	>95%	>95%	>95%
		28%	28%	0%	0%	0%	0%
		0%	0%	5%	<5%	<5%	0%

* Vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) is het verplicht om in 2027 een goede toestand van de oppervlaktewateren te hebben bereikt. De waterkwaliteit wordt beoordeeld via het 'one out, all out' principe. Hierdoor voldoet momenteel 0% van de waterlichamen aan een goede kwaliteit, omdat de slechtst scorende parameter matig scoort. Vanwege de van nature aanwezige verhoogde gehalten van een aantal stoffen in het grondwater is met de huidige systematiek een score van 'matig' de hoogst haalbare score voor oppervlaktewateren in Flevoland. Mede hierdoor is het tijdig behalen van de KRW-doelen onzeker. Voor de KRW moeten de regionale doelen en maatregelen elke 6 jaar geactualiseerd worden. Het verschil tussen de cijfers van voor en na 2021 wordt veroorzaakt door deze geactualiseerde doelen. De 5% die het oordeel slecht heeft gekregen in 2021 wordt veroorzaakt door het Harderbroek. Natuurmonumenten heeft een grote ambitie om de natuur- en waterkwaliteit voor het Harderbroek te verbeteren. Komende jaren gaan zij daarom met verschillende maatregelen de natuur- en waterkwaliteit verbeteren en daarop zijn de doelstellingen voor waterkwaliteit bijgesteld (verhoogd).

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
1. Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	De 'Uitwerkingsagenda Samen Maken We Flevoland' is uitgevoerd, geëvalueerd en geactualiseerd
		'Strategische Agenda Rijk-Regio' met concrete uitvoeringsafspraken opgesteld
		De invoering van de Omgevingswet is voorbereid
		Opstellen en uitvoering geven aan het programma 'Landschap van de Toekomst'
		In Flevoland is een verbeterde, prettige en gevarieerde woonomgeving/woonvoorraad gerealiseerd
		Almere 2.0: realiseren ambities m.b.t. de ontwikkeling van Almere op basis van Handelingsperspectief MRA Oostflank
		De positie van Lelystad als aantrekkelijke, gezonde en duurzame stad is verbeterd
	1.2 Water	Het watersysteem is beter toekomstbestendig

Extra doel bij 1.1: Samen met onze medeoverheden en het Rijk is op verzoek van het Rijk een 'Strategische Agenda Rijk Regio' met concrete uitvoeringsafspraken opgesteld.

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek geeft uitvoering aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van water. Zij draagt daarmee bij aan het doel van het behoud van een robuust watersysteem.

De provincie is aandeelhouder van Vitens. Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie een belang in deze organisatie.

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap

Portefeuillehouder

J. de Reus
C.W. Smelik (Uitwerkingsagenda, Omgevingswet)
M.A. Rijsberman (Lelystad Next Level)
H.J. Hofstra (Agenda IJsselmeergebied 2050)

Doel (2019-2023)

De Uitwerkingsagenda Samen Maken We Flevoland (SMWF) is uitgevoerd, geëvalueerd en geactualiseerd.

Activiteiten 2023

- We voeren de 'Uitwerkingsagenda SMWF 2020 – 2025' uit, met als uitgangspunt dat er een balans is in de samenhang van de opgaven, de rol van de provincie, de prioritering en de financiële haalbaarheid.
- We bereiden de actualisatie van de 'Omgevingsvisie Flevoland' en daarmee samenhangend het Omgevingsprogramma- en verordening voor. Wanneer mogelijk worden deze in 2023 vastgesteld (mede afhankelijk van juridische procedures). We betrekken hierbij de 'Strategische Agenda Rijk Regio', het startpakket dat we ontvangen van nationale opgaven (inclusief NOVEX-gebieden) vanuit het Rijk en uitkomsten van perspectieven op 2050.
- Daarbij worden eveneens de sturing en verantwoording op het instrumentarium ingericht. De structuur en organisatie werken we uit en de afspraken en spelregels tussen PS en GS stellen we gezamenlijk op.
- Met het Rijk komen we in nauwe samenwerking met onze medeoverheden tot een 'Strategische Agenda Rijk - Regio' waarin afspraken worden gemaakt over een gebalanceerde ontwikkeling van Flevoland, waarbij groei gaat bijdragen aan kwaliteit.
- We organiseren daarbij ook de betrokkenheid van maatschappelijke partners en burgers bij de totstandkoming van een 'Strategische Agenda Rijk Regio' alsook de actualisatie van de 'Omgevingsvisie Flevoland' en daarmee samenhangend het Omgevingsprogramma- en verordening.

Doel (2019-2023)

Samen met onze medeoverheden en het Rijk is op verzoek van het Rijk een 'Strategische Agenda Rijk-Regio' met concrete uitvoeringsafspraken opgesteld.

Activiteiten 2023

Met het Rijk komen we in nauwe samenwerking met onze medeoverheden tot een 'Strategische Agenda Rijk-Regio' waarin afspraken worden gemaakt over een gebalanceerde ontwikkeling van Flevoland, waarbij groei gaat bijdragen aan kwaliteit.

Doel (2019-2023)

De invoering van de Omgevingswet is voorbereid, zodanig dat de provincie kan sturen op effectief beleid ten behoeve van duurzame leefkwaliteit, via het benutten en beschermen van de fysieke leefomgeving.

Activiteiten 2023

- We voeren de Omgevingswet uit, nu deze van toepassing is geworden, en hebben ons DSO loket zo ingericht dat initiatiefnemers snel en eenvoudig hun aanvragen kunnen indienen.
- Waar het meer ingewikkelde aanvragen betreft wordt via de omgevingstafels samen met onze ketenpartners aan de voorkant met initiatiefnemers overlegt, om het formele proces van de aanvraag te versnellen en versimpelen.
- We hebben processen en doorlooptijden aangepast, zodanig dat we de nieuwe kortere termijnen halen.
- We actualiseren de omgevingsvisie, de omgevingsverordening en het omgevingsprogramma (instrumentenmix) overeenkomstig de vastgestelde startnotitie
- We leggen vast hoe PS door GS wordt meegenomen bij de instrumenten waarvoor GS bevoegd zijn, maar waar PS wel invloed op wil uitoefenen.
- We definiëren scherp wat van provinciaal belang is, leggen dit vast en denken mee met gemeenten over hoe te komen tot optimale planvorming. We zoeken daarbij steeds naar de beste balans tussen flexibiliteit en betrouwbaarheid, tussen beschermen en benutten.
- We leggen in de Samenwerkovereenkomst PS/GS afspraken vast over; Hoe we als provincie sturen via de mix van instrumenten; welke inhoud via welk instrument aan de orde komt; hoe we gaan monitoren; hoe we ruimte voor initiatief 2.0 vorm willen geven; hoe we het onderlinge samenspel, waar nodig onder de Omgevingswet, kunnen versterken.
- We leggen PS een aanpassing van de 'Omgevingsverordening Flevoland' voor zodat deze bij inwerkingtreding van de Omgevingswet daaraan voldoet en we actualiseren de nieuwe 'Omgevingsverordening provincie Flevoland' door daarin nieuwe en geactualiseerde programma's (beleidsnota's) te borgen.
- We ontwikkelen ons geo- en analyse-instrumentarium door om de kennisbasis voor maatschappelijke opgaven op orde te hebben en goed en adequaat te kunnen anticiperen op de invoering van de Omgevingswet.

Doel (2019-2023)

We hebben een landschapsprogramma opgesteld dat uitgaat van landschap als integraal onderdeel van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

Activiteiten 2023

- We geven uitvoering aan het programma 'Landschap van de Toekomst'.
- We werken integraal en met onze gebiedspartners verder aan het programma 'Landschap van de Toekomst'.

Doel (2019-2023)

We focussen niet alleen op aantallen woningen, maar werken aan een volwaardige, leefbare en duurzame gebiedsontwikkeling in Flevoland.

Activiteiten 2023

- Het bouwtempo in Nederland moet omhoog, met aandacht voor de diverse aandachtsgroepen. Indien het Rijk een aantal voorwaarden invult, kunnen we ook in Flevoland bijna 40.000 woningen bouwen tot en met 2030. Met alle partners voeren we overleg en stemmen we onze inzet af om tot een evenwichtige

ontwikkeling van de woonmarkt te komen. We ondersteunen de gemeenten met inzet van flexibele schil middelen en inbreng van kennis en we groeien in 2023 in onze nieuwe coördinerende rol.

- Tegelijkertijd verbreden we onze focus van versnelling van het bouwtempo naar het bouwen aan vitale samenlevingen. Met aandacht voor alle daarbij behorende uitdagingen, zoals voldoende werkgelegenheid, bereikbaarheid, klimaat en energie, natuur en stikstof, voorzieningen, alle aspecten van brede welvaart.
- We bevorderen kennis in de regio door extra inzet op specifieke thema's. Tevens helpen we gemeenten en woningcorporaties bij de vertaling van ambities in concrete projecten. In 2023 zijn dat 'biobased bouwen/houtbouw' en 'wonen & zorg'.
- We optimaliseren de feiten- en kennisbasis op gebied van wonen, ruimtelijke ontwikkeling en gebiedsontwikkeling, waaronder Geografische Informatie Systemen (GIS). Op deze wijze is de provincie voorbereid om in de nabije toekomst samen met de regio en het Rijk (geografische) data te delen, ruimtelijke analyses te maken en scenario's uit te werken.

Doel (2019-2023)

De internationale concurrentiepositie van de Noordvleugel van de Randstad is verbeterd door verdere ontwikkeling van Almere, waarbij de woningbouwopgave van Almere is bepaald en er zicht is op realisatie en cofinanciering van de IJmeerverbinding.

Activiteiten 2023

- In juli 2020 is het nieuwe 'Meerjarenprogramma Fonds Verstedelijking Almere 2021-2025' vastgesteld. Dit vormt de basis voor de jaarprogramma's in de komende jaren.
- We voeren het 'Jaarprogramma 2023' uit.

Doel (2019-2023)

De positie van Lelystad als aantrekkelijke, gezonde en duurzame stad is verbeterd.

Activiteiten 2023

- Vanuit ons partnerschap dragen we bij aan het in uitvoering brengen van het uitvoeringsprogramma van, en voor Lelystad. Het uitvoeringsprogramma is gebiedsgericht en kunnen geconcretiseerd worden in samenwerking met onze gebiedsprogramma's voor onder andere natuur en woningbouw.
- In 2022 is gewerkt aan een nieuwe organisatie opzet. Het college van Lelystad geeft richting aan opgaven die in deze raadsperiode voorliggen.
- We nemen als strategisch partner deel aan de regietafel en het programmabureau, en leveren een bijdrage in de proceskosten als onderdeel van de uitvoering uit de samenwerkingsovereenkomst.
- Vanuit de provinciale doelstellingen uit de Omgevingsvisie bepalen we waar en hoe de provincie verder inhoudelijk kan bijdragen aan de programmalijnen 'Uitnodigende Stad', 'Veerkrachtige Samenleving', 'Ondernemende Stad'. Vanuit de samenwerkingsovereenkomst is onze inzet hierbij gericht op de regionale vraagstukken.

Middelen

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	11.403	11.692	11.500	9.492	9.296	9.309
Baten	-198	-758	-106	-22	-22	-22
Saldo	11.205	10.934	11.394	9.470	9.274	9.287
Kader (saldo voor PN 23-26)		9.939	8.770	8.238	8.138	8.138
Zomernota 2022		995	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	1.975	1.200	1.000	1.010
Kader		10.934	10.745	9.438	9.138	9.148
Verschil t.o.v. kader			648	32	136	139
1 Budget Programma 'Flevoland bouwt voor Nederland'			571	0	0	0
2 IPO-omzetting			177	182	186	189
3 Herschikking procesgelden Gebiedsontwikkeling			-100	-100	0	0
Overig			0	-50	-50	-50

x € 1.000

Toelichting

1. 'Flevoland bouwt voor Nederland'

Het programma 'Flevoland bouwt voor Nederland' betreft de uitvoering van de motie Koerhuis (bouw 100.000 woningen in Flevoland). De nu bekende lasten voor het programma zijn opgenomen in de Programmabegroting 2022 en 2023. Deze lasten bestaan uit cofinanciering voor de regeling 'Flexibele inzet woningenbouw', inhuur externe expertise en tijdelijk personeel, de proeftuinen 'houtbouw' en 'wonen & zorg' en samenwerking met de MRA en het IPO.

Voor de regeling 'Flexibele inzet woningbouw' heeft de provincie een specifieke uitkering ontvangen, deze beschikbare middelen worden in 2022 volledig besteed. Inmiddels werkt het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) aan een volgende tranche voor deze regeling voor de jaren 2023 en 2024.

2. IPO-omzetting

Vanaf de begroting 2023 zijn de kosten voor het IPO binnen de betreffende begrotingsprogramma's inzichtelijk gemaakt binnen de begroting van de provincie Flevoland.

3. Herschikking procesgeld Gebiedsontwikkeling

Binnen het programma 'Ruimtelijke Ontwikkeling, wonen en water' is het huidige budget procesgelden toereikend, waardoor de eerder in de begroting opgenomen incidentele middelen kunnen terugvloeien naar de reserve 'Procesgelden'.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
1.1.1 Ruimtelijke ontwikkeling en landschap	3.454	-96	3.357
1.1.2 Almere 2.0	6.894	-10	6.884
1.1.3 Lelystad Next Level	159	0	159
1.1.4 Flevoland bouwt aan Nederland	993	0	993
Totaal	11.500	-106	11.394

x € 1.000

1.2 Water

Portefeuillehouder

H.J. Hofstra

Doel (2019-2023)

Het watersysteem is beter toekomstbestendig.

Activiteiten 2023

We geven uitvoering aan het waterprogramma, door te werken aan de daarin beschreven maatregelen, samen met de gebiedspartners.

Middelen

1.2 Water	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	719	896	1.226	905	802	802
Baten	-591	-470	-470	-470	-470	-470
Saldo	128	426	756	436	333	333
Kader (saldo voor PN 23-26)		560	588	242	238	238
Zomernota 2022		-134	75	100	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	50	50	50	50
Kader		426	713	392	288	288
Verschil t.o.v. kader			43	44	45	45
Overig			43	44	45	45

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de perspectiefnota.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
1.2.1 Waterbeheer en -kwaliteit	1.226	-470	756
Totaal	1.226	-470	756

x € 1.000

1.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	Lasten	11.403	11.692	11.500	9.492	9.296	9.309
	Baten	-198	-758	-106	-22	-22	-22
	Saldo	11.205	10.934	11.394	9.470	9.274	9.287
1.2 Water	Lasten	719	896	1.226	905	802	802
	Baten	-591	-470	-470	-470	-470	-470
	Saldo	128	426	756	436	333	333
Totaal programma 1	Lasten	12.123	12.588	12.726	10.397	10.098	10.111
	Baten	-789	-1.228	-576	-492	-492	-492
	Saldo	11.334	11.360	12.150	9.905	9.606	9.619

x € 1.000

2. Landbouw, visserij en natuur

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de sociaal-economische ontwikkeling van het landelijke gebied en de toename van de natuur- en recreatieve waarden waarbij de internationale natuurwaarden zijn beschermd.

Landbouw: meerdere smaken

Een van de opgaven uit de 'Omgevingsvisie FlevolandStraks' is 'Landbouw: meerdere smaken'. Daarin beoogt de provincie bij te dragen aan een meer diverse, wendbare, weerbare en duurzame agrofoodsector, die in de wereld bekendstaat als praktijklaboratorium voor vernieuwing. We werken samen aan een landbouwstrategie, dragen bij aan proeftuinen, versterken de condities voor de landbouwtransitie en ondersteunen het netwerk.

Bodem en Landbouw

Bodemdaling, klimaatverandering en intensief grondgebruik leiden samen tot achteruitgang in de kwaliteit van het bodem- en watersysteem en de biodiversiteit in het landelijk gebied. De provincie zet zich met haar gebiedspartners in voor blijvend en duurzaam grondgebruik, door de uitvoering van pilots, gebiedsontwikkeling en verduurzaming van de landbouwsector.

Visserij

De visserijsector is innovatief en heeft laten zien te kunnen innoveren om moeilijke tijden te overwinnen. Doorontwikkeling en verduurzaming van de visserij is vanuit economisch en ecologisch perspectief de komende jaren belangrijk om een blijvend rendabele en duurzame visserijsector te realiseren. Vooral de verwerkende industrie en de handel zijn groeiende en goed ontwikkeld. Met de verduurzaming van de IJsselmeervisserij wordt de vangstcapaciteit in het IJsselmeer afgestemd op de hoeveelheid verantwoord te onttrekken vis. De herstructurering wordt gerealiseerd met een warme sanering (uitkoop van visrechten) en sociaal flankerende maatregelen om de sector te ondersteunen naar een duurzaam ontwikkel- en arbeidsmarktperspectief. Dit wordt onder andere gefinancierd met een bijdrage uit de regiodealmiddelen (zie hoofdstuk 'Economie'). Dit doet recht aan de ruimtelijke ingrepen in het kader van het 'Deltaplan' en de 'IJsselmeeragenda 2050' om de natuurkwaliteit van het IJsselmeer te versterken.

Natuur

Het fundament van het natuurbeleid wordt gevormd door het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en de Natura 2000-gebieden. Binnen dit netwerk staan de natuurwaarden voorop en zet de provincie zich samen met gebiedspartners in voor bescherming, beheer en kwaliteitsverbetering die samengaat met een toename van de bekendheid en de toegankelijkheid. Dit leidt tot robuuste, aantrekkelijke en beleefbare natuur. Ook buiten het Natuurnetwerk zijn natuurwaarden aanwezig, via het Actieplan Biodiversiteit en Bossenstrategie wordt ingezet op herstel van de biodiversiteit. Voor behoud en versterking worden faunabeheer, agrarisch natuurbeheer en exotenbeheer en -bestrijding toegepast. Binnen het natuurbeleid vraagt de aanpak van de stikstofproblematiek bijzondere aandacht. Het terugdringen van de uitstoot van stikstof en de depositie ervan in Natura 2000-gebieden is daarvoor noodzakelijk. We zoeken een nieuwe balans tussen ecologie, gebruik en economie. De transitie richting een natuurinclusieve samenleving is ingezet. Binnen het programma 'Flevoland Natuurinclusief' wordt dit verder vorm gegeven. Waarbij wij ook inzetten op het vergroten van de betrokkenheid van burgers, bedrijven en andere maatschappelijke partijen bij natuur en biodiversiteit.

Nationaal Park Nieuw Land

Onder onze regie werken we samen met de partners aan Nationaal Park Nieuw Land (NPNL) op basis van de ontwikkelingsvisie met als doel de ontwikkeling van een uniek gebied dat zich kenmerkt als vogelparadijs van internationale betekenis en dat als zodanig kan worden beleefd. We laten het Nationaal Park uitgroeien tot een begrip in binnen- en buitenland. Ook het project 'Oostvaardersoevers' maakt deel uit van het Nationaal Park.

Markermeer-IJmeer

Binnen het programma 'Markermeer-IJmeer' werken we aan de verbetering van de natuur- en waterkwaliteit in samenhang met ruimtelijk-economische ontwikkeling zoals de verdere ontwikkeling van Almere en Lelystad, recreatie en de IJmeerverbinding. In het kader van het Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) verkennen we hoe deze samenhang vorm kan krijgen.

Floriade

De provincie Flevoland heeft sinds 2012 consistent ingezet op de kansen die de Floriade biedt om de Flevolandse kenniseconomie structureel te versterken. We hebben in ons provinciale paviljoen Food Forum een expositie ingericht waarin we hebben laten zien waar Flevoland trots op is. Dit is door de bezoekers gewaardeerd. Maar we hebben daarnaast vooral ingezet op een eigen (B2B) programmering rond het thema van de toekomst van de stedelijke voedselvoorziening, het thema waar ook de Flevo Campus zich op ontwikkelt. Daarnaast zijn we met andere landen en ondernemers in gesprek gekomen over thema's waarop samenwerking kansrijk is. In de voortgangsrapportage 'Floriade/Flevo Campus' hebben we eerste resultaten gemeld. De komende tijd werken we dit verder uit in een kennis- en innovatieagenda waarin staat hoe we hier de komende jaren samen met onze partners verder invulling aan geven. De Flevolandse rol in de stedelijke voedselvoorziening is ook een onderwerp in de Strategische Agenda Flevoland. Daarnaast keren de thema's van Growing Green Cities terug in de bouwopgave van Flevoland.

Nieuwe Natuur

De projecten van het programma 'Nieuwe Natuur' worden gerealiseerd en dragen bij aan de versterking van de kwaliteit van de woon-, werk- en leefomgeving in heel Flevoland. De lessen die we getrokken hebben, integreren we in het reguliere natuurbeleid.

Landelijk Gebied

We geven een nieuwe invulling aan de agenda 'Vitaal Platteland' en het daarbij behorende fonds 'Leefbaarheid landelijk gebied'. Dit gebeurt via de programmaliijn 'Leefbaar Platteland' van het programma 'Krachtige Samenleving', zodat die beter aansluit op de doelen van 'Krachtige Samenleving', 'Leader/POP' en de provinciale kerntaken, zoals (sociale) innovatie op het gebied van bereikbaarheid en educatie.

Maatschappelijk effect

Een vitaal en aantrekkelijk Flevoland, met een diverse, innovatieve en biodiverse landbouw; een brede en duurzame visserijsector en een sterk ontwikkelde en toegankelijke natuur.

Effect van ons beleid

De sociaal-economische ontwikkeling van het landelijk gebied is verbeterd, de natuurwaarden en recreatieve waarden zijn toegenomen. De internationale natuurwaarden zijn voldoende beschermd.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef-cijfer 2022	Streef-cijfer 2023	2024 - 2026
Landbouw	Aantal banen in de (brede) Agrofoodsector <i>Bron: Vestigingenregister Provincie Flevoland</i>	20.953	21.410	21.872	≥21.872	≥21.872	≥21.872
	Aantal ondersteunde proeftuinen <i>Bron: Provincie Flevoland/Horizon</i>	-	7	9	10	10	-
Natuur	Aantal hectaren Nationaal Natuurnetwerk <i>Bron: Provincie Flevoland/Voortgangsrapportage Natuur (VRN)</i>	26.274	26.271	26.271,7	≈26.000	≈26.000	≈26.000
Floriade	Het Innovatiepaviljoen is gebouwd en in gebruik	20%	40%	40%	50%	100%	V
Nationaal Park Nieuw Land	Uitvoering geven aan de eerste bouwstenen uit de ontwikkelingsvisie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	10%	25%	80%
	In samenwerking met gebiedspartners is volgens de MIRT-systematiek de	n.v.t.	20%	30%	40%	60%	100%

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef- cijfer 2022	Streef- cijfer 2023	2024 - 2026
	voorbereiding van de realisatie van Oostvaardersoever afgerond						
Markermeer-IJmeer	Eerste vijf eilanden Marker Wadden zijn gerealiseerd	75%	95%	95%	99%	100%	V
	Afronding Marker Wadden met E-eilanden	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	30%	60%	100%
Nieuwe Natuur	De initiatiefnemers zijn gestart met de fysieke uitvoering van de gehonoreerde projecten	18%	47%	58%	86%	90%	100%

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef- cijfer 2022	Streef- cijfer 2023	2024 - 2026
Beheerde natuur	Het beheer van natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN), met contract. <i>Toelichting: dit betreft het oppervlakte grondgebied dat in beheer is als natuurgebied. Hierbij gaat het om gesubsidieerd natuurbeheer in het kader van het 'Subsidiestelsel Natuur en Landschap'.</i>	23.606	23.691	23.686	≈23.700	≈23.700	≈23.700
Ontwikkelde nieuwe natuur	De ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN). <i>Toelichting: dit betreft het oppervlakte verworven en ingerichte natuur vanuit de landelijke opgave voor realisatie van het NNN. De indicator richt zich in dit geval alleen op ingericht natuurgebied.</i>	0	25	0	0	104,5	0

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
2. Landbouw, visserij en natuur	2.1 Landbouw en visserij	De bijdrage die de provincie kan leveren aan de transitie van de landbouw is bepaald
		De agrofoodsector landbouw is verder geïnnoveerd, verduurzaamd en meer circulair geworden
		Kringlooplandbouw is beter bekend
		Bodemkwaliteit is verbeterd
		Benutten van kansen die Floriade biedt voor de Flevolandse (kennis)economie
		De Urker visserij is geherstructureerd
	2.2 Natuur en landelijk gebied	De natuurwaarden zijn behouden en de beleefbaarheid van natuurgebieden is toegenomen
		De kwaliteit van natuur en biodiversiteit in het landschap is verbeterd
		Uitvoering geven aan de eerste bouwstenen van de ontwikkelingsvisie Nationaal Park Nieuw Land
		Vorbereiding besluitvorming realisatie Oostvaardersoever door het doorlopen van de MIRT-fasen
		In het Markermeer-IJmeer zijn natuur- en recreatiemogelijkheden ontwikkeld
		Nieuwe Natuur: toegankelijke natuur met ruimte voor recreatie is ontwikkeld
		Flevoland benut de mogelijkheden van Europese structuurfondsen (POP en GLB)
		Flevoland benut de mogelijkheden van het programma 'Leefbaar Platteland'

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek geeft uitvoering aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor toezicht en handhaving op het gebied van natuur. Zij draagt daarmee bij aan het doel om de natuurwaarden te behouden.

2.1 Landbouw & Visserij

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman
H.J. Hofstra

Doel (2019-2023)

De bijdrage die de provincie kan leveren aan de transitie van de landbouw is bepaald, waarbij op basis van proeftuinen de optimale condities voor de landbouwtransitie zijn verkend.

Activiteiten 2023

- We werken de provinciale rol in het creëren van optimale condities voor de transitie van de landbouw naar kringlooplandbouw en een duurzaam metropolaan voedselsysteem verder uit tot een programma: 'Flevoland Stadsland'.
- We voeren het nieuwe 'Nationaal Strategisch Plan' voor het 'Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid' gebiedsgericht uit.
- We werken aan een landbouwperspectief en leveren daarmee input voor het 'Nationaal Programma Landelijk Gebied'.
- We werken aan een 'Kennis- en Innovatieagenda' gericht op de lange termijn ambitie.
- We verwerken de actuele opgaven in de herziening van de 'Omgevingsvisie'.

Doel (2019-2023)

Met behulp van 'Proeftuinen' en 'Kennisnetwerken innovaties' is de agrofoodsector landbouw verder geïnnoveerd, verduurzaamd en meer circulair geworden. We hebben stappen gezet in het promoten van streekproducten, het verkorten van de ketens richting de consument en het hergebruik van restproducten binnen de landbouw en gaan zo ook voedselverspilling tegen.

Activiteiten 2023

- Vanuit 'Landbouw Meerdere Smaken' jagen we concrete programma's aan die bijdragen aan:
 - Innovaties.
 - Sluiten en verkorten van de ketens in de landbouw.
 - Natuurinclusieve landbouw en biodiversiteit.
 - Versterking van de precisielandbouw.
 - Kringlooplandbouw (hergebruik van restproducten en tegengaan voedselverspilling).
 - Voedselkwaliteit en gezonde voeding.
- We werken mee aan 10 proeftuinen.
- We organiseren experimenten op het gebied van de kringlooplandbouw in het kader van de landbouwvisie van het Rijk.
- We participeren in Voedsel Verbindt en voeren daarbinnen activiteiten uit die zich richten op een duurzamer en meer circulair voedselsysteem, verkorten van de keten en promoten van streekproducten.
- We participeren in de Agro-Expertraad en dragen bij aan het bekendmaken van diens adviezen.
- We werken aan een 'Kennis- en Innovatieagenda' gericht op de lange termijn ambitie.

Doel (2019-2023)

De kringlooplandbouw is beter bekend.

Activiteiten 2023

- We organiseren kennisuitwisseling binnen Flevoland en binnen de regio via het platform 'Voedsel Verbindt'.
- We werken met Boerderij van de Toekomst aan een regionaal programma voor de komende vier jaar.

Doel (2019-2023)

De bodemkwaliteit is verbeterd als basis voor een toekomstbestendige en duurzame landbouw, waarbij nadrukkelijk aandacht is voor bodemdaling en meervoudig ruimtegebruik.

Activiteiten 2023

- We participeren in en/of voeren pilots uit in het gebiedsproces bodemdaling, pilots bodemkwaliteit en meervoudig ruimtegebruik.
- We participeren in het Actieplan Bodem en Water (ABW) in lijn van de Samenwerkingsovereenkomst 2021 tot en met 2026.

Doel (2019-2023)

De Flevolandse economie is versterkt, waarbij de kansen die de Floriade biedt in de volle breedte zijn benut en de kenniseconomie is toegenomen.

Activiteiten 2023

- We creëren rond de Flevo Campus een internationaal netwerk met een kennis- en innovatieagenda. We hebben de expo in 2022 en de aanloop ernaartoe benut om dit netwerk vorm te geven en bouwen voort op de kansen die daar zijn ontstaan.
- We verkennen diverse scenario's voor de toekomst van Food Forum, als onderdeel van de Flevo Campus en leggen daarover een voorstel aan PS voor.

Doel (2019-2023)

De Urker IJsselmeervisserij is geherstructureerd, in samenhang met de herstructurering van de overige IJsselmeervisserij op schubvis, waarbij de vangstrechten worden afgestemd op het niveau dat het ecosysteem duurzaam kan genereren en er een duurzaam ontwikkel- en arbeidsmarktperspectief blijft bestaan.

Activiteiten 2023

We geven met het herstructureringsplan uitvoering aan de bestuursovereenkomst Verduurzaming IJsselmeervisserij. Dit herstructureringsplan bestaat uit een warme sanering (uitkoop van visrechten) en sociaal flankerende maatregelen om de sector te ondersteunen naar een duurzaam ontwikkel- en arbeidsmarktperspectief. De pre-notificatie van de uitkoopregeling is in 2022 ingediend bij de Europese commissie. Bij goedkeuring volgt de notificatie van deze regeling. Bij akkoord van de Europese commissie kan in 2023 de uitkoopregeling worden opengesteld en kunnen tevens de sociaal flankerende maatregelen worden uitgevoerd.

Middelen

2.1 Landbouw & Visserij	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	2.631	4.019	2.519	616	151	151
Baten	-998	-1.955	-488	0	0	0
Saldo	1.633	2.064	2.031	616	151	151
Kader (saldo voor PN 23-26)		1.633	1.781	100	100	100
Zomernota 2022		431	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	200	465	0	0
Kader		2.064	1.981	565	100	100
Verschil t.o.v. kader			50	51	51	51
Overig			50	51	51	51

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de perspectiefnota.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
2.1.1 Landbouw en visserij	1.382	0	1.382
2.1.2 Bodem en landbouw	478	0	478
2.1.3 Floriade	659	-488	171
Totaal	2.519	-488	2.031

x € 1.000

2.2 Natuur & landelijk gebied

Portefeuillehouder

H.J. Hofstra

M.A. Rijsberman (uitvoering Nationaal Park Nieuw Land, inclusief Oostvaardersoevers)

Doel (2019-2023)

De natuurwaarden zijn behouden en zo mogelijk versterkt, de beleefbaarheid van natuurgebieden is toegenomen en de economische activiteiten in natuurgebieden ondersteunen een succesvol beheer zonder de natuurwaarden te bedreigen. De activiteiten van het programma dienen te voldoen aan de vereisten van de Wet Natuurbescherming.

Activiteiten 2023

- We geven uitvoering aan de door PS vastgestelde bossenstrategie.
- We stimuleren de economische activiteiten in natuurgebieden voor zover deze een succesvol beheer ondersteunen en de natuurwaarden niet bedreigen.
- We stimuleren een beleefbare en toegankelijke natuur, waarbij we streven naar een goede balans tussen ecologie en recreatie.
- Wij geven uitvoering aan het in 2022 vastgestelde Natura 2000 beheerplan Lepelaarplassen 2022-2028.
- Wij geven uitvoering aan het in 2022 verlengde Natura 2000 beheerplan Wieden – Weerribben.
- In 2023 wordt het tweede Natura 2000 beheerplan Oostvaardersplassen vastgesteld.
- In overleg met Staatsbosbeheer wordt er een hernieuwde impuls met aanvullende /nieuwe maatregelen gegeven om het aantal edelherten naar de benoemde doelstand te brengen. Dit ter uitvoering van het beleidskader Oostvaardersplassen.
- We geven, samen met onze partners, uitvoering aan de vastgestelde 'visie toezicht en handhaving buitengebied' en het ondertekende convenant. We dragen zo zorg dat toezicht en handhaving in het buitengebied op orde is.
- We geven uitvoering aan het in 2022 vastgestelde 'Uitvoeringsprogramma Invasieve Exoten Flevoland 2022-2025'.
- We geven uitvoering aan het programma 'Natuur', waarvoor de provincie een beschikking van € 9,6 mln. heeft ontvangen van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). De projecten worden uitgevoerd in de periode tot en met 2025.
- We geven uitvoering aan de Kwaliteitsontwikkeling Natuur Netwerk Flevoland via POP3-subsidies.
- We werken samen met maatschappelijke partners en medeoverheden aan een aanpak van de stikstofproblematiek. We willen de uitstoot van stikstof in provincie Flevoland verminderen en daarbij vooral inzetten op maatregelen die primair ook bijdragen aan de andere doelen uit het Nationaal Programma 'Landelijk Gebied' (NPLG), namelijk water en klimaat, en daarnaast aan eigen doelen zoals het vergroten van de biodiversiteit, het programma 'Landbouw Meerdere Smaken' en de energietransitie.
- We zoeken daarnaast naar mogelijkheden om stikstofruimte te creëren voor de realisatie van projecten van provinciaal belang, als die behoefte zich voordoet en op gelijkwaardig belang, zoeken we naar stikstofruimte voor de legalisatie van PAS-melders.
- Eind 2023 loopt het Faunabeheerplan Flevoland 2019-2023 af. Vanaf 1 januari 2024 moeten er nieuwe faunabeheerplan(nen) liggen. De Stichting Faunabeheereenheid Flevoland zal hiervoor een subsidieaanvraag indienen.

Doel (2019-2023)

De kwaliteit van de natuur en de biodiversiteit in het landschap is verbeterd, waarbij combinaties worden gezocht met natuurinclusieve landbouw en met recreatie en toerisme.

Activiteiten 2023

- We geven samen met betrokken gebiedspartners uitvoering aan het door PS vastgestelde 'Actieplan biodiversiteit'. Hierin is meegenomen dat bermen worden benut voor wilde flora en fauna en wordt er gestimuleerd dat akkerranden daar ook voor worden gebruikt.
- We geven uitvoering aan het programma 'Flevoland Natuurinclusief'. Daarbij wordt aangesloten op het proces en de inhoud van de landelijke agenda Natuurinclusief. PS worden betrokken bij de verdere ontwikkeling van dit programma.

Risico('s) en beheersmaatregel(en)

Faunaschade

Agrariërs kunnen te maken krijgen met schade die veroorzaakt is door natuurlijk in het wild levende dieren. Faunaschade kan opgelopen worden aan gewassen of dieren. Voor faunaschade heeft de provincie afgelopen jaren jaarlijks € 0,18 mln. begroot. In de achterliggende jaren bleek dit voldoende, echter op dit moment vindt er een transitie plaats waarbij er drie wildbeheereenheden ontstaan. Dit proces loopt nog. En ook is er een nieuwe Flevolandse Stichting Faunabeheer en Schadebestrijding opgericht die nog in ontwikkeling is. Gelet op deze ontwikkelingen is het voorstel voor 2023 het beschikbare faunaschadebudget op € 0,20 mln. per jaar te begroten. Landelijk nemen de schadeclaims per hectare sterk toe. Incidenteel komen er in het land schades voor van > € 0,15 mln. Dit betreffen kwetsbare gewassen.

Doel (2019-2023)

Aan de eerste bouwstenen uit de ontwikkelingsvisie van het Nationaal Park is uitvoering gegeven.

Activiteiten 2023

- We werken samen met de gemeenten Almere en Lelystad en met Staatsbosbeheer aan de poortontwikkeling bij Almere en Lelystad.
- We leveren een bijdrage aan de totstandkoming en ingebruikname van Marker Wadden middels de realisatie van de E-eilanden door het proces te ondersteunen en geldelijke middelen beschikbaar te stellen. We faciliteren de projecten 'Nieuwe Natuur' die binnen de grenzen van het Nationaal Park liggen en onderdeel zijn van de ontwikkelingsvisie.
- We werken aan samenhang tussen TBES (Toekomstbestendig Ecologisch Systeem)-maatregelen en doorontwikkeling van Nationaal Park Nieuw Land (zoals de ontwikkeling van Marker Wadden en Oostvaardersoever) zoals benoemd in de ontwikkelingsvisie.
- We leveren een inbreng in ruimtelijke ontwikkelingen in en rondom het Nationaal Park zoals bij de kustontwikkeling Lelystad, ontwikkeling Lelystad-Zuid, het Handelingsperspectief Almere 2.0 en Amsterdam Bay Area.
- We voeren de maatregelen uit het beleidskader Oostvaardersplassen uit.
- We spannen ons als provincie in om de in het Handvest Nationaal Park Nieuw Land opgenomen spelregels en handreikingen, onder meer op het gebied van communicatie, educatie, onderzoek, marketing en het verwerven van externe financiering, zoveel als mogelijk te hanteren. Het Handvest is in 2022 door alle samenwerkingspartners van Nationaal Park Nieuw Land ondertekend.
- We bevorderen samen met de partners de ontwikkeling van recreatieve producten en arrangementen binnen Nationaal Park Nieuw Land, onder andere met het programma 'Gastheer van het Landschap'.
- We verkennen de mogelijkheden van nationale en Europese samenwerking en het verkrijgen van middelen.

Doel (2019-2023)

Over de mogelijke ontwikkeling van de Oostvaardersoever als natuurlijke verbindingszone is besloten.

Activiteiten 2023

- Na een afronding van de MIRT-verkenning Oostvaardersoever begin 2022 werken we in een MIRT-planuitwerking het voorkeursalternatief verder uit en maken we het project financieel en wettelijk mogelijk. Met de zeven samenwerkingspartners vullen we het ontwerp concreet in, zodat het project klaar is voor een uitvraag aan marktpartijen die het project kunnen realiseren.
- Met het Rijk en Europa voeren we overleg over de meerwaarde, de financiering en de haalbaarheid van dit project.

Doel (2019-2023)

In het Markermeer-IJmeer zijn natuur- en recreatiemogelijkheden ontwikkeld als onderdeel van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) en ontstaan er kansen voor ruimtelijk-economische ontwikkelingen.

Activiteiten 2023

- We stimuleren het op termijn (inschatting 30-50 jaar) realiseren van een TBES in het Markermeer en IJmeer om de ruimtelijk-economische structuur van provincie Flevoland te versterken.
- We registreren de ruimtelijke ingrepen op het Markermeer-IJmeer en samen met andere partijen brengen we de natuurontwikkeling in beeld.
- We zoeken met samenwerkingspartners naar de vergroting van de samenhang tussen de verschillende ontwikkelingen in het Markermeer-IJmeer, ook in relatie tot de ontwikkelingen in het IJsselmeergebied.
- We onderzoeken gezamenlijk met de Stuurgroep Markermeer-IJmeer de randvoorwaarden die vanuit N2000 en KRW alsook TBES gesteld worden aan de ruimtelijke opgaven die zich in en rond het Markermeer-IJmeer voordoen.
- We leveren, in Markermeer-IJmeer-verband, een inbreng in de kustontwikkeling Lelystad en het MIRT-onderzoek en -verkenning Amsterdam Bay Area.
- We werken aan samenhang tussen TBES-maatregelen en doelstellingen van het Nationaal Park Nieuw Land (zoals de ontwikkeling van Marker Wadden en Oostvaardersoever).
- We volgen de effecten van natuurprojecten en hun bijdrage aan de gestelde natuurdoelen.
- We onderzoeken de benodigde maatregelen om te komen tot een TBES.

Risico('s) en beheersmaatregel(en)

De realisatie van het TBES is vanwege de natuurlijke omstandigheden niet volledig te garanderen. Daarom monitoren verschillende partijen de effecten van maatregelen zoals Marker Wadden en de kwaliteit van het Markermeer-IJmeer.

Doel (2019-2023)

De projecten van het programma 'Nieuwe Natuur' zijn gerealiseerd en dragen bij aan de combinatie natuur en recreatie, het natuurnetwerk, de biodiversiteit en structurele verandering naar duurzame landbouw.

Activiteiten 2023

- We dragen de laatste gronden in het voormalig Oostvaarderswold over.
- We borgen de compensatieverplichtingen (totaal 365 ha) voor onder meer de Hanzelijn, verbreding A6 en foerageergebieden in de gesloten realisatieovereenkomsten.
- We faciliteren de projecteigenaren bij het realiseren van de gehonoreerde projecten 'Nieuwe Natuur'.
- We faciliteren blijvend de dynamiek in het programma 'Nieuwe Natuur' en spelen in op ontwikkelingen.
- We beoordelen en monitoren de projecten die in uitvoering zijn in het kader van het programma 'Nieuwe Natuur'.
- Uit de evaluatie van het programma 'Nieuwe Natuur' integreren we de 'lessons learned' in het reguliere natuurbeleid.

Risico('s) en beheersmaatregel(en)

Binnen het programmavermogen wordt rekening gehouden met onvoorziene tegenvallers tijdens de realisatiefase van de projecten. Het betreft alleen risico's die betrekking hebben op de rol als beheerder van het programma. Projectrisico's zijn neergelegd bij de initiatiefnemers. Het nog beschikbare programmavermogen is voldoende om de risico-inschatting af te dekken.

Doel (2019-2023)

De financieringsmogelijkheden van het Plattelandsontwikkeling Programma (POP) en het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) zijn optimaal benut.

Activiteiten 2023

- We stimuleren en monitoren het gebruik van POP3-subsidies, waarmee we de agrarische sector stimuleren, de bodem- en waterkwaliteit verbeteren en lokale en sociale netwerken op het Flevolandse platteland versterken.
- We verstrekken en stimuleren het gebruik van GLB-subsidies op basis van het 'Nationaal Strategisch Plan'.
- We sluiten aan bij de kaders van het 'Fonds Leefbaar Platteland' en streven naar een maximaal multipliereffect.

Doel (2019-2023)

De (financierings)mogelijkheden van het programma 'Leefbaar Platteland' zijn optimaal benut.

Activiteiten 2023

- We voeren het programma 'Leefbaar Platteland' uit, met inbegrip van de subsidieregeling 'Fonds Leefbaar Platteland 2021-2023'.
- We stemmen daarbij af met Leader en de subsidiemogelijkheden vanuit de gemeentelijke overheden door bijvoorbeeld éénduidige toeleiding van aanvragen via één loket.
- We creëren een platform waarin initiatiefnemers elkaar ontmoeten en van elkaar leren of inspiratie opdoen. Dit in afstemming en samenwerking met het programma 'Krachtige Samenleving' (zie hoofdstuk 4.3).

Middelen

2.2 Natuur & landelijk gebied	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	17.335	25.554	30.481	17.752	18.702	12.159
Baten	-1.176	-3.475	-6.275	-2.247	-864	0
Saldo	16.159	22.079	24.206	15.505	17.838	12.159
Kader (saldo voor PN 23-26)		21.328	21.322	14.681	17.502	17.502
Zomernota 2022		751	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	380	610	610	610
Kader		22.079	21.702	15.291	18.112	18.112
Verschil t.o.v. kader			2.504	214	-275	-5.953
1 Wijziging lasten 'Poort Lelystad'			869	0	0	0
2 Flevoland Natuurinclusief: 'Bossenstrategie'			800	0	0	0
3 Bijdragen programma 'Nieuwe Natuur'			500	-150	-137	-137
4 Extra inzet afschot edelherten			250	0	0	0
5 IPO-omzetting			194	200	202	202
6 Flevoland Natuurinclusief: 'Vermaatschappelijking'			100	100	100	0
7 Oostvaardersoever			0	0	0	-4.000
8 POP			0	273	-231	-1.810
9 Toezichthouder buiten gebied naar OFGV			-209	-209	-209	-209

x € 1.000

Toelichting

1. Wijziging lasten 'Poort Lelystad'

Voor het project 'Poort Lelystad' is in totaal € 3,0 mln. begroot voor het verstrekken van subsidie. Daarvan is tot en met 2021 € 0,1 mln. besteed, als voorbereidingsbudget voor de uitvoerende partijen. Voor het resterende deel is sprake van een wijziging in tijd. De lasten worden toegerekend aan de jaren waarin het project wordt uitgevoerd. De prognose is dat er in 2022 € 1,0 mln. besteed wordt en in 2023 het resterende deel ter hoogte van € 1,9 mln. (betreft een oormerk in de 'Brede Bestemmingsreserve').

2. Flevoland Natuurinclusief: 'Bossenstrategie'

Voor het onderwerp Bossenstrategie binnen het programma 'Flevoland Natuurinclusief' zijn middelen geraamd, welke gedekt worden vanuit de reserve 'Flevoland Natuurinclusief'. Deze middelen zullen worden ingezet voor o.a. het stimuleren van bosaanleg door particuliere grondeigenaren en als mogelijke cofinanciering van een nieuw Europees programma gericht op bosaanleg (LIFE Climate).

3. Bijdragen programma 'Nieuwe Natuur'

Vanuit het programma 'Nieuwe Natuur' worden nog bijdragen verstrekt aan de projecten 'Oostvaarderplassen', 'Eemvallei Zuid', 'Kop van het Horsterwold', 'Oostkant Dronten' en 'Swifterpark'. De totale omvang daarvan is circa € 5,6 mln. Daarvan wordt € 3,22 mln. verrekend met vooruit ontvangen bijdragen van het Rijk voor boscompensatie (baten) en komt € 2,38 mln. ten laste van reserve 'Nieuwe Natuur'. Daarvan heeft per saldo € 0,5 mln. betrekking op 2023.

4. Extra inzet afschot edelherten

Er is € 0,25 mln. geraamd voor de extra inspanning die in 2023 geleverd moet worden op de afschot van de edelherten in de Oostvaardersplassen. Deze extra inspanning wordt gedekt uit het ongeoormerkte deel van de 'Brede Bestemmingsreserve'.

5. IPO-omzetting

Vanaf de begroting 2023 zijn de kosten voor het IPO binnen de betreffende begrotingsprogramma's inzichtelijk gemaakt binnen de begroting van de provincie Flevoland.

6. Flevoland Natuurinclusief: 'Vermaatschappelijking'

Voor het versterken van de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur zijn binnen het programma 'Flevoland Natuurinclusief' middelen geraamd, welke worden gedekt vanuit de reserve 'Flevoland Natuurinclusief'. Deze middelen zullen worden ingezet voor het stimuleren van initiatieven die de betrokkenheid van burgers en / of maatschappelijke organisaties bij natuur en biodiversiteit vergroten.

7. Oostvaardersoevers

Voor het project 'Oostvaardersoevers' is € 4,0 mln. gereserveerd en dit bedrag is opgenomen in de begroting, jaarschijf 2025. In de raming 2026 kan dit bedrag (ten gunste van de 'Brede Bestemmingsreserve') komen te vervallen aangezien dit alleen voor 2025 van toepassing is.

8. POP

Voor de cofinanciering van het POP-programma is in het begrotingskader een jaarlijks gelijk bedrag opgenomen van € 0,43 mln. per jaar. De lasten voor de cofinanciering POP3/3+ worden gedekt uit de reserve 'POP' en moeten worden toegerekend aan de jaren waarin de projecten zijn gerealiseerd. Het laatste jaar van afrekening van POP3/3+ is 2025 zodat tot en met 2025 alle beschikbare middelen vanuit de reserve 'POP' op de begroting zijn gezet.

Daarnaast is vanuit de 'Brede Bestemmingsreserve' nog € 0,273 mln. beschikbaar voor de contrafinanciering van GLB water projecten. De huidige prognose is dat die middelen in 2024 volledig besteed zullen worden.

9. Toezichthouders buitengebied naar OFGV

Het budget voor toezichthouders buitengebied is met ingang van 2023 ondergebracht bij het budget voor de OFGV, programmaonderdeel '5.3 Milieu: lucht, bodem, geluid'. De coördinerende rol in toezicht en handhaving in het buitengebied is toegevoegd aan de opdrachtverlening aan de OFGV.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
2.2.1 Natuurbeheer	18.024	-2.438	15.586
2.2.2 Nationaal Park Nieuw Land	3.459	-1.038	2.422
2.2.3 Markermeer-IJmeer	50	0	50
2.2.4 Nieuwe Natuur	4.050	-2.800	1.250
2.2.5 Europese programma's: landbouw (POP)	4.483	0	4.483
2.2.6 Leefbaarheid landelijk gebied	415	0	415
Totaal	30.481	-6.275	24.206

x € 1.000

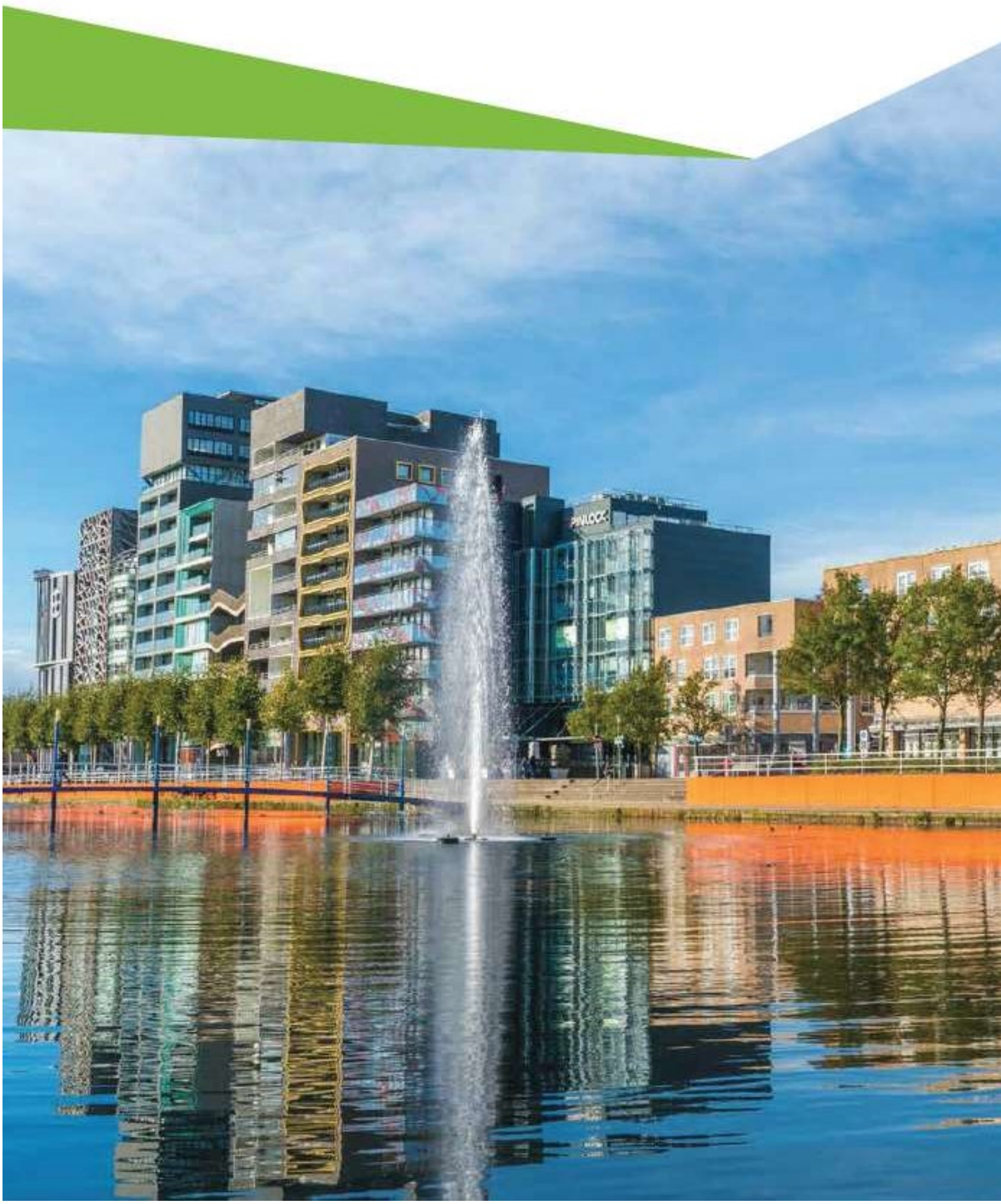
2.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
2.1 Landbouw en visserij	Lasten	2.631	4.019	2.519	616	151	151
	Baten	-998	-1.955	-488	0	0	0
	Saldo	1.633	2.064	2.031	616	151	151
2.2 Natuur en landelijk gebied	Lasten	17.335	25.554	30.481	17.752	18.702	12.159
	Baten	-1.176	-3.475	-6.275	-2.247	-864	0
	Saldo	16.159	22.079	24.206	15.505	17.838	12.159
Totaal programma 2	Lasten	19.966	29.573	33.000	18.368	18.853	12.310
	Baten	-2.174	-5.430	-6.763	-2.247	-864	0
	Saldo	17.793	24.143	26.237	16.121	17.989	12.310

x € 1.000

3. Economie

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan economische structuurversterking, onder andere het stimuleren van innovatie, groei, de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, internationalisering en de profilering van de vrijetijdseconomie.

Gebiedsopgaven

De ontwikkeling van Amsterdam Lelystad Airport, Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF) en Mobiliteit en Infrastructuur Test Centrum (MITC) in Marknesse zijn voorbeelden van gebiedsontwikkeling waaraan we werken. Met lef en in samenwerking met onze partners maken we onze ruimtelijk-economische ambities waar. Dit doen we met aandacht voor: 'Fysieke ontwikkeling', 'Innovatie' en 'Talent'.

Amsterdam Lelystad Airport/Ontwikkelingsmaatschappij Airport Lelystad Almere (OMALA), het bedrijventerrein Lelystad Airport Businesspark en de overslaghaven Flevokust Haven zijn van bovenregionaal belang en versterken de economische structuur van de regio. Door deze ontwikkelingen ontvouwt zich een krachtig logistiek knooppunt in de regio. Ook is dit van belang voor de economie van Nederland en de Metropoolregio Amsterdam (MRA), omdat deze regio een belangrijke schakel vormt tussen West- en Oost-Nederland en het achterland (onder andere Duitsland).

Met het Rijk en regiopartijen hebben we in de 'Regio Deal Noordelijk Flevoland' langs de lijnen 'Fysieke ontwikkeling', 'Innovatie' en 'Talent' afspraken gemaakt over de versterking van het Maritieme Cluster op Urk én de ontwikkeling van een MITC in Marknesse.

Om bedrijven in de maritieme sector in Noordelijk Flevoland vast te houden en uitbreidingsmogelijkheden te bieden gaan we de nieuwe MSNF realiseren.

Rond het nieuwe MITC ontvouwt zich een krachtig, breed cluster van bedrijven betrokken bij smart mobility. De op te richten MITC-campus brengt bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen samen die zich met innovaties op het vlak van slimme, duurzame en veilige mobiliteit bezighouden.

Flevoland: ecosysteem voor ondernemerschap

In 2023 zal het nieuwe economisch beleid vastgesteld worden met programmering en uitvoering van de vier deelopgaven: 'Menselijk en sociaal kapitaal', 'Verdienvermogen MKB', 'Toekomstbestendig bedrijfsleven' en 'Ruimtelijk economische ontwikkeling'. Vanuit deze deelopgaven versterken we de aansluiting tussen onderwijs-arbeidsmarkt-sociaal domein-economie, versterken we ondernemerschap en toekomstbestendige ontwikkeling van het MKB, zetten we in op verbetering van het vestigingsklimaat en sturen we op ruimtelijk economische ontwikkelingen.

Circulaire economie

Duurzaamheid is in ons economisch beleid een belangrijk overkoepelend thema. Het thema 'Circulaire economie' is verder uitgewerkt in hoofdstuk 5 'Energie, duurzaamheid en milieu'.

Maatschappelijk effect

Het ondernemersklimaat en de verdien capaciteit van provincie Flevoland zijn versterkt en de kansen van circulariteit en duurzaamheid worden benut. Het ondernemers- en vestigingsklimaat en daarmee samenhangend arbeids- en opleidingsaanbod zijn versterkt.

Effect van ons beleid

Ondernemers hebben betere toegang tot financiering, binnen de arbeidsmarktregio Flevoland werken onderwijs, arbeidsmarkt en bedrijfsleven gezamenlijk aan (grote) arbeidsmarktvraagstukken en duurzame inzetbaarheid van (toekomstige) werknemers en werkzoekenden, stimuleringsregelingen voor innovatie, waaronder op het gebied van circulariteit, en internationaal ondernemen. Samen met een duurzame en toekomstbestendige ruimtelijk-economische ontwikkeling zorgt dit voor een regio met een sterke economische structuur, waarin het blijvend goed werken, wonen, leren en recreëren is.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef- cijfer 2022	Streef- cijfer 2023	2024 - 2025
Amsterdam Lelystad Airport/ OMALA	Maximaal rendement uit de aan Lelystad Airport gerelateerde gebiedsontwikkeling:						
	Uitgifte Lelystad Airport Businesspark <i>Toelichting: In totaal 100 hectare uit te geven terrein.</i>	n.v.t.	35%	35%	35%	50%	85%
	Met gebiedspartners uitgevoerde innovatie-, duurzaamheids- en talentontwikkelingsprojecten. <i>Toelichting: duurzame waterketen, energie-neutraliteit, biodiversiteit, toekomstbestendige luchthavenomgeving</i>	10%	20%	20%	30%	45%	65%
Flevokust Haven	Operationele multimodale overslaghaven Flevokust Haven			80%	100%	100%	100%
	Besluitvorming spooraansluiting/overslagperron				100%	100%	100%
Noordelijk Flevoland	De Maritieme Servicehaven is gereed voor ondernemers om hun bedrijfspanden te realiseren:						
	- planologisch mogelijk	90%	90%	90%	75%	100%	V
	- aanbesteding afgerond				25%	100%	V
	- fysiek gerealiseerd					10%	70%
	Uitvoering Regio Deal				10%	35%	80%
	Realisatie Maritieme Campus				100%	115%	123%
	Scholingsfonds Maritiem Noordelijk Flevoland	n.v.t.	60%	60%	123%	123%	123%
	• Pilot Herstructurering IJsselmeervisserij	n.v.t.	30%	30%	50%	75%	100%
	De vorming van het Mobiliteit Infrastructuur Test Centrum (MITC) is in 2025 gerealiseerd: de nieuwe testbaan van RDW in Marknesse is operationeel en er is een krachtig, breed cluster van bedrijven en kennisinstellingen betrokken bij het MITC. De MITC-campus en de nieuwe testomgeving DigiCity bieden ruimte aan bedrijven die zich met innovaties op het vlak van slimme, duurzame en veilige mobiliteit bezighouden.				10%	35%	100%
Economisch Programma*	Toegekende aanvragen Voucherregeling Ondernemerschap Flevoland <i>Bron: Provincie Flevoland o.b.v. monitoring Horizon</i>	126	125	102	120	120*	n.b.

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef- cijfer 2022	Streef- cijfer 2023	2024 - 2025
	Vestigingen van snelgroeiende bedrijven in Flevoland (per 1.000 vestigingen) <i>Bron: CBS</i> <i>Toelichting: Beleidsdoelstelling 'Meer groeiende bedrijven' – Economisch Programma.</i>	16,7	13,5	n.n.b.	≥ 16,7	≥ 16,7	≥16,7

* Het 'Economisch Programma' wordt momenteel geactualiseerd, op basis van de waarden en kaders die door PS zijn meegegeven. Wanneer nieuwe doelen - en daaruit voortvloeiend nieuwe indicatoren voor het meten van deze doelen - zijn vastgesteld, kunnen nieuwe indicatoren in de programmabegroting worden opgenomen. De Voucherregeling loopt vooralsnog tot medio 2023, zodra het nieuwe economische beleid is vastgesteld kan worden bepaald wat realistische streefcijfers zijn voor de periode daarna.

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef- cijfer 2022	Streef- cijfer 2023	2024 - 2026
Bruto Regionaal Product	Percentage toename van het Bruto Binnenlands Product Flevoland/Bruto Regionaal Product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar.	1,5%	-2,0%	4,4%	> 3%	> 2%	n.b.*
Werkgelegenheid	Percentage banen ten opzichte van de totale beroepsbevolking.	72,3%	72,6%	75%	≥ 75%	≥ 75%	≥75%

*Streefcijfers voor de ontwikkeling van het BRP zijn gebaseerd op de landelijke ramingen van het Centraal Plan Bureau (CPB). De raming voor 2022 en 2023 is momenteel met veel onzekerheden omgeven. Voor de periode 2024-2026 geeft het CPB geen raming, vandaar dat daar niet bepaald (n.b.) is ingevuld.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
3. Economie	3.1 Economische ontwikkeling	De regionale economie is versterkt, het vestigingsklimaat is verbeterd en het ondernemerschap is versterkt
		Verder ontwikkelen Horizon voor het stimuleren van bedrijvigheid in Flevoland
		Ontwikkelen Human Capital-visie
		Meer zichtbare (inter)nationale bedrijvigheid en vestiging van internationale bedrijven
		Meer groeiende bedrijven en het lerend vermogen van partijen is vergroot
		Flevoland benut de mogelijkheden van Europese structuurfondsen
	3.2 Gebiedsopgaven	Amsterdam Lelystad Airport is operationeel
		De overslaghaven Flevokust Haven is een belangrijke schakel in mainportlogistiek van de Metropoolregio Amsterdam, met een onderscheidend profiel
		Het maritiem cluster op Urk is versterkt en toekomstbestendig
		Het Mobiliteit Infrastructuur Test Centrum in Marknesse is operationeel en biedt ruimte aan bedrijven die zich met slimme, duurzame en veilige mobiliteit bezighouden
		De economische structuur van Noordelijk Flevoland is versterkt

Verbonden partij(en)

De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Horizon geeft, in opdracht van de provincie, uitvoering aan onderdelen van het 'Economisch Programma' waarbij de sturingsfilosofie van het programma het vertrekpunt is. De vraag van de ondernemer staat daarbij centraal.

In de TMI-POC-Fonds B.V. is het vermogen van het TMI-POC Fonds ondergebracht. Vanuit dit fonds worden leningen verstrekt aan ondernemers die willen innoveren. De provincie is enig aandeelhouder van deze B.V. en heeft daarmee direct zeggenschap over de inzet van het fonds.

Via onze participatie in de verbonden partijen OMALA N.V. en Airport Garden City C.V. (AGC) hebben wij directe invloed op de ontwikkelingen rondom Amsterdam Lelystad Airport om de sociaal-economische, infrastructurele, innovatie- en duurzaamheidsdoelstellingen van deze ontwikkeling te realiseren.

Het Groeifonds Flevoland B.V. geeft in opdracht van de provincie uitvoering aan het versterken van de economische structuur en het stimuleren van werkgelegenheid. Via haar aandeelhoudersrol heeft de provincie direct zeggenschap over de inzet van het fonds.

3.1 Economische ontwikkeling

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman

Doel (2019-2023)

De regionale economie is versterkt, het vestigingsklimaat in Flevoland is verbeterd en het ondernemerschap, met name in het MKB, is versterkt.

Activiteiten 2023

- We laten het nieuwe economische beleid vaststellen en geven daar uitvoering aan.
- We continueren de opdracht aan Horizon om vouchers, risicokapitaal, kennis en netwerken beschikbaar te stellen aan Flevolandse ondernemers die willen groeien.

Doel (2019-2023)

Horizon is als Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) volop doorontwikkeld tot een krachtige partner bij het stimuleren van de bedrijvigheid in Flevoland en is uitgebreid met een groeifonds.

Activiteiten 2023

We werken samen met Horizon aan een sterke en nationaal en internationaal gewaardeerde positie als Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM), waarbij nadrukkelijk de samenwerking wordt opgezocht met de Flevolandse gemeenten en de omliggende regio's, zoals de MRA en de Regio Zwolle, en tevens met het Rijk via het landsdekkend ROM-systeem.

Doel (2019-2023)

Een brede Human Capital-visie met uitvoeringsprogramma ontwikkelen.

Activiteiten 2023

- In het kader van het op te stellen Nieuwe Economische Beleid en de daarin opgenomen kaders van PS wordt (met onze samenwerkingspartners) een 'Human Capital-uitvoeringsagenda' opgesteld.
- Op basis van het Nieuwe Economische Beleid en de kaders van PS herijken we de bestaande instrumenten of ontwikkelen we nieuwe instrumenten voor 'Human Capital'.
- We voeren samen met Noord-Holland en diverse samenwerkingspartners de uitvoeringsagenda 'Human Capital Agenda Klimaatopgave' uit.
- Met de partners in de arbeidsmarktregio Flevoland (Regionaal Werkbedrijf Flevoland: RWF) en andere relevante partijen ontwikkelen we beleid en activiteiten waarmee we actief inspelen op actuele en toekomstige vraagstukken en ontwikkelingen binnen de arbeidsmarktregio Flevoland.
- Samen met alle partijen in de arbeidsmarktregio (RWF) onderzoeken we of een gezamenlijk Flevolands fonds gerealiseerd kan worden, waar RWF-partijen financieel aan bijdragen en waarmee de activiteiten en projecten van het RWF (structureel) bekostigd kunnen worden.

- We hebben (de activiteiten van) het MKB Schakelteam, dat in 2021 en 2022 het kleine MKB (2-10 werknemers) in Flevoland ondersteund heeft, ingebed, zodat sprake is van continuering.
- We werken samen met onze partners en relevante partijen aan het (verder) versterken van de bestaande onderwijs/kennis-arbeidsmarkt-sociaal domein-economie infrastructuur en samenwerkingsstructuur.

Doel (2019-2023)

De internationale bedrijvigheid van Flevolandse ondernemingen is zichtbaarder geworden en hun aantal producten en vestigingen is gestegen

Activiteiten 2023

- We continueren de opdracht aan Horizon voor de bevordering van internationaal zaken doen bij Flevolandse ondernemers door kennis en netwerken te ontsluiten.
- We continueren de uitvoering van de Voucherregeling Ondernemerschap Flevoland die Horizon in mandaat uitvoert.
- We continueren de opdracht aan Horizon om internationale bedrijven te interesseren voor Flevoland en hen te begeleiden bij vestiging in Flevoland.
- We continueren onze bijdrage aan het 'Investor Relations-programma' van het Rijk om de relaties met reeds gevestigde internationale bedrijven goed te onderhouden.

Doel (2019-2023)

De samenhang en samenwerking van partijen in het economisch ecosysteem is vergroot.

Activiteiten 2023

- We continueren de opdracht aan Horizon om invulling te geven aan de versterking van het economisch ecosysteem via het groeimakelaarschap en de Groeibuzz.
- We doen nadere voorstellen over het vervolg van het programma 'Win4all'.
- Samen met Horizon en andere partners dragen we succesvol ondernemerschap uit.

Doel (2019-2023)

De (financierings)mogelijkheden van de Europese subsidieprogramma's zijn optimaal benut.

Activiteiten 2023

- We benutten de Europese thematische fondsen en structuurfondsen optimaal en zodanig dat we een innovatieve en duurzame impuls aan de regionale economie geven en het MKB ondersteunen.
- We werken aan INTERREG-projecten (innovatieprojecten en projecten ter verduurzaming van de Europese economie), waarmee we de interregionale, grensoverschrijdende en internationale samenwerking en regionale ontwikkeling bevorderen.

Middelen

3.1 Economische ontwikkeling	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	5.763	9.662	5.914	3.765	3.745	3.680
Baten	-720	-1.459	-239	0	0	0
Saldo	5.043	8.203	5.674	3.765	3.745	3.680
Kader (saldo voor PN 23-26)		8.153	5.150	3.685	3.666	3.666
Zomernota 2022		50	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	500	0	0	0
Kader		8.203	5.650	3.685	3.666	3.666
Verschil t.o.v. kader			25	80	79	14
Overig			25	80	79	14

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de perspectiefnota.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
3.1.1 Uitvoering economisch programma	4.369	0	4.369
3.1.2 Europese programma's: economie (KvW/interreg)	1.544	-239	1.305
Totaal	5.914	-239	5.674

x € 1.000

3.2 Gebiedsopgaven

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman (Flevokust Haven, Maritiem Cluster Urk)

J. de Reus (MITC, Amsterdam Lelystad Airport samen met J.N.J. Appelman)

Doel (2019-2023)

Uit de gebiedsontwikkeling die Amsterdam Lelystad Airport met zich meebrengt, is maximaal rendement behaald door de faciliteiten en de benodigde infrastructuur te realiseren voor het functioneren van de luchthaven.

Activiteiten 2023

- Met het Rijk en de gemeente Lelystad streven we naar zo spoedig mogelijke openstelling van Amsterdam Lelystad Airport. Inmiddels is door het Rijk aangegeven dat er sprake is van uitstel van de besluitvorming rond Amsterdam Lelystad Airport en dat deze pas in 2024 wordt verwacht.
- We bewaken een goede inpassing van Amsterdam Lelystad Airport in de leefomgeving met betrekking tot gezondheid en milieu.
- We stimuleren en faciliteren kennisontwikkeling en innovatie op en rond de luchthaven met betrekking tot toekomstbestendige luchtvaart, luchthaven- en luchthavenomgeving.
- Via Ontwikkelingsmaatschappij Airport Lelystad Almere (OMALA) zetten we in op een duidelijke profilering van Lelystad Airport Businesspark (LAB). Dit zien we in samenhang met andere grootschalige bedrijfsterrreinontwikkelingen in de regio zoals Flevokust Haven. Bij de doorzetting van LAB-2 zetten we in op een duidelijke profilering die bijdraagt aan een hoogwaardig kwalitatief en duurzaam ambitieniveau.
- We nemen deel aan bestuurlijk overleg met het Rijk, de Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS) en de Commissie Regionaal Overleg luchthaven Lelystad. Ook nemen we onze verantwoordelijkheid voor de bij ons belegde werksporen van de Alderstafel Lelystad.
- We zetten in op verdere verkenning en ontplooiing van economische kansen, onder meer door deelname aan bovenregionale netwerken zoals de Amsterdam Airport Area (AAA) en de Stichting Kennisalliantie Bedrijventerreinen Nederland (SKBN).
- We leveren inbreng vanuit de regio bij de nationale beleids- en uitvoeringstrajecten die van invloed zijn op of relevant zijn voor de ontwikkeling van Amsterdam Lelystad Airport, waaronder de 'Luchtvaartnota' en de 'Uitvoeringsagenda van de Luchtvaartnota', de herziening van het Nederlandse luchtruim en het 'Integraal Monitoring- en evaluatieprogramma Lelystad Airport 2020-2023'.

Doel (2019-2023)

Op en rondom Amsterdam Lelystad Airport en Lelystad Airport Businesspark (LAB) zijn samenwerkingsprojecten op het gebied van duurzame energie, biodiversiteit en duurzame waterketen gestart.

Activiteiten 2023

- We stimuleren en faciliteren het gebruik van Europese fondsen (EFRO, INTERREG, LIFE) voor een duurzame ontwikkeling van de luchthaven en LAB.
- We ondersteunen en stimuleren de inzet van Amsterdam Lelystad Airport bij het bereiken van een zo hoog mogelijke ambitie op het gebied van duurzaamheid.

- We werken samen met de luchthaven, OMALA en andere gebiedspartners aan een programma duurzame ontwikkeling, waaronder duurzame luchtvaart, duurzame energie, circulariteit, duurzame waterketen, biodiversiteit en klimaatadaptatie.
- Om in het gebied energieneutraal te worden en de congestieproblematiek (het elektriciteitsnetwerk heeft dan op een bepaalde plek meer energie dan het daar aankan) te tackelen zetten we in op een verdere verkenning van innovatieve elementen om de zelfvoorzienendheid te verhogen. Samen met onze gebiedspartners werken we hiervoor een business case uit. Wanneer deze een onrendabele top kent, zoeken we naar financieringsmogelijkheden.

Risico's en beheersmaatregelen

Uitstel van de opening van de luchthaven voor vakantievluchten vertraagt de ontwikkeling van het bedrijventerrein en activiteiten op het gebied van duurzaamheid, economie, opleidingen en kennisontwikkeling. Er wordt ingezet op zo spoedig mogelijke besluitvorming over openstelling voor vakantievluchten.

Doel (2019-2023)

De samenhang en samenwerking van het binnendijkse bedrijventerrein en het buitendijks gelegen haventerrein is geoptimaliseerd, zodat de economische potentie wordt benut, vraag en aanbod op elkaar aansluiten en vervoer over water een aantrekkelijk alternatief is voor vervoer over de weg. Tevens heeft Flevokust Haven een positie in het netwerk van binnenhavens.

Activiteiten 2023

- We zetten het nog beschikbare terreindeel in de markt voor tijdelijke verhuur en/of meerjarige ondererfpacht.
- We stimuleren de ontwikkeling van het binnendijkse bedrijventerrein door de gemeente Lelystad.
- We exploiteren en onderhouden de haven. We onderzoeken de mogelijkheden deze activiteiten voor de langere termijn intern of extern te borgen.
- We gaan actief in gesprek met strategische partners voor samenwerkingsmogelijkheden om bovenregionale potentie te benutten.
- We faciliteren en stimuleren clustervorming, ketenverbreding en cross-overs door middel van goede samenwerking met marktpartijen en medeoverheden.
- We werken samen met de Maxima-centrale en andere partijen aan innovatieve projecten op het gebied van energievoorziening, duurzame aandrijfvormen, grootschalige duurzame energieopwekking en slimme energie- en warmtenetwerken.

Doel (2019-2023)

Door de ontwikkeling van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland, innovatieve ontwikkelingen en versterking van het maritieme onderwijs heeft Urk de mogelijkheid om door te groeien tot een internationaal toonaangevend maritiem centrum.

Activiteiten 2023

- We verwachten dat het hernieuwde inpassingsplan onherroepelijk wordt.
- We ronden de aanbesteding van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF) af (zie risico's).
- Met het Rijk en met regiopartijen geven we uitvoering aan de 'Regio Deal Noordelijk Flevoland' – onderdeel Maritiem Cluster Urk - om de economische en maatschappelijke spin-off van de maritieme sector te verbreden en te verbinden aan andere domeinen.
- We stimuleren de toepassing van innovaties in de maritieme sector onder andere door de inzet van een business developer, inzet op clusterverbreiding en -versterking en verdere samenwerking met andere maritieme clusters.
- We faciliteren de realisatie van een maritieme campus en een volwaardige onderwijsinfrastructuur.
- Het subsidieplafond van het scholingsfonds is reeds bereikt. Indien middelen beschikbaar komen, kan de regeling worden heropend. Vooralsnog blijft de inzet voor 2023 gecontinueerd voor de afhandeling van de uitgegeven scholingstegoedbonnen.
- We zetten ons ervoor in dat de verbreding van de sluizen en vaargeul bij Kornwerderzand daadwerkelijk door de provincie Fryslân kan worden gerealiseerd.

Risico('s) en beheersmaatregel(en)

PS hebben in september 2021 een nieuw inpassingsplan vastgesteld. Hiertegen is wederom beroep aangetekend. Op moment van schrijven is er nog geen uitspraak gedaan door de Raad van State, waarmee het onzeker is wanneer de servicehaven planologisch-juridisch onherroepelijk wordt. De planning van de aanbestedingsprocedure hangt samen met het onherroepelijk zijn van het inpassingsplan.

De economische ontwikkelingen en technologische eisen vanuit emissiebeperking leiden tot substantieel hogere prijzen en minder beschikbare opdrachtnemers. Dit levert een risico op dat de aanbestedingsprocedure niet succesvol kan worden doorlopen. In het businessplan voor de MSNF is een risicoreservering opgenomen. Mocht de aanbesteding niet slagen, dan wordt er aanvullende besluitvorming gevraagd.

Doel (2019-2023)

De vorming van het Mobiliteit Infrastructuur Test Centrum (MITC) is in 2025 gerealiseerd: Aan het Koninklijk Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum (NLR) en de Duits-Nederlandse Windtunnels (DNW) is de Rijksdienst Wegverkeer (RDW) toegevoegd op de locatie in Marknesse en de verlengde testbaan met MITC-faciliteiten is operationeel. Het nieuwe rijvaardigheidscentrum van de Politieacademie is gerealiseerd. De campus vormt het hart van het MITC. Er is een krachtig, breed cluster van bedrijven betrokken en het MITC faciliteert cross-sectorale samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijs-, kennis- en onderzoeksinstituten complementair aan bestaande automotive en smart mobility-clusters.

Activiteiten 2023

- Op basis van de 'Regio Deal Noordelijk Flevoland' bereiden we met de diverse betrokken partners, overheden, kennis- en onderzoeksinstituten en bedrijfsleven de realisatie van het MITC inclusief de verlengde testbaan en bijbehorende faciliteiten van de RDW voor.
- We bouwen voort op de visievorming voor de campus en concretiseren in samenspraak met betrokken partners de samenwerking. Het streven is om in 2023 met een gedragen visie en mogelijke aanpak te komen.
- We werken met de regiopartijen aan de uitvoering van de gezamenlijke strategische agenda voor de positionering en doorontwikkeling van het MITC, waarvan we in 2021 de hoofdlijnen zijn overeengekomen (portfolio, branding). Met een vertaling naar negen deelplannen in 2022 wordt hier vorm aan gegeven. In het najaar van 2022 zullen de deelplannen geactualiseerd worden en aangepast naar de te behalen doelen 2023 en een doorkijk naar 2024.
- We werken toe naar een geformaliseerde MITC-organisatie, een zelfstandige juridische entiteit, waarin de verschillende gebiedspartners deelnemen. Het streven is om in 2023 duidelijkheid te creëren in wat voor de partners MITC mogelijk en haalbaar is.

Doel (2019-2023)

MITC is een toonaangevend centrum voor de certificering van nieuwe technologieën en vormen van mobiliteit voor Nederland en de EU en draagt bij aan de economische structuurversterking en verbreding van de welvaart in Noordelijk Flevoland.

Middelen

3.2 Gebiedsopgaven	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	4.085	6.579	7.322	6.378	915	995
Baten	-1.203	-1.042	-1.467	-1.220	-357	-357
Saldo	2.882	5.537	5.855	5.158	558	638
Kader (saldo voor PN 23-26)		6.779	5.458	2.496	358	350
Zomernota 2022		-1.243	-1.020	2.483	200	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	0	0	0	0
Kader		5.537	4.438	4.979	558	350
Verschil t.o.v. kader			1.418	179	0	288
1 Herschikken budgetten Regiodeal			1.318	79	0	0
2 Herschikking procesgelden Gebiedsontwikkeling			100	100	0	0
3 Voorziening 'Groot onderhoud Flevokust Haven'			0	0	0	208
Overig			0	0	0	80

x € 1.000

Toelichting

1. Herschikking budgetten Regiodeal

Op basis van de voortgang van het programma zijn de verwachte bestedingen voor 2023 en 2024 geactualiseerd. Het betreft het laatste deel van de totale middelen van € 7,5 mln. De middelen zijn beschikbaar binnen de reserve 'Regio Deal Noordelijk Flevoland'.

2. Herschikking Procesgelden Gebiedsontwikkeling

Het budget voor procesgeld is bedoeld voor de uitvoering van de specifieke programma's en projecten door de provincie. Dit omvat de inhuur van externe expertise, het laten uitvoeren van onderzoeken, monitoring en evaluaties. Voor 2023 zijn de lasten begroot op € 1,05 mln. voor de volgende gebiedsontwikkelingen:

- Amsterdam Lelystad Airport (€ 0,15 mln.)
- Flevokust Haven (€ 0,05 mln.)
- Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (€ 0,1 mln.)
- MITC (0,125 mln.)
- Regio Deal Noordelijk Flevoland (€ 0,125 mln.)
- Oostvaardersoevers (€ 0,075 mln.)
- Markermeer -IJmeer (€ 0,05 mln.)
- Overige gebiedsprogramma's (€ 0,375 mln.)

De middelen komen ten laste van de daartoe aangewezen reserve 'Procesgelden gebiedsontwikkeling'.

3. Voorziening 'Groot onderhoud Flevokust Haven'

In de Zomernota 2022 is de jaarlijkse dotatie aan voorziening 'Groot onderhoud Flevokust Haven' opgenomen. In deze begroting is deze dotatie ook voor de jaarschijf 2026 begroot.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
3.2.1 Amsterdam Lelystad Airport/OMALA	310	0	310
3.2.2 Flevokust Haven	150	-747	-597
3.2.3 Noordelijk Flevoland	6.488	-720	5.768
3.2.4 Overige gebiedsprogramma's	375	0	375
Totaal	7.322	-1.467	5.855

x € 1.000

3.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
3.1 Economisch programma	Lasten	5.763	9.662	5.914	3.765	3.745	3.680
	Baten	-720	-1.459	-239	0	0	0
	Saldo	5.043	8.203	5.674	3.765	3.745	3.680
3.2 Gebiedsopgaven	Lasten	4.085	6.579	7.322	6.378	915	995
	Baten	-1.203	-1.042	-1.467	-1.220	-357	-357
	Saldo	2.882	5.537	5.855	5.158	558	638
Totaal programma 3	Lasten	9.848	16.242	13.236	10.143	4.660	4.675
	Baten	-1.923	-2.501	-1.707	-1.220	-357	-357
	Saldo	7.925	13.740	11.529	8.922	4.303	4.318

x € 1.000

4. Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de promotie van de culturele en toeristisch-recreatieve sectoren en aan de toekomstbestendige gezondheidszorg.

Verhaal van Flevoland

In de 'Omgevingsvisie FlevolandStraks' hebben PS 'het Verhaal van Flevoland' opgenomen als een van onze kernopgaven. Door het 'Verhaal van Flevoland' uit te dragen, wordt het een bron van inspiratie bij ontwerp-opgaven en zetten we onder andere in op behoud en herkenbaarheid in ruimtelijke ontwikkelingen. 'Het Verhaal van Flevoland' verdient het om met verve te worden verteld, zodat de Flevolandse inwoners het zich verder eigen maken en trots uitdragen. Het gedachtegoed van het 'Verhaal van Flevoland' wordt zichtbaar gemaakt in kunst, cultuur, erfgoed, natuurbeleving, recreatie en toerisme, zoals in dit programma onderdeel verder uitgewerkt wordt. Daarnaast speelt landschappelijke kwaliteit ook een belangrijke rol bij 'het Verhaal van Flevoland'.

Recreatie en toerisme

De vrijetijdssector groeit jaarlijks en biedt kansen voor provincie Flevoland om in mee te groeien. Het is nog onzeker welk langetermijn-effect corona op de sector heeft. De provincie faciliteert bij (grootschalige) publiekstrekkingen, waaronder evenementen zoals de tulpenroutes en (water)sportevenementen. Het doel daarvan is recreanten en toeristen vaker te laten komen, langer te laten verblijven en meer te laten besteden, waarbij we rekening houden met de ruimtelijke kwaliteiten van Flevoland. Met het 'Beleidsplan Toerisme en Recreatie Flevoland' zetten we in op betere benutting van het unieke en onderscheidende karakter van Flevoland. We dragen 'het Verhaal van Flevoland' uit, zowel in promotie als in de verdere ontwikkeling van ons vrijetijdsaanbod. We stimuleren de sector door 'het Verhaal van Flevoland' een onderdeel te laten zijn bij het ontwikkelen van nieuwe producten en verschillende routes. Via Visit Flevoland dragen we bij aan een verbeterde bekendheid in binnen- en buitenland van provincie Flevoland als toeristisch-recreatieve bestemming, met name via de verhaallijnen 'Watererfgoed', 'Nieuwe Natuur', 'Vernieuwend Ontwerp' en 'Agro&Food'. Daarnaast werken we in de districten IJsselmeer- en MRA-gebied nauw samen met andere regio's. Gebiedsbranding krijgt steeds meer gestalte. Het identiteitskompas van Flevoland, met voor de regio unieke en eenduidige benoemde identiteitswaarden, wordt steeds meer ingezet bij projecten in de drie domeinen 'leef', 'groeit' en 'bezoek'. Samen met onze partners versterken we zo de profilering van de Flevolandse vrijetijdssector.

Cultuur en erfgoed

Cultuur en erfgoed hebben een grote maatschappelijke betekenis en zorgen voor verbinding in de samenleving. Het is belangrijk dat we als provincie een bijdrage blijven leveren in het samenspel van de overheden die gezamenlijk zorg dragen voor een breed en divers cultureel klimaat. De cultuursector heeft grote klappen gehad door corona; de gevolgen zullen nog lang na-ijlen. Met het Flevolands Fonds voor culturele ontwikkeling ondersteunt de provincie culturele instellingen en makers bij het weer goed kunnen functioneren.

In de 'Cultuurnota 2021-2024' zetten we de lijn van de vorige nota (2017-2020) voort: We blijven werken aan het ontstaan, groeien en verrijken van de Flevolandse identiteit en het versterken van de Flevolandse culturele infrastructuur. Daarmee sluiten we aan bij de opgaven 'het Verhaal van Flevoland' en 'Krachtige Samenleving'. Als cross-over vanuit 'Cultuur' en 'Krachtige Samenleving' dragen we bij aan de bestrijding van laaggeletterdheid.

Met het 'Erfgoedprogramma' bouwen we vanaf 2020 verder aan het erfgoed van Flevoland, het beschermen en verrijken en bovenal uitdragen van het erfgoed en inzetten ervan als inspiratiebron voor toekomstige ontwikkelingen.

Krachtige Flevolandse samenleving

Eind 2020 is de contourenschets 'Krachtige Samenleving' vastgesteld, waarin vier programmalijnen zijn uitgewerkt. De afgelopen drie jaar zijn de meeste belangrijke besluiten genomen en acties in gang gezet:

- 'Veerkrachtige en Gezonde inwoners' via het programma en (digitale) platform 'WEL in Flevoland';
- 'Leefbaar Platteland' via vormgeving en uitvoering van de subsidieregeling (zie programma 2);
- 'Toekomstbestendige Gezondheidszorg' via het platform Zorgtafel Flevoland, en;
- De 'Human Capital Agenda Zorg en Welzijn' via inzet van Flever als werkgeversorganisatie en de Sectortafel zorg en welzijn (in samenwerking met economie, programma 3), en daarnaast;

- Subsidiëring diverse pilots, ondersteuning (burger)initiatieven, facilitering van verschillende projecten in opstartfase, bijv. door procesbegeleiding en onderzoek en monitoring.

Als provincie hebben we met het programma 'Krachtige Samenleving' (KS) een positie opgebouwd waarin we samen met onze partners een bijdrage leveren aan verschillende maatschappelijke vraagstukken die in coronatijd alleen maar urgenter zijn geworden. Voor 2023 ligt dan ook de nadruk op het vasthouden van de juiste koers en inzetten op versnelling of verbreding. Samenwerking en afstemming met de partners is en blijft de sleutel tot succes hierin. Flevor (voormalig CMO) vervult daarbij een centrale rol, als uitvoeringsorganisatie en strategische partner van het programma 'Krachtige Samenleving'.

Vanuit de gecreëerde positie zijn we steeds vaker in staat om vanuit 'Krachtige Samenleving' een bijdrage te leveren aan andere provinciale thema's en trajecten. Niet alleen als het gaat om economie/human capital, maar bijvoorbeeld ook aan de woonagenda en de opgave 100.000 woningen ambitie op het thema wonen, welzijn en zorg. Gezien de vergrijzing van de bevolking, maar ook door de druk op het huidige zorgstelsel in Nederland liggen hier grote vraagstukken. Inhoud en koers van 'Krachtige Samenleving' na 2023 is mede afhankelijk van de herziening van de Omgevingsvisie en het nieuwe Coalitieakkoord 2023 – 2026.

Sport

We zien de maatschappelijke waarde van sport in het bevorderen van participatie en sociale samenhang. Via Sportservice Flevoland geven we uitvoering aan het Flevolandse sportbeleid, gericht op talentontwikkeling, sportevenementen en aangepast sporten. Ook creëren we mogelijkheden voor actieve buitensportbeoefening. Zo stimuleren we een sportieve, gezonde leefstijl. Het Nationaal Preventieakkoord en het Nationaal Sportakkoord bieden mogelijkheden voor een coördinerende rol van de provincie.

Maatschappelijk effect

Flevoland heeft een gezonde en welvarende samenleving waar het goed wonen, werken en recreëren is. Een gezonde(re) leefstijl en de juiste zorg op de juiste plek zijn belangrijke uitgangspunten bij concrete vormgeving. De versterkte Flevolandse identiteit en publiekstrekkingen trekken meer bezoekers naar provincie Flevoland.

Effect van ons beleid

De kwaliteiten van landschap en erfgoed zijn benut en behouden voor een inspirerende, gezonde leefomgeving die inwoners, ondernemers en gebiedspartners verbindt. De promotie van de culturele en toeristisch-recreatieve voorzieningen heeft geleid tot grotere bekendheid en hogere bezoekersaantallen en meer kansen voor ondernemers. We hebben preventieactiviteiten van regionale partners ondersteund zodat Flevolandse gezond(er) leven, langer fit blijven en indien nodig hoogwaardige zorg ontvangen, het liefst dichtbij huis, en daarmee langer zelfredzaam zijn en economisch en sociaal beter deelnemen aan de samenleving. Bij ruimtelijke beslissingen (inrichting van woon -en leefomgeving van inwoners) zijn de thema's 'gezondheid' en 'zorg' volwaardig meegewogen.

Indicatoren Flevoland

Indicator*	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef-cijfer 2022	Streef-cijfer 2023	2024 - 2026
Recreatie en Toerisme**	Visit Flevoland:						
	• Bereik (x 1 mln.)	154	55	155	150	n.n.b.	n.n.b.
	• Mediawaarde (x € 1.000)	5.700	370	560	500.000	n.n.b.	n.n.b.
	Bezoekers:	2,25	1,76	2,19	>2,19	>2,19	>2,19
	• Aantal overnachtingen (x 1 mln.)						
	Bron: CBS						
	Economische impact:						
	• Aantal banen	12.490	12.180	11.450	> 11.450	> 11.450	> 11.450
	Bron: LISA/ Vestigingenregister						
Culturele kracht en identiteit	Totaal aantallen bezoekers van voorstellingen, festivals, culturele instellingen en evenementen die met provinciale middelen mogelijk	261.998	53.016	76.155** *	97.000	n.n.b.	n.n.b.

Indicator*	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef- cijfer 2022	Streef- cijfer 2023	2024 - 2026
	gemaakt zijn (incl. Batavialand)** <i>Bron: Provincie Flevoland</i>						
	Aantallen bezoekers Batavialand	94.653	40.945	34.506	60.000	72.000	86.400 (2024)- 100.000 (2026)
Sport	Realisatie grootschalige (inter)nationale sportevenementen	9	2	3	5	7	9
	Realisatie en/of verlenging regionale trainingscentra	5	5	5	5	5	5
	Sportdeelname: Percentage mensen met een beperking dat minimaal 2,5 uur per week matig intensief beweegt <i>Bron: Provincie Flevoland/Rapportage Onbeperkt in Beweging</i>	n.b.	n.b.	51%	n.b.	≥ 51%	≥ 51%
Krachtige Samenleving	Ervaren gezondheid (percentage volwassenen dat zijn/haar gezondheid als (zeer) goed ervaart) <i>Bron: GGD/RIVM/CBS</i>	74,3%	n.b.	78,1%	n.b.	>78,1%	>78,1%
	Spanningsindicator arbeidsmarkt Zorg & Welzijn <i>Bron: UWV</i>	krap (2,02)	krap (1,66)	krap (3,39)	<3,39	<3,39	<3,39

* De coronacrisis heeft een grote impact op de recreatieve en culturele sector gehad. Deze sectoren werden hard geraakt door de crisis, en hebben te maken gehad met gedwongen sluiting, afgelasting van evenementen en vraaguital. Realisatiecijfers over 2020 en 2021 vallen daarom vaak lager uit dan in pré-corona jaren.

** Doordat kennisinstituut NBTC NIPO Research is gestopt worden het ContinuVakantieOnderzoek en het ContinuVrijeTijdsOnderzoek niet meer uitgevoerd. Hierdoor is het niet langer mogelijk om de indicatoren 'omvang bestedingen' en 'aantal vrijetijdsactiviteiten', afkomstig uit deze onderzoeken, te handhaven in de P&C-stukken. Momenteel wordt interprovinciaal en landelijk (Landelijke Data Alliantie toerisme) gewerkt aan alternatieven. Zodra deze beschikbaar komen zullen deze in de begroting worden opgenomen.

*** De bezoekersaantallen 2021 zijn gebaseerd op de subsidieverantwoordingen die binnen zijn per begin juli 2022. Het betreft het aantal fysieke bezoekers en bezoekers van aangepaste producties in verband met corona. Nog niet alle cijfers zijn binnen, een aantal projecten is afgelast en een aantal komt door verschoven prestaties later met de verantwoording. Meer informatie over de waarde van het culturele aanbod en de culturele infrastructuur is te vinden in de periodieke cultuurmonitor Flevoland.

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef- cijfer 2022	Streef- cijfer 2023	2024 - 2026
Restauratie- volume	Rijksmonumenten (exclusief functie woonhuis) staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht'						
	1. Percentage	9,1 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %
	2. Kubieke meters	1.675	1.271	1.271	1.271	1.271	1.271
	Bron: Monumentenwacht						

Toelichting: In 2021 waren er totaal 44 rijksmonumenten zonder woonfunctie in Flevoland, daarvan vallen er 3 in de categorie 'matig' of 'slecht' voor wat betreft de staat van onderhoud van het casco.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
4. Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving	4.1 Recreatie en toerisme	Flevoland is aantrekkelijk als regio, waarbij het aandeel van recreatie, toerisme en evenementen is gegroeid en de bekendheid van de identiteit is verbeterd
	4.2 Cultuur en erfgoed	Goede bekendheid van de Flevolandse geschiedenis en draagvlak voor cultureel erfgoed
		De bescherming van erfgoed op basis van een erfgoedprogramma
	4.3 Krachtige samenleving	De samenleving van Flevoland is gezond, welvarend en betrokken (iedereen doet mee en hoort erbij)

Verbonden partij(en)

Visit Flevoland BV promoot in opdracht van ons het vrijetijdsaanbod van Flevoland, zodanig dat Flevolandse beeld dragers van het unieke en onderscheidende karakter middels de verhaallijnen van New Land ('watererfgoed', 'vernieuwend ontwerp', 'nieuwe natuur' en 'agro & food') van Flevoland goed voor het voetlicht worden gebracht bij de diverse kansrijke doelgroepen. Zij draagt daarmee bij aan het doel: een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie en haar bekendheid.

Het Flevolands Archief behartigt de belangen van de deelnemers op grond van de Archiefwet 1995 en voert de archief wettelijke taken uit.

Sportservice Flevoland B.V. geeft uitvoering aan de nota 'Sportbeleid'. Zij draagt daarmee bij aan het doel: de sport in Flevoland is onderscheidend, draagt bij aan de Flevolandse identiteit en leidt tot grotere bekendheid en aantal bezoekers.

4.1 Recreatie en toerisme

Portefeuillehouder

J.A. Fackeldey

H.J. Hofstra (Ontwikkeling Oostrand)

Doel (2019-2023)

Flevoland is aantrekkelijk als toeristisch-recreatieve bestemming, waarbij het vrijetijdsaanbod en de beleving is toegenomen en de bekendheid van de bestemming is gegroeid.

Activiteiten 2023

- Vanuit de nationale spreidingsopgave van grote stromen toeristen zetten we samen met de Flevolandse gemeenten en partners in op bestemmingsmanagement en een bewuste groei van de unieke recreatieve kracht van de regio voor zowel inwoner als bezoeker. Daarbij kijken we naar de mogelijkheden om Toerisme in te zetten als middel voor andere maatschappelijke opgaven zoals het leefbaar houden van het platteland en draagvlak/waardering te creëren voor natuur en landschap.

- We geven samen met Visit Flevoland en de Flevolandse gemeenten uitvoering aan het Provinciale Beleidsplan Toerisme en Recreatie Flevoland.
- Gezamenlijk geven we het Perspectief Flevoland 2030 verder vorm en werken we aan het Verhaal van Flevoland met de verhaallijnen en districten 'Watererfgoed', 'Agro & Food', 'Nieuwe Natuur', 'Vernieuwend Ontwerp', 'IJsselmeer' en 'MRA'.
- Ondernemers en organisaties uit de vrijetijdssector worden met het 'Economisch Programma' en de Nadere Regels gefaciliteerd in hun ondernemerschap en gestimuleerd het verhaal van Flevoland te verwerken in hun vrijetijdsproducten.
- Via het regionale Fietsplan en programma 'Mobiliteit' werken we gezamenlijk met gemeenten en terreinbeherende organisaties aan het aantrekkelijk maken van fietsen en fietsroutes in de provincie.
- Samen met het Rijk, Provincie Noord-Holland, gemeenten en andere stakeholders trekken we gezamenlijk op in het bevaarbaar houden van het IJsselmeergebied in samenhang met de natuur- en waterkwaliteiten.
- Flevoland positioneert zich met haar unieke en eenduidige identiteitswaarden als aantrekkelijke regio en wordt onder de aandacht gebracht via de drie domeinen 'leef', 'groeï' en 'bezoek' vanuit gebiedsbranding Flevoland.

Middelen

4.1 Recreatie en toerisme	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	1.288	1.467	1.496	1.510	1.510	1.510
Baten	-38	-28	-28	-28	-28	-28
Saldo	1.250	1.439	1.468	1.482	1.482	1.482
Kader (saldo voor PN 23-26)		1.439	1.468	1.482	1.482	1.482
Zomernota 2022		0	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	0	0	0	0
Kader		1.439	1.468	1.482	1.482	1.482
Verschil t.o.v. kader			0	0	0	0

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de perspectiefnota.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.1.1 Recreatie, toerisme en gebiedspromotie	1.496	-28	1.468
Totaal	1.496	-28	1.468

x € 1.000

4.2 Cultuur en erfgoed

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman

Doel (2019-2023)

We starten met de uitvoering van de 'Cultuurnota 2021-2024: *Flevoland, ruimte voor cultuur*', waarbij we een sterk cultureel klimaat van hoge artistieke waarde realiseren, waarvan maker en publiek, maatschappij, economie en ruimtelijke omgeving profiteren.

Activiteiten 2023

- We ontsluiten op een aparte website de initiatieven, organisaties en producten die te maken hebben met het Verhaal van Flevoland.
- We geven uitvoering c.q. laten uitvoering geven aan het 'Flevolands Fonds voor culturele ontwikkeling': de regelingen 'Versterken & Vernieuwen' en 'Mede mogelijk maken', onze partnerbijdrage aan crowdfunding-platform www.voordekunst.nl en het programma 'Nieuwe makers, nieuwe verhalen'.
- We beoordelen aanvragen voor het 'Innovatiefonds Bibliotheekfunctie' op basis van de herziene 'Nadere regels Innovatiefonds Bibliotheekfunctie 2022-2025'.
- We continueren de cultuureducatieprogramma's voor voortgezet en primair onderwijs met het in 2022 geïntroduceerde programma 'Cultuur+'.
- We zetten in op vergaande samenwerking tussen stichting Land Art Flevoland en het nieuwe kunstmuseum in Almere met als doel om kennis en expertise over de collectie landschapskunst te bundelen en middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten. Het pilotprogramma 'M.' van het museum wordt verder uitgerold in de provincie. We leggen - na instemming met de business case door de gemeenteraad van Almere en PS - een voorstel voor over eventuele toekomstige provinciale incidentele en structurele bijdragen aan het Kunstmuseum.
- We starten met het opstellen van museaal beleid dat een plek krijgt in de 'Cultuurnota 2025-2028'.
- We zorgen voor oplevering van het gerestaureerde kunstwerk 'De Tong'.

Doel (2019-2023)

De bescherming van het Flevolands erfgoed is verstevigd en we bouwen verder aan de beleving van en de kennis over het Flevolands erfgoed op basis van het 'Erfgoedprogramma'.

Activiteiten 2023

- We implementeren het 'Erfgoedprogramma' en voeren langs de verschillende programmalijnen de activiteiten en onderdelen ervan uit.
- We leveren een integrale bijdrage vanuit erfgoed, recreatie en toerisme en natuur aan de doorontwikkeling van Werelderfgoed Schokland en nemen deel aan de siteholdersgroep.
- We continueren de doorontwikkeling van Batavialand, de koers is afhankelijk van de besluitvorming in PS in 2022.
- We bestendigen het traject 'Interbestuurlijke Samenwerking Erfgoed', waarbij er onder andere een nieuwe invulling is gegeven aan het 'Steunpunt Archeologie en Monumenten Flevoland'.
- We stellen 'Nadere regels subsidies Erfgoedprogramma' vast.
- We stellen 'Instructieregels erfgoed' vast en evalueren de 'Beleidsregel archeologie en ruimtelijke ordening'.
- We stellen de 'Flevolandse inspiratieagenda archeologie' vast.
- We zetten de uitvoering van de Erfgoed Deal Campagne 'ONGEZOUTEN' voort op fysieke locaties in de provincies rond het IJsselmeer.

Middelen

4.2 Cultuur en erfgoed	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	6.573	7.980	6.647	6.868	5.870	5.870
Baten	-185	-461	-350	-344	-10	-10
Saldo	6.388	7.518	6.297	6.524	5.859	5.859
Kader (saldo voor PN 23-26)		7.534	6.307	6.524	5.859	5.859
Zomernota 2022		-16	-10	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	0	0	0	0
Kader		7.518	6.297	6.524	5.859	5.859
Vershil t.o.v. kader			0	0	0	0

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de perspectiefnota.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.2.1 Cultuur	4.180	-340	3.840
4.2.2 Erfgoed	2.468	-10	2.457
Totaal	6.647	-350	6.297

x € 1.000

4.3 Krachtige samenleving

Portefeuillehouder

J.A. Fackeldey (Krachtige samenleving)

H.J. Hofstra (Leefbaar Platteland en Sport)

Doel (2019-2023)

De samenleving van Flevoland is gezond, welvarend en betrokken (iedereen doet mee en hoort erbij).

Activiteiten 2023

- Het transitietraject van Flevier is in 2022 met goed resultaat afgerond. In 2023 wordt verder gewerkt aan de uitvoering van het meerjarenplan (2021-2024), afgestemd op de doelen binnen het programma 'Krachtige Samenleving'. In het meerjarenplan zijn drie programma's opgenomen: 'Positieve Gezondheid', 'Arbeidsmarkt & Onderwijs' en 'Versterken Inwoners'. Het jaarplan 2023 is het derde jaarplan in deze cyclus, waarbij het programma 'Versterken Inwoners' een nieuwe focus heeft gekregen. Bijvoorbeeld gericht op inzet van ervaringsdeskundige, naast professionals, ondersteuning van inwonersinitiatieven (denk aan initiatieven ter ondersteuning van vluchtelingen uit Oekraïne) en ondersteuning van patiënten-/cliëntenraden en adviesraden.

Vier programmaliijnen

- Vanuit de programmaliijn 'Toekomstbestendige gezondheidszorg' blijven we een actieve bijdrage leveren aan de Zorgtafel Flevoland. In de komende periode ligt de nadruk op het verder versterken en verzilveren van het partnerschap aan de Zorgtafel; bijvoorbeeld door met verschillende sectoren/domeinen afspraken te maken over het capaciteitsprobleem in de huisartsenzorg. We zetten in op afspraken om de preventie- en zorginfrastructuur verder te verstevigen en voor te bereiden op de vergrijzing en op de groei van het aantal inwoners in Flevoland. Daarmee zorgen we voor een betere verbinding tussen het programma Toekomstbestendige gezondheidszorg en relevante thema's zoals huisartsenzorg, ouderenzorg, 'wonen' en op het operationaliseren van het thema preventie vanuit de Zorgtafel. Er wordt een inhoudelijke koppeling gemaakt met de Preventiecoalitie (Flevoland Gezond & Wel) en het platform 'WEL in Flevoland'. Bij al deze punten staat het effect op de gezondheid van, en zorg voor, inwoners centraal.
- We stimuleren preventie en positieve gezondheid onder de vlag van het programma 'WEL in Flevoland'. Dit doen we onder meer door: partijen bij elkaar te brengen, Academie WEL in Flevoland (kennisplatform, bijeenkomsten, leergang, bijscholing, strippenkaarten voor gemeenten) te ondersteunen en pilots te stimuleren en te ondersteunen. Het programma 'WEL' is gelinkt aan de agenda van de 'Zorgtafel' en 'Flevoland Gezond & Wel' (Preventiecoalitie 2022-2024). In 2023 wordt onderzocht of 'WEL' ook gekoppeld kan worden aan de 'Human Capital Agenda Zorg & Welzijn – thema 'anders organiseren'.
- Medio 2023 loopt het tweejarige plan van aanpak 'Eenzaamheid' (via regionale aanpakken en pilots) af. Bekeken wordt hoe de ontstane netwerken, kennis en ondersteuningsstructuur kunnen worden verankerd binnen het platform WEL.
- Op basis van de 'Human Capital Agenda Zorg & Welzijn' geven we met onderwijs, zorgaanbieders en overheden, ondersteund door Flevier, uitvoering aan deze agenda en de daarin benoemde thema's: 'instroom', 'behoud', 'anders organiseren' en 'een regionale strategische personeelsplanning'. Vanuit Krachtige samenleving leveren we een bijdrage op dit onderdeel -in samenwerking en afstemming met het HCA-initiërende beleidsteam Economie- en in aansluiting op het rijksprogramma 'Regioplus'
- We werken nauw samen met het programma 'Leefbaar Platteland' (subsidieregeling 'Fonds Leefbaar Platteland 2021-2023' en bijbehorend platform voor kennisdeling (zie hoofdstuk 2.2)).

Cross sectorale samenwerking op strategische thema's

- Naast de samenwerking op de Human Capital Agenda zijn we in 2022 gestart met het traject 'Wonen, Welzijn en Zorg'. Dit gekoppeld aan de woonagenda en -opgave (100.000+ nieuwe woningen in Flevoland). Met dit traject geven we invulling aan het credo 'we bouwen geen huizen maar een samenleving' voor het thema zorg. Dat betekent dat we nauw samenwerken met de partijen die daar een rol in spelen; gemeenten, zorgverzekeraar en zorgaanbieders. De ambitie is om het gesprek tussen deze partijen te faciliteren, co-creatie te stimuleren en (gezamenlijk) invulling te geven aan de nieuwe rollen die de provincie vanuit het Rijk krijgt op dit gebied. We zetten in op een regionale structuur waar lokale versus bovenlokale opgaven op het gebied van wonen en zorg worden afgestemd, waar we initiatieven op dit gebied versterken /versnellen en waar we drempels identificeren en wegnemen.
- Vanuit 'Krachtige Samenleving' met kennis, expertise en het opgebouwde netwerk bijdragen aan belangrijke ruimtelijk-economische opgaven of andere trajecten waarmee we (samen)werken aan de strategische opgaven van Flevoland.
- Continuering samenwerking op het thema versterken van het provinciale netwerk om laaggeletterdheid te bestrijden (cross-over thema dat ook onderdeel is van de Cultuurnota), sport (beweegvriendelijke buitenruimte, preventie en gezondheid) en natuur (natuur & gezondheid).

Overige thema's

- We leveren een bijdrage aan anti-discriminatie in het algemeen en stimuleren diversiteit en inclusie in Flevoland. Denk hierbij bijvoorbeeld aan sociale acceptatie, veiligheid en gelijke behandeling van LHBTI's. Om deze doelen te bewerkstelligen werken we samen met gemeenten en relevante maatschappelijke organisaties, zoals Bureau Gelijke Behandeling Flevoland.
- Onderzoek & monitoring: doorontwikkeling monitor 'Positieve gezondheid' (in relatie tot monitor 'Brede Welvaart'), bijdrage aan regionaal netwerk 'Werkplaats Sociaal Domein', waarbij de provincie zich vanuit de agenda van de Zorgtafel vooral richt op samenwerking tussen sociaal domein en gezondheidszorg en op ouderenzorg.

Doel (2019-2023)

De samenleving van Flevoland is gezond, welvarend en betrokken (iedereen doet mee en hoort erbij).

Activiteiten 2023

- We geven samen met Sportservice Flevoland B.V. uitvoering aan de provinciale sportnota 'Samenspel rendeert in Flevoland 2019 - 2023'. Hiervoor zijn we onder meer opdrachtgever en aandeelhouder van Sportservice Flevoland B.V.
- In 2022 wordt proces gestart voor de ontwikkeling van een nieuwe provinciale sportnota 2023 tot en met 2027 en volgend.

Middelen

4.3 Krachtige samenleving	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	2.743	3.014	3.102	2.110	1.990	1.990
Baten	-18	0	0	0	0	0
Saldo	2.725	3.014	3.102	2.110	1.990	1.990
Kader (saldo voor PN 23-26)		3.014	2.477	2.110	1.990	1.990
Zomernota 2022		0	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	625	0	0	0
Kader		3.014	3.102	2.110	1.990	1.990
Verschil t.o.v. kader			0	0	0	0

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de perspectiefnota.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.3.1 Krachtige samenleving	2.130	0	2.130
4.3.2 Sport	971	0	971
Totaal	3.102	0	3.102

x € 1.000

4.4 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
4.1 Recreatie en toerisme	Lasten	1.288	1.467	1.496	1.510	1.510	1.510
	Baten	-38	-28	-28	-28	-28	-28
	Saldo	1.250	1.439	1.468	1.482	1.482	1.482
4.2 Cultuur en erfgoed	Lasten	6.573	7.980	6.647	6.868	5.870	5.870
	Baten	-185	-461	-350	-344	-10	-10
	Saldo	6.388	7.518	6.297	6.524	5.859	5.859
4.3 Krachtige samenleving	Lasten	2.743	3.014	3.102	2.110	1.990	1.990
	Baten	-18	0	0	0	0	0
	Saldo	2.725	3.014	3.102	2.110	1.990	1.990
Totaal programma 4	Lasten	10.604	12.461	11.245	10.488	9.369	9.369
	Baten	-241	-489	-378	-372	-38	-38
	Saldo	10.363	11.971	10.867	10.116	9.331	9.331

x € 1.000

5. Energie, duurzaamheid en milieu

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de stappen naar duurzame energie en het behouden van de goede uitgangspositie op gebied van bodem- en luchtkwaliteit, veiligheid en geluid.

Regionale Energie Strategie

Als koploper in productie hernieuwbare energie draagt Flevoland bij aan het behalen van de nationale doelstellingen van het Klimaatakkoord. Het uitgangspunt daarbij is dat de aanpak van de klimaatopgaven haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar moet zijn. In de vastgestelde (2021) RES 1.0 Flevoland is aangegeven dat wij 5,81 TWh van de landelijke doelstelling voor hernieuwbare elektriciteit (35 TWh) in 2030 gaan produceren. Dit is het zogenaamde 'bod', de hoeveelheid hernieuwbare elektriciteit dat de regio produceert na realisatie van het bestaande beleid. De RES wordt elke 2 jaar gemonitord en kan indien nodig herijkt worden. Het bod zal daarmee ook worden geactualiseerd. De RES 2.0 wordt opgesteld in 2023. Naast de afspraken over het opwekken van hernieuwbare elektriciteit bevat de RES ook regionale afspraken over de productie van hernieuwbare warmte, energiebesparing en randvoorwaarden voor de energietransitie. Voor het verkennen van nieuwe mogelijkheden van hernieuwbare energie c.q. energiebronnen zal een proces van burgerbetrokkenheid opgestart zijn.

Energie in Balans

In de provincie Flevoland wordt veel duurzame energie opgewekt. Voor de energietransitie is een van de grootste uitdagingen om vraag en aanbod flexibel op elkaar af te kunnen stemmen. Daarom zet de provincie in om energieopslagprojecten te stimuleren en te ondersteunen. Een logische stap gezien de netcongestie, de fluctuerende energieproductie uit duurzame bronnen en de behoefte aan flexibiliteit. Binnen Flevoland zijn inmiddels meerdere grote en kleinere initiatieven op het gebied van opslag in batterijen, warmte, waterstof en hybride systemen.

De provincie gaat onder de noemer van het programma 'Energie in Balans' samenwerking en kennisdeling met de vele partners faciliteren en organiseren.

DE-on/ EEF

Stichting DE-on is opgericht om de energietransitie te versnellen door financiering van projecten voor energiebesparing en opwek van duurzame energie en draagt daardoor bij aan energieneutraliteit in 2030 en het duurzaam benutten van de ondergrond. Vanaf 2019 is hieraan het leveren van ontwikkelcapaciteit en expertise toegevoegd. Vanaf najaar 2020 treedt DE-on naar buiten als het Energie Expertisecentrum Flevoland (EEF). Er wordt effectief samengewerkt tussen EEF en Horizon ten behoeve van de energietransitie. Het DE-on fonds is geheel belegd en de middelen komen vanwege het revoluerende karakter later vrij. Er is nieuw investeringskapitaal aangevraagd.

Duurzaamheid en circulaire economie

Het is onze ambitie om in 2030 grondstoffenleverancier te zijn voor de circulaire economie, met als actielijnen groene grondstoffen, gebruikte materialen en het geven van het goede voorbeeld door de provinciale organisatie. We faciliteren onder meer het 'Platform Circulair Flevoland', verschillende keteninitiatieven en verkenningen. Hierin brengen we partijen bij elkaar, denken we -in nauwe samenwerking met Horizon Flevoland- mee over businesscases en identificeren we belemmeringen (en waar mogelijk lossen we deze op). Zo stimuleren we zowel productie, verwerking en het gebruik van circulaire materialen en producten. We zien het als de belangrijkste taak in de transitie van een lineaire naar een circulaire economie om andere partijen in staat te stellen de kansen te pakken, die de circulaire economie biedt.

In 2023 bouwen we verder op de initiatieven die we in eerdere jaren zelf zijn gestart en waar we ons bij hebben aangesloten. Voorbeelden hiervan zijn deelname aan 'PRICE', 'Praktoraat CRE', 'CityDeal Conceptueel & circulair bouwen', 'Regionaal programma Cirkelstad', 'Amsterdam Smart City', 'Stichting Samen tegen Voedselverspilling', 'verkenning naar houtbouw', 'circulair terreinbeheer', 'innovatieve waterzuivering' en 'WUR- Harvesting Human Waste'. We gaan door met het organiseren van bijeenkomsten vanuit het Platform Circulair Flevoland en verkennen daarin ook kansen voor het faciliteren van nieuwe keteninitiatieven. We doen actief mee in IPO- en MRA-netwerken rondom circulaire economie. Zo werken we in 2023 in IPO verband verder aan een meer uniforme methodiek voor monitoring, een circulaire fotovoltaïsche industrie (zonnepanelen) en

inzet van het VTH instrumentarium (uitvoering door Omgevingsdienst). In MRA verband werken we aan biograndstoffen (maaisel, gft en later ook afvalwater), houtbouw, toekomstbestendig (waaronder circulair) bouwen en circulair inkopen.

Milieu: lucht, bodem en geluid

In provincie Flevoland is het een groot goed dat schone lucht vanzelfsprekend is. Tegelijkertijd zien we wel verarming van de bodem en afname van de biodiversiteit. Het is de ambitie dat provincie Flevoland de huidige kwaliteit op het gebied van milieu en gezondheid behoudt. De wettelijke kaders opgelegd door Rijksoverheid zijn voor ons leidend. Dat betekent dat we nieuwe ontwikkelingen zorgvuldig willen inpassen, zodat zij zo min mogelijk ten koste gaan van de kwaliteit van de leefomgeving.

Stikstof

Stikstof is in ons beleid een belangrijk overkoepelend thema. Het thema 'Stikstof' is verder uitgewerkt in programma 2 'Landbouw, Visserij en Natuur'.

Omgevingsdiensten

In 2019 hebben provincie en OFGV een start gemaakt met een heldere koppeling tussen het strategische/operationele beleid van de provincie en de uitvoering van taken door de OFGV. Deze koppeling komt voort uit de wens om inzichtelijk te krijgen hoe de uitgevoerde taken door de OFGV zich verhouden tot het beleid van de provincie. Door vooraf in het uitvoeringsprogramma een koppeling te maken met het provinciaal beleid kan bij de tussentijdse verantwoording van de door de OFGV uitgevoerde taken worden aangegeven hoe dit zich verhoudt tot de gestelde doelen en kunnen ook de juiste prioriteiten en doelen worden gesteld. Deze werkwijze wordt ook bij de opdrachtverlening voor 2023 voortgezet waarbij extra aandacht wordt gevraagd voor onder meer de Flevolandse Aanpak Stikstof, Circulaire Economie en Energiebesparing.

Maatschappelijk effect

Het terugdringen van CO₂-uitstoot door onder andere energiebesparing, opwekking duurzame energie, circulariteit, en de warmtetransitie. Flevoland is zo goed mogelijk voorbereid op klimaatveranderingen en de economische kansen daarvan worden benut. De Flevolandse leefomgevingskwaliteit blijft behouden.

Effect van ons beleid

Ons doel voor 2023 is een energieneutraal Flevoland exclusief mobiliteit. Om dit doel te halen zetten we vol in op uitvoering van het huidige beleid, waarmee we onze koploperspositie op het gebied van hernieuwbare elektriciteitsproductie verder uitbouwen. Het opwekken van energie wordt ruimtelijk goed ingepast, de markt wordt gestimuleerd om CO₂-neutraal te produceren, we maken de energie -en grondstoffentransitie mogelijk en participatie bij energieopwekprojecten wordt gestimuleerd. Onderzoek heeft uitgewezen dat het doel voor 2030 (energieeneutraal inclusief mobiliteit) extra beleidsinspanningen vraagt*. Het college werkt deze uit langs de volle breedte van het Klimaatakkoord en legt PS hiertoe voor de verkiezingen een Provinciaal Klimaatplan voor.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef-cijfer 2022	Streef-cijfer 2023	2024 - 2026
Energie*	Percentage hernieuwbare energie ten opzichte van het totale energieverbruik door bewoners, bedrijven en instellingen, exclusief transport Bron: <i>Klimaatmonitor</i>	55,1%	61,2%	n.n.b.	n.b.	100%*	n.b.
	Verbruikte energie totaal in terra wattuur (voertuigbrandstoffen, elektriciteit, warmte) Bron: <i>Klimaatmonitor</i>	10,60	10,05	n.n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
	Verbruik warmte en elektriciteit in terra wattuur Bron: <i>Klimaatmonitor</i>	6,23	6,33	n.n.b.	n.b.	n.b.	n.b.

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef- cijfer 2022	Streef- cijfer 2023	2024 - 2026
	Totale productie hernieuwbare energie in terra wattuur (biobrandstof vervoer, hernieuwbare warmte, hernieuwbare elektriciteit) <i>Bron: Klimaatmonitor</i>	3,44	3,87	n.n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
	Afspraak met het Rijk over productief vermogen windenergie in megawatt (MW op 31/12) <i>Bron: RVO/Klimaatmonitor/provincie Flevoland</i>	1.147	1.133,7	1.346,5	n.b.	1.390,5	n.b.
	Bewoners en ondernemers in Flevoland krijgen gelegenheid financieel te participeren bij nieuwe windmolens <i>Bron: provincie Flevoland</i>	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Milieu	Luchtkwaliteit: aantal inwoners dat is blootgesteld aan hogere waarden fijnstof of stikstofdioxide dan toegestaan <i>Bron: RIVM/NSL</i>	0	0	0	0	0	0
	Aantal woningen met hoge geluidbelasting langs provinciale wegen zonder maatregelen <i>Toelichting: Indicator komt voort uit het Actieplan Geluid</i> <i>Bron: provincie Flevoland</i>	1.072	n.b.	1.162***	≈1.162	≈1.162	≈1.162

* Uit onderzoek blijkt dat 100% energieneutraliteit in 2030 met de huidige beleidsinspanningen niet haalbaar is. GS hebben hierbij aangegeven bij eventuele vervolgstappen de brede reductie van broeikasgassen als kapstok te zien en niet alleen het aandeel hernieuwbare energie. Hierover bent u afgelopen april geïnformeerd via de mededeling 'Energienneutraliteit in Flevoland'.

** Voor getallen bij de indicatoren met betrekking tot energie maakt de provincie veelal gebruik van de Klimaatmonitor, een landelijke monitor opgezet door Rijkswaterstaat. De Klimaatmonitor is de landelijke standaard voor energiemonitoring en zorgt voor continuïteit in de datastroom. Het verzamelen en bewerken van data neemt tijd in beslag waardoor de getallen in de monitor enige tijd achterlopen. De meeste cijfers voor 2021 zijn daarom nog niet bekend (n.n.b.). Streefcijfers voor de periodes 2022, 2023 en 2024-2026 zijn in de meeste gevallen niet bepaald (n.b.). We werken aan het verbeteren van de actualiteit van deze indicatoren, zowel in IPO-verband als via het landelijke project 'Verbetering Informatievoorziening Energietransitie (VIVET)'.

*** In 2022 zijn nieuwe geluidbelastingskaarten gemaakt, waarin het aantal geluidbelaste woningen aanbod komt op basis van de genomen maatregelen tot en met 2022. Dit wordt om de 5 jaar gemonitord conform de wettelijke verplichting om iedere 5 jaar geluidkaarten te maken. Deels door de autonome groei van het wegverkeer is het aantal geluidbelaste woningen gestegen ten opzichte van de vorige opgave (2017). Ook de uitbreiding van het netwerk van verkeerstoppunten geeft een beter inzicht in het gebruik van wegen. Voor de afgelopen twee jaar heeft de coronasituatie tot een ander gebruik van wegen geleid. De opgave van de geluidbelasting 2021 is gebaseerd op het representatieve gebruik van de wegen in 2019. Hierbij is wel de realisatie van een geluidsscherm langs de Buitenring in Almere betrokken waardoor het aantal woningen met een geluidbelasting van 55 dB Lden en meer in Almere is afgenomen. Dit geluidsscherm is in mei 2022 opgeleverd als geluidmaatregel uit het Actieplan Geluid 2018-2023. Daarnaast is tot juli 2022 aan 13 woningen subsidie verstrekt voor het verbeteren van de geluidwering. Het streven is om het aantal geluidbelaste woningen niet te laten toenemen. Tot de invoering van de Omgevingswet is dit wel een uitdaging omdat wij geen grip hebben op de autonome groei van het wegverkeer. Met de Omgevingswet gaat dit veranderen, omdat wij dan verplicht worden de geluidbelasting langs de provinciale wegen te beheren. Bij de implementatie van de Omgevingswet wordt wel integraal een toename van de geluidproductie (van 1,5 dB) toegestaan. Het aantal geluidbelaste woningen als norm zal hierdoor wel enigszins wijzigen. In 2024 staat hierover de besluitvorming gepland.

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef- cijfer 2022	Streef- cijfer 2023	2024 - 2026
Emissie broeikasgassen	Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO2 equivalenten) per provincie in absolute aantallen (in tonnen) <i>Bron: Klimaatmonitor</i>	2.513.300	2.232.200	n.n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
Energie-neutraliteit	Totale productie van hernieuwbare energie in Petajoule (PJ) (biobrandstof vervoer, hernieuwbare warmte, hernieuwbare elektriciteit) <i>Bron: Klimaatmonitor</i>	12,37	13,95	n.n.b.	n.b.	n.b.	n.b.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
5. Energie, duurzaamheid en milieu	5.1 Regionale energiestrategie	De gezamenlijke inzet voor het behalen van de nationale klimaatdoelen is vastgelegd in een Regionale Energie Strategie (RES)
		Een integraal ruimtelijk/landschappelijk beleid voor alle vormen van energieopwekking en -opslag is opgesteld
		De ontwikkeling van zon-op-land verder inpassen in zowel landschap als energie-infrastructuur.
	5.2 Duurzaamheid & circulaire economie	Flevoland staat bekend als grondstoffenleverancier voor de nieuwe circulaire economie
		Ons inkoop- en aanbestedingsbeleid is verder verduurzaamd
	5.3 Milieu: lucht, bodem, geluid	We hebben een bijdrage geleverd aan een netwerk waarin de agrofoodsector werkt aan een duurzamer systeem als basis voor een toekomstgerichte landbouw De kwaliteit van onze leefomgeving is in Flevoland behouden, zodanig dat gerichte aandacht is besteed aan gezondheid, bodem, water, lucht en geluid
	5.4 Klimaat akkoord	Een provinciaal Klimaatplan, waarin we aangeven op welke manier de provincie en haar maatschappelijke partners willen bijdragen aan de doelstellingen van het in 2019 vastgestelde nationale Klimaatakkoord, met inbegrip van activiteiten, menskracht en middelen

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) geeft uitvoering aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. Door het vinden van een balans tussen het gebruik van de leefomgeving en beschermen daarvan draagt de omgevingsdienst bij aan de omgevingskwaliteit.

NV Afvalzorg: Afvalzorg beheert de stortplaatsen in provincie Flevoland. Provincie Flevoland heeft een belang van 10% in de NV Afvalzorg Holding. Tweemaal per jaar vindt de Algemene Vergadering van Aandeelhouders plaats.

Het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland zorgt voor voldoende financiële middelen voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. Daarmee draagt zij bij aan het behoud van een goede uitgangspositie voor de omgevingskwaliteit.

Stichting DE-on/EEF richt zich met behulp van een lening van de provincie op duurzame-energieprojecten en draagt daardoor bij aan energieneutraliteit in 2030 en het duurzaam benutten van de ondergrond.

De provincie is aandeelhouder van Aliander. Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie belang in deze organisatie.

5.1 Regionale energiestrategie

Portefeuillehouder

J.A. Fackeldey

Doel (2019-2023)

Samen met onze gebiedspartners is de gezamenlijke inzet voor het behalen van de nationale klimaatdoelen vastgelegd in een Regionale Energie Strategie (RES). Volgens de huidige planning betekent dit RES 1.0 in 2021 en elke 2 jaar daaropvolgend een volgende RES.

Activiteiten 2023

Energiestrategie:

- RES 2.0 wordt opgesteld in samenwerking met gemeenten en waterschap. Daarnaast worden de afspraken die gemaakt zijn in RES 1.0, samen met partners, uitgevoerd. Burgerbetrokkenheid heeft een plek gekregen in RES 2.0
- We nemen samen met onze partners de landelijke ontwikkelingen voortkomend uit het Klimaatakkoord mee in de doorontwikkeling van de 'Flevolandse Energie Agenda'.

Provinciaal MIEK ('Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat'):

- Op basis van een energiesysteemstudie worden, samen met netbeheerder en gemeenten, prioriteiten gesteld en daardoor strategische en programmatische keuzes gemaakt met betrekking tot de planning van de energie infrastructuur van Flevoland.
- Er is een taskforce opgericht voor acute netproblematiek.

Warmtetransitie:

- Het Flevolandse warmte expertise centrum wordt opgericht en biedt extra ondersteuning bij de uitvoering van de warmtetransitie; hulp aan de gemeenten en ontwikkeling van concrete warmteprojecten.

Doel (2019-2023)

We wekken meer windenergie op met minder molens die beter zijn ingepast in het landschap en waarbij Flevolandse de gelegenheid krijgen te participeren.

Activiteiten 2023

- We geven uitvoering aan het Regioplan Windenergie Oostelijk en Zuidelijk Flevoland en de partiële herziening Omgevingsplan voor windenergie (zoals opgenomen in het 'Omgevingsprogramma').
- Het is technisch mogelijk om bij windmolens door gebruik te maken van naderingsdetectiesystemen de obstakelverlichting aan te zetten zodra een vliegtuig overvliegt. In overeenstemming met landelijke afspraken gaan we samen met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) een regeling opzetten om een deel van de investering voor bestaande windparken te vergoeden.

Doel (2019-2023)

Op basis van een tussenbalans van ons beleid voor zon op land na realisatie van de eerste 500 ha, PS een besluit laten nemen over het al dan niet vrijgeven van de volledige ruimte van 1000 ha.

Activiteiten 2023

- Zon op land:
We geven uitvoering aan de tweede tranche van de 'Structuurvisie Zon'. De 'Structuurvisie Zon' beoogt in totaal 1.000 hectare grondgebonden zonne-energie te realiseren in het landelijk gebied. Hierbij wordt aangesloten op het besluit van PS in 2022 om, na evaluatie van de eerste tranche, het beleid te herzien en de tweede tranche open te stellen.
- Zon op dak:
We hebben een instrument ontwikkeld en opengesteld om zon op dak te stimuleren in relatie tot het wegnemen van knelpunten (netcongestie) bij de plaatsing van zonnepanelen op grote daken.

Middelen

5.1 Regionale energiestrategie	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	3.289	3.755	5.037	3.886	4.205	4.541
Baten	-805	-907	-2.169	-1.707	-2.044	-2.380
Saldo	2.484	2.848	2.867	2.178	2.161	2.161
Kader (saldo voor PN 23-26)		2.480	2.183	1.399	1.399	1.399
Zomernota 2022		368	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	600	700	700	700
Kader		2.848	2.783	2.099	2.099	2.099
Verschil t.o.v. kader			84	79	62	62
Overig			84	79	62	62

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de perspectiefnota.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.1.1 Energietransitie (incl. DE-ON)	5.037	-2.169	2.867
Totaal	5.037	-2.169	2.867

x € 1.000

5.2 Duurzaamheid en circulaire economie

Portefeuillehouder

C.W. Smelik

J.N.J. Appelman (tevens circulaire economie)

Doel (2019-2023)

Flevoland staat in 2030 bekend als grondstoffenleverancier voor de nieuwe circulaire economie en een deel van de het provinciale economisch instrumentarium is toegespitst op het stimuleren van de circulaire economie.

Activiteiten 2023

- We organiseren vanuit het 'Platform Circulair Flevoland' themabijeenkomsten en keteninitiatieven.
- We werken in IPO verband mee aan de uitvoering van de Krachtenkaart Circulaire Economie bestaande uit de vijf ontwikkelpaden: 'circulair inkopen en aanbesteden', 'circulair bestendigen van Omgevingsvisie en VTH Uitvoeringspraktijk', 'monitoring CE', 'ontwikkelen en versterken regionale circulaire ecosystemen' en 'ondersteunen van het regionale bedrijfsleven'.
- We continueren de samenwerking en inzet op het gebied van circulaire economie met de organisaties Horizon en de OFGV. We betrekken daarbij de kennis en informatie uit de IPO ontwikkelpaden.
- We werken samen met de partners in de Metropoolregio Amsterdam aan de uitvoering van het MRA programma 'Circulaire Economie' en de MRA Green Deals/afspraken.
- We voeren de subsidieregeling voor circulaire initiatieven uit.

Doel (2019-2023)

Ons inkoop- en aanbestedingsbeleid is verder verduurzaamd, zodat onder andere: de CO2-voetafdruk van aan ons te leveren diensten, werken en producten als afweging kan worden gebruikt bij inkopen, de belasting van het milieu wordt geminimaliseerd en zodat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt worden betrokken.

Activiteiten 2023

- We stimuleren bij aanbestedingen, waar mogelijk, de toepassing van hernieuwbare energie, de bio- en circulaire economie.
- Onze aanbestedingen zullen we, waar relevant, zodanig inrichten, dat we verbeteringen bereiken in het gebruik van materialen en energie.

Middelen

5.2 Duurzaamheid en circulaire economie	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	677	1.482	833	66	65	65
Baten	-41	-171	0	0	0	0
Saldo	636	1.311	833	66	65	65
Kader (saldo voor PN 23-26)		1.289	821	53	53	53
Zomernota 2022		22	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	0	0	0	0
Kader		1.311	821	53	53	53
Verschil t.o.v. kader			12	13	12	12
Overig			12	13	12	12

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de perspectiefnota.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.2.1 Duurzaamheid & circulaire economie	833	0	833
Totaal	833	0	833

x € 1.000

5.3 Milieu: lucht, bodem, geluid

Portefeuillehouder

C.W. Smelik

Doel (2019-2023)

We hebben een bijdrage geleverd aan een netwerk waarin de agrofoodsector werkt aan een duurzamer systeem als basis voor een toekomstgerichte landbouw.

Activiteiten 2023

We werken aan het 'Actieplan Bodem en Water' (ABW), aan de hand van door GS vastgestelde Samenwerkingsovereenkomst en onderliggend, regisserend programma, zodanig dat er zich een netwerk met bijbehorende activiteiten en projecten ontwikkelt waar de agrofoodsector werkt aan een duurzamer systeem, met grote nadruk op de bodem, als basis voor een toekomstgerichte landbouw.

Doel (2019-2023)

De kwaliteit van onze leefomgeving is in Flevoland behouden, zodanig dat gerichte aandacht is besteed aan gezondheid, bodem, water, lucht en geluid.

Activiteiten 2023

- We werken mee aan het 'Actieplan Bodem en Water' (ABW), zodanig dat het zich ontwikkelt tot het netwerk waar de agrofoodsector werkt aan een duurzamer systeem als basis voor een toekomstgerichte landbouw met bodem als centrale pijler voor de lange termijn.
- We stellen een vervolg op voor het programma 'Duurzaam Gebruik van de Flevolandse Ondergrond', waarin we de omslag maken naar een 'systeembenadering met bodem als basis', aansluitend bij de opgaven uit de omgevingsvisie.
- We gaan verder met de beoogde activiteiten in het kader van de Monitoring Fysieke Leefomgevingskwaliteit, die in 2021 zijn geïnventariseerd. Het betreffen activiteiten in de sfeer van Geluid, Luchtkwaliteit en Bodemkwaliteit. De 36 verplichtingen voortvloeiend uit het Schone Luchtakkoord maken ook hiervan deel uit.
- We gaan de beoogde activiteiten in het kader van het vervallen van de Wet Bodembescherming en de overgang naar de Omgevingswet ten uitvoer brengen (afrolden bodemsaneringsoperatie, werkafspraken met gemeenten nadat warme overdracht bodemtaken heeft plaatsgevonden, operationaliseren werkzaamheden die verband houden met nieuwe provinciale grondwaterkwaliteitsbeleid in waterprogramma en omgevingsverordening).

Middelen

5.3 Milieu: lucht, bodem, geluid	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	5.842	6.094	7.024	5.964	5.941	5.941
Baten	-491	-473	-513	-513	-513	-513
Saldo	5.351	5.621	6.511	5.452	5.428	5.428
Kader (saldo voor PN 23-26)		6.419	5.361	5.085	5.085	5.085
Zomernota 2022		-797	762	12	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	110	205	205	205
Kader		5.621	6.233	5.302	5.290	5.290
Verschil t.o.v. kader			279	150	138	138
1 Toezichthouder buiten gebied naar OFGV			209	209	209	209
2 Schone Leefomgeving			100	0	0	0
Overig			-30	-59	-71	-71

x € 1.000

Toelichting

1. Toezichthouder buitengebied naar OFGV

De coördinerende rol in toezicht en handhaving in het buitengebied is toegevoegd aan de opdrachtverlening aan de OFGV. Met ingang van 2023 is het bijbehorend budget afgeraamd op programmaonderdeel '2.2 Natuur & landelijk gebied' en toegevoegd aan het budget voor de OFGV.

2. Schone leefomgeving

In het Coalitieakkoord 2019-2023 is voor de jaren 2020-2023 jaarlijks een bedrag van € 0,1 mln. opgenomen voor de 'Schone Leefomgeving'. Hiermee wordt concreet uitvoering geven aan de ambitie van het coalitieakkoord ten aanzien van een schone leefomgeving. Dit bedrag wordt in 2023 ingezet voor het invulling geven aan het SchoneLuchtAkkoord zoals bijvoorbeeld het vorm geven van 'citizen science'. Daarmee wordt bedoeld het inschakelen van burgers en scholieren voor monitoring van de luchtkwaliteit (m.n. fijnstof) en de begeleiding van de plaatsing van een professioneel meetstation in de regio Almere. Voor e.e.a. dient capaciteit te worden ingehuurd.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.3.1 Milieu en leefomgeving	2.307	-473	1.834
5.3.2 Omgevingsdiensten	4.717	-40	4.677
Totaal	7.024	-513	6.511

x € 1.000

5.4 Klimaat akkoord

Portefeuillehouder

J.A. Fackeldey

Doel (2019-2023)

Een provinciaal Klimaatplan, waarin we aangeven op welke manier de provincie en haar maatschappelijke partners willen bijdragen aan de doelstellingen van het in 2019 vastgestelde nationale Klimaatakkoord, met inbegrip van activiteiten, menskracht en middelen.

Activiteiten 2023

- Op basis van de Verkenning Klimaatplan Flevoland werken we een provinciaal klimaatplan Flevoland uit dat in 2023 ter besluitvorming aan PS wordt aangeboden.
- We richten een werkstructuur in.
- We stemmen af met onze regionale partners, andere provincies en het Rijk.

Risico('s) en beheersmaatregel(en)

De mate waarin wij kunnen bijdragen aan de doelen van het Klimaatakkoord zijn zeer afhankelijk van de beleidskaders die het Rijk ontwikkelt.

Middelen

5.4 Klimaat akkoord	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	19	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	19	0	0	0	0	0
Kader (saldo voor PN 23-26)		0	0	0	0	0
Zomernota 2022		0	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	0	0	0	0
Kader		0	0	0	0	0
Verschil t.o.v. kader			0	0	0	0

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de perspectiefnota.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.4.1 Klimaatakkoord	0	0	0
Totaal	0	0	0

x € 1.000

5.5 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
5.1 Regionale energiestrategie	Lasten	3.289	3.755	5.037	3.886	4.205	4.541
	Baten	-805	-907	-2.169	-1.707	-2.044	-2.380
	Saldo	2.484	2.848	2.867	2.178	2.161	2.161
5.2 Duurzaamheid & circulaire economie	Lasten	677	1.482	833	66	65	65
	Baten	-41	-171	0	0	0	0
	Saldo	636	1.311	833	66	65	65
5.3 Milieu: lucht, bodem, geluid	Lasten	5.842	6.094	7.024	5.964	5.941	5.941
	Baten	-491	-473	-513	-513	-513	-513
	Saldo	5.351	5.621	6.511	5.452	5.428	5.428
5.4 Klimaat akkoord	Lasten	19	0	0	0	0	0
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	19	0	0	0	0	0
Totaal programma 5	Lasten	9.827	11.331	12.894	9.916	10.211	10.547
	Baten	-1.338	-1.551	-2.682	-2.220	-2.556	-2.893
	Saldo	8.490	9.780	10.212	7.696	7.654	7.654

x € 1.000

6. Mobiliteit

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de verbetering van de bereikbaarheid van Flevoland.

Programma Mobiliteit en Ruimte

Op 13 juli 2022 is het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' vastgesteld met als beoogd effect een slim, schoon en solide mobiliteitssysteem gericht op het realiseren van een duurzame mobiliteitsketen om van deur tot deur en weer terug te reizen.

Met het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' zijn de provinciale doelen uit de Mobiliteitsvisie 2030 nader uitgewerkt in nieuwe maatschappelijke opgaven. Deze zijn vervolgens verbonden met de doelstellingen en activiteiten van partners en vertaald in tal van provinciale activiteiten. Om door de bomen het bos te kunnen zien is onderstaande kernboodschap opgesteld:

Als innovatieve provincie investeren we slim in schoon vervoer en een solide vervoersnetwerk, dat veilig en duurzaam is.

Op hoofdlijnen zijn langs een drietal pijlers – slim, schoon en solide - navolgende beleidslijnen te benoemen:

- Van aanbod naar vraaggestuurde mobiliteit
- Intensivering risicogestuurd werken in verkeersveiligheid
- Proactief gestuurd verkeersmanagement
- Duurzame grond, weg en waterbouw
- Werken en leren op afstand
- Stimuleren laadinfrastructuur en hernieuwbare brandstoffen
- Regionale hubs om te verbinden
- Reductie van CO₂-uitstoot
- Verleiding van bezit naar gebruik
- Stimuleren van het fietsgebruik
- Ontsluiting ruimtelijk-economische ontwikkelingen
- Goede bereikbaarheid met alle vervoerswijzen
- Mobiliteit bereikbaar voor iedereen
- Veilige systemen, veilige infrastructuur

Op 16 december 2020 is het 'Fundament Smart Mobility Flevoland' vastgesteld. Door de beleidsmatige verankering in het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' wordt voornoemd beleidskader voor Smart Mobility bepalend in de integratie van de hele Flevolandse mobiliteitsketen en ontstaan kansen om de innovatieve mobiliteit te verbinden met de meer traditionele mobiliteit. Een voorbeeld hiervan is de realisatie van een achttal regionale personen hubs, waarbij zoveel mogelijk modaliteiten kunnen worden verbonden met vormen van vervoer op maat (MaaS) om de reiziger te verleiden tot duurzaam reisgedrag.

Door het Rijk, de MRA, de VRA, de Flevolandse gemeenten, Rijkswaterstaat Midden-Nederland, het Waterschap Zuiderzeeland, de aangrenzende provincies en andere verbonden actoren nadrukkelijk te betrekken bij het opstellen van het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' is draagvlak gecreëerd, ontstaan mogelijkheden voor vergroting van het maatschappelijk rendement door bundeling van inzet en kan een start gemaakt worden met de mobiliteitstransitie in Flevoland.

Het bijbehorende bestedingsplan geeft aan hoe voorzien wordt in de dekking van de lasten van alle benoemde activiteiten uit het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte'. Om het aangaan van meerjarige verplichtingen en proactieve sturing op de realisatie van een geheel project mogelijk te maken, is een totaalkrediet voor alle investeringen uit het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' beschikbaar gesteld en daarbinnen is het college gemandateerd om voortaan een integraal uitvoeringskrediet per investering te voteren. Jaarlijks zal een kredietoverzicht over de voortgang van de investeringen uit het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' als bijlage bij de programmabegroting worden gepresenteerd.

Het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' is integraal opgenomen in het 'Omgevingsprogramma Flevoland'. Vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Omgevingswet is hiermee het programma 'Mobiliteit en Ruimte' juridisch geborgd.

Grote infrastructuurprojecten

Waar het gaat om onze provinciale infrastructuur voeren we (de voorbereiding van) een aantal (grote) infrastructuurprojecten uit, waarbij we mede invulling geven aan de ambities uit het collegeakkoord. In 2023 ronden we een aantal grote infrastructuurprojecten af, te weten de 'Hogering', 'Ganzenweg – Knardijk' en het project 'N307 Roggebot-Kampen'.

Nadat de bestuursovereenkomst 'Nieuwe ontsluitingsweg Urk' is ondertekend zijn we in 2022 gestart met de planvoorbereiding van de nieuwe ontsluitingsweg Urk. Ook voor de realisatie van de Laan van Nieuwland worden de voorbereidingen getroffen. Samen met de gemeenten voeren we een Flevolandbreed multimodaal onderzoek uit naar de mobiliteitseffecten van de woningbouwambities op de hoofdverkeersstructuur van Flevoland. We voeren het fietspadenplan uit voor het verbeteren van het Regionaal Kernnet Fiets Flevoland, waaronder de aanpak van de fietsknelpunten en de hoogwaardige MRA snelfietsroute Almere-Lelystad, we voeren investeringsprojecten uit van het MBVI en we stellen het MBVI 2024-2028 op. We voeren een nadere verkenning uit naar de mogelijkheden om frontale aanrijdingen op de Markerwaarddijk te voorkomen en om delen van het fietspad af te schermen van de rijbaan. We onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de reistijd op de belangrijkste corridors in Flevoland te versnellen. We houden de bestaande (vaar)wegen en fietspaden kwalitatief op peil en voeren daarom adequaat onderhoud uit.

Daarnaast werken wij in het Rijk Regio programma 'Samen Bouwen aan Bereikbaarheid' (SBAB) met Rijk en regio samen aan het verbeteren van de bereikbaarheid van Flevoland, onder andere binnen het project 'Amsterdam Bay Area' (IJmeerverbinding), verkenning verbreding A27 Eemnes-Zeewolde, de verbreding en veiliger maken van de N50 en de realisatie van de verbreding A6 (Almere – Lelystad).

Ook zijn we bezig de ontsluiting van de oostkant te versterken. Na het afronden van Roggebot/N307 willen we ook aandacht, samen met de provincie Overijssel, voor de veiligheid en de verbreding van de N50.

Innovatie openbaar vervoer

In 2023 zal de implementatie van de nieuwe 'OV-concessie IJssel-Vecht 2023-2035' centraal staan waarin een aantal kwaliteitsverbeteringen voor de reiziger worden gerealiseerd. Met de gemeenten en reizigersadviesorganisaties wordt de detailuitwerking van het vervoeraanbod voor Flevoland afgestemd.

Deze concessie is praktisch 100% emissievrij. Het openbaar vervoer in Flevoland (m.u.v. Almere) zal gaan rijden onder de merknaam 'RRReis'. Bij dit merk hoort een digitaal platform waar reizigers alle benodigde informatie over het OV kunnen vinden en hun OV-reis kunnen plannen, boeken en betalen inclusief een aantal vormen van deelmobiliteit. Door in OV Oost (Gelderland, Overijssel en Flevoland) te werken met één branding zullen reizigers steeds minder last ondervinden van concessieovergangen in tijd en ruimte en het OV overzichtelijker en meer vanzelfsprekend ervaren.

Wat hieraan ook bijdraagt is dat in 2023 het mogelijk is om in heel Nederland in en uit te checken in het OV met de bankpas. De reizigers hoeven dan geen OV-chipkaart meer te kopen.

Provincie Flevoland zet zich op verschillende niveaus ook in voor betere bus-, metro- en spoorverbindingen en stationsknooppunten, bijvoorbeeld met de spoorsector en de gemeenten via de 'Regionale Ontwikkelagenda Flevolijn'. In samenwerking met regionale partners voor de komst van de IJmeerlijn, een betere/snellere verbinding Almere-Utrecht per bus en trein en tot slot met de noordelijke provincies voor de versnelling van het OV tussen de Randstad en Noord- en Oost-Nederland.

In 2023 start tot slot ook de voorbereiding van de aanbesteding van het nieuwe contract voor regiotaxi. In deze aanbesteding willen we vernieuwingen introduceren zodat deze deeltaxi een goede schakel is in de (OV)reis of hiervoor een alternatief biedt.

Duurzame Mobiliteit

In het Klimaatakkoord zijn ambitieuze doelen gesteld voor het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen, waaronder CO₂. In het Klimaatakkoord is vastgelegd dat de regionale uitwerking van de afspraken over mobiliteit plaatsvindt via 'Regionale Mobiliteitsprogramma's' (RMP's). Via het RMP voor de provincies Noord-Holland en Flevoland is hier invulling aan gegeven. Het RMP is op 18 mei 2021 door GS vastgesteld. Het RMP heeft als doelstelling om de CO₂-uitstoot in beide provincies samen te verlagen naar 4,2 megaton in 2030 (was 5,4 megaton in 2017).

Het RMP is, voor zover het provincie Flevoland betreft, verwerkt in het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte'. Hiermee blijft het programma 'Mobiliteit en Ruimte' het integrale kader. Ook het nog op te stellen Provinciaal Klimaatplan zorgt dat de link met het programma 'Mobiliteit en Ruimte' blijft gewaarborgd.

Naast de rol die de provincie vervult als opdrachtgever voor aanleg en beheer van infrastructuur, als opdrachtgever voor openbaar vervoer, als inkoper van diensten en middelen en als werkgever, vervult de

provincie een belangrijke procesrol. Door via het RMP partijen te inspireren en te verbinden kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan de verduurzaming van mobiliteit.

We beginnen niet bij nul. We nemen al deel aan het programma 'MRA-Elektrisch' voor de plaatsing van laadpalen voor elektrische auto's en hebben een visie duurzaam goederenvervoer. In de nieuwe OV-concessie IJssel-Vecht wordt emissievrij materieel ingezet en we werken aan smart mobility. Voor de eigen mobiliteit zijn we aangesloten bij de 'Coalitie Anders Reizen' en door de coronacrisis heeft het thuiswerken een impuls gekregen.

We brengen de CO2-voetafdruk van de provinciale infrastructuur verder terug door structureel duurzaamheidseisen in onze bestekken op te nemen. Daarnaast gaan we verder met het verduurzamen van het provinciale wagenpark en onze schepen.

We laten onderzoek uitvoeren naar het effect van het veranderende klimaat (onder andere hitte, droogte en wateroverlast) op onze wegen en vaarwegen en naar het effect van wortelschade aan onze wegen.

De ontwikkeling van het aantal laadpalen in provincie Flevoland is als volgt:

Flevoland - laadpalen in bedrijf gesteld en in proces

Gemeente	Geplaatst in 2021	Geplaatst in 2022	Kunnen ingepland worden	In proces
Almere	161	105	85	60
Dronten	10	6	9	3
Lelystad	29	15	18	15
Noordoostpolder	11	7	10	9
Urk	4	5	5	0
Zeewolde	0	0	6	3
Totaal	215	138	133	90

Cybersecurity

Binnen provincie Flevoland worden 13 bruggen en 11 sluizen op afstand bediend. De informatiebeveiliging van deze objecten moet aan de nieuwe Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO, ministeriële regeling/AMvB) voldoen. Daarom is een beheersingskader cybersecurity opgesteld. Provincie Flevoland is één van de eerste provincies die hier ook concreet stappen voor heeft gezet. In 2023 worden de noodzakelijke maatregelen uit het beheersingskader verder geïmplementeerd en uitgevoerd.

Maatschappelijk effect

Flevoland is goed bereikbaar, zowel voor regionaal, inkomend als uitgaand verkeer en via openbaar vervoer. Vlotte en veilige bereikbaarheid draagt bij aan de economie en aan de deelname van Flevolandse aan het maatschappelijke leven.

Effect van ons beleid

De bereikbaarheid van Flevoland (ook via het openbaar vervoer) is op een duurzame manier verbeterd, waardoor betere randvoorwaarden zijn ontstaan voor wonen, werken en recreëren.

Indicatoren Flevoland

Indicator	Omschrijving	2019		2020		2021		Streef cijfer 2022	Streef cijfer 2023	2024 - 2026
Openbaar vervoer	Stiptheid: % ritten van de concessie IJsselmond dat voldoet aan stiptheidsnormen <i>Toelichting: De norm van ≥ 85% is vastgelegd in de concessieovereenkomst voor de gehele contractperiode</i> <i>Bron: OV-Oost/MIPOV</i>	91,3%		93%		91,7%		≥ 85%	≥ 85%	≥85%
Doorstroom- tijden provinciale wegen	De norm is een reistijd tijdens de spits die maximaal 1,25 keer de reistijd in de dalperiode is. De reistijden worden gemonitord op de drukste provinciale wegen in Flevoland:									
		OS	AS	OS	AS	OS	AS			
	• N301 - Nijkerkerweg ri Nijkerk	1,1 0	1,10	1,01	1,05	0,96	1,0 4	<1,25	<1,25	<1,25
	• N301 - Nijkerkerweg ri Almere	1,0 4	1,06	1,03	1,03	1,01	0,9 9	<1,25	<1,25	<1,25
	• N302 - Ganzenweg ri Harderwijk	1,0 0	1,40	0,97	1,08	0,96	1,2 6	<1,25	<1,25	<1,25
	• N302 - Ganzenweg ri Lelystad	1,0 8	1,03	1,01	0,99	0,97	0,9 8	<1,25	<1,25	<1,25
	• N302 - Larserweg ri Lelystad	1,0	1,09	0,91	0,93	1,00	1,0	<1,25	<1,25	<1,25
	• N302 - Larserweg ri Harderwijk	1,0 2	1,05	0,99	1,01	0,97	0,9 9	<1,25	<1,25	<1,25
	• N305 - Waterlandseweg ri A27	1,0 2	1,04	1,02	1,05	0,98	1,0 0	<1,25	<1,25	<1,25
	• N305 - Waterlandseweg ri Almere	1,0 2	1,01	0,99	1,01	1,00	1,0 1	<1,25	<1,25	<1,25
	• N305 - Gooiseweg ri Dronten	1,0	1,30	1,02	1,09	0,97	1,1	<1,25	<1,25	<1,25
	• N305 - Gooiseweg ri A27	1,0	0,99	1,01	1,00	0,99	0,9	<1,25	<1,25	<1,25
	• N307 - Hanzeweg ri Roggebotsluis	1,0	1,50	0,98	1,27	0,85	1,1	<1,25	<1,25	<1,25
	• N307 - Hanzeweg ri Dronten	1,0	1,01	1,02	1,01	0,90	0,8	<1,25	<1,25	<1,25
	• N702 - Hogering ri A6	1,1	1,03	1,04	1,02	1,03	1,0	<1,25	<1,25	<1,25
	• N702 - Hogering ri Buitenring	1,0 2	1,09	1,00	1,06	1,03	1,0 7	<1,25	<1,25	<1,25
	• N702 - Buitenring ri A6	0,9	1,00	1,02	1,03	0,95	0,9	<1,25	<1,25	<1,25
	• N702 - Buitenring ri Binnenring	0,9	0,95	1,01	1,02	0,95	0,9	<1,25	<1,25	<1,25
	• N703 - Tussenring ri A6	1,0	1,05	1,02	1,02	1,03	1,0	<1,25	<1,25	<1,25
	• N703 - Tussenring ri N702	1,0	1,04	1,01	1,03	1,01	1,0	<1,25	<1,25	<1,25
		<i>Toelichting: OS = Gemiddelde ochtendspits, AS = Gemiddelde avondspits; ri = richting</i> <i>Bron: NDW</i>								
Ernstige verkeers- slachtoffers	Aantal mensen dat door een verkeersongeval op provinciale wegen wordt opgenomen in een ziekenhuis of overlijdt. In dit verband wordt onderscheid gemaakt tussen:									
	• Aantal verkeersgewonden (in ziekenhuis opgenomen)	62	56	50	<50	<50	<50			

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef cijfer 2022	Streef cijfer 2023	2024 - 2026
	Aantal verkeersdoden <i>Toelichting: Het relatief lage aantal maakt het lastig een trend waar te nemen</i> <i>Bron: ViaStat</i>	5	4	6	<4	<4*	<4
Onderhouds- toestand	De provinciale wegen hebben ten minste het door PS vastgestelde onderhoudsniveau B	93%	90%	91%	90%	90%	90%
	De provinciale kunstwerken hebben ten minste het door PS vastgestelde onderhoudsniveau B	98%	98%	100%	90%	90%	90%
	De provinciale oeverconstructie heeft ten minste het door PS vastgestelde onderhoudsniveau B <i>Toelichting: in 2019 zijn de normen voor de onderhoudsniveaus geactualiseerd. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen is dit nader toegelicht.</i> <i>Bron: Provincie Flevoland</i>	72%	84%	86%	85%	85%	90%
Technische beschikbaar- heid	De beschikbaarheidsgraad van gerenoveerde bruggen en sluizen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	98%	98%	98%
	De beschikbaarheidsgraad van verkeerslichten	n.v.t.	98,5%	98,5%	98%	98%	98%
	De provinciale wegen zijn bij gladheid preventief gestrooid binnen de normtijden van het CROW <i>Toelichting bruggen en sluizen: in 2020 wordt de eerste gerenoveerde brug/sluis opgeleverd. Vanaf dan kan de technische beschikbaarheid van gerenoveerde bruggen en sluizen gemeten worden.</i> <i>Bron: Provincie Flevoland</i>	98%	100%	100%	98%	98%	98%

* *Toelichting: De doelstelling is het bereiken van een dalende trend in het aantal verkeersdoden en -gewonden. Het relatief lage aantal verkeersdoden en -gewonden maakt het echter lastig een trend waar te nemen. Het Rijk streeft naar 0 verkeersslachtoffers in het jaar 2050. Bij het aantal verkeersgewonden geldt dat er sprake is van een relatief lage registratiegraad van verkeersgewonden: ongeveer 50% wordt niet geregistreerd (SWOV, 2020).*

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streefcijfer 2022	Streefcijfer 2023	2024 - 2026
Waardering openbaar vervoer	Klantenwaardering concessie IJsselmond	7,7	7,7	7,7	LG	LG	LG
	Klantenwaardering concessie Lelystad*	7,8	n.b.*	8,1	7,5	7,5	7,5
	Bron: CROW-KPVV Toelichting: Het streefcijfer voor klantwaardering concessie IJsselmond gaat uit van het landelijk gemiddelde (LG). In 2020 was het landelijk gemiddelde 7,8. In de concessie Lelystad staat een 7,5 als doelstelling.						

* Vanaf september 2021 is provincie Flevoland de concessieverlener voor de concessie Lelystad. In 2020 is alleen in Q1 een meting gehouden, waardoor er voor Lelystad geen betrouwbare uitspraak te doen is over heel 2020. Voor 2021 is de meting ook niet significant. Vergelijking tussen 2021 en eerdere jaren moet met enige voorzichtigheid te gebeuren vanwege de andere reizigerspopulatie.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
6. Mobiliteit	6.1 Openbaar vervoer	Onderzoeken van verbeteringen in toekomstig openbaar vervoer
		Nachttreindienst realiseren
		Bereikbaarheid Nationaal Park Nieuwe Land
		Kleine kernen blijven bereikbaar door slim maatwerk OV
	6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit	Reizigers kunnen snel, betrouwbaar en veilig reizen en kunnen kiezen tussen vervoermiddelen
		Oplossen van knelpunten buiten Flevoland die van invloed zijn op de bereikbaarheid van Flevoland
		Stimuleren Smart Mobility
		Regionale mobiliteitsprogramma Flevoland integreren in het omgevingsprogramma
	6.3 Infrastructuur	De bereikbaarheid van Flevoland is verbeterd t.b.v. het goed kunnen functioneren van onze samenleving
		De kwaliteit van onze (vaar)wegen is op peil en we hebben maatregelen getroffen die de (sociale)veerkracht verbeteren

Verbonden partij(en)

Op 31 oktober 2018 is de rechtspersoon Coöperatieve Vereniging NDOV-DOVA U.A. bij notariële akte te Utrecht opgericht. De rechtspersoon is een samenvoeging van de organisaties NDOV en DOVA. Het samenwerkingsverband telt 15 leden, waaronder provincie Flevoland. Doel is te komen tot een beter mobiliteitsbeleid van de leden en het realiseren van een doeltreffend en efficiënt vervoer voor de reiziger.

Sinds 2020 is de samenwerkingsovereenkomst OV Oost vernieuwd. Dit is een samenwerkingsverband tussen de provincies Gelderland, Overijssel en Flevoland om de OV-concessies efficiënter en effectiever te beheren. Ook werken deze provincies samen bij beleidsontwikkeling openbaar vervoer en OV-aanbestedingen en aanbesteding van bijvoorbeeld DRIS-apparatuur (dynamische reisinformatie).

6.1 Openbaar vervoer

Portefeuillehouder

J. de Reus

Doel (2019-2023)

De mogelijkheden voor realisatie van snelle (rail)verbindingen tussen Flevoland en de andere delen van het land zijn onderzocht.

Activiteiten 2023

- Provincie Flevoland doet mee in de projectorganisatie die de besluitvorming voor de Lelylijn voorbereidt en verdiepend onderzoek begeleidt.
- Met de MRA-partners werkt provincie Flevoland verder aan besluitvorming over en onderzoek naar de IJmeerverbinding.
- Met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), ProRail, NS en de andere overheden binnen de MRA onderzoeken we hoe het besluit over OV SAAL Middellange Termijn (genomen in september 2020) in de dienstregeling tussen 2025 en december 2029 kan worden ingevoerd. In 2023 wordt er voor OV-SAAL een optimalisatiestudie gedaan om te onderzoeken of binnen het afgesproken dienstregelingsmodel nog ruimte is voor verbetering. Provincie Flevoland is als stakeholder hierbij betrokken.
- Met de MRA-partijen, provincie Utrecht en de spoorsector onderzoeken we of we gezamenlijk tot een ontwikkelperspectief voor de Gooilijn kunnen komen en of er op afzienbare termijn een kwaliteitsverbetering voor de reiziger te realiseren is; zoals verhoging van de frequentie en/of versnelling van de treindienst. Vanuit de MRA zetten we ons in om een alternatief te bepleiten voor het goederenvervoer over de Gooilijn zodat er ruimte komt voor extra reizigerstreinen.
- In 2023 richten we ons wat betreft HOV-busverbindingen met name op de busverbinding Almere-Utrecht.
- We monitoren wat de blijvende of nieuwe effecten van corona op het gebruik van het openbaar vervoer zijn om zo nodig de inzet van middelen en/of het OV-aanbod hierop af te stemmen.
- Samen met gemeenten, NS en ProRail werken we aan de uitvoering van de acties uit de Regionale Ontwikkelagenda. De handelingsperspectieven voor de verschillende stations in Flevoland zullen leiden tot actieplannen om stations te verbeteren op het punt van klantbeleving (kwaliteit en veiligheid). Daarnaast zetten we ons in om nieuwe doelstellingen voor de ontwikkelagenda te formuleren.
- We werken aan een zo spoedig mogelijke realisatie van het nieuwe busstation in Lelystad en gaan met gemeente Lelystad en de nieuwe vervoerder in gesprek over het vervoerplan in Lelystad in de nieuwe concessie en de benodigde maatregelen in de infrastructuur (bijvoorbeeld busbanen).

Doel (2019-2023)

De nachtelijke bereikbaarheid van zowel Schiphol als Amsterdam Lelystad Airport is verbeterd.

Activiteiten 2023

Zodra er duidelijkheid is over de openstelling van Lelystad Airport zullen wij een onderzoek starten naar de meerwaarde en (financiële) mogelijkheden van een verbeterde bereikbaarheid per OV in de vroege ochtend/late avond.

Doel (2019-2023)

De bereikbaarheid van Nationaal Park Nieuw Land is verbeterd.

Activiteiten 2023

Onder voorbehoud van goedkeuring van betrokken partijen geven we aan ProRail opdracht voor een verkenning naar een extra station 'Lelystad-Zuid', als uitwerking van de quick scan die in 2022 is uitgevoerd.

Doel (2019-2023)

De bereikbaarheid van de kleine kernen is door slim maatwerk-OV op peil gehouden.

Activiteiten 2023

- We onderzoeken of de 'Mobility as a Service (MAAS)-pilot' in de gemeente Noordoostpolder verbreed kan worden naar de gemeenten Urk en Dronten om meer dekking te bieden in het landelijk gebied.
- Het opstellen van de hubstrategie, een hub is een plek waar je kunt overstappen van het ene naar het andere vervoermiddel en waar je op een prettige manier even kunt wachten, is in 2022 afgerond en er zal in 2023 worden gestart met de gefaseerde realisatie van de geprogrammeerde regionale personenhub uit het programma 'Mobiliteit en Ruimte'. Deze hubs vormen een belangrijke schakel in de duurzame mobiliteitsketen en samen met 'Mobility-as-a-service' wordt het hierdoor voor elke Flevolander mogelijk om van deur naar deur en weer terug te reizen.

Middelen

6.1 Openbaar vervoer	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	35.232	38.618	40.942	40.204	40.205	40.205
Baten	-7.554	-8.373	-8.373	-8.373	-8.373	-8.373
Saldo	27.677	30.246	32.570	31.831	31.832	31.832
Kader (saldo voor PN 23-26)		29.688	32.254	31.516	31.516	31.516
Zomernota 2022		558	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	411	411	411	411
Kader		30.246	32.665	31.927	31.927	31.927
Vershil t.o.v. kader			-95	-96	-95	-95
Overig			-95	-96	-95	-95

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de perspectiefnota.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.1.1 Openbaar vervoer	40.942	-8.373	32.570
Totaal	40.942	-8.373	32.570

x € 1.000

6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit

Portefeuillehouder

J. de Reus

Doel (2019-2023)

Reizigers kunnen snel, betrouwbaar en veilig reizen en kunnen kiezen tussen vervoermiddelen.

Activiteiten 2023

- We stellen het Kredietoverzicht op over de voortgang van de investeringen uit het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' en leggen het, als bijlage bij de programmabegroting, voor aan PS.
- We voeren de activiteiten uit het programma 'Mobiliteit en Ruimte' uit.

Doel (2019-2023)

Knelpunten buiten Flevoland, die van invloed zijn op de bereikbaarheid van Flevoland, zijn opgelost of er zijn voorbereidingen getroffen voor het oplossen ervan.

Activiteiten 2023

- Samen met het Rijk en de regio werken wij aan de bereikbaarheidsopgaven binnen én buiten Flevoland als gevolg van de verwachte woningbouwontwikkeling. We participeren in de vervolgactiviteiten op het MIRT-onderzoek Amsterdam Bay area (IJmeerverbinding) en de MIRT-verkenning capaciteitsuitbreiding A27. Flevolandbreed doen we een multimodaal onderzoek naar de mobiliteitseffecten van de woningbouwambities.
- Bij het Rijk en andere gebiedspartners dringen wij aan op besluitvorming die voor de bereikbaarheid van provincie Flevoland essentieel is:

- de verbreding van de N50 tussen Kampen-Zuid en Hattemerbroek en het veiliger maken van de trajecten van de N50 die (nog) niet zijn verdubbeld.
- de verbreding van de sluis, bruggen en vaargeulen bij Kornwerderzand;
- De doelen en opgaven zijn in het programma 'Mobiliteit en Ruimte' vertaald naar concrete activiteiten.
- We nemen deel aan het rijksregioprogramma 'Samen Bouwen aan Bereikbaarheid (SBAB)' en werken samen met de MRA partners in het 'Platform Smart Mobility' en het 'Platform Mobiliteit' en van de MRA.

Doel (2019-2023)

Bereikbaarheid in Flevoland is verbeterd door de inzet van smart mobility.

Activiteiten 2023

- In het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' is Smart Mobility randvoorwaardelijk gemaakt aan nieuwe investeringen in Flevoland. Met het Fundament Smart Mobility Flevoland, de doorontwikkeling via de Kwaliteitsimpuls en de intensivering door middel van de Krachtenbundeling met het Rijk willen we de mobiliteitstransitie in Flevoland versnellen langs de fundamentele speerpunten:
 - a) het Mobiliteit en Infrastructuur Test Centrum
 - b) Smart Area Flevoland
 - c) Gecoördineerd netwerk breed verkeersmanagement
 - d) Digitalisering Overheden
 - e) Vraaggericht OV/Mobility as a Service
 - f) Elektrificeren mobiliteit
 - g) Cross sectorale samenwerking
 - h) Scale Up in Residence.
- We zetten de vervolgstap in het stappenplan om te komen tot proactief verkeersmanagement en betrekken hierbij de lessons learned van de innovatiecompetitie op het evenemententerrein bij Walibi ten einde de bereikbaarheid van Flevoland toekomstbestendig te maken.

Doel (2019-2023)

De mobiliteit is verduurzaamd als bijdrage aan het Klimaatakkoord volgens de principes van haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar (Rijksopdracht).

Activiteiten 2023

- Samen met regionale partners werken we via het 'Regionaal mobiliteitsprogramma' (RMP) aan concrete maatregelen ter verduurzaming van de mobiliteit. De provincie vervult hierbij een procesrol. Door partijen te inspireren en te verbinden kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan de verduurzaming van mobiliteit, aanvullend op onze eigen activiteiten. Het nieuwe programma 'Mobiliteit en Ruimte' is uitgangspunt voor onze eigen provinciale inzet.
- We werken aan de realisatie van de benodigde laadinfrastructuur voor het elektrisch OV-materieel dat binnen de concessie IJssel-Vecht 2023-2035 ingezet gaat worden zodat de concessie in december 2023 van start kan gaan
- Als deelnemer aan Coalitie Anders Reizen gaan we duurzaam vervoer van de provinciale medewerkers stimuleren.
- Bij nieuwe aanbestedingen stellen we de eis dat de CO2 uitstoot in de projecten als gevolg van brandstofverbruik met minimaal 50% wordt gereduceerd, door gebruik te maken van biobrandstoffen of emissie loos materieel.
- We stellen eisen aan de uitstoot (fijnstof) van mobiele werktuigen.
- We zetten we de komende jaren in op het gebruik van nieuwe duurzame asfalt- en betonmengsels met een lage CO2 uitstoot en een hoge mate van circulariteit.
- Voor andere materialen nemen we een plafondwaarde op, op basis van de Milieu Kosten Indicator (MKI).
- Samen met de markt werken we aan pilots die een bijdrage leveren aan onze duurzaamheidsdoelstellingen en die bij een succesvolle toepassing standaard kunnen worden toegepast in ons areaal.
- Op alle kantoorlocaties van de provincie passen we proactief de capaciteit van laadpunten aan voor zowel elektrische fiets als auto.
- We laten onderzoek uitvoeren naar het effect van het veranderende klimaat (o.a. hitte, droogte en wateroverlast) op onze wegen en vaarwegen.

- Samen met gemeenten en maatschappelijke partners stimuleren we de beschikbaarheid van hernieuwbare brandstoffen en energiedragers. Dit doen we onder andere door via het project 'MRA-Elektrisch' een netwerk van publieke oplaadpunten voor elektrische voertuigen te realiseren. Daarnaast werken we aan pilots gericht op realisatie van één of meer Clean Energy Hubs in Flevoland.
- We hebben samen met gemeenten besluiten genomen over de aanpak van de fietsknelpunten, het wegwerken van ontbrekende schakels in het Regionaal Kernnet Fiets Flevoland. Wij realiseren een viertal hoogwaardige fietsroutes, waaronder de snelfietsroute Lelystad-Almere. Naast investeren in beton, stimuleren wij het fietsgebruik met gerichte acties en/of het aanbrengen van fietsvoorzieningen op/of langs fietspaden.

Middelen

6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	2.146	4.750	3.981	2.772	3.554	2.265
Baten	-341	-300	0	0	0	0
Saldo	1.805	4.450	3.981	2.772	3.554	2.265
Kader (saldo voor PN 23-26)		4.286	3.590	2.627	3.408	3.408
Zomernota 2022		164	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	250	0	0	0
Kader		4.450	3.840	2.627	3.408	3.408
Verschil t.o.v. kader			141	145	146	-1.143
1 IPO-omzetting			141	145	146	146
2 Jaarschijf 2026			0	0	0	-1.289

x € 1.000

Toelichting

1. IPO-Omzetting

Vanaf de begroting 2023 zijn de kosten voor het IPO binnen de betreffende begrotingsprogramma's inzichtelijk gemaakt binnen de begroting van de provincie Flevoland.

2. Jaarschijf 2026

De uitvoering van het Fundament Smart Mobility vindt gedurende de periode 2021 tot en met 2025 plaats. Ten laste van de stelpost 'Nieuw Beleid' vinden jaarlijkse stortingen in de bestemmingsreserve 'Mobiliteit' plaats, ter dekking van de lasten (egalisatiefunctie). Met de in bovenstaande tabel zichtbare mutatie wordt het budget met ingang van 2026 op nihil gesteld. Tegelijkertijd wordt de storting in bestemmingsreserve 'Mobiliteit' beëindigd, ten gunste van het ongeoormerkt deel van de stelpost 'Nieuw Beleid'.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.2.1 Mobiliteit en verkeer	3.981	0	3.981
Totaal	3.981	0	3.981

x € 1.000

6.3 Infrastructuur

Portefeuillehouder

J. de Reus

Doel (2019-2023)

De bereikbaarheid van Flevoland is verbeterd ten behoeve van het goed kunnen functioneren van onze samenleving.

Activiteiten 2023

- Hogering: Een groot deel van het werk is in gebruik. In 2023 worden zowel de laatste werkzaamheden buiten als de overdracht afgerond.
- Ombouw Ganzenweg- Knardijk: Het werk is afgerond. In 2023 zal met name de administratieve afronding plaatsvinden.
- Project 'N307 Roggebot-Kampen': we zijn in 2023 buiten hard aan het werk en bouwen o.a. een nieuwe brug en verwijderen de oude Roggebotsluis, ook de nieuwe weginfrastructuur wordt grotendeels gerealiseerd.
- Laan van Nieuw Land en Verlengde Westerdreef: we pakken de planvoorbereiding van de projecten op, in nauw overleg tussen de provincie en de gemeente en de overige partners. Daarnaast wordt de planologische inpassing verder geconcretiseerd.
- Snelfietspad Almere-Lelystad: we concretiseren de plannen en de procedures worden voorbereid, in overleg met de betrokken partijen, het Nationaal Park Nieuw Land, de gemeente Almere en Lelystad.
- Ontsluitingsweg Urk: We pakken de planvoorbereiding van de projecten op in nauw overleg tussen de provincie en de partners. Daarnaast wordt de planologische inpassing verder geconcretiseerd.
- We stellen het p-MIRT 2024-2028 op.

Risico('s) en beheersmaatregel(en)

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is aandacht voor de (financiële) risico's die we lopen op enkele infrastructurele projecten en de daarbij behorende beheersmaatregelen.

Doel (2019-2023)

De kwaliteit van onze wegen is op peil en we hebben maatregelen getroffen die de (sociale) verkeersveiligheid verbeteren.

Activiteiten 2023

- We voeren jaarschijf 2023 uit van het 'Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur' (MBVI). We onderhouden onder andere circa 32 km weg. We bereiden de vervanging van oeverbeschoeiingen verder voor. Daarnaast vervangen we langs diverse wegen de LED-armaturen.
- In het kader van het 'Programma Groot Onderhoud Bruggen en Sluizen' renoveren we vier van de in totaal 16 objecten (de Vollenhoverbrug bij Vollenhove, de Larsersluis naast de N302 ter hoogte van Biddinghuizen en de Zuidersluis en Vaartsluis in Almere). De nog niet vervangen steigers, remming- en geleidewerken bij de Zuidersluis, Urkersluis en Friese Sluis worden gerealiseerd.
- We stellen het 'Strategisch-Uitvoerings Programma - Beheer en onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen 2024-2027' (SUP 3.0) op.
- We stellen het 'MBVI 2024' op en bereiden de maatregelenlijst voor de periode 2024-2028 voor.
- We onderhouden de Gooiseweg en het Larserpad conform de notitie 'Aanpak droogteschade langs provinciale wegen'.
- We starten samen met de regionale partners het uitvoeringsprogramma in het kader van het 'Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV)'.
- We legaliseren de beheerstroken langs de wegen.
- We implementeren de wettelijk noodzakelijke maatregelen ten behoeve van de cybersecurity van de beweegbare bruggen en sluizen.

Middelen

6.3 Infrastructuur	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	22.174	26.140	27.904	29.228	29.654	30.778
Baten	-1.771	-474	-474	-474	-474	-474
Saldo	20.403	25.665	27.430	28.754	29.179	30.304
Kader (saldo voor PN 23-26)		25.981	27.817	29.378	30.058	30.058
Zomernota 2022		-316	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	171	0	0	0
Kader		25.665	27.988	29.378	30.058	30.058
Verschil t.o.v. kader			-558	-625	-878	247
1 Actualisatie kapitaallasten			-558	-625	-878	247

x € 1.000

Toelichting

1. Actualisatie kapitaallasten

De kapitaallasten zijn aangepast op basis van de geactualiseerde investeringsplannen en het 'Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur' (MBVI). Door wijzigingen in de fasering van projecten ontstaan er verschuivingen tussen de jaren. Deze worden (deels) verrekend met de daartoe ingestelde reserve 'Activering kapitaallasten vervangingsinvesteringen' (VVI). Per saldo heeft dit dan ook geen effect op de begrotingsruimte. De actuele kapitaallasten in 2026 zijn hoger, doordat het begrotingsjaar 2026 is toegevoegd aan het meerjarenprogramma.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.3.1 Investering provinciale infrastructuur	5.091	0	5.091
6.3.2 Instandhouding en realisatie provinciale infrastructuur	22.814	-474	22.339
Totaal	27.904	-474	27.430

x € 1.000

6.4 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
6.1 Openbaar vervoer	Lasten	35.232	38.618	40.942	40.204	40.205	40.205
	Baten	-7.554	-8.373	-8.373	-8.373	-8.373	-8.373
	Saldo	27.677	30.246	32.570	31.831	31.832	31.832
6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit	Lasten	2.146	4.750	3.981	2.772	3.554	2.265
	Baten	-341	-300	0	0	0	0
	Saldo	1.805	4.450	3.981	2.772	3.554	2.265
6.3 Infrastructuur	Lasten	22.174	26.140	27.904	29.228	29.654	30.778
	Baten	-1.771	-474	-474	-474	-474	-474
	Saldo	20.403	25.665	27.430	28.754	29.179	30.304
Totaal programma 6	Lasten	59.552	69.508	72.828	72.203	73.412	73.248
	Baten	-9.666	-9.147	-8.847	-8.847	-8.847	-8.847
	Saldo	49.885	60.361	63.981	63.356	64.565	64.401

x € 1.000

7. Vernieuwend Bestuur

Inleiding

Algemeen

In tijden van grote maatschappelijke vraagstukken en onzekerheden is een stabiele en goed functionerende overheid onmisbaar. Onze inwoners maken onrustige tijden door: corona, de oorlog in Oekraïne, de stijging van de energiekosten en de aanpak van het stikstofvraagstuk. Hoe dragen wij als provincie samen met andere overheden bij aan de ontwikkelingen van Flevoland en het welbevinden van onze inwoners? We ervaren een stapeling van vraagstukken die ook verbindend werkt: iedereen begrijpt dat er keuzes moeten worden gemaakt. En ondanks verschillen van inzicht zullen besluiten genomen moeten worden. Daarvoor is onze democratie bedoeld: richting geven, belangen wegen, keuzes maken, het liefst voor de langere termijn.

Flevoland is de jongste provincie van ons land. We zijn trots op wat in dit gebied tot stand is gebracht. Er is nog steeds sprake van opbouw en ontwikkeling. Tegelijkertijd beseffen wij ons dat we in een volgende fase van ontwikkeling zijn gekomen: er is een bestaande situatie. Niet alles kan overal, ook in Flevoland is schaarste aan ruimte. We zien dat veel Flevolandse de kwaliteit van wonen en leven waarderen en koesteren. Het is goed wonen en verblijven in Flevoland. Veel mensen hebben een fijn bestaan opgebouwd in de polders. Om die reden kan Flevoland niet worden beschouwd als 'duizend dingen doekje', als oplossing voor al uw problemen, want 'daar is genoeg ruimte'. En toch: we zullen eerder gemaakte keuzes moeten heroverwegen. Anderzijds is Flevoland ingepolderd om nieuwe ontwikkelingen mogelijk te maken en willen we die ontwikkelprovincie blijven waar ruimte is voor innovatie en nieuwe mogelijkheden.

Hoe vinden we de juiste balans in de volgende fase van Flevoland? Wat betekent ons gezamenlijk aanbod aan het Rijk om onze steen bij te dragen aan de landelijke vraagstukken en grote transities? Hoe zorgen we voor de juiste balans in de Flevolandse samenleving en hoe halen we de bestaande achterstand in voorzieningen in en zorgen we voor een duurzame inrichting van de leefomgeving voor huidige en nieuwe Flevolandse? En welke voorwaarden verbinden wij daar aan? Het komende jaar staat in het teken van deze politieke afwegingen.

Bestuursstijl

2023 is het jaar van een Staten- en collegewisseling. Een goed moment om aandacht te hebben voor onze bestuursstijl richting regionale en bovenregionale partners en om de bestuursstijl in de relatie GS-PS te herijken. Het gaat hierbij onder meer om optimale transparantie en informatievoorziening en de kwaliteit van het besluitvormingsproces. De focus op de realisatie van de grote maatschappelijke opgaven en het opgavegericht werken heeft implicaties voor de samenwerking tussen beide bestuursorganen. In samenspraak zullen GS en PS deze implicaties vertalen naar de inrichting van het besluitvormingsproces.

In het Coalitieakkoord 2019 - 2023 staan inhoudelijke ambities om de samenleving van provincie Flevoland een toekomst te bieden: wat willen we bereiken en hoe denken we dit te doen? De stijl van besturen is onderdeel van dat 'hoe'. Via bestuurlijke vernieuwing hebben we plannen bedacht om de betrokkenheid vanuit de samenleving en de samenwerking in Flevoland te verstevigen. Flevoland leent zich daar voor: ons gebied is overzichtelijk. Daarom willen we verder bouwen aan een bestuursstijl die bij ons en onze Flevolandse opgaven past: open en constructief, in dialoog, met inbreng vanuit de praktijk en de samenleving, met onze partners, vanuit vertrouwen. Vanuit de urgentie van de verschillende crises is ons besturen gericht op de aanpak van opgaven in samenhang. Dat is effectief en vernieuwend bestuur.

Veel vraagstukken spelen bovenlokaal en de provincie is dan ook bij uitstek de democratische bestuurslaag die kan verbinden, schakelen, keuzes maken en organiseren. Ook het Rijk ziet dat, ondanks de departementale verscheidenheid, een aanpak op regionale schaal effectief is. Zo verandert de rol en positie van de provincie en dat vraagt bezinning: welke rol kiezen wij, wat betekent dit voor onze zichtbaarheid en ons profiel, welke inzet en investering vraagt dit van ons? En niet alleen in het proces aan de voorzijde is dit een vraag die voor de komende bestuursperiode op tafel ligt. Ook in de uitvoering van die opgaven draagt de provincie haar steentje bij. Welke inzet van middelen, kwantiteit en kwaliteit willen en kunnen wij bieden? Welke richting geven PS (kaderstellend) aan de ontwikkeling van onze Flevolandse samenleving?

Rol in regionale opgaven

In IPO-verband hebben de twaalf provincies in 'Rol in de Ruimte' een grotere regierol gevraagd. We zien een ontwikkeling waarbij op nationale schaal doelen worden bepaald waarbij via sturing van bovenaf de invulling

aan 'de regio' wordt overgelaten. Onze samenwerking met het Rijk willen we anders vormgeven. Naast elkaar en gezamenlijk worden de grote vraagstukken op gepakt. Het aangetreden kabinet ziet urgente opgaven voor zich en vraagt de provincies haar verantwoordelijkheid te nemen. Immers, de provincies weten beter dan het Rijk hoe de opgaven in de regio's kunnen worden aangepakt. Zij kennen de partners en kunnen zorgen voor afstemming. De provincies willen dan ook als gelijkwaardige partners en niet als uitvoerders van opgelegd beleid worden betrokken bij het bepalen van de opgaven. Deze omwenteling is een zoektocht voor alle betrokkenen. In Samen Maken We Flevoland is daarvoor voor Flevoland een goede basis gelegd.

Andere voorbeelden zijn de Regionale Energiestrategieën en de andere bestuurlijke tafels waar betrokken partners bovenlokale, regionale en nationale vraagstukken bespreken en (ruimtelijke) keuzes voorbereiden. Deze vorm van 'bottom up' werken is haalbaar. We realiseren ons dat waar niet alles overal kan veranderingen soms pijnlijk kunnen zijn. De provincie zet haar positie als regisseur van een gebied in om partners te koppelen en conflicterende belangen te overbruggen. Bij het bouwen aan een samenleving is dit breder en kijken we verder dan de formele kerntaken. Overigens is het wel nodig dat de provincie zich deze rol eigen maakt en deze rol door partners haar wordt gegund. Daar komt nog bij dat de provincies geen uitvoeringsinstantie of opdrachtnemer van Rijksbeleid zijn. Om die reden benadrukken we dat we aan de voorkant betrokken willen zijn bij de opgaven en de aanpak ervan, vanuit het beginsel van gelijkwaardigheid en één overheid; alle overheden hebben hierin een eigen verantwoordelijkheid, een ieder neemt haar aandeel.

Regionale samenwerking

De samenwerking binnen Flevoland is de afgelopen tijd uitgebouwd. Flevoland is daardoor als regio beter zichtbaar geworden. Het Rijk ziet op het gebied van ruimtelijke inrichting de aanpak in Flevoland als een goed voorbeeld. Bovendien heeft Flevoland met haar aanbod aan het Rijk de ambitie om bij te dragen aan de oplossing van nationale en regionale vraagstukken. De bestuurlijke samenwerking in 'Samen Maken We Flevoland' en het proces om te komen tot een 'Strategische Agenda Flevoland' onderstrepen deze ambitie. We willen afspraken maken over de manier waarop we de grote opgaven, zoals de woonopgave, op termijn vorm willen geven. We werken als gelijkwaardige partners samen aan een integrale agenda, uitgaande van verschillende verantwoordelijkheden en inbreng in de opgaven. Dergelijke samenwerking vraagt de nodige inzet en betrokkenheid van politiek, bestuur en organisaties.

Om de belangen van de Flevolandse te dienen werken we over de bestuurlijke grenzen van de provincie heen. We beschouwen Flevoland als de verbinding tussen de Randstad en het noorden en noordoosten van het land, ja zelfs met de belangrijke zones van kennis en economie in het noorden van Duitsland. De interbestuurlijke samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) is voor ons belangrijk. We dragen daar aan bij en maken gebruik van de slagkracht en de belangenbehartiging van dit netwerk. Onze fysieke bijdrage aan de MRA is groot, omdat we oplossingen bieden en ruimte kunnen maken voor opgaven als woningbouw en economie en we kunnen transities van landbouw, klimaat en energie faciliteren. Flevoland, Almere en Lelystad trekken hierin deelregionaal op. We agenderen de onderwerpen die voor Flevoland van belang zijn en bepalen zo mede de koers van de MRA.

Ons partnerschap met de Regio Zwolle heeft aan belang gewonnen. Onze inzet is intensiever geworden en we dragen bij aan de Regio. Deze verbintenis benutten we om onze eigenheid en de zichtbaarheid van Noordelijk Flevoland te vergroten en onze belangen te verbinden met de regionale ambities, bijvoorbeeld op het gebied van bereikbaarheid, arbeidsmarkt, woningbouw, voorzieningen en economie. Hoe onze accenten vorm zullen krijgen in de agenda van de Regio Zwolle zal de komende tijd zichtbaar worden. Tegelijkertijd zijn we betrokken op de gebiedsagenda Ermelo-Harderwijk-Zeewolde (EHZ) en waar nodig stemmen we met Gelderland af hoe we deze samenwerking kunnen ondersteunen.

Bestuurlijke vernieuwing

Onze democratie is gebaat bij vertrouwen tussen inwoners en overheid. De provincie werkt met en voor onze inwoners aan perspectieven en slaat bruggen tussen de verschillende belangen. Dit is niet gemakkelijk. Met verkiezingen in het vooruitzicht en een zichtbare versplintering in het politieke landschap is democratische besluitvorming van onschatbare waarde. Vanuit deze waarden werken we als provinciaal bestuur met partners en andere overheden aan de ontwikkeling van Flevoland en betrekken we de inwoners bij de afweging van de belangen.

Op deze wijze benutten we de kracht van de samenleving aan de voorkant. Dergelijke besluitvorming door de overheid is dan gebaseerd op draagvlak. Vernieuwend besturen betekent betrokkenheid vanuit partnerschap en zorgt als het goed is voor effectiviteit. Dat vraagt andere (politieke) sturing en verantwoording. Voorkantsturing met kaders en criteria die vooraf de speelruimte bepalen, participatie en horizontale samenwerking zijn hiervan voorbeelden. Dergelijke kwalitatieve processen vergen inspanning, geduld en tijd. Daarvoor zetten we onze middelen en onze menskracht in. Draagvlak en vertrouwen in de overheid staan daar tegenover.

In het Coalitieakkoord 2019-2023 is de ambitie uitgesproken om actief op zoek te gaan naar de meningen van Flevolandse en organisaties uit de samenleving, zodat inwoners kunnen meepraten over de toekomst van onze provincie. In de geest van de 'Omgevingsvisie FlevolandStraks' bieden we ruimte voor initiatief. Van bestuurders en medewerkers mag worden verwacht dat zij openstaan voor initiatieven uit de samenleving, transparant zijn in hun optreden en verantwoording afleggen over de bereikte resultaten. Bij belangrijke vraagstukken zoeken we vroegtijdig de dialoog met de samenleving. Die dialogen brengen de dilemma's en mogelijke oplossingen in beeld, waarover het politieke debat kan worden gevoerd. Als provincie hebben we een verantwoordelijkheid om alle inwoners te horen en te betrekken bij ons doen en laten. Gesprekken met inwoners en samenleving worden daarom voortgezet en bijeenkomsten als 'Samen de boer op' (van 24 juni 2022), waarbij bestuurders, inwoners en maatschappelijke partners gezamenlijk spreken over actuele thema's, worden ook in 2023 georganiseerd. We zetten ook nieuwe methoden en technieken in om te stimuleren dat daarbij ook de minder gehoorde groeperingen op een toegankelijke manier hun mening kunnen geven. Het interactieve Flevoland2050: Welkom in de toekomst! is een spel met gesprekstema's over de Toekomst van Flevoland in 2050 en kan worden doorontwikkeld om te worden ingezet voor uiteenlopende doelgroepen bij allerlei vraagstukken voor Flevoland. De opbrengst wordt wetenschappelijk gevalideerd.

Samen leven, wonen, werken

We werken met en voor de samenleving. Het doel is om – via bestuurlijke vernieuwing – als één overheid, in nauwe samenwerking met de omgeving, beleid te maken en uit te voeren dat effectief, inclusief en uitlegbaar is. We letten daarbij vooral op houding en gedrag, op samenwerking en de daarbij horende relaties binnen en buiten de eigen organisatie en op het leren van opgedane ervaringen. Zoals in het coalitieakkoord is verwoord investeren we daarom als bestuur en organisatie in opgavegericht werken.

De Omgevingsvisie uit 2017 is geëvalueerd en PS hebben besloten tot actualisatie (zie ook Programma 1). De vele ontwikkelingen en een meer integrale afweging vragen om het aanbrengen van nieuwe accenten en dwarsverbanden. Ook zijn er nieuwe onderwerpen op de agenda gekomen die in de Omgevingsvisie een plaats moeten krijgen. Met deze actualisatie van de lange termijn visie zullen PS de ontwikkelingsrichting van Flevoland en haar huidige en toekomstige inwoners bepalen. We zullen daarbij verder moeten kijken dan de huidige periode van 2030 en verder. Deze uitdaging voor overheid, onze inwoners en partners pakken we als Flevoland op in samenspraak met de maatschappelijke partners en onze gebiedspartners.

Europa

Provincie Flevoland is de afgelopen jaren in Europa goed zichtbaar geweest. Voor de ontwikkeling van Flevoland is Europa een belangrijke partner; Europa kan financieel bijdragen aan de opgaven van de komende jaren en bepaalt de beleidsmatige en juridische kaders voor nationaal en provinciaal beleid. Waar de agenda's van de Europese commissie en Flevoland op elkaar aansluiten is de kans groot dat er middelen beschikbaar zijn voor de opgaven die in onze regio worden aangepakt. De provincie beïnvloedt Europees beleid, regelgeving en Europese fondsen en benut deze. De woelige tijden van corona en de oorlog in Oekraïne alsmede de klimaatcrisis zorgen voor urgentie en nieuwe impulsen, ook in de Werkplannen van de Europese Commissie. Als gevolg van de provinciale verkiezingen worden de bestuurlijke posities van gedeputeerden ook in Europa opnieuw gezien.

Daarnaast is Flevoland actief via de Raad van Europa. Daardoor wordt de bekendheid van Flevoland vergroot in Europese netwerken. De commissaris van de Koning (cdK) beschikt als president van het Congres van Lokale en Regionale Overheden over een platform dat voor onze provincie positief kan uitwerken, bijvoorbeeld door kennisuitwisseling en de inzet van bedrijven en organisaties.

Strategische betrekkingen

Strategische betrekkingen heeft te maken met de positionering van de provincie op de lange termijn en de wijze waarop we de ambities van Flevoland kunnen bereiken. Ook streven we ernaar om het beeld van

Flevoland, zoals derden dat van ons gebied hebben, te beïnvloeden. Als provincie stroomlijnen we de strategische betrekkingen en gerichte inzet: met wie werken we samen, met welke doelen en hoe richten we dat in. Dat doen we in de regio, op landelijk niveau en om die reden zijn we ook actief in Europa om de Flevolandse belangen in te brengen in beleid en budget. Het bewust maken van de interne organisatie over strategische betrekkingen is een voorwaarde om een gezamenlijke Flevolandse boodschap goed over te brengen. Om de realisatie van de opgaven uit het coalitieakkoord te ondersteunen en in te spelen op ontwikkelingen in Flevoland en om ons heen werkt een team samengesteld uit verschillende disciplines aan de strategische betrekkingen van de Provincie. De opgaven voor de komende bestuursperiode en de ontwikkeling van Flevoland 2050 zullen daarbij leidend zijn voor inzet op de relaties en verbintenissen die we aangaan.

Provinciale Staten/Statengriffie

Het jaar 2023 staat voor Provinciale Staten in het teken van de Statenverkiezingen en de verkiezingen voor de Eerste Kamer. Na de verkiezingen komen nieuwe Staten aan het roer. Deze nieuwe Staten sturen het verhaal van Flevoland, met een politieke agenda gedreven door het burgerperspectief. Zij houden vinger aan de pols van de samenleving, ziet toe op de uitvoering en stuurt zonodig bij zowel in de provincie als in de regio. Dit bepaalt eveneens de inzet van de Statengriffie aan de hand van een nieuwe visie. Uitgangspunt blijft het adagium Ruimte voor de politiek. De nieuwe visie wordt verder uitgewerkt in een strategie waar een grote rol in is weggelegd voor de informatiepositie van Provinciale Staten. Toegankelijke informatie is van essentieel belang en levert een bijdrage aan het politieke debat. Een focus in geprioriteerde opgaven maakt een betekenisvolle agenda mogelijk, geeft ruimte voor het politieke debat en zorgt voor plezier in de politiek.

Maatschappelijk effect

De overheid bevordert een goed woon- werk en leefklimaat voor de Flevolandse samenleving.

Effect van ons beleid

Een verbeterde (inter)nationale en regionale positie van Flevoland.

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	2022	Streef- cijfer 2023	2024 - 2026
Gemeenten onder preventief financieel toezicht	Aantallen gemeenten onder preventief toezicht	0	0	0	0	0	0
Opkomst bij verkiezingen	De opkomstcijfers van verkiezingen tweede kamer/ PS / gemeenteraden weergegeven in percentage kiezers / stemgerechtigden	53,6% (PS) (was 45,6% in 2015)	n.v.t.	75,4% (TK)	n.v.t.	54% (PS)	n.v.t.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen
7 Vernieuwend bestuur	7.1 Bestuur	Versterkte belangenbehartiging
		Flevoland als actieve partner in de EU
		Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur
	7.2 PS / Statengriffie	Optimaal gefaciliteerde Staten in kaderstellende, volksvertegenwoordigende en controlerende rol
		Optimaal ondersteunde besluitvorming door PS
		Door de Statengriffie uitgevoerde going concern taken conform haar kernwaarden
	7.3 Algemene dekkingsmiddelen en stelposten	Een solide financieel beleid en een efficiënte begroting
	7.4 Bedrijfsvoering	IT-systemen veilig en op orde
	7.5 Reserves	

Verbonden partij(en)

Aan dit programma zijn twee verbonden partijen gerelateerd. Wat betreft bestuurlijke ontwikkelingen is met name de Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO) van groot belang. Het IPO is als vereniging van de twaalf provincies de belangenbehartiger van de provincies. Via het IPO dragen de provincies via het IPO-bestuur bij aan de 'verhoging van de kwaliteit van het openbaar bestuur'. Ook zijn de provincies actief richting het Rijk en andere koepelorganisaties rond de belangrijkste opgaven en zorgen daarnaast voor inbreng in wetgevingsprocessen en profilering van de provinciale belangen op regionaal en (inter)nationaal niveau. De provincies hebben recent in "Een groen herstel" een gezamenlijk aanbod gedaan aan het Rijk en een nieuwe coalitie. Bovendien is een groot aantal uitvoeringstaken voor provincies ondergebracht in BIJ12. Stikstof is daarvan een bekend en actueel voorbeeld. De komende tijd zet het IPO in op de professionalisering van de organisatie en een veilige ICT omgeving. PS worden de laatste jaren intensiever betrokken via de Algemene Vergadering bij de werkzaamheden en resultaten van het IPO.

Een tweede verbonden partij is de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). De provincie Flevoland heeft een beperkt aandeel in de bank. De instelling verzorgt als systeembank voor het betalingsverkeer van de decentrale overheden en zij is verantwoordelijk voor het schatkistbankieren door gemeenten en provincies.

7.1 Bestuur

Portefeuillehouder

L. Verbeek (Rijkstaken, veiligheid)
C. Smelik (Bestuurlijke vernieuwing)
J. Fackeldey (Bestuurlijke zaken)
M.A. Rijsberman (Europa, INTERREG)

Doel (2019-2023)

De mogelijkheden om, in samenwerking met andere overheden, de belangenbehartiging van de provincie Flevoland te versterken zijn benut.

Activiteiten 2023

- In het kader van strategische betrekkingen en de versterking van de identiteit van provincie Flevoland behartigen we onze belangen in Den Haag en Brussel. We zetten in op de prioritaire thema's uit het coalitieakkoord en de Strategische Agenda Flevoland, en waar nodig op nieuwe ontwikkelingen (coronacrisis, stikstofproblematiek en woningbouwopgave). Met het oog hierop werken we ons beleid voor strategische betrekkingen concreet samen uit met de vakafdelingen, communicatie, bestuursadviseurs en team Europa. We ontplooiën daarvoor onder andere de hierna volgende activiteiten.
- We monitoren (Kamerstukken, debatten, wet -en regelgeving) op politieke en maatschappelijke ontwikkelingen van de prioritaire dossiers en richten daarvoor een systeem in.
- We actualiseren onze strategische betrekkingen en stemmen onze lobbystrategie en doelen daarop af.

- We organiseren minimaal twee werkbezoeken voor Kamerleden en minimaal één werkbezoek voor topambtenaren op een prioritair thema.
- We investeren in en intensiveren ons netwerk met Kamerleden. Dit doen we door het organiseren van kennismakings- en/of lobbygesprekken tussen GS-leden en Kamerleden. Dergelijke gesprekken initiëren we zowel langs de inhoudelijke onderwerpen als via de binding van Kamerleden met de provincie (Flevolandse Kamerleden). In dit verband kan het jaarlijkse FlevoEvent worden genoemd.
- We stellen een overzicht samen van wat de afgelopen bestuursperiode is gerealiseerd in Europa voor Flevoland, bijvoorbeeld de middelen die Flevoland uit Europa verkrijgt en om in de regio te investeren.
- We stellen op basis van het werkprogramma van de Europese Commissie voor 2023 een 'Actieplan Europa' op. Dit is een uitvoeringsplan voor de Europese belangenbehartiging dat een overzicht bevat van verwachte Europese beleidsontwikkelingen die relevant zijn voor de provincie. Het komende jaar zullen we expliciet aandacht besteden aan de klimaatambities en het 'Fit for 55 pakket' van Europa, de ontwikkeling van de digitalisering en de energietransitie.
- We werken in de Brusselse belangenbehartiging samen met de Randstadprovincies (Samenwerking Regio Randstad) en met alle provincies en het IPO in het Huis Nederlandse Provincies. We stellen samen met deze partners een uitvoeringsplan 2023 op.
- We zijn onderdeel van het Interprovinciaal Overleg (IPO) waarin de provincies zich verenigd hebben en als gesprekspartner bij het Rijk en andere overheden aanschuiven. Gezamenlijk kunnen de provincies wet- en regelgeving vanuit het Rijk beïnvloeden, zijn we zichtbaar en kunnen we taken beter uitvoeren.
- We werken in IPO-verband en in gesprek met het Kabinet vanuit drie thema's: 'wonen/bereikbaarheid', 'energie/klimaat' en 'natuur/stikstof/landbouw/landelijk gebied'.
- We maken afspraken over de wijze waarop Flevoland en de andere provincies de regierol op zich neemt in de aanpak van opgaven en de ontwikkeling van het gebied. De uitwerking van "Rol in de Ruimte" helpt de provincies om in positie te komen, waarbij vooral op regionaal niveau horizontale sturing vorm zal moeten krijgen. Voorbeelden zijn de opgaven die het kabinet in regie samen met de provincies wil aanpakken, zoals de woonopgave, klimaataanpak, stikstofreductie en landbouwtransitie. We maken onze rol als gebiedsregisseur en de relatie met onze partners duidelijk. Dit vraagt afstemming, coördinatie en verbinding met allerlei partners in de aanpak en realisatie van de landelijke en regionale opgaven. We stemmen deze positie interprovinciaal af over de ruimtelijke regierol en de afspraken daarover met het Rijk.
- Om deze rolneming waar te kunnen maken zullen we ons binnen de regio moeten organiseren en moeten condities / randvoorwaarden zoals (financiële) strategische randvoorwaarden zijn ingevuld; in het kader van Samenwerkingsagenda Flevoland hebben PS deze condities in 2022 geformuleerd.
- We onderhouden en stimuleren onze regionale netwerken om de ontwikkeling van Flevoland in brede zin te bevorderen. Een stevige verankering en agendering van de Flevolandse belangen in de diverse samenwerkingsverbanden is hierbij van groot belang. Dit realiseren we door op bestuurlijk niveau plaats te nemen aan tafels en anderzijds op ambtelijk niveau actief mee te werken in de organisatie van de verbanden. Hiernaast activeren en ondersteunen we de Flevolandse gemeenten in de samenwerkingsverbanden met raad en daad.
- Op regionaal niveau participeren we in de Metropoolregio Amsterdam, de Regio Zwolle en het samenwerkingsverband Ermelo-Harderwijk-Zeewolde.
- Binnen het MRA-gebied werken we met relevante partners zoals het Rijk aan ruimtelijke ontwikkeling, de woningbouw, de economie en de bereikbaarheid en mobiliteit. Samen met Almere en Lelystad werken we als deelregio binnen de MRA; standpunten brengen we zo veel mogelijk gezamenlijk in namens de deelregio. De gewijzigde samenwerkingsafspraken en de vraag hoe effectief Flevoland is binnen de MRA wordt in kaart gebracht.
- Onze bijdrage aan de regio Zwolle is in opbouw en we zullen concreet inbreng leveren op de structuurversterking van Noordelijk Flevoland (arbeidsmarkt en economie) en vraagstukken van bereikbaarheid in ontwikkelingen rond de N50 en de verkenning van de Lelylijn. De huidige meerjarenagenda zal worden geactualiseerd en daarin zullen we de sociaaleconomische en bereikbaarheidsaspecten van Noordelijk Flevoland inbrengen.
- De komende jaren wordt uitvoering gegeven aan de vastgestelde gebiedsagenda Ermelo-Harderwijk-Zeewolde. Hiervoor is een governance-structuur ingericht en hebben de samenwerkingspartners een gebiedsregisseur aangesteld.

Doel (2019-2023)

Flevoland is een actieve regionale partner in Europese instellingen, Europese regionale netwerken en samenwerkingsverbanden.

Activiteiten 2023

- Ter uitvoering van het werkplan Europa gaan we in gesprek met Europese instellingen en werken we samen in netwerken, waarbij Flevoland met name aandacht vraagt voor Mobiliteit en Regionale Investeringsfondsen in de volgende programmaperiode vanaf 2027.
- Via de Europese netwerken brengen we standpunten en uitvoeringskennis onder de aandacht van de Europese Commissie of het Parlement. Voorbeelden hiervan zijn de herziening van de Kader Richtlijn Water, de EU Bodemstrategie en de Krachtenkaart Circulaire economie.
- We gaan in het verkiezingsjaar advies geven voor een goede positionering van de provincie in de bestuurlijke EU netwerken.
- We participeren in verschillende Europese instellingen en netwerken, waaronder het Comité van de Regio's, Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR), European Regions for Innovative Agriculture and Forestry (ERIAFF), de Assembly of European Regions (AER) en het Congres van Lokale en Regionale Overheden van de Raad van Europa. Dit resulteert onder andere in formele adviezen van het Comité van de Regio's aan de Europese Commissie over onderwerpen die van belang zijn voor de provincies, bijvoorbeeld over de inzet van EU fondsen voor het herstel van de coronacrisis en Trans-Europese Transport netwerken. Ook via de Europese netwerken brengen we standpunten en uitvoeringskennis onder de aandacht van de Europese Commissie of het Parlement.
- Tijdens de European Week of the Regions and Cities, organiseren we voor het College en het DirectieTeam een werkbezoek aan Brussel.
- We organiseren een inhoudelijk Europa event in Flevoland over een nader te bepalen actueel Europees thema.

Doel (2019-2023)

Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur.

Activiteiten 2023

- Het bevorderen van de kwaliteit van het besluitvormingsproces wordt projectmatig opgepakt. Deelprojecten zijn onder meer de kwaliteit van de informatievoorziening, de relatie met initiatieven op het gebied van bestuurlijke vernieuwing en de afstemming met besluitvormingsprocessen van onze externe partners.
- We bouwen onder de noemer 'Samen Maken We Flevoland' aan de samenwerking tussen de overheden in Flevoland. Doel is om Flevoland als eenheid te profileren. De organisatie van deze samenwerking wordt vormgegeven.
- We werken in het kader van de 'Strategische Agenda Flevoland' - die in 2022 is opgesteld - aan samenwerkingsafspraken tussen vier overheden (provincie, waterschap, gemeenten en het Rijk) aan een structuur van governance. Na vaststelling zal de agenda en de uitvoering ervan moeten worden georganiseerd. Periodieke bespreking met raden en Staten is daarvoor noodzakelijk. Ook zullen regelmatig regionale ontmoetingen, conferenties en (thematische) portefeuillehoudersoverleggen worden georganiseerd voor de sturing en verantwoording over de (boven)regionale en bovenlokale opgaven. We werken daarbij vanuit het gedachtengoed van één overheid en inhoudelijk vanuit de basis van het regionale manifest 'Wij zijn Flevoland!'
- We werken aan 'anders besturen' en sturing geven aan de inrichting van Flevoland via het instrumentarium van de (te actualiseren) Omgevingsvisie, de uitvoering van de Omgevingswet, de inzet van de Flevolandse bestuurderstafel Omgevingswet; hiervoor zijn in programma 1 activiteiten opgenomen. We oefenen aan de hand van praktijkvoorbeelden van Omgevingstafels hoe de (bestuurlijke) processen verder kunnen worden verbeterd. Bestuurlijk worden de Omgevingsvisies afgestemd.
- We betrekken PS aan de hand van de langjarige thema's van de 'Strategische Agenda' bij relevante ontwikkelingen. In de Perspectiefnota 2023-2026 is daaraan uitvoerig aandacht besteed en de thema's worden eveneens bij de actualisatie van de Omgevingsvisie betrokken, dan wel toegevoegd aan de tot nu toe gekozen opgaven.
- We zorgen voor de invoering van de Wet Open Overheid (Woo) door middel van een programmatische aanpak en een plateau benadering en jaarschijven; we verwijzen hiervoor naar de paragraaf 'Bedrijfsvoering'. We stemmen af met de andere provincies.
- De opbrengst van afgelopen collegeperiode verwoorden we in een 'inspiratiedocument bestuurlijke vernieuwing en participatie'. Op basis hiervan passen we de vormen van participatie toe op onderdelen bij opstelling en uitvoering van provinciaal beleid. Daarmee vergroten we de betrokkenheid van de inwoners van provincie Flevoland bij provinciale plannen en activiteiten en normaliseren we

betrokkenheid van partners en betrokken inwoners. We maken hierbij gebruik van de uitkomsten van de Quick Scan die is opgesteld over de provinciale democratie.

- We leggen een participatieverordening ter besluitvorming voor.
- We onderzoeken of een burgerforum kan helpen bij de opstelling van de RES 2.0.
- We werken het programma 'Bestuurlijke Vernieuwing' (2021) langs drie sporen uit met name door in de praktijk te oefenen en te leren. 1. We komen met concrete voorstellen voor betrokkenheid van PS aan de voorkant van processen; afgestemd wordt bij welke (beleids)onderwerpen - zoals een nieuw economisch programma - 'voorkantsturing' gewenst is, zodat PS vroegtijdig richting kunnen geven. 2. Daarnaast betekent opgavegericht werken rond maatschappelijke opgaven dat we inbreng van kennis en kunde uit de samenleving meer dan tot nu toe willen benutten om ambities waar te maken en vraagstukken aan te pakken. 3. Tenslotte zullen we voorstellen doen om als mede-overheden en gelijkwaardige partners samen op te trekken (als één overheid) en gezamenlijke belangenafwegingen te maken en we verkennen de mogelijkheden gezamenlijk besluiten te nemen.
- Effectieve samenwerkingsverbanden zoals 'Samen Maken we Flevoland', 'Duurzaam door', 'Bestuurderstafel Omgevingswet' en thema-overleggen zetten we voort.
- De cdK is het boegbeeld en ambassadeur van onze provincie en bestuur. De cdK geeft hiervan uiting bij de start van het nieuw politiek seizoen, de nieuwjaarsreceptie, Flevo event, herdenken en vieren, werkbezoeken en het bijwonen van netwerkevenementen, lobbymomenten en bijzondere ontvangsten. Voor dit jaar natuurlijk de uitslagenavond en promotieactiviteiten in kader van de verkiezingscampagne.
- Komend jaar speelt de zoektocht naar een nieuwe burgemeester van Almere. Een proces waar de cdK als rijksorgaan een belangrijke rol in heeft;
- Een van de accenten voor komend jaar zijn de Provinciale Staten-verkiezingen. Voorbereidingen worden gedaan intern om een soepele overgang te garanderen. Er worden overgangsdossiers gemaakt, belangrijke ontwikkelingen geschetst, coalitiebesprekingen gefaciliteerd, uitslagenavond, kandidaat-bestuurders gescreend, etc.;
- De Flevolandse norm die we samen met de Flevolandse gemeenten en het RIEC hebben vastgesteld op het gebied van ondermijning voeren we uit en monitoren we. We kijken hoe we zelf onze inzet op ondermijning kunnen vergroten door in ons eigen beleid meer aandacht voor ondermijning te hebben. Zo worden medewerkers getraind op het opvangen van signalen en wordt de lijst met kwetsbare functies aangepast. We proberen ook in de samenleving de bewustwording te vergroten door bijeenkomsten te faciliteren voor specifieke doelgroepen zoals notarissen en makelaars. Daarnaast dragen we bij aan specifieke projecten die ondermijning kunnen helpen tegen te gaan. De extra inzet die hierop wordt gedaan moet onze bijdrage verder intensiveren;
- Het aantal bibob-onderzoeken neemt toe. De Wet bibob is een belangrijk instrument om te zorgen dat we een integere en betrouwbare overheid zijn die samenwerkt met integere partners. We zetten in op de bredere toepassing van de Wet Bibob (2020) en gaan het beleid daarop aanpassen. Er is extra inzet om de afdelingen te ondersteunen in het daadwerkelijke onderzoek. Dit moet komend jaar verder vorm en inhoud krijgen;
- De cdK heeft een adviesrol over Koninklijke Onderscheidingen van inwoners van Flevoland. We treffen voorbereidingen voor de uitreiking van Koninklijke Onderscheidingen tijdens de jaarlijkse lintjesregen en andere bijzondere gelegenheden;
- De cdK is voorzitter van zowel het Prins Bernhard Cultuur Fonds Flevoland en het Han Lammersfonds. We leveren het ambtelijke secretariaat van deze fondsen, beoordelen aanvragen en organiseren de uitreikingen vanuit deze fondsen.

Middelen

7.1 Bestuur	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	1.017	2.908	2.010	1.821	1.901	1.925
Baten	-143	-27	-27	-27	-27	-27
Saldo	874	2.881	1.983	1.794	1.874	1.898
Kader (saldo voor PN 23-26)		3.122	2.278	2.078	2.078	2.078
Zomernota 2022		-241	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	10	20	30	30
Kader		2.881	2.288	2.098	2.108	2.108
Verschil t.o.v. kader			-305	-304	-234	-210
1 IPO claim omzetting budgetten			250	244	290	313
2 IPO-omzetting			-555	-548	-524	-523

x € 1.000

Toelichting

1. IPO claim omzetting budgetten

Dit verschil ten opzichte van het kader (ten laste van de stelpost 'Nieuw beleid') komt voort uit een aantal oorzaken, waaronder het feit dat de stelpost 'Loon & prijsontwikkeling' nog niet (geheel) was verwerkt in de provinciale begroting. Daarnaast bleek dat bij de verdeling van de IPO-middelen deels oudere zaken (niet structureel) waren verwerkt en bleken de apparaatslaten IPO-breed in 2023 hoger dan vooraf begroot. Tot slot is het percentage voor de IPO-bijdrage voor provincie Flevoland (licht) toegenomen.

2. IPO-omzetting

Vanaf de begroting 2023 zijn de kosten voor het IPO binnen de betreffende begrotingsprogramma's inzichtelijk gemaakt binnen de begroting van de provincie Flevoland.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.1.1 Kabinet, openbare orde & veiligheid en toezicht	300	0	300
7.1.2 Bestuurlijke samenwerking	869	0	869
7.1.3 Gedeputeerde Staten	841	-27	814
Totaal	2.010	-27	1.983

x € 1.000

7.2 Provinciale Staten

Portefeuillehouder

N.v.t.

Beoogd effect:

- Optimaal gefaciliteerde Staten: kaderstellende, volksvertegenwoordigende en controlerende rol.
- Optimaal ondersteunde besluitvorming door Provinciale Staten.
- De Statengriffie garandeert haar going concern taken op benodigd kwaliteitsniveau.

Doel (2019-2023)

- Faciliteren van de Staten, gericht op de kaderstellende, volksvertegenwoordigende en controlerende rol.

Activiteiten 2023

- Uitvoeren van het project verkiezingen, bestaande uit de deelprojecten:
 - Opkomst bevorderende campagne
 - Verkiezingen Provinciale Staten en uitslagenavond
 - Administratieve verwerking Statenleden en burgerleden en de uitlevering en inname van faciliteiten
 - Statenwissel (aftreden huidige Staten en installatie nieuwe Staten)
 - Overdracht
 - Informatie/formatie en installatie college
 - Introductieprogramma voor de nieuwe Staten
 - Verkiezingen Eerste Kamer
- Strategisch adviseren op politieke thema's, regionale ontwikkelingen (met in het bijzonder de MRA en RES 2.0), de inzet instrumenten en positionering van de Staten en individuele Statenleden.
- Concretiseren van een strategische lange termijnagenda, die invulling geeft aan het hoofdschap van Provinciale Staten.
- Faciliteren van gesprekken om gezamenlijk te komen tot kaders voor participatie en te onderzoeken hoe participatie verder onderdeel dient te worden van de agenda van Provinciale Staten.
- Vormgeven van een versterkte regie op de Planning & Control cyclus en effectief inzetten controle-instrumenten (waaronder de invulling aan het opdrachtgeverschap aan de accountant).

Doel (2019-2023)

Herijking en inrichting van de gewenste ondersteuning ten behoeve van besluitvorming door Provinciale Staten.

Activiteiten 2023

- Versterken van de informatiepositie van Provinciale Staten en de Flevolandse samenleving door een interactief Statenportaal te ontwikkelen met onder andere een ordening naar politieke en strategische thema's.
- Faciliteren van gesprekken om de informatiebehoefte in kaart te brengen met als mogelijk resultaat de herijking van het handvest actieve informatieplicht.
- Onderzoeken op welke wijze Dialogen en Trialogen onderdeel kunnen zijn van het sturen op de Flevolandse agenda.
- Organiseren van een Statenconferentie.

Doel (2019-2023)

De dienstverlening van de Statengriffie in overeenstemming te brengen met haar kernwaarden: vernieuwingsgericht, betrouwbaar, toegankelijk, dienstverlenend, deskundig, sprankelend.

Activiteiten 2023

- Organiseren van verbindende activiteiten tussen Statenleden (en het college) om het plezier in de politiek te waarborgen.
- Uitvoering geven aan de nieuwe visie door deze te vertalen in een strategisch werkplan.
- Continu optimaliseren van de werkprocessen en dienstverlening door de Statengriffie.
- Organiseren van deskundigheidsbevordering voor geïnteresseerde Statenleden en de Statengriffie.

Middelen

7.2 Provinciale Staten	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	1.492	1.992	2.191	1.926	1.926	1.926
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.492	1.992	2.191	1.926	1.926	1.926
Kader (saldo voor PN 23-26)		1.922	2.246	1.911	1.911	1.911
Zomernota 2022		70	-70	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	15	15	15	15
Kader		1.992	2.191	1.926	1.926	1.926
Verschil t.o.v. kader			0	0	0	0

x € 1.000

Toelichting

Op dit programmaonderdeel zijn er geen verschillen (> € 0,1 mln.) tussen de nieuwe begrotingsraming en het financiële kader van de perspectiefnota.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.2.1 Provinciale Staten	2.191	0	2.191
Totaal	2.191	0	2.191

x € 1.000

7.3 Algemene dekkingsmiddelen en stelposten

Portefeuillehouder

H.J. Hofstra

Doel (2019-2023)

Een degelijk en solide financieel beleid zodanig dat er jaarlijks een sluitende begroting wordt aangeboden en dat onze reserves op een verantwoord niveau blijven.

Activiteiten 2023

- We passen de veertien 'bestuurlijke afspraken op financieel gebied' toe die zijn opgenomen in het Coalitieakkoord 2019-2023.
- We lichten budgetten (en de achterliggende reserves) van de begroting door.

Middelen

7.3 Algemene dekkingsmiddelen en stelposten	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	-12	4.426	8.375	28.307	30.453	30.238
Baten	-177.100	-191.998	-200.220	-207.423	-209.002	-207.702
Saldo	-177.113	-187.572	-191.846	-179.116	-178.549	-177.464
Kader (saldo voor PN 23-26)		-167.010	-171.133	-166.848	-166.802	-166.701
Zomernota 2022		-20.561	258	-212	-200	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	-7.667	-6.386	-5.666	-5.676
Kader		-187.572	-178.543	-173.446	-172.668	-172.377
Verschil t.o.v. kader			-13.303	-5.670	-5.881	-5.087
1 Provinciefondsuitkering			-5.700	-9.200	-13.300	-13.400
2 Loon- en prijsontwikkeling			-456	316	921	4.540
3 Stelpost 'Financiering'			0	100	700	750
4 Stelpost 'Nieuw beleid'			-7.147	3.114	5.798	3.024
Overig			-20	-36	-36	-36

x € 1.000

Toelichting

1. Provinciefondsuitkering

De raming in het financieel kader was nog gebaseerd op de Decembercirculaire Provinciefonds 2021. De begrotingsraming is nu geactualiseerd, aan de hand van de Meicirculaire Provinciefonds 2022. De omvang van de opbrengsten is gestegen, wat vooral komt door de verhoging van de accressen en de incidentele compensatie voor de lagere opcenten MRB door de elektrificering. De accressen zijn gestegen vanwege de Rijksuitgaven die toenemen en de compensatie voor loon- en prijsontwikkelingen.

2. Loon- en prijsontwikkeling

Op basis van de verwachtingen van het Centraal Planbureau (CPB) in het voorjaar van 2022 zijn de ramingen voor de jaren 2023-2025 verhoogd. Voor 2026 is een nieuwe jaarschijf toegevoegd ten opzichte van de vorige begroting. Het verschil wordt veroorzaakt door de compensatie via de algemene uitkering. Zie voor een nadere specificatie en toelichting onderdeel 'IV Financiële begroting'.

3. Stelpost 'Financiering'

In deze begroting is in het onderdeel 'IV Financiële begroting' een stelpost voor te verwachten toekomstige financieringslasten op basis van het geactualiseerde EMU-saldo opgenomen ten laste van de stelpost 'Nieuw beleid'. De verwachting is dat in de planningshorizon van onze begroting externe financiering moet worden aangetrokken in de orde van grootte van € 35 mln. Dit leidt naar verwachting tot extra lasten in onze begroting vanaf 2024 (€ 0,1 mln.) tot en met 2026 (€ 0,75 mln.).

4. Stelpost 'Nieuw beleid'

Mutaties in deze begroting met effect op de begrotingsruimte, bijvoorbeeld als gevolg van autonome ontwikkeling of verwerking van het coalitieakkoord, zijn verrekend met de stelpost 'Nieuw Beleid'. Een nadere specificatie en toelichting is opgenomen in onderdeel 'IV Financiële begroting'.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.3.1 Algemene dekkingsmiddelen	36	-200.220	-200.184
7.3.2 Onvoorzien en stelposten	8.339	0	8.339
Totaal	8.375	-200.220	-191.846

x € 1.000

7.4 Bedrijfsvoering

Portefeuillehouder

J. de Reus (Personeel & Organisatie)
C.W. Smelik (Inkoop- en aanbestedingsbeleid)
J.N.J. Appelman (Facilitaire zaken)
J.A. Fackeldey (Communicatie & ICT)
H.J. Hofstra (Financiën)

In het programmaonderdeel 'Bedrijfsvoering' komen voor het bestuur relevante ontwikkelingen aan bod. Voor 2023 beperkt dit zich tot informatievoorziening. De overige thema's en meer informatie over de bedrijfsvoering is te vinden in de daarvoor wettelijk voorgeschreven paragraaf 'Bedrijfsvoering'.

Doel (2019-2023)

De IT-systemen voor de informatievoorziening zijn beter en veiliger en het beheer daarvan is op orde.

Activiteiten 2023

- Vervolgfase Cloud strategie voortkomend uit de aanbesteding 'Veilige connectiviteit en toegang';
- Start implementatie van het datagedreven werken;
- Verbeteren van de digitale weerbaarheid;
- Opstellen digitaliseringsstrategie als vervolg en uitbreiding op de 'Informatiestrategie 2021-2024';
- Uitvoeringsplan invoering Wet open overheid 1^e plateau 'Basaal transparant en Basaal toegankelijk';
- Voortzetting van de activiteiten 'Interprovinciale Digitale Agenda'.

Middelen

7.4 Bedrijfsvoering	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	55.271	56.483	63.715	62.595	62.064	60.633
Baten	-3.843	-3.031	-2.954	-2.954	-2.954	-1.932
Saldo	51.428	53.452	60.761	59.641	59.111	58.701
Kader (saldo voor PN 23-26)		52.398	52.678	51.263	51.230	51.230
Zomernota 2022		1.054	0	0	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	2.957	3.137	2.607	2.607
Kader		53.452	55.635	54.400	53.837	53.837
Verschil t.o.v. kader			5.127	5.241	5.274	4.864
1 Actualisatie salarisbegroting			826	759	794	630
2 CAO 2022-2023			4.000	4.000	4.000	4.000
3 Informatiestrategie			365	365	365	365
4 Actualisatie kapitaallasten			-6	194	193	-49
Overig			-58	-77	-79	-83

x € 1.000

Toelichting

1. Actualisatie salarisbegroting

De salariskosten zijn geactualiseerd op basis van huidige inzichten ten laste van de stelpost 'Loon- en prijsontwikkeling'. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar onderdeel IV 'Financiële begroting'.

2. CAO 2022-2023

De uitkomsten van de CAO 2022-2023 zijn verwerkt in deze begroting ten laste van de stelpost 'Loon- en prijsontwikkeling'. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar onderdeel IV 'Financiële begroting'.

3. Informatiestrategie

Dit betreft de inzet van het oormerk 'Informatiestrategie' vanuit de stelpost 'Nieuw beleid'. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar onderdeel IV 'Financiële begroting'.

4. Actualisatie kapitaallasten

De kapitaallasten (afschrijvingen) zijn geactualiseerd aan de hand van de Activastaat 2023-2026, die is bijgesteld op basis van actuele investeringsprognoses. Als gevolg van een gewijzigde fasering van investeringen treden er verschuivingen op in de kapitaallasten.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.4.1 Personeel en organisatie	51.521	-2.123	49.398
7.4.2 Financiën, communicatie en jur.zaken	1.715	0	1.715
7.4.3 Facilitaire zaken	5.295	-831	4.464
7.4.4 Informatievoorziening	5.184	0	5.184
Totaal	63.715	-2.954	60.761

x € 1.000

7.5 Reserves

Portefeuillehouder

H.J. Hofstra

Middelen

7.5 Reserves	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	46.883	48.917	32.107	20.537	19.379	19.110
Baten	-45.664	-51.024	-40.173	-20.899	-17.188	-11.804
Saldo	1.219	-2.108	-8.066	-362	2.191	7.306
Kader (saldo voor PN 23-26)		-20.952	-11.415	1.980	732	639
Zomernota 2022		18.845	5	-2.383	0	0
Perspectiefnota 2023-2026		0	-587	-427	38	38
Kader		-2.108	-11.996	-829	770	678
Verschil t.o.v. kader			3.931	467	1.421	6.629
1 Algemene reserve			-2.300	0	0	0
2 Brede Bestemmingsreserve			567	-273	72	4.155
3 Egal. res. activ. vervangingsinv.			-100	-24	237	-206
4 Flevoland Natuurinclusief			-900	-100	-100	0
5 GLB			8.180	430	430	430
6 Mobiliteit			713	778	829	653
7 Nieuwe Natuur			-500	150	137	137
8 POP			-430	-430	-199	1.380
9 Regiodeal Noordelijk Flevoland			-1.318	-79	0	0
Overig			18	15	15	80

x € 1.000

Toelichting

In bijlage B is per reserve een specificatie opgenomen van de geraamde stortingen en onttrekkingen in het jaar 2023. Onderstaand zijn op hoofdlijnen de mutaties ten opzichte van het financieel kader toegelicht.

1. Algemene reserve

Op basis van de risico inschatting en de begrote omvang van de weerstandscapaciteit (waaronder de 'Algemene reserve') is de weerstandsratio 2,3. Volgens de 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021' is de maximale ratio 2,0. Op basis hiervan is het saldo van de 'Algemene reserve' afgeroomd ten gunste van het ongeoormerkte deel van de 'Brede Bestemmingsreserve'.

2. Brede Bestemmingsreserve

Het verschil ten opzichte van het kader voor 2023 wordt met name veroorzaakt door de volgende posten:

- Voor NP Nieuw Land en Motie Koerhuis zijn subsidies beschikbaar gesteld die vanuit de 'Brede Bestemmingsreserve' wordt gedekt. Het toerekenen van de lasten aan de boekjaren (volgens de verslaggevingsregels) wijkt af van de initiële begroting, waardoor in 2023 een aanvullende onttrekking is begroot van € 1,440 mln.
- Vanuit de 'Brede bestemmingsreserve' is € 0,273 mln. beschikbaar voor de contrafinanciering van GLB water projecten (zie programmaonderdeel 2.2);
- Voor het project 'Oostvaardersoever' is € 4 mln. gereserveerd en dit bedrag is opgenomen in de begroting, jaarschijf 2025. In de raming 2026 komt dat bedrag te vervallen, aangezien dit alleen voor 2025 van toepassing is (zie programmaonderdeel 2.2);
- Het afkomen van de 'Algemene reserve' komt ten gunste van het ongeoormerkte deel de 'Brede Bestemmingsreserve'.

3. Egalisatiereserve vervangingsinvesteringen infrastructuur

Deze reserve heeft betrekking op de instandhouding van bestaande provinciale infrastructuur op de afgesproken kwaliteitsniveaus (zie ook programmaonderdeel 6.3). De budgetten voor het jaarlijks onderhoud zijn aangepast op basis van actuele inzichten, zoals ook opgenomen in de Strategische Uitvoeringsplannen (SUP 2.0). Dit wordt gedekt uit deze reserve, waarvoor in de reserve voldoende vrije middelen beschikbaar zijn. Het restant van de mutatie betreft wijzigingen in de kapitaallasten die voortvloeien uit de geactualiseerde Activastaat 2023-2026, gebaseerd op de huidige bestedings- en investeringsplannen.

4. Flevoland Natuurinclusief

Voor het onderwerp 'Vermaatschappelijking' binnen het programma 'Flevoland Natuurinclusief' zijn middelen geraamd, welke worden gedekt vanuit de reserve 'Flevoland Natuurinclusief' (zie programmaonderdeel 2.2).

5. GLB

De eerste vertaalslag van het GLB voor Flevoland laat zien dat er € 7,75 mln. (over de periode 2023-2027) aan cofinanciering vanuit de provincie benodigd is. Binnen de begroting is hiertoe een nieuwe bestemmingsreserve 'GLB' ingesteld en hierin wordt € 7,75 mln. gestort ten laste van de stelpost 'Nieuw beleid'.

6. Mobiliteit

Als gevolg van autonome ontwikkelingen wordt de begrotingspost 'Openbaar streekvervoer' in 2023 met € 0,41 mln. naar boven bijgesteld (zie programmaonderdeel 6.1). Het nadeel wordt verrekend met de jaarlijkse storting in de bestemmingsreserve 'Mobiliteit'. Dit nadeel wordt volledig veroorzaakt door een stijging van de exploitatielasten (ontwikkeling Landelijke Bijdrage-Index, waarvan de nadelige effecten structureel doorwerken).

7. Nieuwe natuur

Vanuit het programma 'Nieuwe Natuur' worden nog bijdragen verstrekt aan de projecten 'Oostvaarderplassen', 'Eemvallei Zuid', 'Kop van het Horsterwold', 'Oostkant Dronten' en 'Swifterpark'. De totale omvang daarvan is circa € 5,6 mln. Daarvan wordt € 3,22 mln. verrekend met vooruit ontvangen bijdragen van het Rijk voor boscompensatie (baten) en komt € 2,38 mln. ten laste van reserve 'Nieuwe Natuur'. Daarvan heeft per saldo € 0,5 mln. betrekking op 2023 (zie programmaonderdeel 2.2).

8. p-MJP/POP

Voor de cofinanciering van het POP programma is in het begrotingskader een jaarlijks gelijk bedrag opgenomen van € 0,43 mln. per jaar. De lasten voor de cofinanciering POP3/3+ worden gedekt uit de reserve 'POP' en moeten worden toegerekend aan de jaren waarin de projecten zijn gerealiseerd. Het laatste jaar van afrekening van POP3/3+ is 2025 zodat tot en met 2025 alle beschikbare middelen vanuit de reserve 'POP' op de begroting zijn gezet (zie programmaonderdeel 2.2).

9. Regiodeal Noordelijk Flevoland

Op basis van de voortgang van het programma zijn de verwachte bestedingen voor 2023 en 2024 geactualiseerd. Het betreft het laatste deel van de totale middelen van € 7,5 mln. De middelen zijn beschikbaar binnen de reserve 'Regiodeal Noordelijk Flevoland' (zie programmaonderdeel 3.2).

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.5.1 Reserves	32.107	-40.173	-8.066
Totaal	32.107	-40.173	-8.066

x € 1.000

7.6 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/H	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
7.1 Bestuur	Lasten	1.017	2.908	2.010	1.821	1.901	1.925
	Baten	-143	-27	-27	-27	-27	-27
	Saldo	874	2.881	1.983	1.794	1.874	1.898
7.2 Provinciale Staten	Lasten	1.492	1.992	2.191	1.926	1.926	1.926
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	1.492	1.992	2.191	1.926	1.926	1.926
7.3 Algemene dekkingsmiddelen & stelposten	Lasten	-12	4.426	8.375	28.307	30.453	30.238
	Baten	-177.100	-191.998	-200.220	-207.423	-209.002	-207.702
	Saldo	-177.113	-187.572	-191.846	-179.116	-178.549	-177.464
7.4 Bedrijfsvoering	Lasten	55.271	56.483	63.715	62.595	62.064	60.633
	Baten	-3.843	-3.031	-2.954	-2.954	-2.954	-1.932
	Saldo	51.428	53.452	60.761	59.641	59.111	58.701
7.5 Reserves	Lasten	46.883	48.917	32.107	20.537	19.379	19.110
	Baten	-45.664	-51.024	-40.173	-20.899	-17.188	-11.804
	Saldo	1.219	-2.108	-8.066	-362	2.191	7.306
Totaal programma 7	Lasten	104.651	114.725	108.398	115.185	115.722	113.832
	Baten	-226.751	-246.080	-243.374	-231.302	-229.170	-221.465
	Saldo	-122.100	-131.355	-134.976	-116.117	-113.448	-107.634

x € 1.000

III Paragrafen

De indeling van de provinciale begroting is voor een belangrijk deel voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). In de begroting dient een zevental verplichte paragrafen te worden opgenomen. Ook de onderwerpen die in de afzonderlijke paragrafen beschreven moeten worden, zijn in belangrijke mate voorgeschreven in het BBV. In deze paragrafen worden onderwerpen behandeld (als dwarsdoorsnede van de begroting) die van belang zijn voor het inzicht.

Het gaat om de volgende paragrafen:

1. Lokale heffingen;
2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing;
3. Onderhoud kapitaalgoederen;
4. Financiering;
5. Bedrijfsvoering;
6. Verbonden partijen;
7. Grondbeleid.

1 Lokale heffingen

1.1 Beleid ten aanzien van heffingen

De provincie kent in 2023 de volgende heffingen:

- Algemene heffing: Opcenten Motorrijtuigenbelasting (MRB)
- Bestemmingsheffingen: Leges, Grondwaterheffing en Nazorgheffing

Opcenten Motorrijtuigenbelasting

De provincie heft een opslag (de zogenoemde opcenten) op de motorrijtuigenbelasting. Het Rijk stelt jaarlijks de maximale hoogte vast. Dit maximumtarief wordt jaarlijks geïndexeerd. Het maximumtarief voor 2023 bedraagt naar verwachting 125,8 opcenten. De provincie bepaalt met inachtneming hiervan zelf het tarief. Het tarief voor de opcenten kan jaarlijks worden aangepast. Met ingang van 1 januari 2023 zal het tarief voor Flevoland 82,2 opcenten bedragen, gelijk aan het tarief van 2022. De raming van de opcenten MRB vanaf 2024 is gebaseerd op een jaarlijkse rekenkundige indexering van 1%.

De geraamde MRB-inkomsten bedragen in 2023 totaal € 54,1 mln. De zogenoemde onbenutte belastingcapaciteit (het verschil tussen de opbrengst bij het huidige tarief en de opbrengst bij het maximaal toegestane tarief) bedraagt dan circa € 28,7 mln.

In de begroting en meerjarenraming wordt verondersteld dat in 2023 en 2024 sprake zal zijn van krimp in het netto belastbare voertuigenbestand binnen de provincie. Omdat vanaf 2025 elektrische voertuigen belast zullen worden, zal de omvang van het belastbare voertuigenbestand weer toenemen. Vanaf 2024 wordt rekening gehouden met een jaarlijkse indexering van 1%.

Leges

De provincie heft leges voor diverse diensten en producten (op basis van de 'Legesverordening provincie Flevoland'). Bij de tariefstelling in de legesverordening zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de leges voor vergunningen, ontheffingen en dergelijke zijn zoveel mogelijk gebaseerd op het gemiddeld tijdsbeslag dat met het verlenen hiervan is gemoeid, vermenigvuldigd met het gemiddelde uurtarief van de daarmee belaste medewerkers;
- bij de berekening van de tarieven wordt maximaal een percentage van 100% kostendekkendheid gehanteerd, zodat de ter zake geraamde baten niet hoger zijn dan de geraamde lasten;
- de tarieven worden jaarlijks geïndexeerd (aangepast aan loon- en prijsontwikkelingen);
- naast de indexering van de tarieven wordt er, indien dat nodig wordt geacht, aanvullend getoetst op kostendekkendheid.

De provincie heft en int de leges deels zelf en heeft hiervoor deels mandaat gegeven aan Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV), Bij12 en de Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW).

Grondwaterheffing

De provincie belast het onttrekken van grondwater aan de bodem op basis van de 'Grondwaterheffingsverordening 2010'. Deze verordening heeft de Waterwet als wettelijke grondslag. De provincie belast onttrekkingen vanaf 20.000 m³, waarvan de eerste 10.000 m³ is vrijgesteld van heffing. Het tarief is enerzijds gebaseerd op een raming van de lasten van het grondwaterbeheer op langere termijn en anderzijds op een inschatting van het volume van de jaarlijkse grondwateronttrekkingen. Sinds 1 januari 2010 bedraagt het tarief € 1,41 per 100 m³.

Voor zover de gerealiseerde opbrengst uit de grondwaterheffing afwijkt van de daaraan toerekenbare kosten, wordt het verschil toegevoegd of onttrokken aan de voorziening 'Grondwaterbeheer'. Hiervan is in de Programmabegroting 2023 geen sprake, omdat op begrotingsbasis wordt uitgegaan dat de kosten gelijk zijn aan de opbrengsten van de grondwaterheffing. In bijlage B 'Overzicht reserves en voorzieningen' wordt het verloop van deze voorziening weergegeven.

Nazorgheffing

De provincie heeft te maken met drie afvalstortplaatsen die vallen onder het Stortbesluit, te weten:

- Het Friese Pad (Emmeloord),
- Zeeasterweg (Lelystad), en
- Braambergen (Almere).

De provincie heeft een 'eeuwigdurende' nazorgplicht voor afvalstortplaatsen die zijn gesloten (afgedicht). Voor dit doel is het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen (hierna Nazorgfonds) opgericht.

De stortplaatsexploitanten dragen de lasten via een jaarlijkse nazorgheffing. Deze heffing wordt door de provincie in het Nazorgfonds gestort. Het college van Gedeputeerde Staten (GS) vormt het bestuur van dit fonds (zie ook de paragraaf Verbonden partijen). Het is de bedoeling dat het fonds op het moment dat de afvalstortplaats wordt gesloten, voldoende financiële middelen heeft om eeuwigdurend het onderhoud aan de stortplaats te kunnen bekostigen. De hoogte van de nazorgheffing is afhankelijk van het benodigde doelvermogen en de beleggingsresultaten van het Nazorgfonds. Het benodigde doelvermogen wordt gebaseerd op de kosten die voortvloeien uit de door de stortplaatsexploitanten ingediende nazorgplannen, waar GS mee dienen in te stemmen. De nazorgheffing is een voorlopige heffing. Voorafgaand aan het afgeven van de sluitingsverklaring wordt de definitieve heffing opgelegd en voldaan, om zeker te stellen dat het doelvermogen is bereikt. Tot het moment van definitieve sluiting ligt het (financiële) risico dus bij de exploitant.

Het Friese Pad is een gesloten stortplaats waarvoor geen nazorgheffing meer wordt ontvangen. Voor Braambergen is inmiddels het doelvermogen bereikt en wordt geen heffing meer opgelegd. Hoewel hier geen afval meer wordt gestort is deze stortplaats, vanwege deelname aan de landelijke pilot Introductie Duurzaam Stortbeheer (IDS), nog niet gesloten. Hierdoor kan er voor deze stortplaats nog wel een eindheffing plaatsvinden.

Zeeasterweg is nog in bedrijf, daar wordt nog afval gestort. Op basis van het nazorgplan en de RINAS systematiek is de nazorgheffing voor 2023 vastgesteld op € 0,4 mln.

1.2 Kwijtscheldingsbeleid

Voor de lokale heffingen bestaat er geen mogelijkheid tot kwijtschelding. De legesverordening kent een zogenaamde hardheidsclausule. Hierin is geregeld dat het college van GS tegemoet kan komen aan onbillijkheden van overwegende aard, welke zich bij de toepassing van de verordening kunnen voordoen.

1.3 Overzicht tarieven

Tabel 1.1: Heffingstarieven

Lokale heffing*	Tarief	2022	2023	2024	2025	2026
Opcenten MRB	per 1-1 (aantal)	82,2	82,2	83,0	83,9	84,7
Grondwaterheffing	per 100 m ³	1,41	1,41	1,41	1,41	1,41
Nazorgheffing (€)	Friese Pad (gesloten)	0	0	0	0	0
	Braambergen (pilot IDS)	0	0	0	0	0
	Zeeasterweg (open)	400.000	400.000	400.000	400.000	400.000

* De individuele legestarieven zijn terug te vinden in de 'Legesverordening provincie Flevoland'.

1.4 Lokale lastendruk

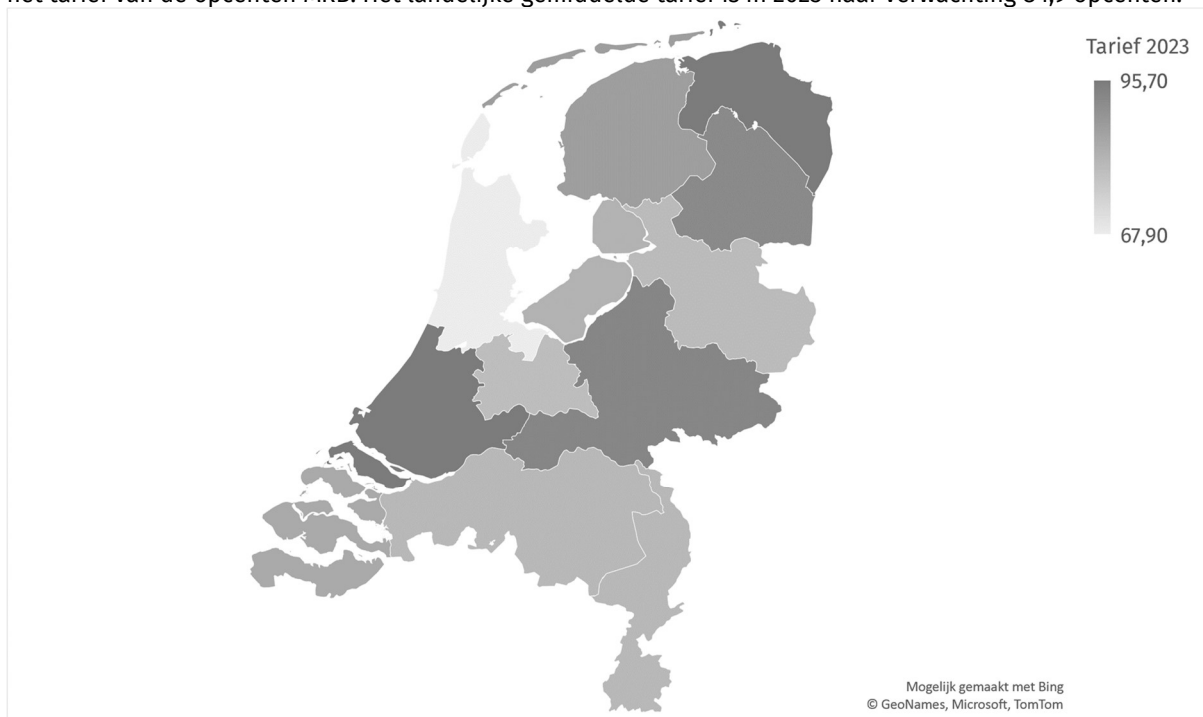
Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de tarieven van de provinciale belastingen en heffingen zich verhouden tot de tarieven in de andere provincies. Voor de opcenten MRB is de situatie in 2022 en 2023 (voorlopige cijfers) weergegeven in onderstaande tabel 1.2.

Tabel 1.2: Provinciale opcenten MRB

Provincie	2022	2023	Stijging in %
Zuid-Holland*	91,8	95,7	4,2%
Groningen	94,5	95,7	1,3%
Gelderland	90,6	93,0	2,6%
Drenthe	92,0	92,0	0,0%
Fryslân	87,0	87,0	0,0%
Zeeland	82,3	82,3	0,0%
Flevoland	82,2	82,2	0,0%
Noord-Brabant	79,6	80,8	1,5%
Limburg	79,1	80,6	1,9%
Overijssel	79,9	79,9	0,0%
Utrecht	77,5	79,4	2,5%
Noord-Holland	67,9	67,9	0,0%
Gemiddeld	83,7	84,9	1,4%

* Het tarief van Zuid-Holland is nog voorlopig, besluitvorming heeft nog niet plaatsgevonden ten tijde van het opstellen van deze begroting.

Van laag naar hoog gerangschikt neemt Flevoland in 2023 waarschijnlijk de zevende plaats in voor wat betreft het tarief van de opcenten MRB. Het landelijke gemiddelde tarief is in 2023 naar verwachting 84,9 opcenten.

Voor de grondwaterheffing lopen de tarieven tussen de provincies uiteen van € 0,50 per 100 m³ tot € 3,24 per 100 m³. Het tarief in Flevoland bedraagt per 1 januari 2010 € 1,41 per 100 m³, waarmee Flevoland van laag naar hoog gerangschikt de zesde plaats inneemt. De hoogte van de uiteindelijk opgelegde heffing is niet alleen afhankelijk van de hoogte van het tarief, maar ook van een mogelijk minimum bedrag en vrijstellingen. In Flevoland is geen minimum bedrag vastgesteld en zijn onttrekkingen kleiner dan 20.000 m³ grondwater vrijgesteld van de provinciale grondwaterheffing.

Voor interprovinciale vergelijking zijn alleen de opcenten MRB en de grondwaterheffing relevant vanwege de omvang en/of de hoogte van de heffing. De activiteiten waarvoor leges worden gevraagd (zoals toezending provinciale documenten) verschillen tussen de provincies, waardoor vergelijking niet goed mogelijk is. Gelet op het specifieke karakter van de nazorgheffing is een vergelijking met andere provincies evenmin zinvol.

1.5 Opbrengst van de lokale heffingen

Tabel 1.3: Opbrengst lokale heffingen

	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Opcenten MRB	57.000	57.200	54.100	52.950	58.600	63.900
Leges; mandaat OFGV	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Leges; mandaat BIJ12	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Leges; mandaat RDW	14	14	14	14	14	14
Leges; heffing door provincie	24	24	24	24	24	24
Grondwaterheffing	470	470	470	470	470	470
Nazorgheffing	400	400	400	400	400	400
Totaal	57.908	58.108	55.008	53.858	59.508	64.808

x € 1.000

Toelichting opcenten MRB

De ramingen zijn gebaseerd op het voertuigoverzicht per 1 juli 2022. Er is in de raming geanticipeerd op krimp van het aantal belastbare voertuigen in 2023 en 2024. Vanaf 2025 zullen de elektrische voertuigen weer belast worden, waardoor de begrote opbrengst toeneemt. In 2025 verwachten wij, voor de nu nog vrijgestelde elektrische voertuigen, een belasting voor 25% van het tarief en vanaf 2026 voor 100%.

In de raming is voor 2023 geen indexering toegepast, in overeenstemming met het besluit van PS bij de Perspectiefnota 2023-2026. Vanaf 2024 is weer gerekend met een jaarlijks indexering van het tarief met 1%.

Toelichting leges OFGV en BIJ12

Conform afspraak wordt aan de OFGV en BIJ12 een subsidie verstrekt onder aftrek van de legesopbrengst. Deze heffing komt daarom niet in de begroting en jaarstukken van de provincie tot uitdrukking.

Toelichting leges RDW

Van de RDW wordt in het kader van het aan hen gegeven mandaat op grond van artikel 149b 7e lid van de Wegenverkeerswet 1994 jaarlijks een afdracht ontvangen.

Kostendekkendheid leges in 2023

Voor de aan BIJ12 en RDW gemandateerde heffing en inning van leges geldt het tarievenbeleid van BIJ12 respectievelijk RDW, waardoor kostendekkendheid niet bekend is.

Bij de berekening van de overige tarieven wordt in beginsel een percentage van 100% kostendekkendheid gehanteerd, zodat de ter zake geraamde baten niet hoger zijn dan de geraamde lasten. In de jaarstukken leggen wij jaarlijks verantwoording af over de werkelijke kostendekkendheid van de leges, welke sterk afhankelijk is van het daadwerkelijke aantal aanvragen in enig jaar.

2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

2.1 Algemeen

De provincie heeft ambities geformuleerd en wil haar doelstellingen realiseren. In een aantal gevallen zijn er risico's en onzekerheden, die ervoor kunnen zorgen dat die doelen niet, niet geheel, of alleen tegen hogere kosten kunnen worden gerealiseerd. Deze risico's zijn opgenomen in deze Programmabegroting 2023. In deze paragraaf wordt beschreven in welke mate de financiële positie van de provincie toereikend is om de financiële effecten van de risico's, die de provincie loopt op te kunnen vangen. Risico's waarvoor voorzieningen zijn getroffen of waarmee al rekening is gehouden binnen specifieke reserves of stelposten, worden in deze paragraaf buiten beschouwing gelaten.

Tevens worden risico's, zijnde een voortvloeisel van grote (nu nog onbekende) calamiteiten (zogenaamde Black Swans), niet in het risicoprofiel opgenomen. Een Black Swan is een het risico dat voortkomt uit een buitengewone en niet-verwachte situatie.

De paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' wordt tweemaal per jaar (voor de begroting en de jaarstukken) geactualiseerd.

Korte samenvatting

Het actief toepassen van risicomanagement draagt bij aan het lerend vermogen (risico's worden sneller geïdentificeerd en beter ingeschat) en maakt ook dat er meer aandacht wordt besteed aan het beheersbaar maken en houden van risico's. Deze ontwikkelingen kunnen zowel een opwaarts als een neerwaarts effect hebben op de hoogte van het risicoprofiel. Het weerstandsvermogen geeft de relatie weer tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de hoogte van de financiële risico's, zoals deze zijn weergegeven in het risicoprofiel. De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken.

Deze paragraaf betreft een actualisatie van de versie, die was opgenomen in de Jaarrekening 2021. Vergeleken met de Jaarrekening 2021 is het risicoprofiel afgenomen van ca. € 9,9 mln. tot ca. € 8,8 mln. De weerstandscapaciteit is juist toegenomen van ca. € 15,3 mln. tot ca. € 17,6 mln. Per saldo neemt de weerstandsratio toe (van 1,5 naar 2,0) en blijft binnen de door PS vastgestelde bandbreedte van 1,1 tot 2,0 (bron: 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021'). Op basis van de oorspronkelijke risico-inschatting en de begrote omvang van de weerstandscapaciteit (waaronder de 'Algemene reserve') bedroeg de weerstandsratio 2,3. Volgens de 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021' is de maximale ratio 2,0. Hierdoor is het saldo van de 'Algemene reserve' afgeroomd ten gunste van het ongeoormerkte deel van de 'Brede Bestemmingsreserve'.

PS hebben in februari 2022 de 'Nota Risico en weerstandsvermogen 2021' vastgesteld, waarin de uitgangspunten voor het risicomanagement voor komende 4 jaar opnieuw zijn vastgelegd. Deze nota vervangt de nota 'Risicomanagementbeleid 2017'. De geactualiseerde nota vormt het vertrekpunt voor de verdere uitwerking in deze paragraaf.

Ontwikkelingen die (onder meer) van invloed zijn op de risico's in het risicoprofiel zijn prijsstijgingen, een schaarste aan grondstoffen, etc. De loon- en prijsstijgingen worden gemonitord conform de afspraken zoals verwoord in de zomer-/perspectiefnota.

2.2 Risicobeleid en risicomanagement

Risicomanagement maakt integraal onderdeel uit van beleidsvoorbereiding, besluitvorming en uitvoering. Met als uitgangspunt dat risico's op een verantwoorde manier in de besluitvorming worden betrokken. De provincie wil bewust met risico's omgaan en ze dus zo vroeg mogelijk in beeld brengen. Om goed zicht te hebben op de mate waarin de risico's worden beheerst, worden bij de risico's ook de gehanteerde beheersmaatregelen in beeld gebracht.

Voornaamste uitgangspunten van risicomanagement

Begin 2022 hebben PS de 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021' vastgesteld. Daarin zijn de voornaamste uitgangspunten en kaders opgenomen:

- Alleen de strategische risico's worden opgenomen. Dit zijn risico's die niet (enkel) binnen de financiële middelen van een beleidsveld kunnen worden afgedekt.
- Er wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele risico's.
- Structurele risico's kennen een vermenigvuldigingsfactor van drie. Er wordt voldoende incidentele weerstandscapaciteit aangehouden om, als het risico zich aandient, de financiële effecten daarvan gedurende drie jaar te kunnen opvangen. Indien risico's structurele gevolgen kunnen hebben voor de exploitatie/financiële positie, dan wordt er vanuit gegaan dat 3 jaar voldoende tijd is om een oplossing binnen de begroting te vinden om het financieel gevolg te kunnen dekken.
- Ook niet financiële risico's kunnen een onderdeel vormen van de paragraaf 'Risico en weerstandsvermogen'.
- De weerstandsratio bevindt zich tussen de factor 1,1 en 2,0.
- Om te voorkomen dat de weerstandsratio zich langdurig boven de bovengrens van 2,0 bevindt, wordt deze (indien van toepassing) afgeroomd tot factor 2.
- Indien de weerstandsratio kleiner is dan 1,1 wordt de weerstandscapaciteit aangevuld. Er wordt gewerkt conform de watervalssystematiek, waarbij het rekeningresultaat eerst wordt benut om een eventueel tekort in de weerstandscapaciteit aan te vullen.
- Een beroep op het weerstandsvermogen vindt plaats nadat eerst is beoordeeld of bijstelling van ambities of bezuinigingen mogelijk zijn (integrale afweging).

Proces

De inventarisatie, actualisatie en uitwerking van risico's vindt plaats in afstemming tussen de risico-eigenaar, controller en risicomanager. Dit vindt (in ieder geval) tweemaal per jaar plaats bij het opstellen van de begroting en jaarrekening. De rolverdeling tussen GS en PS op het vlak van risicomanagement is opgenomen in de 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021'.

2.3 Risicoprofiel

Het risicoprofiel is een actueel overzicht van verschillende strategische risico's die de provincie onderkent. Het is altijd een momentopname, omdat de risico's in de loop van de tijd veranderen. Het geschetste risicoprofiel is een actualisatie van het risicoprofiel uit de Jaarrekening 2021.

De omvang van de risico's wordt bepaald door de combinatie van kans en financiële impact, of met behulp van een probabilistische raming (Monte Carlo-methode). Op deze wijze worden de risico's gekwantificeerd, waarna er op basis van omvang een volgorde in de risicolijst wordt aangebracht. Dit leidt tot een opsomming van risico's met een substantiële financiële impact. De kwantificering is een instrument om gewicht te geven aan de genoemde risico's en dit af te zetten tegen de weerstandscapaciteit. Als de risico's zich daadwerkelijk voordoen, zal van geval tot geval worden bezien wat de daadwerkelijke financiële impact is en op welke wijze hiermee wordt omgegaan. Dit kan leiden tot bijstelling van de ambities, het opvangen van de financiële effecten binnen de bestaande budgetten of het inzetten van de weerstandscapaciteit.

In onderstaande tabel 2.1 is de onderverdeling in kanspercentages weergegeven.

Tabel 2.1: Classificatieschema kans

Score kans	Percentage
Zeer klein	10%
Klein	25%
Matig	50%
Groot	75%
Zeer groot	90%

De kwantificering van de financiële (maar ook niet financiële) impact van de risico's is gebaseerd op het classificatieschema zoals weergegeven in tabel 2.2.

Tabel 2.2: Classificatieschema impact

Score impact	Schades (financieel/ juridisch)	Imago (het bereik ervan)	Informatieveiligheid	Veiligheid (letsel)	Proces
1 Zeer klein	< € 250.000	Enkele personen binnen de provincie	Openbaar: alle informatie die algemeen toegankelijk is voor eenieder. Er is geen schending van deze classificatie mogelijk.	EHBO	Weinig tot geen vertraging in het proces
2 Klein	≥ € 250.000 – < € 500.000	Gehele provincie	Bedrijfsvertrouwelijk: informatie die toegankelijk mag of moet zijn voor alle medewerkers van de eigen organisatie(s). Vertrouwelijkheid is gering. Schending van deze classificatie kan enige (in)directe schade toebrengen.	Gering letsel	Lichte vertraging in het proces
3 Matig	≥ € 500.000 – < € 3.000.000	Plaatselijke pers	Vertrouwelijk: informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor een beperkte groep gebruikers. De informatie wordt ter beschikking gesteld op basis van vertrouwen. Schending van deze classificatie kan serieuze (in)directe schade toebrengen	Blijvend invalide	Hinderlijke vertraging in het proces
4 Groot	≥ € 3.000.000 – < € 7.500.000	Regionale pers	Zeer vertrouwelijk: dit betreft gevoelige informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor de direct geadresseerde. Schending van deze classificatie kan zeer grote schade toebrengen.	Catastrofaal (enkel persoon)	Ernstige vertraging in het proces
5 Zeer groot	≥ € 7.500.000	Landelijke pers	Geheim: dit betreft zeer gevoelige informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor de direct geadresseerde. Schending van deze classificatie kan catastrofale schade toebrengen.	Catastrofaal (meerdere personen)	Het proces stopt

In tabel 2.3 zijn de belangrijkste financiële risico's opgenomen. Een nadere toelichting op deze risico's is terug te vinden in paragraaf 2.5.

Tabel 2.3: Risicoprofiel

Nr.	Omschrijving risico	Financiële impact	Kans	Incidenteel / structureel (factor 3)	Risicobedrag (kans x impact x factor) Begroting 2023	Risicobedrag (kans x impact x factor) Jaarstukken 2021	Opmerking
1	Maritieme Servicehaven (MSNF)	n.v.t (MC)	n.v.t	incidenteel	€ 4,0	€ 4,0	
	Flevokust Haven	n.v.t (MC)	n.v.t	incidenteel	€ 0,0	€ 1,5	
2	Grote Infrastructurele projecten	n.v.t (MC)	n.v.t	structureel	€ 0,9	€ 1,0	
3	Innovatiepaviljoen (Floriade)	€ 1,8	75%	incidenteel	€ 1,4	€ 1,1	
4	Informatieveiligheid	€ 3,0	20%	incidenteel	€ 0,6	€ 0,6	

Nr.	Omschrijving risico	Financiële impact	Kans	Incidenteel / structureel (factor 3)	Risicobedrag (kans x impact x factor) Begroting 2023	Risicobedrag (kans x impact x factor) Jaarstukken 2021	Opmerking
5	Nazorgfonds	€ 0,8	50%	incidenteel	€ 0,4	€ 0,4	
6	Persoonsgegevens	€ 1,0	40%	incidenteel	€ 0,4	€ 0,3	
7	OMALA	€ 2,6	10%	incidenteel	€ 0,3	€ 0,3	
8	Informatievoorziening	€ 2,5	10%	incidenteel	€ 0,3	€ 0,3	
9	APPA (Algemene Pensioenwet politieke Ambtsdragers)	€ 0,5	50%	incidenteel	€ 0,3	€ 0,3	
10	Overige risico's	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 0,3	€ 0,3	
	Totaal				€ 8,8	€ 9,9	

afgerond op € 1 mln.

Het actuele risicoprofiel van provincie Flevoland is (afgerond) ca. € 8,8 mln. In vergelijking met de Jaarstukken 2021 een afname van ca. € 1,1 mln.

De weging van de risico's in tabel 2.3 is bepaald door de verwachtingswaardemethode. Uitzonderingen zijn 'Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF)', 'Flevokust Haven' en 'Grote Infrastructurele Projecten', die voornamelijk zijn gebaseerd op een Monte Carlo simulatie. Bij de verwachtingswaarde methode wordt gerekend met de formule: kans x impact. Indien het een structureel risico betreft wordt de uitkomst van de kans x impact vermenigvuldigd met de factor 3, overeenkomstig de vastgestelde 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021'.

Mutaties

De (voornaamste) mutaties van de risico's (nieuwe en bestaande) ten opzichte van de Jaarrekening 2021 zijn:

- Het risico Flevokust haven is vervallen als gevolg van gunstige marktontwikkelingen.
- Het risico m.b.t. het Paviljoen op de Floriade is toegenomen als gevolg van een lagere getaxeerde marktwaarde.
- Het risico op persoonsgegevens (AVG) is toegenomen omdat is gebleken dat de borging van privacy meer aandacht en acties vraagt.

De post 'Overige risico's' betreft de som van de overige financiële risico's.

Voor risico's, waarop de provincie voldoende invloed heeft, worden passende beheersmaatregelen genomen. Hierbij wordt een afweging gemaakt tussen de mate waarin het risico kan worden beperkt en de kosten hiervan.

2.4 Weerstandsvermogen

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft de relatie weer tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de hoogte van de financiële risico's, zoals deze zijn weergegeven in het risicoprofiel.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Deze is op te delen in incidentele en structurele middelen.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de middelen, die eenmalig beschikbaar zijn om financiële effecten van risico's en onzekerheden af te dekken en bestaat nu uit de 'Algemene reserve' (voor zover niet geoormerkt).

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de middelen die op structurele wijze beschikbaar kunnen komen om financiële effecten van risico's en onzekerheden af te dekken en bestaat uit de onbenutte belastingcapaciteit en de stelpost voor onvoorziene uitgaven.

De weerstandscapaciteit wordt in het begrotingsjaar per 1 januari en in de jaarstukken per 31 december weergegeven.

Tabel 2.4: Weerstandscapaciteit

	JV2018	PB2020	JV2019	PB2021	JV2020	PB2022	JV2021	PB2023
Incidenteel								
Algemene reserve (vrij deel)	21,4	20,8	20,4	15,5	21,3	22,2	22,5	24,4
Oormerk autoleasemaatschappijen	0	-9,6	-10,3	-9,8	-9,1	-8,6	-8,4	-7,9
Incidentele weerstandscapaciteit	21,4	11,2	10,1	5,7	12,2	13,5	14,1	16,5
Structureel (jaarlijks)								
Belastingcapaciteit	1,4	1,5	1,8	1,5	1,5	1,0	1,0	1,0
Onvoorzien	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Structurele weerstandscapaciteit	1,6	1,7	2,0	1,7	1,6	1,1	1,1	1,1
Totaal	23,0	12,9	12,1	7,5	13,8	14,6	15,3	17,6

bedragen x € 1 mln.

Weerstandvermogen

Het risicoprofiel is in de Programmabegroting 2023 afgenomen ten opzichte van de Jaarstukken 2021 (van € 9,9 mln. tot € 8,8 mln.). De weerstandscapaciteit is juist toegenomen (van € 15,3 mln. tot € 17,6 mln.). Per saldo neemt de weerstandratio toe van 1,5 tot 2,0. Deze bevindt zich daarmee binnen de bandbreedte van 1,1 tot 2,0, zoals vastgelegd in de 'Nota Risico- en Weerstandvermogen 2021'.

Tabel 2.5 Weerstandvermogen

	JV2018	PB2020	JV2019	PB2021	JV2020	PB2022	JV2021	PB2023
Risicoprofiel (A)	16,5	10,9	9,7	10,4	9,3	9,6	9,9	8,8
Weerstandscapaciteit (B)	23,0	12,9	12,1	7,5	13,8	14,6	15,3	17,6
Weerstandvermogen (=B-A)	6,6	2,0	2,4	-2,9	4,6	5,0	5,4	8,9
Weerstandratio (=B/A)	1,4	1,2	1,2	0,7	1,5	1,5	1,5	2,0

bedragen x € 1 mln.

2.5 Toelichting op de risico's

1. Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF)

PS hebben in juli 2017 besloten om de buitendijkse ontwikkeling van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF) risicodragend te ontwikkelen en in december 2018 onder voorwaarden het investeringskrediet verhoogd. In juni 2019 hebben PS de Servicehaven een maatschappelijke functie toegekend.

Wij onderkennen een aantal risico's in de ontwikkeling van de MSNF.

In december 2019 heeft de Raad van State het provinciaal inpassingsplan vernietigd, vanwege de nieuwe inzichten omtrent stikstofdepositie. PS hebben in september 2021 een nieuw inpassingsplan vastgesteld. Hiertegen is wederom beroep aangetekend. Op moment van schrijven is er nog geen uitspraak gedaan door de Raad van State, waarmee het onzeker is wanneer de servicehaven planologisch-juridisch onherroepelijk

wordt. De planning van de aanbestedingsprocedure hangt samen met het onherroepelijk zijn van het inpassingsplan.

De economische ontwikkelingen en technologische eisen vanuit emissiebeperking leiden tot substantieel hogere prijzen en minder beschikbare opdrachtnemers. Dit levert een risico op dat de aanbestedingsprocedure niet succesvol kan worden doorlopen. In het businessplan voor de MSNF is een risicoreservering opgenomen. Mocht de aanbesteding niet slagen, dan wordt er aanvullende besluitvorming gevraagd.

Kans	Incidenteel/structureel	Financiële impact	Risicobedrag
n.v.t.	Incidenteel	n.v.t.	€ 4,0 mln.

De omvang en impact van de risico's is gebaseerd op een Monte Carlo risicoanalyse. Deze is gebaseerd op het huidige geaccordeerde businessmodel. In het laatste kwartaal 2022 zal het risico opnieuw worden overwogen als gevolg van bovengenoemde ontwikkelingen.

Beheersmaatregelen

De onderstaande beheersmaatregelen worden (onder meer) getroffen:

Aanbestedingsfase, voorafgaand aan de gunning dient aan de volgende voorwaarden te zijn voldaan:

- Er zijn juridisch bindende grondovereenkomsten met het Rijk, Waterschap en gemeente Urk.
- Met de bedrijven binnen het consortium MSNF zijn juridische bindende overeenkomsten over langjarige afname gesloten.
- Er moet sprake zijn van een onherroepelijk inpassingsplan.
- Er wordt een geactualiseerde raming gemaakt, wat kan leiden tot een hernieuwd kredietbesluit, met nieuwe risicoanalyse.
- Er zal niet gegund worden bij een aanbestedingsresultaat dat boven budget is.

Realisatie- en exploitatiefase:

- Begeleiding realisatie door afdeling INFRA en uitvoering binnen de projectbeheerssystemen van deze afdeling.
- Periodieke rapportage over de voortgang van de realisatie van het project 'MSNF' aan GS en PS.

2. Paviljoen Food Forum (Floriade)

PS hebben in 2014 besloten om te investeren in een paviljoen op het Floriadeterrein. Vervolgens zijn zowel het ontwerp als de berekening voor de benodigde investering opgesteld. Uit die berekening bleek dat het oorspronkelijk beschikbare krediet niet toereikend was. In december 2017 is door PS besloten om het investeringskrediet te verhogen. Tevens is vastgesteld dat een risicoreservering van € 1,1 mln. benodigd is, gebaseerd op de uitgevoerde risicoanalyse. In 2019 heeft de aanbesteding van de bouw plaatsgevonden. De bouw van het Innovatiepaviljoen is medio 2020 gestart en de oplevering en ingebruikname vond plaats in juni 2021. Er is een risicoanalyse gemaakt die gedurende de bouw en de exploitatie regelmatig is geactualiseerd. De bouwphase is in 2021 afgerond en de exploitatieperiode binnen de hekken van het evenement Floriade loopt ten einde. Food Forum is onderdeel van de blijvende Flevo Campus. Eind 2022 zal een scenariostudie worden afgerond over de toekomst van Food Forum: behouden we het pand of gaan we het verkopen? En wat wordt het gebruik binnen de context van de Flevo Campus? De huidige exploitatiebegroting is opgesteld voor de jaren 2021-2023. De verwachting is dat de horeca in het pand vanaf 2024 geprivatiseerd kan worden.

Wij onderkennen nog risico's die betrekking hebben op de exploitatiefase en de fase na afloop van de Floriade. De voornaamste risico's zijn:

- Afhankelijk van het toekomstige gebruik van het pand bestaat het risico dat de omzetbelasting over de bouwkosten (deels) niet verrekenbaar of compensabel is (kostenverhoging). Hierover is een extern advies ingewonnen en overleg met de Belastingdienst wordt opgestart.
- Er is een risico op gedeeltelijke leegstand wat een lagere opbrengst tot gevolg kan hebben. Door de latere oplevering (2021 ten opzichte van 2017) is de exploitatieduur verkort en dus is het risico voor de provincie afgenomen (maar nog wel aanwezig). We hebben ervaren dat de exploitatie voorafgaand aan de Floriade gunstiger was dan tijdens de Floriade, toen mensen een toegangskaartje moesten kopen om bij het pand te komen.

- Food Forum is eigendom van de provincie en onderdeel van de Flevo Campus. Er is nog geen besluit genomen over het aanhouden c.q. vervreemden van het pand. Wanneer er geen behoefte meer is aan het maatschappelijk gebruik van het gebouw, is het mogelijk om te besluiten dat het gebruik wordt gewijzigd of om te gaan verkopen. Het opgenomen risico ziet er op toe dat een dergelijke beslissing financiële consequenties kan hebben.

In maart 2022 is het paviljoen getaxeerd. Het verschil tussen de boekwaarde en de getaxeerde marktwaarde is de basis voor de berekening van het risico. Omdat we jaarlijks afschrijven op het pand, wordt het verschil tussen boekwaarde en marktwaarde geleidelijk kleiner. Voorts is de marktwaarde mede afhankelijk van de ontwikkeling van de woonwijk.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
75%	Incidenteel	€ 1,8 mln.	€ 1,4 mln.

Beheersmaatregelen

Voor de specifieke risico's zijn beheersmaatregelen getroffen, zoals:

- Eisen voor het kwaliteitsniveau zijn hoog, om de aantrekkelijkheid voor potentiële gebruikers te vergroten.
- Periodiek wordt de businesscase voor de exploitatieperiode van 2021-2023 geactualiseerd en in de meerjarige provinciale begroting verwerkt. De berekening komt uit op een totale last van circa € 0,6 mln., inclusief de kapitaallasten over die jaren. Deze lasten worden gefinancierd vanuit het daarvoor geoormerkte bedrag van € 0,7 mln. in de 'Brede Bestemmingsreserve'.
- Wij rapporteren jaarlijks aan PS over de voortgang van het project, vanuit het programma 'Floriade Werkt!'.
- Regelmatig wordt de risicoanalyse herhaald en geactualiseerd.
- Het paviljoen wordt (met behulp van externe expertise) zo veel mogelijk aangesloten op de marktbehoefte.
- In de exploitatieberekening is bij de beoordeling van de haalbaarheid al uitgegaan van een gedeeltelijke leegstand.
- Een deel van de bijeenkomsten (en daarmee de exploitatie) is gefinancierd vanuit het programma 'Floriade Werkt!'.

3. Grote infrastructurele projecten

De project overstijgende risico's van de infrastructurele projecten met een financiële omvang van meer dan € 20 mln. worden meegenomen in de risicoprofiel op concernniveau. Hieronder is per project ingegaan op de ontwikkeling van het risicobedrag.

Hogering Almere

In de Jaarrekening 2021 was op concernniveau voor het project 'Capaciteitsuitbreiding Hogering Almere' een risicobedrag in het risicoprofiel van ca. € 1,1 mln. opgenomen. Het project is inmiddels verder in de uitvoeringfase. Voor de werkzaamheden in 2022 heeft ook dit project te maken gekregen met Coronamaatregelen, het grondstoffentekort en de daarmee samenhangende prijsstijgingen. Hierin zijn er nog onzekerheden, maar omdat het einde van het project nadert en de resterende risico's afnemen, kan het risicobedrag in het risicoprofiel verlaagd worden van € 1,1 mln. naar ca. € 0,9 mln.

GOBS (Groot Onderhoud Bruggen en Sluizen)

Voor het programma 'Groot Onderhoud Bruggen en Sluizen' (GOBS) was een risicoreservering in het krediet van ca. € 5,7 mln. opgenomen, die op basis van een 'Monte Carlo analyse' is opgesteld tijdens de aanbestedingsfase in 2017/2018.

De installaties van de bruggen en sluizen in Flevoland zijn gedateerd en gebouwd in de tijd van de drooglegging van Flevoland 1940-1955. Het programma 'GOBS' heeft als doel deze objecten toekomstbestendig te maken inclusief de mogelijkheid om de installaties optimaal veilig en centraal te bedienen. Met als gevolg het aantal storingen te verminderen, de veiligheid te bevorderen en een kwaliteitsimpuls te creëren voor de beroeps en recreatievaart. De planning loopt van 2017 tot en met 2023. De 16 projecten worden ingepland afhankelijk van de prioriteit en dienen met zo min mogelijk overlast te worden uitgevoerd binnen een totaal krediet van € 59,8 mln.

Het project 'GOBS' heeft in 2021 en 2022 een aantal financiële tegenslagen moeten incasseren. Er zijn risico's opgetreden en er hebben zich nieuwe risico's geopenbaard. De tegenvallers tijdens realisatie van het programma 'GOBS' zetten het krediet van het programma fors onder druk. Na het renoveren van 10 van de 16 locaties dreigt er een risicobedrag van ca. € 9,7 mln. (= risicobedrag in het risicoprofiel).

Dit mogelijk financieel tekort is toe te schrijven aan ontwikkelingen, die van tevoren niet voorzien konden worden. Coronamaatregelen, het grondstoffentekort en de daarmee samenhangende prijsstijgingen, nieuwe aanvullende wet- en regelgeving, betonrot en de gewijzigde uitvoeringseisen voor de steigers, remming- en geleidewerken spelen hierbij een belangrijke rol. Voor de steigers, remming- en geleidewerken is er daarnaast nog een onzekerheid t.a.v. de uitvoering Urkersluis en Friese Sluis. De onzekerheid betreft de materiaalkeuze nl. hout of staal.

Roggebot

Het project 'Roggebot/N307' bestaat uit een infradeel Overijssel, een watergerelateerde deel dat voor rekening komt van het Rijk (inclusief risico's) en een infradeel Flevoland. De besluitvorming heeft in september 2020 plaatsgevonden in de PS van Flevoland en Overijssel en door de minister van IenW. Het infradeel Flevoland (€ 16,5 mln.) en Overijssel (€ 13,8 mln.) heeft in totaal een krediet van ca. € 30,3 mln. De risico's van beide infraprojecten worden gedragen door Flevoland en Overijssel (50%/50%).

Bij het project 'Roggebot/N307' zijn risico's opgetreden. De tegenvallers tijdens realisatie van het project 'Roggebot/N307' zetten het krediet van het project onder druk. Het risicobedrag (deel Flevoland) bedraagt ca. € 1,9 mln. en is toe te schrijven aan ontwikkelingen, die van tevoren niet voorzien konden worden. Coronamaatregelen, het grondstoffentekort en de daarmee samenhangende prijsstijgingen, nieuwe aanvullende wet- en regelgeving en gewijzigde uitvoeringseisen spelen hierbij een belangrijke rol.

Resumé

Het totaal aan risico van de bovengenoemde grote infrastructurele projecten bedraagt ca. € 12,6 mln. (ten opzichte van € 13,6 mln. in de Jaarrekening 2021). Namelijk € 0,9 voor Hogering Almere, € 9,7 mln. voor GOBS en € 1,9 voor Roggebot/N307.

Indien dit risico zich aandient heeft dat ca. € 0,31 mln. aan hogere kapitaallasten tot gevolg. Conform het risicomanagement beleid wordt deze extra kapitaallast vermenigvuldigd met de factor 3 en leidt dit tot een risicobedrag in het risicoprofiel van ca. € 0,9 mln.

Er wordt gewerkt aan een aantal andere grote infrastructurele projecten, die een beroep (kunnen) gaan doen op de risicoparagraaf op concernniveau. De hoogte van deze risicobedragen wordt pas duidelijk na aanbesteding of het aangaan van de verplichtingen van deze projecten en wordt daarom nu nog niet opgenomen in het risicoprofiel. Het gaat hier om de 'Rondweg Lelystad Zuid (Laan van Nieuw Land)', 'Rondweg Urk' en het 'Meerjarenprogramma Oeveronderhoud Flevoland'.

Het 'Meerjarenprogramma Oeveronderhoud Flevoland' heeft als doel om grootschalig onderhoud uit te voeren aan 47 kilometer oevers, verspreid over Flevoland. De uitvoering van de risicovolle oeverlocatie is inmiddels gestart. De rest van de locaties is op dit moment on-hold gezet door de tegenvallende kosten en worden weer opgepakt als duidelijker is hoe dit het hoofd geboden kan worden.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
n.v.t.	Structureel	n.v.t.	€ 0,9 mln.

Beheersmaatregelen

De onderstaande beheersmaatregelen worden (onder meer) getroffen:

- Een grondige (integrale) voorbereiding met stakeholders zorgt voor een beheerste voorbereiding en uitvoering van de projecten.
- Daarnaast worden de projecten gestuurd met inachtneming van de risico's en zijn ervaren projectteams geformeerd om de projecten voor te bereiden en te realiseren.

4. Informatieveiligheid

Door de toenemende digitalisering - in de bedrijfsvoering, maar steeds meer in de primaire processen - worden de risico's op het gebied van informatieveiligheid groter. Als basisnorm hanteert de provincie de (verplichte) Baseline Informatieveiligheid Overheid (BIO). Deze geldt als integraal kader voor alle overheden.

De invoering van nieuwe wet- en regelgeving heeft ook impact op informatievoorziening en digitalisering van de provincie. De Wet digitale overheid (Wdo) is een kaderwet met vooralsnog focus op toegangsbeveiliging en het gebruik van (open) standaarden, maar zal snel worden uitgebreid. Deze wet heeft grote impact op de wijze waarop de provincie haar processen uitvoert, inclusief de daarvoor benodigde informatiesystemen.

Het aantal informatiebeveiligingsincidenten blijft toenemen. Te noemen oorzaken hebben betrekking op wereldwijde cyberdreigingen, softwarematige kwetsbaarheden en onbewust/onbekwame medewerkers. In het bijzonder vraagt geheime informatie binnen de organisatie (die alleen toegankelijk mag zijn voor de geautoriseerde) de aandacht.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
20%	Incidenteel	€ 3,0 mln.	€ 0,6 mln.

De kans op het risico is 20%, gezien de snelle ontwikkelingen, implementatie voortgang en de aanhoudende dreiging van cybercriminaliteit.

De provincie heeft diverse beheersmaatregelen ingevoerd:

- (Verdere) implementatie van 'baseline informatieveiligheid overheid' (BIO).
- Implementatie van het internationale normenkader ISO 27001.
- Planvorming en uitvoering van Digitale Weerbaarheid.
- Benoeming DT-lid als portefeuillehouder t.b.v. sturing

5. Nazorgfonds

Op basis van de wet Milieubeheer is de provincie verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. Via bij de exploitant opgelegde heffingen wordt vermogen opgebracht om deze nazorg te bekostigen. Dat vermogen is ondergebracht in het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland (Nazorgfonds) en dient voldoende te renderen om de dekking van toekomstige uitgaven zeker te stellen. Het Nazorgfonds heeft (langjarig) een doelrendement van gemiddeld 4,4%. Wij onderkennen een risico dat het werkelijke rendement lager is, waardoor het vermogen van het Nazorgfonds niet toereikend zal zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

Dit risico is tweeledig en ziet toe op de:

1. lange termijn (eeuwigdurend);
2. korte termijn (meerjarige begrotingshorizon tot 5 jaar).

Indien op lange termijn de rendementsdoelstelling niet haalbaar is, moet er een kapitaalstorting plaatsvinden om ervoor te zorgen dat het vermogen over de totale looptijd toereikend is om de onderhoudskosten te dekken. Voor de reeds gesloten stortplaatsen (nu alleen Het Friese Pad) is de provincie risicodragend voor dergelijke tekorten. Het uitgangspunt is een gemiddeld rendement van 4,4% over de lange termijn, namelijk een eeuwigdurende beleggingshorizon. Vooralsnog hanteren wij het uitgangspunt dat dit op de (zeer) lange termijn gemiddeld gerealiseerd kan worden, waardoor dit risico niet in onderstaand risicobedrag is meegenomen.

Voor de korte termijn kunnen lagere rendementen leiden tot (tijdelijke) verliezen en daarmee tot een negatief eigen vermogen van het fonds. De rendementsinkomsten zijn dan ontoereikend om de jaarlijkse nazorgkosten en/of de benodigde aangroei van de 'langlopende schulden' (vooruit ontvangen bedragen) te dekken. Gezien de huidige kapitaalmarkt bestaat het risico dat het doelrendement niet kan worden gerealiseerd, waardoor de provincie het eigen vermogen van het Friese Pad dient aan te vullen. In 2021 wordt het beleggingsrendement op 9% ingeschat, waardoor het jaarresultaat naar verwachting positief zal zijn. Voor het kwantificeren van het risico wordt voor de jaren 2022 tot en met 2026 uitgegaan van een te realiseren rendement van gemiddeld 2% (in plaats van de rekenrente van 4,4%). Dit komt neer op een financiële impact van circa € 0,28 mln. per jaar, waarvan de kans van optreden op 50% is geschat. Ultimo 2026 zou dan het eigen vermogen € 0,8 mln. negatief zijn. Het risico is gelijk gebleven ten opzichte van de inschatting voor de programmarekening 2021.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
50%	Incidenteel	€ 0,8 mln.	€ 0,4 mln.

Beheersmaatregelen

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan een externe vermogensbeheerder (ABN Amro MeesPierson). Samen met deze vermogensbeheerder wordt, binnen de (wettelijke) kaders die gesteld zijn aan het beleggingsprofiel en risico, gezocht naar een optimale samenstelling van de beleggingsportefeuille, om gegeven de huidige marktomstandigheden een optimaal rendement te realiseren.

Er wordt een onderzoek uitgevoerd door een externe partij om te komen tot een goed systeem om de rekenrente te bepalen. Dit is mede op verzoek van het IPO en wordt landelijk gedragen. De verwachting is dat het onderzoek leidt tot een rekenrente die beter past bij de te verwachten rendementen. Wanneer de rekenrente lager vastgesteld moet worden zal er wel een (incidentele) storting nodig zijn in het eigen vermogen van het fonds.

6. Persoonsgegevens (AVG)

Alle organisaties moeten aan de AVG ('Algemene Verordening Gegevensbescherming') voldoen. Hierop wordt toezicht gehouden door de Autoriteit Persoonsgegevens (AP). De maximale boete, bij het niet naleven van de wet, is substantieel en afhankelijk van het omzetniveau en soort overtreding. De provincie houdt (als middenbestuur) in beperkte mate persoonsgegevens bij van burgers. De gegevensverwerkingen hebben met name betrekking op medewerkers, aanvragers en verzoekers van provinciale diensten en relaties. De kans op het risico is gestegen van 30% tot 40% omdat in 2022 is gebleken dat de borging van privacy nog om meer aandacht en acties vraagt.

Kans	Incidenteel/structureel	Financiële impact	Risicobedrag
40%	Incidenteel	€ 1,0 mln.	€ 0,4 mln.

De eerder ingevoerde maatregelen zijn komen te vervallen door ondercapaciteit binnen het privacy werkveld. Wel heeft de provincie de beheersmaatregelen gepland:

- Op de risicovolle processen wordt een Data Protection Impact Assessment (risicoanalyse) uitgevoerd.
- Er zal een externe audit op de AVG-implementatie worden uitgevoerd.
- Er zal een onderzoek worden uitgevoerd naar de benodigde expertise en capaciteit om aan de wettelijke taken op het gebied van privacy te voldoen.

De bewustwording met betrekking tot de omgang van persoonsgegevens moet onderdeel zijn van onze dagelijkse werkzaamheden en de projecten met een informatiehuishoudingscomponent.

7. OMALA

OMALA N.V. is een verbonden partij van provincie Flevoland. De handelsnaam is Lelystad Airport Businesspark (LAB). De provincie heeft twee financiële belangen, namelijk het verstrekte aandelenkapitaal en de verstrekte leningen voor de financiering van het werkkapitaal. De ontwikkeling van LAB is in het verleden vertraagd door de latere besluitvorming omtrent het luchthavenbesluit en door de landelijke economische situatie. De ontwikkeling betreft zowel de verwerving als de ontwikkeling en verkoop van gronden.

Wij onderkennen het risico dat er een negatief resultaat kan ontstaan in de grondexploitatie van de ontwikkelingsmaatschappij doordat:

- de verkoop van de gronden niet, later of tegen een lagere prijs wordt gerealiseerd;
- de kosten voor de ontwikkeling hoger blijken te zijn dan geraamd.

Wanneer het risico zich voordoet kan het gevolg daarvan zijn dat de waardering van het door de provincie verstrekte kapitaal en de leningen naar beneden moet worden bijgesteld vanwege incurantheid of lagere marktwaarde.

De kans is geschat op basis van de voortgang van de grondexploitatie. Door de verkoop van een grote hoeveelheid grond is de achterstand in de grondexploitatie voor een groot deel ingehaald. Het besluit over het in operationeel gebruik nemen van Amsterdam Lelystad Airport voor groot handelsverkeer heeft alleen

invloed op de grondexploitatie Flight District. Voor het overige deel van het gebied is er sprake van een beperkter risico door het aantal verkopen en de verwachting dat de verkoop van gronden niet tegen lagere prijzen zal worden gerealiseerd. Er zijn 2 leningen verstrekt met een totaalbedrag van € 1,6 mln. Samen met het verstrekte aandelenkapitaal (€ 1 mln.) bedraagt de omvang van de uitgezette middelen (op peildatum 31 december 2022) € 2,6 mln.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
10%	Incidenteel	€ 2,6 mln.	€ 0,3 mln.

Beheersmaatregelen

Om risico's te beperken zijn de volgende beheersingsmaatregelen ingesteld:

- De bedrijventerreinen rond Amsterdam Lelystad Airport hebben de status 'bijzonder terrein' gekregen, waardoor er ruimere mogelijkheden zijn voor ontwikkeling.
- Er zijn concrete beheersingsafspraken gemaakt tussen de betrokken aandeelhouders. Zo moeten alle investeringsbeslissingen betreffende grondverwerving en bouwrijp maken, vooraf worden goedgekeurd door de aandeelhouders.
- De kosten in de grondexploitatie zijn versoberd, onder andere voor het onderdeel bedrijfsvoering.
- De grondexploitatie wordt periodiek (met behulp van externe deskundigen) geactualiseerd en vervolgens door de bestuurders en aandeelhouders geëvalueerd.
- Voor het verstrekken van leningen is een plafond overeengekomen.
- Per kwartaal wordt er door OMALA gerapporteerd aan de aandeelhouders over de voortgang en de financiële positie. Deze rapportages worden zowel ambtelijk als bestuurlijk geëvalueerd en besproken.
- SRE heeft een aandeel overgenomen in Flight District, wat leidt tot risicobeperking voor de provincie.

8. Informatievoorziening

De afgelopen jaren is de informatievoorziening van provincie Flevoland 'op orde' gebracht. In 2021 is de overgang van de eigen ICT-omgeving naar clouddienstverlening voorbereid en in februari 2022 gerealiseerd.

De digitalisering van de samenleving (en de provincie) gaat komende jaren in snel tempo voort. De 'Informatiestrategie 2021-2024' van provincie Flevoland (activiteiten, middelen) wordt daarom in 2022 geactualiseerd. Inmiddels zijn de 1^e stappen gezet, met name op het gebied van data gedreven werken (o.a. de implementatie van een nieuw dataplatform). Dit vraagt het nodige van de medewerkers van de provincie en daarom wordt er gericht gewerkt aan het vergroten van de digitale vaardigheden. Er is een digitale leeromgeving (e-learning) opgezet waarin 4 (specifiek voor provincie Flevoland ontwikkelde) basistrainingen inclusief workshops worden aangeboden.

Het niet tijdig en/of goed aansluiten op de digitale ontwikkelingen zal leiden tot gebrekkige ICT-voorzieningen bij alle afdelingen met alle risico's van dien. Bijvoorbeeld onvoldoende dienstverlening (aan bedrijven en ketenpartners), verstoorde processen, gebrekkige (kwaliteit van) data en/of inbreuk in systemen.

Het niet tijdig en/of goed aansluiten op de digitale ontwikkelingen zal leiden tot gebrekkige ICT-voorzieningen bij alle afdelingen met alle risico's van dien. Bijvoorbeeld onvoldoende dienstverlening (aan bedrijven en ketenpartners), verstoorde processen, gebrekkige (kwaliteit van) data en/of inbreuk in systemen.

Kans	Incidenteel/structureel	Financiële impact	Risicobedrag
10%	Incidenteel	€ 2,5 mln.	€ 0,3 mln.

Digitale afhankelijkheden en ontwikkelingen (zoals datagedreven werken) vragen de benodigde aandacht. Het risicobedrag wordt geschat op €2,5 mln.

De provincie heeft diverse beheersmaatregelen ingevoerd:

- Actualisatie en invulling geven aan de Informatiestrategie op de thema's informatiebeveiliging, informatiebeheer en data.
- Ontwikkeling van digitale kennis en vaardigheden ('Medewerkers Digivaardig').
- Interprovinciale samenwerking op het gebied van digitalisering (IDA).
- Continue ontwikkeling (kennis, vaardigheden en capaciteit) van de afdeling IV.

9. Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA)

Het risico bestaat dat de middelen in de voorziening 'APPA' (Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers) niet toereikend zijn om aan de toekomstige pensioenverplichtingen te voldoen. Jaarlijks wordt door Loyalis een actuariële berekening van de benodigde middelen in de voorziening 'APPA' ten behoeve van de jaarrekening opgesteld. De onderliggende variabelen zijn onder meer de rente, de levensverwachting van en het aantal bestuurders, de huidige leeftijd van de uitkeringsgerechtigde en het behaalde rendement op de uitzettingen. Omdat deze variabelen constant aan verandering onderhevig zijn fluctueert het benodigde bedrag met als mogelijk gevolg dat er een extra storting moet plaatsvinden in de voorziening 'APPA' om deze op peil te houden. Dit heeft zich in afgelopen jaren meerdere malen voorgedaan.

Kans	Incidenteel/structureel	Financiële impact	Risicobedrag
50%	Incidenteel	€ 0,5 mln.	€ 0,3 mln.

Het risico is ongewijzigd ten opzichte van de Programmabegroting 2023.

Bij het opstellen van de Jaarstukken is de hoogte van de benodigde voorziening opnieuw berekend.

Beheersmaatregel

De frequentie van jaarlijkse actualisatie voorkomt dat er in enig jaar te veel of te weinig dekking is voor de betreffende verplichtingen in dit kader.

10. Overige risico's

De resterende financiële risico's bedragen ca. € 0,3 mln.

Flevokust Haven (vervallen)

PS hebben in 2014 besloten om te investeren in de buitendijkse ontwikkeling van de multimodale overslaghaven Flevokust. De ontwikkeling (bouw) van de haven is eind 2016 gestart en de haven is het derde kwartaal van 2018 in gebruik genomen.

Door de economische ontwikkelingen van Flevokust Haven – zowel binnen – als buitendijks – is de marktvraag en ladingstromen voor de middellange termijn geborgd. Naar verwachting zal dit toenemen bij verdergaande ontwikkeling van het gebied en bij de openstelling van de Kornwederzandsluis. Het financiële gevolg is dat de investeringen en exploitatielasten binnen de huidige projecthorizon volledig terugverdiend kunnen worden. En er derhalve op dit moment geen sprake is van een risico.

Risicovolle ontwikkelingen met (mogelijk) een financiële impact

Onder meer de volgende risicovolle ontwikkelingen kunnen worden genoemd zonder dat deze kunnen of worden gekwantificeerd:

Oorlog in Oekraïne

De oorlog in Oekraïne kan, naast al het humanitair leed, ook (financiële) gevolgen hebben voor de provincie en

is inmiddels als een nationale crisis ingeschaald. Er wordt rekening gehouden met minimaal 50.000 vluchtelingen. Verder ontstaat wellicht een snellere realisatie van de ambitie van energietransitie (minder fossiele brandstoffen), een hogere inflatie en mogelijk een krimp van de economie.

Het is op dit moment te vroeg dit verder uit te werken. De komende periode zal een en ander duidelijker worden.

Dossier Stikstof

De Raad van State heeft op 29 mei 2019 beslist dat het 'Programma Aanpak Stikstof' (PAS) niet gebruikt mag worden als basis om toestemming te verlenen voor activiteiten (door GS of het rijk), die leiden tot een stikstoftoename op stikstofgevoelige habitattypen en soorten in Natura 2000-gebieden.

Deze beslissing heeft consequenties voor ruimtelijke ontwikkelingen, zoals woningbouw, de aanleg van infrastructuur (onder andere vaar-, spoor-, en autowegen), de bouw van nieuwe bedrijven en agrarische activiteiten, die kunnen leiden tot een toename van de stikstofdepositie op stikstofgevoelige habitattypen in Natura 2000-gebieden. Meldingen onder de PAS hebben hun rechtskracht verloren.

Nu het ecologisch onderzoek ("de passende beoordeling") van het PAS niet meer als basis voor toestemmingverlening kan worden gebruikt, is voor veel ruimtelijke ontwikkelingen, ook op grote afstand van Natura 2000-gebieden, nodig dat zij op een andere manier aantonen, dat hun project of plan (zoals een 102 bestemmingsplan) op voorhand geen significant schadelijke effecten heeft op de Natura 2000-gebieden. Pas daarna kan toestemming worden verleend.

Voor projecten betekent dit dat moet worden beoordeeld of (alsnog) een natuurvergunning is vereist. GS (en in een aantal gevallen het ministerie van LNV) zijn het bevoegde gezag voor deze vergunning. Zij dienen te beoordelen of voor een project een natuurvergunning is vereist. Voor bestemmingsplannen geldt weliswaar geen natuurvergunningsplicht, maar ook zij moeten ook aan de eisen van de Wet natuurbescherming voldoen. Bij de voorbereiding van een bestemmingsplan moet daarom beoordeeld worden of de met het bestemmingsplan mogelijk gemaakte ontwikkelingen significant negatieve effecten zouden kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied. Ook dan moet er een passende beoordeling worden gemaakt.

Rijk en provincies hebben gewerkt aan een nieuwe stikstofaanpak die moet leiden tot het halen van de natuurdoelen en daarmee ook een basis vormt voor de toestemmingsverlening. De reductieambitie is vastgelegd als een omgevingswaarde in de Wet stikstofreductie en natuurherstel en gepresenteerd middels richtinggevende doelen in het 'Nationaal Programma Landelijk Gebied' (NPLG). De aanpak betreft enerzijds een pakket generieke maatregelen door het Rijk en anderzijds een gebiedsgerichte aanpak door de provincies. Flevoland heeft daarin een bijzondere positie omdat wij geen voor stikstof gevoelige Natura 2000-gebieden hebben. We moeten echter wel een bijdrage leveren aan de vermindering van deposities op de ons omliggende Natura 2000-gebieden en moeten daarom de Flevolandse emissies van ammoniak en stikstofoxiden terugdringen. Dit heeft met name een substantieel effect op de landbouw. De basis voor de gebiedsgerichte aanpak is vastgelegd in de Flevolandse Aanpak Stikstof. Onderdeel daarvan is een gebiedsproces dat is opgestart in de oostrand van de Noordoostpolder. De plannen moeten juli 2023 definitief worden gemaakt in een gebiedsplan en daarna worden opgenomen in het gebiedsprogramma van het NPLG. Daarbij moet integraal gekeken worden naar de effecten voor natuur, klimaat en water en waar mogelijk kunnen lokale meekoppelkansen worden benut.

Projecten met een substantiële toename in uitstoot kunnen alleen door gaan als daar stikstofruimte voor wordt gevonden; dan wordt intern en extern salderen cruciaal. Deze stikstofruimte moet soms aangekocht worden. Dat brengt kosten met zich mee, vraagt tijd, zorgt voor juridische complicaties en er is niet altijd stikstofruimte genoeg. De provincie heeft inmiddels een stikstofdepositiebank opgericht om stikstofruimte te kunnen opslaan en benutten voor prioritaire projecten van de provincie.

In de Wet stikstofreductie en natuurverbetering is met het instellen van een legalisatieprogramma geborgd dat PAS-meldingen en activiteiten die onder het PAS vrijgesteld waren van een vergunning alsnog stikstofruimte en een vergunning krijgen. De provincie verifieert de aanvragen en moet vergunningen verlenen zodra het Rijk voor de benodigde stikstofruimte heeft gezorgd. Daarnaast heeft PS en GS aangegeven zelf actief stikstofruimte te willen verwerven om deze legalisatieslag te versnellen. Tenslotte zien we een toename in het aantal handhavingsverzoeken betreffende stikstof.

Er is zowel landelijk als provinciaal veel aandacht voor en inzet op de vraagstukken rond stikstof, ook in relatie tot andere opgaven zoals bijvoorbeeld woningbouw, perspectief landbouw. De risico's betreffen vooral de juridische complexiteit van de vraagstukken (en daarmee het formuleren van juridisch houdbare besluiten) en hoog oplopende kosten van divers maatregelen zoals het opkopen van bedrijven. Ondanks dat er veel geld wordt gereserveerd kan blijken dat deze niet toereikend zijn.

Beheersmaatregelen

- In maart 2020 heeft PS extra budgetten beschikbaar gesteld. Dit betrof een structureel budget voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (circa € 0,3 mln.) en een incidenteel budget voor maatregelen en gebiedsprocessen dat zonodig wordt opgehoogd (circa € 3 mln.). Aanvullende middelen komen beschikbaar via de Rijksregelingen voor opkoop van bedrijven en de nog in te stellen regelingen (voor innovatie, extensivering, omschakeling, opkoop, etc.) op basis van het transitiefonds NPLG (€ 24 miljard landelijk).
- De provincie heeft een actieve rol in (juridisch) afstemmingsoverleg met betrekking tot vraagstukken rond stikstof in relatie tot andere opgaven, zodat PS snel geïnformeerd kan worden bij knelpunten.

COVID-19

De gevolgen van de coronacrisis zijn de afgelopen jaren groot geweest. De langdurige sluiting van o.a. de horeca, detailhandel en de recreatie- en cultuursector waren ingrijpend, maar tegelijkertijd is de toename van de werkloosheid en economische krimp tot dusver relatief beperkt. De vraag naar personeel in de drie tekortsectoren 'Techniek', 'Transport&Logistiek' en 'Zorg&Welzijn' was ook in 2021 onverminderd groot en is alleen maar toegenomen. En ondanks veel onzekerheid en sectorale verschillen zijn er aanwijzingen dat Flevoland de coronacrisis ook in 2021 goed heeft doorstaan. We constateren dat mobiliteit en vervoersbewegingen weer toenemen. De mate en snelheid van herstel van de OV-sector is lastig te voorspellen. De Flevolandse economie en werkgelegenheid groeiden, en het aantal faillissementen is in 2021 lager geweest dan voorgaande jaren. Doordat de coronacrisis langer aanhoudt, moeten we voor de middellange termijn rekening houden met veranderingen op de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld door verdere digitalisering. Ook moeten we zicht houden op structurele gedragsveranderingen, de mentale en fysieke gezondheid van Flevolandse burgers en de verscherping van een tweedeling in de samenleving. Het is onduidelijk in welke mate corona de komende jaren nog impact zal hebben.

Beheersmaatregelen

- Als provincie hebben we de afgelopen jaren uitvoering gegeven aan de maatregelen zoals in 2020 vastgesteld in het Noodfonds en het Coronamaatregelenpakket. Met deze maatregelen bestrijden we de negatieve effecten van de crisis en investeren we in de samenleving.
- De schade ten gevolge van de coronacrisis doet zich vooral voor in de sectoren openbaar vervoer, cultuur, de horeca, delen van de detailhandel en de recreatieve sector. Voor de compensatie van de schade in het openbaar vervoer en in de culturele sector zijn met het Rijk afspraken gemaakt.
- Flevoland monitort periodiek op een groot aantal aspecten, via o.a. <https://feitelijkflevoland.nl/>

Woningopgave

In ons land is er een tekort aan woonruimte. Aan alle provincies en dus ook aan Flevoland wordt gevraagd ruimte te bieden aan woningbouw. Tot en met 2030 gaat het om bijna 40.000 geplande woningen en in de jaren erna kan dit aantal doorgroeien naar 100.000-130.000, afhankelijk van mede door het Rijk in te vullen randvoorwaarden. Ook elders wordt veel gebouwd, maar Flevoland is met afstand de provincie met de procentueel grootste groei. Daarom is het belangrijk dat we niet alleen woningen bouwen, maar dat we werken aan een vitale samenleving waarin alle aspecten van Brede Welvaart voldoende aandacht krijgen. Bij een dergelijke grootschalige en integrale ontwikkeling zullen zich risico's in een breed spectrum voordoen voor de korte en lange termijn. Dit betreft niet zo zeer financiële of juridische aspecten, maar vooral de kans dat disbalans ontstaat. Daar wordt ook sturing van de provincie verwacht, waar tot op heden gemeenten en markt leidend waren. Bij de verdere uitwerking van dit proces met alle regionale partners en het Rijk houden we met dergelijke risico's rekening.

Openbaar vervoer

De maatregelen die het kabinet heeft afgekondigd ter bestrijding van het coronavirus zijn met ingang van medio maart 2020 van grote invloed op de exploitatie van het openbaar vervoer in Nederland. Onder andere de angst voor het virus en de oproep om zoveel mogelijk thuis te werken hebben de reizigers aantallen drastisch doen dalen. Tegelijkertijd is de sector als "vitale functie" aangemerkt, met als gevolg dat dienstregelingen grotendeels in stand zijn gehouden om mensen met vitale beroepen te kunnen vervoeren van en naar hun werk. Binnen de OV-concessie IJsselmond is provincie Flevoland opbrengstverantwoordelijk. Mee- en tegenvallers in de reizigersinkomsten komen daarmee in beginsel voor rekening en risico van de provincie als concessieverlener. Vanaf 4 september 2021 is provincie Flevoland ook verantwoordelijk voor concessie Lelystad, waarin de opbrengstverantwoordelijkheid bij de vervoerder ligt.

Beheersmaatregelen

Over de periode 15 maart 2020 tot en met 31 december 2022 heeft het Rijk in verband met de uitvoering van het openbaar vervoer tijdens de coronapandemie een landelijke compensatieregeling (ter gedeeltelijke dekking van de gederfde opbrengsten) opengesteld. Voorwaarden daarbij zijn onder andere dat de provincie haar (pre-corona berekende en geïndexeerde) exploitatievergoedingen in het kader van haar OV-concessie IJsselmond en concessie Lelystad volledig aan de vervoerders betaalt en dat de provincie en vervoerders voor 2021 een nulresultaat garanderen en voor 2022 streven naar een nulresultaat. Vanuit het NOVB vindt er nog een landelijke lobby plaats om ook voor 2023 een compensatieregeling overeen te komen. Vooralsnog is dit zonder resultaat.

De gemaakte afspraken ter naleving van deze voorwaarden en beperking van de financiële risico's zijn voor de concessie IJsselmond vastgelegd in het opgestelde transitieplan. Voor de concessie Lelystad zijn afspraken hierover vastgelegd in de verlengingsovereenkomst van de concessie. Tussen decentrale overheden en vervoerders is afgesproken dat er in 2022 een herijking van de concessies zal plaatsvinden met als doel om de sector toekomstbestendig te maken. Voor de concessies IJsselmond en Lelystad zal de herijking beperkte gevolgen hebben. Gezien de looptijd van beide concessies (tot medio december 2023) wordt er naar gestreefd om het voorzieningenniveau in 2023 op gelijk niveau te houden met het voorzieningenniveau in 2022.

In 2020 is door de compensatieregeling van het Rijk het financiële risico voor de provincie vrijwel nihil gebleken. Over 2021 zal het risico voor beide concessies naar verwachting maximaal € 235.000 bedragen. Hoe hoog het restrisico voor Flevoland in 2022 en 2023 zal zijn is met name afhankelijk van hoelang het virus zich nog blijft verspreiden en de mate waarin reizigers, die vóór corona frequent gebruikt maakten van het openbaar vervoer, terugkeren.

Momenteel is circa 85% van het aantal reizigers weer teruggekeerd in het OV. Dit betekent niet dat ook de reizigersopbrengsten op gelijk niveau zijn. De reizigersopbrengsten liggen momenteel op circa 82% ten opzichte van 2019.

Voor het afdekken van de provinciale financiële risico's in het openbaar vervoer is binnen de 'Brede Bestemmingsreserve' bij het vaststellen van de Najaarsnota 2020 een bedrag van € 2,25 mln. geormerkt. Indien de stijgende lijn van het reizigersherstel zich niet, of in zeer beperkte mate, voortzet dan biedt de geormerkte reservering voldoende middelen om het financiële risico voor 2022 (in combinatie met de BVOV2022) en voor 2023 tot en met 2025 (zonder BVOV) voor de provincie af te dekken.

Mocht een nieuwe corona-golf wederom leiden tot een sterke daling van het aantal reizigers, dan zou dit kunnen leiden tot het nemen van meer ingrijpende maatregelen zoals vastgelegd in het transitieplan.

Of het Rijk ook na 31 december 2022 nog bereid is om de sector financieel te ondersteunen is op dit moment onduidelijk.

Overige ontwikkelingen

- In de huidige meerjarenraming zijn de accessen uit de meicirculaire 2022 verwerkt, inclusief de ontwikkelingen die in de Perspectiefnota 2023 - 2026 zijn opgenomen (zoals het regeerakkoord uit 2021). De omvang van de toekomstige accessen is nog wel onzeker. Deze onzekerheid bestaat uit het gegeven dat jaarlijks bijstelling plaats zal vinden op basis van de gerealiseerde uitgaven door het Rijk. Daarnaast moeten met het nieuwe kabinet afspraken worden gemaakt over de ontwikkeling van het Provinciefonds (en ook het Gemeentefonds). Vanaf 2026 wordt een bevrozing van de accessen verwacht, met uitzondering van de loon- en prijsontwikkelingen. Nu worden de accessen bepaald volgens de trap op, trap af methode maar eventueel komt er een andere methode voor terug.
- Er vinden onderzoeken plaats naar een aanpassing van het verdeelmodel Provinciefonds, alsmede naar eventuele alternatieven voor het provinciaal belastinggebied (ter vervanging van de provinciale opcenten MRB op termijn). Beide trajecten kunnen van invloed zijn op de provinciale inkomsten in de komende jaren.
- Zoals bekend zijn elektrische voertuigen tot en met 2024 vrijgesteld van MRB en derft Flevoland daarover de opcenten. Het aantal elektrische voertuigen neemt gestaag toe. Naar aanleiding van een rapport van het ROB (april 2020) heeft het Rijk een compensatie voor de gederfde opbrengsten toegekend aan de provincies. De compensatie is gebaseerd op de gederfde inkomsten in 2021 tot en met 2024, en wordt in 2022 tot en met 2024 via het provinciefonds beschikbaar gesteld. Wij verwachten dat de elektrische voertuigen vanaf 2025 weer (gedeeltelijk) belast zullen gaan worden. De financiële effecten van de stijging van het aantal elektrische voertuigen en de toegekende compensatie zijn in deze begroting verwerkt.
- Met de beleggingen van het Nazorgfonds zou op de lange termijn 4,4% rendement gehaald moeten worden, namelijk de rekenrente die als uitgangspunt voor het doelvermogen wordt gebruikt. Het gemiddelde beleggingsrendement in de laatste jaren ligt onder deze norm. Het is onzeker of dit rendement op de lange termijn daadwerkelijk kan worden behaald. In 2021 is gestart met een landelijk onderzoek naar de berekening van de rekenrente en loopt nog in 2022. Het doel van het onderzoek is te bepalen hoe de methodiek beter aan kan sluiten bij de werkelijke rendementen. Daardoor kunnen zowel de provincies als de exploitanten van de stortplaatsen duidelijkheid krijgen over de berekening van de op te leggen nazorgheffing.

- De uitvoering van de Omgevingswet, die naar verwachting per 1 januari 2023 wordt ingevoerd, gaat gepaard met onzekerheden. Een nieuw uitstel brengt allerlei risico's met zich mee. Anderzijds is een goed functionerend en stabiel Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) randvoorwaarde om inwoners en bedrijven te faciliteren en de aanvragen goed te behandelen. Naast gemeenten hebben ook provincies te maken met deze vormen van dienstverlening. Een goed werkend systeem is verder van belang om maatschappelijke opgaven te faciliteren.

2.6 Niet financiële risico's

Naast de hiervoor beschreven financiële risico's zijn er ook bestuurlijk relevante niet-financiële risico's te identificeren. Bij het opstellen van de begroting 2023 zijn deze opnieuw geïnventariseerd.

Beheer grote grazers/dierenwelzijn

De Oostvaardersplassen zijn een internationaal vogelnatuurreserveaat. In de Oostvaardersplassen leven ook grote grazers (heckrunderen, konikpaarden en edelherten) ten dienste van het vogelnatuurreserveaat. Staatsbosbeheer is als eigenaar van de Oostvaardersplassen belast met de uitvoering van het beheer waaronder het beheer van de grote grazers. GS zijn – met inachtneming van de toepasselijke regelgeving - verantwoordelijk voor het beleid ten aanzien van dierenwelzijn en zien toe op de uitvoering van het beheer van de grote grazers.

GS voeren het Beleidskader Beheer Oostvaardersplassen uit, dat in juli 2018 door PS is vastgesteld. In de afgelopen jaren is – conform het beleidskader – verder gewerkt aan de afronding en implementatie van de korte termijn maatregelen zoals deze in het beleidskader zijn opgenomen en in 2018/2019 in gang zijn gezet: de reset van de grote grazers, het realiseren van beschutting en de moeras-reset.

Inmiddels zijn diverse juridische procedures inzake de edelherten gevoerd en is de reset gestart. Daarnaast lopen er diverse juridische procedure gericht op de grote grazers en inzake (fysieke) maatregelen in het gebied. Afhankelijk hoe de winter zich zal ontwikkelen kan het onderwerp bijvoeren en de aandacht voor deze procedures mogelijk weer leiden tot maatschappelijke onrust. Dit kan leiden tot imagoschade voor het gebied, Staatsbosbeheer en de provincie. Ook is het afschot afgelopen jaar achtergebleven bij de opgave. De kans op impact is verhoogd van 40% tot 50%.

Kans	Impact (korte termijn)
50%	Groot

Op de langere termijn, nadat de populatie dieren is verminderd en de beschutting in het gebied weer is toegenomen, zal naar verwachting sprake zijn van een lager risico en een lagere impact.

Kans	Impact (lange termijn)
10%	Beperkt

De onderstaande beheersmaatregelen zijn/worden (onder meer) getroffen:

- Provincie Flevoland zorgt ervoor dat de communicatie ten aanzien van het beleid helder, volledig, tijdig en juist is en wordt afgestemd met Staatsbosbeheer, die communiceert over het beheer.
- Er wordt voortvarend gewerkt aan de verdere implementatie van de maatregelen uit het beleidskader, specifiek de maatregelen voor de korte termijn.
- Er is door Staatsbosbeheer een meerjarenplan voor het beheer van het Oostvaardersplassengebied op basis van het beleidskader vastgesteld.
- Doorvoeren van aanpassingen in het afschot. Staatsbosbeheer is aan het onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om tot een nieuwe impuls te komen bij de populatiebeheer Edelherten. Hierover vindt overleg met de provincie plaats, waarbij ook wordt gekeken welke juridisch ruimte er is binnen de vergunningen en wettelijke kaders.

Informatievoorziening

Zowel op het gebied van privacy (AVG) als informatieveiligheid kunnen zich incidenten voordoen met een gevolg voor de reputatie en dataveiligheid (vertrouwelijke/geheime informatie) van de provincie.

Kans	Impact
30%	Groot

Beheersmaatregelen

Hier wordt verwezen naar de beheersmaatregelen genoemd onder financiële risico's.

Amsterdam Lelystad Airport

Een eventueel verder uitstel van de openstelling van Amsterdam Lelystad Airport leidt tot schade voor Flevoland. Daarnaast zal het een nadelige invloed hebben op de economische groei in de provincie. Verwezen wordt verder naar programma 3.

2.7 Financiële kengetallen BBV

In dit onderdeel worden aanvullende financiële kengetallen weergegeven, zoals voorgeschreven door het BBV. Deze kengetallen maken inzichtelijk in welke mate de provincie over voldoende financiële ruimte beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Gezien hun karakter maken ze onderdeel uit van de financiële diagnose van de provincie. Vanwege de uniform voorgeschreven berekeningswijze kunnen de waarden desgewenst worden vergeleken met die van andere provincies.

Tabel 2.5: Financiële kengetallen BBV (in %)

	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Netto schuldquote	-38%	39%	13%	19%	21%	21%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-53%	32%	4%	10%	13%	13%
Solvabiliteitsratio	76%	77%	82%	76%	69%	67%
Grondexploitatie	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Structurele exploitatieruimte	5%	0%	5%	2%	2%	3%
Opcenten	97%	98%	96%	96%	95%	95%

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Dit kengetal weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen.

Het geeft daarmee aan in hoeverre de provincie in staat is haar schulden terug te betalen (hoe lager, hoe beter). De netto schuldquote van provincie Flevoland bedraagt naar verwachting 13% positief in 2023. Na correctie voor de verstrekte leningen ligt het percentage op 4% positief. Naar verwachting stijgt de ratio doordat de komende jaren een groot deel van de eigen liquiditeiten wordt ingezet voor de financiering van grootschalige infrastructurele- en investeringsprojecten.

Solvabiliteit

De solvabiliteit is de verhouding van het eigen vermogen (reserves) ten opzichte van het totale vermogen, uitgedrukt in een percentage. Dit weerspiegelt de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio hoe groter deel van de activa gefinancierd is met eigen middelen. Voor provincie Flevoland ligt het solvabiliteitspercentage met 82% in 2023 hoger dan voorgaande jaren. Een interprovinciale vergelijking op basis van de begrotingen 2022, laat zien dat de gemiddelde solvabiliteit van alle provincies naar verwachting voor de jaarschijf 2023 61% is (mediaan: 59%).

Grondexploitatie

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als 'voorraad' bouwgronden op de balans zijn opgenomen. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. Provincie Flevoland voert zelf geen bouwgrondexploitatie uit. Het kengetal heeft daarom de waarde 0. De gronden van provincie Flevoland die op de balans staan, zijn overeenkomstig de verslaggevingsregels opgenomen als materiële vaste activa. Deze zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, welke lager is dan de huidige marktwaarde.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en de inkomsten uit de motorrijtuigenbelasting. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die worden gemaakt voor het uitvoeren van structureel/meerjarig beleid, om bedrijfsvoeringslasten en kapitaallasten. Stortingen in en onttrekkingen aan reserves zijn in beginsel incidenteel en hebben alleen een structureel karakter wanneer ze bedoeld zijn om structurele lasten te dekken of wanneer de reserve een egaliserende functie of een financieringsfunctie voor investeringen heeft. Uit het kengetal (> 0) blijkt dat de structurele baten in 2023 en latere jaren (licht) hoger zijn dan de structurele lasten.

Opcenten

Dit kengetal is het percentage opcenten dat de provincie heft ten opzichte van het landelijk gemiddelde percentage. Het geeft aan hoeveel relatieve ruimte de provincie heeft om de inkomsten uit de opcenten te verhogen om zo de structurele baten te verhogen (onbenutte belastingcapaciteit ten opzichte van het landelijk gemiddelde). Uit het percentage blijkt dat de hoogte van de opcenten van de provincie relatief dicht bij het gemiddelde ligt. Een nadere toelichting is opgenomen in de paragraaf 'Lokale heffingen'.

3 Onderhoud kapitaalgoederen

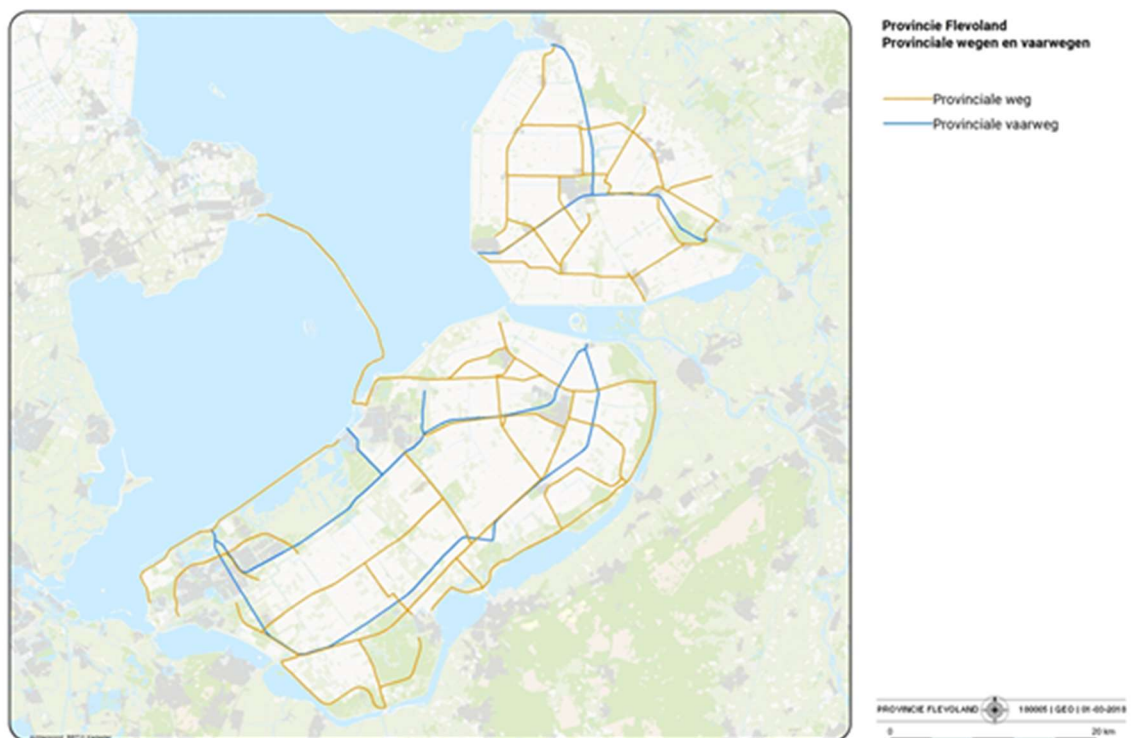
3.1 Algemeen

Kapitaalgoederen zijn bezittingen waarin de provincie heeft geïnvesteerd en die een maatschappelijke waarde vertegenwoordigen. De maatschappelijke waarden van de provinciale infrastructuur zijn mobiliteit, bereikbaarheid, doorstroming, veiligheid en leefbaarheid. Naast de infrastructuur beschikt de provincie over andere kapitaalgoederen, waaronder het provinciehuis en de overige vestigingen (steunpunten wegbeheer). Om de waarde van de kapitaalgoederen gedurende de levensduur te behouden, worden deze doelmatig, duurzaam en kostenefficiënt beheerd.

De provincie is verantwoordelijk voor het beheer en in stand houden van de provinciale infrastructuur. Deze infrastructuur omvat wegen, fietspaden, kunstwerken inclusief beweegbare bruggen en sluizen, vaarwegen, groen, verkeersregelinstallaties (verkeerslichten) en openbare verlichting. De provincie heeft de wettelijke zorgplicht voor deze kapitaalgoederen. Het provinciale areaal omvat onder andere:

Tabel 3.1: provinciaal areaal (ijk moment SUP 2.0 1-1-2019)

Wegen	Weg	618 km
	Fietspad	362 km
	Rotondes	69 stuks
	Vaste bruggen	88 stuks
	Duikers (civiele kunstwerken)	84 stuks
	Verkeersregel installaties	41 stuks
	Lichtmasten	2.313 stuks
Water	Vaarweg	169 km
	Beweegbare bruggen	11 stuks
	Sluizen	11 stuks
	Passantensteigers	27 stuks
	Oeverconstructies	317 km
Groen	Bermen	1.118 hectare
	Bermsloten	610 km
	Bos en sierbeplanting	103 hectare
	Bomen	34.585 stuks

3.2 Beleidskader ten aanzien van het onderhoud

Infrastructuur

Strategisch-Uitvoerings Programma beheer en onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen 2020-2023 Flevoland (SUP 2.0)

In 2019 hebben PS het 'Strategisch-Uitvoerings Programma beheer en onderhoud infrastructurele kapitaalgoederen 2020-2023 Flevoland' (SUP 2.0) vastgesteld. De SUP beschrijft uniform per onderdeel van ons areaal de omvang van het areaal, de functies, het beleid, het kwaliteitsniveau van het onderhoud en de daarbij behorende lasten. In het SUP 2.0 komen de volgende onderdelen aan bod:

- Weginfrastructuur;
- Vaste kunstwerken;
- Beweegbare kunstwerken;
- Vaarwegen;
- Groenvoorzieningen;
- Verkeersregelininstallaties en openbare verlichting;
- Dienstverlening (gladheidsbestrijding en bediening bruggen en sluizen)

We beheren onze wegen en vaarwegen (assets) volgens de systematiek van assetmanagement. Hierbij plannen we ons beheer en onderhoud op basis van een vastgesteld kwaliteitsniveau. We inspecteren onze assets regelmatig om te zien of het gewenste kwaliteitsniveau aanwezig is. Wanneer assets onder dat kwaliteitsniveau dreigen te zakken, plannen we beheer en onderhoud in.

Om het kwaliteitsniveau te bepalen volgen we in hoofdlijnen de normen van het landelijk instituut CROW die een 5 puntschaal hanteert van niveau A+ (oplever kwaliteit) tot niveau D (zodanig slecht dat kapitaalvernietiging optreedt).

Algemeen gangbaar is kwaliteitsniveau B. Dit is het niveau dat het meest kostenefficiënt is: de inrichting is functioneel, de technische staat van het areaal is zodanig dat de verkeersveiligheid niet in gevaar komt en de kans op claims of imagoschade klein is. Daarom hebben we voor bijna alle assets gekozen voor kwaliteitsniveau B. Alleen waar genoemde risico's niet aan de orde of aanmerkelijk lager zijn, is gekozen voor een lager uitvoeringsniveau: niveau C. Het gaat om onderhoud aan duikers, sierbeplanting en landschappelijke beplanting.

Bij een hoger onderhoudsniveau is over het algemeen sprake van enige mate van luxe: het areaal ziet er beter (als nieuw) uit. Bij een lager onderhoudsniveau kan er sprake zijn van risico's op het gebied van verkeersveiligheid, schadeclaims en imago schade.

Op twee punten is een plus op niveau B opgenomen:

- vergroting van de aandacht voor insecten, biodiversiteit en in het bijzonder: bijen,
- beperking van lange wachttijden bij bruggen en sluizen in het hoogseizoen.

Tabel 3.2: Weergave vastgestelde keuzes Provinciale Staten

Indicator	Omschrijving	2019	2020	2021	Streef-cijfer 2022	Streef-cijfer 2023	2024 - 2026
Onderhouds-toestand wegen	De provinciale wegen hebben ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau (B)	94%	100%	90%	90%	90%	90%
Onderhouds-toestand kunstwerken	De provinciale kunstwerken hebben ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau (B)	97%	97%	98%	90%	90%	90%
Onderhouds-toestand oever-constructies	De provinciale oeverconstructie heeft ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau (B)	74%	79%	84%	83%	85%	90%
Beschikbaarheid beweegbare bruggen en sluizen	De beschikbaarheidsgraad van de gerenoveerde bruggen en sluizen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	98%	98%	98%
Beschikbaarheid verkeerslichten	De beschikbaarheidsgraad van de verkeerslichten	n.v.t.	99,3%	98,5%	98%	98%	98%
Gladheidbestrijding	De provinciale wegen zijn bij gladheid gestrooid binnen de normtijden van de CROW	100%	100%	100%	98%	98%	98%

Uitgangspunten nieuwe set indicatoren:

- In SUP 2.0 is gekozen voor kwaliteitsniveau B, met uitzondering van enkele assets die minder gevoelig zijn voor risico's op het gebied van verkeersveiligheid, schadeclaims en imago verlies. Alle indicatoren op het gebied van onderhoud in de programmabegroting gaan over niveau B.
- Als norm (streefwaarde in termen van de programmabegroting) is ook gekozen voor een uniforme benadering, die constant is in de tijd: minimaal 90% van onze assets moet minimaal voldoen aan kwaliteitsniveau B. Die 10% is een marge die nodig is omdat, bijvoorbeeld door vorstschade of calamiteiten, altijd een gedeelte op moment van inspectie niet volledig aan B zal voldoen. Daarnaast is het kostenefficiënt om een zekere werkvoorraad op te bouwen voor onderhoud wordt gepleegd.

Eventuele tussentijdse achteruitgang van kleinere onderdelen (bijvoorbeeld lokale scheuren in het wegdek), wordt opgevangen door jaarlijks onderhoud. Voor de oeverconstructies hebben we nog een achterstand ten behoeve van de norm kwaliteitsniveau B (de oude norm was C). Deze wordt in de loop van dit programma ingelopen.

- Naast onderhoudsindicatoren hebben we ook 3 indicatoren die gaan over technische beschikbaarheid: beschikbaarheid bruggen en sluizen; verkeerslichten en gladheidsbestrijding. Ook hier is gekozen voor een uniforme benadering, waarbij de norm (het streefniveau) is gesteld op 98%. De norm voor beweegbare bruggen en sluizen geldt voor de beweegbare objecten, die gerenoveerd zijn in het kader van het programma 'Groot Onderhoud Bruggen en Sluizen' (GOBS).

Provinciehuis en vestigingen

Tegelijk met de begroting 2022 is het 'Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP) 2022-2026' voor het provinciehuis, de vestigingen en het pand aan de Oostvaardersdijk aangeboden. Met dit plan wordt gewaarborgd dat de gebouwen, en de daarin aanwezige installaties en apparatuur op een goede wijze worden beheerd, geëxploiteerd en onderhouden. In het plan zijn een drietal zaken geïnventariseerd, namelijk het jaarlijks onderhoud, het meerjaren ofwel niet-jaarlijks onderhoud en de vervangingsinvesteringen.

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de uitstraling van het gebouw in stand te houden. Tevens wordt dit onderhoud uitgevoerd om te voldoen aan wet- en regelgeving (bijvoorbeeld ARBO en NEN) en verzekerd te zijn van ondersteuning van de leverancier (bijvoorbeeld garantiebepalingen).

Het meerjaren onderhoud betreft het niet reguliere en groot onderhoud aan het gebouw, de installaties, apparatuur en inrichting. Dit onderhoud omvat onder andere schilderwerk, vervanging verlichtingsarmaturen, zonwering en dakbedekking. De uitvoering vindt plaats variërend tussen 5 en 20 jaar, afhankelijk van de voorgeschreven vervangingstermijn. De normering die de Rijksgebouwendienst hanteert voor dit type gebouwen is hierbij de leidraad. In 2019 is een groot deel van het pand heringericht.

In het MJOP zijn de vervangingsinvesteringen meegenomen. Voorbeelden hiervan zijn de vervanging van de audiovisuele installaties, meubilair en apparatuur voor de repro en keukens. De vervanging is begroot op basis van de economische levensduur (afschrijvingstermijn), maar op het beslismoment van de feitelijke vervanging wordt ook gezien of het investeringsgoed langer mee kan. De afschrijvingstermijnen voor de investeringen zijn vastgelegd in de 'Financiële verordening provincie Flevoland 2021'.

De lasten van het jaarlijks onderhoud zijn opgenomen in de exploitatie. Het meerjaren onderhoud wordt rechtstreeks ten laste van de daarvoor gevormde voorziening gebracht. Om de voorziening op het juiste peil te houden, worden hieraan jaarlijks middelen toegevoegd. Op basis van het 'MJOP 2022-2026' wordt jaarlijks € 0,47 mln. toegevoegd aan deze voorziening. Het jaarlijks onderhoud aan het provinciehuis, alsmede de jaarlijkse toevoeging aan de voorziening 'Niet jaarlijks onderhoud Provinciehuis', maken onderdeel uit van de kosten van de bedrijfsvoering.

Vestigingen

Bij de Perspectiefnota 2017-2021 is met betrekking tot het onderhoud van de vestigingen in Zeewolde, Dronten en Emmeloord een planmatige aanpak naar analogie van het provinciehuis vastgesteld. Deze is in het 'MJOP 2022-2026' geïntegreerd in het onderhoudsplan voor alle provinciaal vastgoed. Voor het niet jaarlijks onderhoud is een voorziening ingesteld, gebaseerd op het in 2016 vastgestelde meerjarig onderhoudsplan. Bij instelling van deze voorziening in 2017 is hier incidenteel een bedrag in gestort (€ 0,75 mln.). Jaarlijks wordt hier € 0,1 mln. aan toegevoegd.

Voormalig Nieuw Land Erfgoedcentrum

De provincie heeft in 2016 besloten een deel van het vastgoed van het Nieuw Land Erfgoedcentrum, gelegen aan de Oostvaardersdijk te Lelystad, over te nemen van de Gemeenschappelijke Regeling Erfgoedcentrum Nieuw Land. Om de conditie van dit vastgoed te waarborgen is een voorziening gevormd voor het uitvoeren van het niet-jaarlijks onderhoud (voorziening 'Niet jaarlijks onderhoud NLE'). Deze is bij de overname van het vastgoed gevoed met € 0,6 mln., dat is overgekomen uit de hiervoor bestemde voorziening bij de latende partij. Daarnaast wordt, op basis van het nieuwe MJOP 2022-2026, jaarlijks € 0,1 mln. aan deze voorziening toegevoegd.

Flevokust Haven

In 2018 is Flevokust Haven in gebruik genomen. Wij hebben een berekening laten maken voor de beheer- en onderhoudskosten van het haventerrein, de kade, de toegangsweg, etc. Het onderhoud en beheer is deels verlegd naar de exploitant die gebruik maakt van de haven. Het jaarlijkse onderhoud, wat nu voor rekening van de provincie komt, is in de begroting opgenomen in de exploitatie van de haven op het desbetreffende budget. Als onderdeel van de contract onderhandeling - om de exploitatie van de haven voor een langere periode te beleggen- zullen er ook afspraken gemaakt worden over de verantwoordelijkheid van het beheer en onderhoud, inclusief bijbehorende financiën van de haven. Zie ook de activiteiten in het programmaplan, onderdeel 3.2 'Gebiedsopgaven'.

3.3 Middelen

In onderstaande tabellen is weergegeven welke kosten geraamd zijn voor de instandhouding van de kapitaalgoederen van de provincie, gebaseerd op de daaraan ten grondslag liggende onderhoudsplannen.

Jaarlijks onderhoud

Het jaarlijks onderhoud komt ten laste van de jaarlijks daartoe in de exploitatie opgenomen onderhoudsbudgetten.

Tabel 3.3: Jaarlijks onderhoud (ten laste van de exploitatie)

	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Landwegen	7.809	8.041	8.581	8.409	8.409	8.409
Vaarwegen	1.603	2.185	1.719	1.639	1.639	1.639
Provinciehuis	466	339	353	353	353	353
Vestigingen	136	49	51	51	51	51
NLE	154	83	86	86	86	86
Flevokust Haven	624	247	257	257	257	257
Totaal	10.792	10.944	11.047	10.795	10.795	10.795

x € 1.000

Niet jaarlijks onderhoud (NJO)

Voor de bekostiging van het niet jaarlijks onderhoud wordt jaarlijks ten laste van de exploitatie een bedrag toegevoegd aan de onderhoudsvoorzieningen NJO (dotatie). De kosten van het niet jaarlijks onderhoud worden vervolgens conform het BBV rechtstreeks ten laste van deze voorzieningen gebracht.

Tabel 3.4: Ontwikkeling voorziening 'Niet jaarlijks onderhoud Infrastructuur'

	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand per 1/1	18.096	16.215	4.403	3.706	4.151	4.807
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	8.633	10.066	10.479	9.948	9.948	9.948
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	-10.514	-21.878	-11.176	-9.503	-9.292	-9.918
Stand per 31/12	16.215	4.403	3.706	4.151	4.807	4.837

x € 1.000

In tabel 3.4 is het verloop weergegeven van de voorziening 'NJO Infrastructuur' op basis van de vastgestelde financiële kaders van het MBVI/PMIRT 2023-2027. Op basis van actuele prognoses en de extra dotatie in 2021 en 2022 van totaal € 5,45 mln. (uit de resultaatbestemming 2018) en de extra dotaties van € 0,5 mln. in 2022 en € 0,5 mln. in 2023 (Perspectiefnota: 'Versnellen CO2 reductie projecten beheer en onderhoud') is het geprognosticeerde saldo van de voorziening aan het einde van ieder jaar toereikend.

Tabel 3.5: Ontwikkeling voorziening 'Niet jaarlijks onderhoud Provinciehuis'

	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand per 1/1	2.495	2.503	2.433	2.135	2.370	2.758
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	472	472	472	472	472	472
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	-464	-541	-770	-237	-84	-704
Stand per 31/12	2.503	2.433	2.135	2.370	2.758	2.526

x € 1.000

Tabel 3.6: Ontwikkeling voorziening 'Niet jaarlijks onderhoud Vestigingen'

	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand per 1/1	470	449	198	208	207	141
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	86	100	100	100	100	100
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	-107	-351	-90	-101	-166	-100
Stand per 31/12	449	198	208	207	141	141

x € 1.000

Tabel 3.7: Ontwikkeling voorziening 'Niet jaarlijks onderhoud NLE'

	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand per 1/1	563	467	217	255	143	196
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	183	100	100	100	100	100
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	-279	-350	-61	-212	-47	-32
Stand per 31/12	467	217	255	143	196	264

x € 1.000

4 Financiering

4.1 Algemeen

De 'Wet Financiering decentrale overheden' (Wet Fido) en de ministeriële 'Regeling uitzetting derivaten decentrale overheden' (Ruddo) stellen voorwaarden aan het financieringsgedrag van provincies. Deze regelgeving is vertaald in het door PS vastgestelde 'Treasurystatuut provincie Flevoland 2014'.

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de treasuryfunctie van de provincie. Treasury is gericht op de financiering van de activiteiten die binnen de provincie worden uitgevoerd ter realisatie van het beleid en de bedrijfsvoering. De belangrijkste activiteit van de treasuryfunctie is het uitzetten van overtollige of het aantrekken van benodigde middelen. De basis hiervoor vormt een (meerjarige) liquiditeitenplanning.

4.2 Ontwikkelingen

Door het jaar heen worden de actuele zaken en ontwikkelingen binnen het vakgebied gevolgd. Dit vindt onder andere plaats door (digitale)deelname aan het interprovinciale Vakberaad Treasury Provincies. Op deze wijze staan wij open voor (toegestane) mogelijkheden die zich aandienen.

De huidige lage rentetarieven in combinatie met de ontwikkeling van onze liquiditeitspositie maken het dat er geen activiteiten op het gebied van het uitzetten van middelen zullen zijn.

In het Coalitieakkoord 2019-2023 zijn hoge ambities opgenomen. Indien al deze ambities doorgang zullen vinden kan er in de komende jaren een moment komen waarop financieringsmiddelen moeten worden aangetrokken ter voorkoming van liquiditeitsproblemen. Zoals het er nu uit ziet zal dit in het tijdvak 2023-2026 aan de orde zijn.

De verwachting is dat in de planningshorizon van onze begroting externe financiering moet worden aangetrokken in de orde van grootte van € 35 mln. Dit leidt naar verwachting tot extra lasten in onze begroting vanaf 2024 (€ 0,1 mln.) tot en met 2026 (€ 0,75 mln.). Hiervoor is in deze begroting een stelpost voor te verwachten financieringslasten opgenomen (zie onderdeel IV Financiële begroting).

4.3 Treasurybeleid

Mede als gevolg van investeringen en het verstrekken van bijdragen in grote projecten wordt verwacht dat de beschikbare hoeveelheid middelen de komende jaren daalt. Het voorspellen van de renteopbrengsten in de toekomst is in beperkte mate mogelijk en afhankelijk van de feitelijke ontwikkeling van de rentestand en de liquiditeitsomvang.

Voor de inschatting van het rendement over 2023 zijn we uitgegaan van de volgende aannames en uitgangspunten:

- de gemiddelde omvang van de liquide middelen in 2023 bedraagt € 51 mln.
- daarnaast is gemiddeld € 6,3 mln. uitgeleend aan gemeenten (lopende contracten) tegen een gemiddeld rendement van 0,5% en gemiddeld € 10,8 mln. aan leningen verstrekt vanuit de publieke taak tegen een gemiddeld rendement van een fractie boven 0,0% (het overgrote deel van dit laatste bedrag aan leningen is renteloos verstrekt).
- de beschikbare liquide middelen zullen, mede afhankelijk van de (hoogte van) geboden tarieven, worden uitgezet op basis van de liquiditeitenplanning;
- de rentevisie voor 2023 is:
 - 0,00% per jaar voor rente rekening-courant bij de schatkist;
 - ca 1,20% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 1 jaar;
 - ca 1,51% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 5 jaar/fixe;
 - ca 1,81% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 10 jaar/fixe;
 - ca 1,55% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 10 jaar/lineair.

Op grond van deze aannames gaan wij voor het jaar 2023 uit van een totaalsaldo aan middelen van € 68 mln. en een renteopbrengst van € 34.000 (leningen aan gemeenten) en € 8.000 (leningen vanuit publieke taak), gebaseerd op lopende leenovereenkomsten.

Onderstaande tabel geeft meerjarig inzicht in de omvang van de middelen en het rendement.

Tabel 4.1: Omvang en rendement middelen

	2018	2019	2020	2021	Prognose 2022	Prognose 2023
Omvang middelen gemiddeld (x €1.000)	164.000	173.000	162.000	138.200	65.000	68.000
Rendement (%)	0,12%	0,11%	0,09%	0,10%	0,08%	0,06%

Risicobeheer

Het vigerende beleid binnen de provincie Flevoland geeft aan dat wij prudent omgaan met de financiële middelen. Wij trekken geen gelden aan om deze tegen een hoger rendement uit te zetten (bankieren). De provincie heeft (nog) geen leningen aangetrokken en een positief rekening courant saldo bij de BNG Bank en de Schatkist. In het huidige treasury statuut worden vier risico's onderkend waarbij de volgende maatregelen zijn getroffen:

Tabel 4.2: Risico's en maatregelen

Risico	Omschrijving	Maatregel
Rente- risico	De kans dat rentewijzigingen nadelige financiële gevolgen hebben.	Dit gebeurt door gedurende het jaar de ruimte boven/onder de limiet te monitoren. <u>Kasgeldlimiet</u> : 7% van de omvang van de Programmabegroting 2023 bedraagt € 16,8 mln. Kasgeldoverschot: gemiddelde omvang vlottende middelen, dit bedraagt € 51,0 mln. Dit bedrag plus de kasgeldlimiet van € 16,8 mln. levert een ruimte onder de limiet op van € 67,8 mln. Gezien deze ruimte is er van een risico (nog) geen sprake. <u>Renterisiconorm</u> : deze norm stelt een grens aan de financiering op de lange termijn. Financiering zal komende jaren aan de orde zijn. Vanaf dat moment zal tevens de ruimte boven/onder deze limiet worden gemonitord. De voor ons geldende renterisiconorm bedraagt voor 2023 € 48,0 mln.
Valuta- risico	Positieve dan wel negatieve gevolgen van koersschommelingen wanneer er gehandeld wordt met andere munteenheden dan de euro.	Er wordt uitsluitend gehandeld met de euro als munteenheid. Dit risico is dan ook uitgesloten.
Krediet- risico	De kans dat een debiteur de hoofdsom niet terugbetaalt als gevolg van betalingsproblemen en/of een faillissement.	Sinds 2013 worden nagenoeg al onze middelen, op bedrag aangehouden in rekening-courant bij BNG Bank van max. € 0,25 mln. na, aangehouden bij de schatkist dan wel zijn/worden deze in het kader van onderling lenen uitgeleend aan medeoverheden. Het risico van niet terugbetalen is hierbij (nagenoeg) nihil. Voor reguliere debiteuren wordt een adequate incassoprocedure toegepast. Waar zich financiële risico's voordoen worden deze tijdig afgedekt.
Liquiditeit- risico	De kans dat erop korte en/of lange termijn te weinig liquide middelen voorhanden zijn om te kunnen voldoen aan de betalingsverplichtingen.	Er is ook dit jaar gewerkt met een versoberde (meerjarige) liquiditeitenplanning voor de komende jaren. Hierin zijn de uitgaven en inkomsten (vertaald naar geldstromen) zoveel als mogelijk op elkaar afgestemd. Gegeven de ambities voor de komende jaren kan het nodig zijn op enig moment financieringsmiddelen aan te trekken ter voorkoming van liquiditeitstekorten.

4.4 Uitvoering treasurybeleid

De liquiditeitenplanning voor de lange termijn geeft inzicht in de ontwikkeling van de omvang van deze middelen voor de komende periode. Daarbij houden wij rekening met de verwachte uitgaven en inkomsten c.q. voorgenomen investeringen en een gefaseerde uitvoering van de projecten uit de investeringsagenda.

Uitzettingen

Er is een aantal onderhandse leningen verstrekt aan gemeenten met een relatief lange looptijd (8-10 jaar). Met het verstrekken van nieuwe onderhandse leningen zal zeer terughoudend worden omgegaan. Leidend hierbij is de ruimte voor nieuw te verstrekken onderhandse leningen binnen de meerjarige liquiditeitenplanning.

Kasbeheer

Voor de (zeer) korte termijn worden overschotten verplicht op rekening courant geplaatst bij de schatkist.

Cashflow

Vanuit de liquiditeitenplanning voor de lange termijn is onderstaand cashflowoverzicht voor 2023 opgesteld. Hieruit blijkt dat, naar verwachting, onze liquide middelen in 2023 met zo'n € 16 mln. zullen afnemen.

Tabel 4.2: Cashflowoverzicht

	Bedragen
Liquiditeitenomvang per 31-12-2022	62
Bijdrage aan EMU-saldo	-27
Majeure mutaties <u>niet</u> geraamd in EMU-saldo	1
Planningsoptimisme	10
Liquiditeitenomvang per 31-12-2023	46

x € 1 mln.

Bijdrage aan EMU-saldo

De berekening van dit saldo wordt jaarlijks (verplicht) opgenomen in de begroting en geeft een goede indicatie van de verwachte in- en uitgaande geldstromen. Voor 2023 wordt een tekort verwacht van afgerond € 27 mln. Voor de berekening van het EMU-saldo wordt verwezen naar onderdeel IV 'Financiële begroting'.

Majeure mutaties niet geraamd in EMU-saldo

Hierbij moet worden gedacht aan substantiële, nog niet in de begroting geprogrammeerde, onderdelen van de investeringsagenda en grote mutaties in leningen. Deze verwachte uitgaven (positief effect van € 1 mln.) worden bij dit onderdeel weergegeven.

Planningsoptimisme

In de praktijk blijken uitgaven, zowel exploitatie als investeringen, doorgaans achter te blijven bij de ramingen. Hoewel vooraf niet precies is aan te geven op welke onderdelen dit zal zijn wordt, mede op basis van ervaringscijfers, een indicatieve correctie op de uitkomsten toegepast van € 10 mln.

4.5 Renteschema

Conform voorschriften uit het BBV wordt met onderstaand renteschema inzicht gegeven in de rentelasten van externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening. Omdat de provincie thans niet over (rentedragende) externe financiering beschikt beperkt dit overzicht zich tot de rentebaten.

Tabel 4.3: Renteschema

Omschrijving	Bedragen	Bedragen
De externe rentelasten over de korte en lange financiering		0
De externe rentebaten (idem)		- / - 42
Saldo rentelasten en rentebaten		- / - 42
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	0	
De rente van de projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0	
De rentebaar van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		0
Rente over eigen vermogen		0
Rente over voorzieningen		0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		- / - 42
De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		0
Renteresultaat op het taakveld Treasury in 2023		- / - 42

x € 1.000

Externe rentebaten

Het betreft hier rentebaten uit leningen verstrekt aan gemeenten en uit leningen verstrekt vanuit de publieke taak. De overige componenten zijn niet van toepassing.

5 Bedrijfsvoering

5.1 Algemeen

Om de provinciale taken te kunnen uitvoeren is een goed functionerende organisatie een vereiste. De organisatie moet niet alleen in staat zijn om de beoogde doelen te realiseren. Zij moet dat ook efficiënt doen; geen groter beslag op de beschikbare middelen leggen dan strikt noodzakelijk is. Het is aan directie en management om voortdurend de kwaliteit en efficiëntie van de organisatie te optimaliseren, te monitoren en te borgen. Dat is zeker geen eenmalige exercitie. Nieuwe ontwikkelingen, opgaven, wettelijke verplichtingen en andere manieren van werken en digitalisering van het werk zorgen voortdurend voor aanpassingen in de volle breedte van de organisatie.

Daarnaast hebben we te maken met veranderingen in de wereld om ons heen en in de positie van de overheid in relatie tot onze omgeving. Om relevant te blijven in die veranderende omgeving, moet de organisatie daarmee in nauw contact staan, leren van nieuwe kennis en ervaringen en zich voortdurend aanpassen. Daarom is het noodzakelijk om voortdurend te investeren in de ondersteunende en faciliterende processen van de organisatie. Voorbeelden hiervan zijn het plaats- en tijdbewust werken, datasturing, samenwerking in netwerkverbanden. Naast de inhoudelijke aanpassingen zien we dat terug in de IT-infrastructuur, in de manier waarop we onze huisvesting gebruiken en in de modernisering van de arbeidsverhoudingen en het werkgeverschap.

Opgavegericht werken

In toenemende mate wordt onderkend dat de oplossing voor heel veel grote (inter)nationale vraagstukken in de regio moet worden gezocht. Dat zien we terug in de nieuwe aanpak van ruimtelijke ordening, maar ook in de klimaat- en energiemaatregelen en de aanpak van het landelijk gebied. In die zin zien we naast de thematische samenhang, ook een samenhang tussen de verschillende schaalniveaus; internationaal, landelijk, regionaal, lokaal. Dat vraagt een heel gerichte samenwerking tussen de verschillende overheden via regionaal maatwerk, aangepast aan de aard van de opgave. Om opgavegericht te kunnen werken is een goede samenwerking tussen de verschillende beleidsvelden binnen de organisatie nodig. Maar ook samenwerking met andere overheden en externe stakeholders. Om dit mogelijk te maken is een gericht traject van doorontwikkeling van de organisatie gestart. In dit traject wordt aandacht besteed aan onder meer de sturende rol van de directie, een andere invulling van de managementrol en aan ambtelijk vakmanschap. Het is een meerjarig traject dat uiteindelijk het strategisch vermogen moet versterken, de professionaliteit verder moet verhogen en de kwetsbaarheid op sleutelfuncties verminderen.

Verbouwing provinciehuis

In het kader van bestuurlijke vernieuwing, een transparantere overheid en de aangenomen moties 8 en 10 bij de behandeling van de Perspectiefnota 2022-2025 stellen PS een investeringskrediet van € 3 mln. ten behoeve van het 'Huis van de democratie' beschikbaar in de Programmabegroting 2023. De portefeuillehouders 'Facilitaire Zaken' en 'Duurzaamheid / Bestuurlijke vernieuwing' dienen gezamenlijk dit verzoek in. Het doet recht aan de aangenomen moties, alsmede de wens om het provinciehuis klaar te stomen voor de komende jaren. Het proces om te komen tot een gedragen besluit over de nieuwe situatie komt voort uit gesprekken met enerzijds GS en anderzijds de Statengriffie/PS.

5.2 Onderdelen bedrijfsvoering

HRM

Om haar taken te kunnen uitvoeren heeft de provincie voldoende en goed gekwalificeerde ambtenaren nodig. Het is de rol van HRM om dit te bewaken.

Herijking formatie

De toenemende werkdruk was eind 2021 aanleiding om een onderzoek te laten uitvoeren naar de structurele financiële en personele positie van provincie Flevoland. Dit onderzoek, uitgevoerd door het gespecialiseerde onderzoeksbureau Cebeon, wees uit dat Flevoland op dit moment 11% minder uitgeeft aan haar formatie dan

vergelijkbare andere provincies. Dit ondanks het feit dat Flevoland aanmerkelijk meer gebruik maakt van (duurdere) externe inhuur. Daarnaast zal ook de groeiopgave een aanzienlijke extra inzet van mensen (€ 22 mln.) en middelen (€ 20 mln.) vragen. De verwachte financiële en personele consequenties van de groeiopgave zullen worden betrokken in de afspraken tussen Rijk en regio over de woningbouw. Om de huidige achterstand in de formatie in te lopen is een structurele verhoging van het formatiebudget van € 6,7 mln. nodig. In de perspectiefnota is voorgesteld hiervan in 2023 een verhoging van € 1,3 mln. toe te kennen en de besluitvorming over de resterende € 5,5 mln. over te laten aan het volgende college.

Doorontwikkeling organisatie

Natuurlijk gaat het er vooral om dat de organisatie goed is toegerust voor de taken waarvoor zij zich gesteld ziet. En dat hangt zeker niet alleen af van de omvang van het ambtenarenapparaat. Het gaat ook om de manier van werken, om de kennis en vaardigheden van de mensen die onze organisatie vormen. Dat is 'het gezicht' van de provincie naar buiten en bepaalt hoe succesvol we onze provinciale rol invullen. Die kwaliteiten van de organisatie moeten goed aansluiten op waar de samenleving behoefte aan heeft. En dat verandert mee met de samenleving. Het vraagt voortdurende aandacht om te kunnen blijven voldoen aan de eisen van de tijd. Onder de noemer 'Doorontwikkeling organisatie' worden verschillende trajecten uitgevoerd om de organisatie daarvoor beter toe te rusten. Deze richten zich vooral op de cultuur en de manier van (samen)werken.

Duurzaam woon-werkverkeer

De provincie is overgestapt op het hybride werken. Daardoor hebben medewerkers keuzemogelijkheden in waar zij wil hun werk doen en is het werken op het provinciehuis niet meer vanzelfsprekend. De verwachting is dat daardoor een afname plaats vindt van het gebruik van fossiele brandstof auto's in het zakelijk verkeer, met als gevolg minder CO2 uitstoot. Tevens bevordert de provincie, als deelnemer aan de landelijke Coalitie Anders Reizen, het gebruik van het openbaar vervoer en de fiets voor woon-werkverkeer en dienstreizen. De provincie onderzoekt hoe zij ook in de voorzieningen en regelingen voor het gebruik van het openbaar vervoer in het woon-werkverkeer, rekening kan houden met de praktijk van het hybride werken.

Participatiewet

Als regenboogprovincie heeft Flevoland diversiteit en inclusie hoog in het vaandel staan. Dit geldt ook in relatie tot de medewerkers die tot de doelgroep van de Participatiewet behoren. Inmiddels zijn zij vertrouwde en welkome collega's die een onlosmakelijk onderdeel van de organisatie vormen. De coronacrisis heeft ervoor gezorgd dat veel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt niet beschikbaar waren voor functies binnen organisaties. Desondanks is Flevoland succesvol gebleven in het werven van kandidaten uit de doelgroep en voldoet daardoor nog steeds aan de wettelijke quotumnorm voor de Participatiewet. Met hun aanwezigheid geven de participatiemedewerkers extra kleur aan de diversiteit binnen de organisatie en leveren ze een waardevolle bijdrage aan het behalen van de provinciale doelstellingen.

Interne beheersing en rechtmatigheid

Financiële applicatie

Binnen provincie Flevoland leefde al langere tijd een behoefte om het huidige financiële systeem, dat al sinds 2013 in gebruik is, te vervangen door een nieuw, modern systeem. Begin 2021 is daarom een Europese aanbesteding gestart, met als resultaat een contract met leverancier iQibt voor de implementatie van de applicatie SAP. Met de uitvoering hiervan is vanaf februari 2022 begonnen. Het nieuwe financiële systeem moet aansluiten op de strategische doelen van de provincie (waaronder de nieuwe ideeën over de besturing van de organisatie en de opgaven), goed aansluiten op de werkprocessen van de provincie en de betrokken medewerkers adequaat faciliteren en adequate financiële sturing op alle niveaus van de organisatie mogelijk maken door middel van passende informatie voor managers en medewerkers.

Het nieuwe financiële systeem gaat meer functionaliteit bieden dan het huidige systeem; zo is bijvoorbeeld een project- en vaste activa-administratie nieuw voor de provincie. De implementatie van het systeem vindt projectmatig plaats. Het is de bedoeling om aan het begin van het nieuwe boekjaar (1 januari 2023) live te gaan met het nieuwe systeem. Dit betekent dat de implementatietijd relatief kort is en dat de focus op de basis-functionaliteit wordt gelegd. De komende jaren zullen met nieuwe releases- de mogelijkheden van SAP verder worden benut, waaronder de ondersteuning van 'opgavegericht werken'.

Interne beheersing en rechtmatigheid

Het opnemen van de rechtmatigheidsverantwoording (RMV) door GS in de jaarrekening wordt met ingang van verslagjaar 2023 ingevoerd. Het wetsvoorstel 'versterking decentrale rekenkamers' is op 31 mei 2022 aangenomen door de Tweede Kamer. De invoering van de rechtmatigheidsverantwoording (RMV) is onderdeel van dit wetsvoorstel. De behandeling van het wetsvoorstel in de Eerste Kamer is naar verwachting nog in 2022. De voorgestelde wetwijziging is slechts een beperkte technische wijziging van de Provinciewet. De verdere uitwerking van de RMV zal met name geschieden door wijzigingen aan te brengen in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO).

De invoering van de RMV onderstreept de politieke aanspreekbaarheid van GS en heeft naar verwachting een kwaliteitsverhogend effect op de (financiële) bedrijfsvoering bij provincies. We toetsen ons eigen handelen aan wet- en regelgeving, de afspraken die met PS zijn gemaakt en leggen daarover verantwoording af. Deze werkwijze sluit aan bij de werkwijze zoals die bij de Rijksoverheid reeds gangbaar is, waar de minister direct verantwoording aflegt over de (financiële) rechtmatigheid aan de Tweede Kamer. Daarnaast is het doel van de wetgeving dat het gesprek over de rechtmatigheid plaatsvindt tussen GS en PS en niet met de accountant. Op die manier kan PS zijn controlerende rol beter invullen en is de accountant alleen verantwoordelijk voor de getrouwheidstoetsing van de jaarrekening waar de RMV van het college onderdeel van uitmaakt.

Formeel verandert er niet zo veel: impliciet was het college altijd al verantwoordelijk voor de rechtmatigheid, zowel financieel als niet-financieel. Wat wel verandert is dat de verantwoording in de jaarrekening wordt opgenomen en dat deze moet zijn onderbouwd. GS moeten expliciet aantonen dat zij rechtmatig hebben gehandeld. De uitkomsten van de VIC, die in opdracht van GS wordt uitgevoerd, vormen de basis voor de onderbouwing en het uiteindelijke rechtmatigheidsoordeel van GS in de jaarrekening. De VIC-onderzoeken zijn afgestemd op de door PS vastgestelde goedkeurings- en rapporteringstoleranties. Feitelijk baseert ook de accountant zich de laatste jaren al op het onderzoekswerk van de VIC, bijvoorbeeld van de Europese aanbestedingen en de verleende subsidies.

In het voorgeschreven verantwoordingsmodel worden bij het overschrijden van de verantwoordingsgrens alle niet rechtmatig tot stand zijn gekomen baten, lasten en balansmutaties opgenomen. In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt beschreven welke actie wordt ondernomen om de onrechtmatigheid in de toekomst te voorkomen.

We baseren ons (meerjarig) controlebeleid op de 'three lines of defence' waarmee we vaststellen hoe in de organisatie control is ingericht. We richten de interne beheersing en de internal auditfunctie zo in dat GS de RMV in de jaarrekening gemotiveerd rechtmatig kunnen verklaren.

Monitoring aanbevelingen

Het is gebruikelijk dat de onderzoeken van de Randstedelijke Rekenkamer worden gemonitord. Deze monitor wordt als bijlage bij het Jaarverslag gevoegd. Op deze wijze kunnen PS volgen hoe de overgenomen aanbevelingen zijn uitgevoerd.

Automatisering en informatievoorziening

Cloud strategie

In 2022 is de verhuizing van de ICT omgeving naar het Hybrid Cloud Datacenter succesvol afgerond. Dit is de eerste stap in de uitvoering van de Cloud strategie van de provincie: ICT draait zo veel mogelijk buiten het provinciehuis en wordt als dienst afgenomen van leveranciers, voor zowel de infrastructuur (hardware) als de informatiesystemen (software) waardoor de IV-organisatie zal toegroeien naar flexibele en wendbare regie-organisatie. Deze strategie is gekozen om te kunnen blijven voldoen aan een hoge beschikbaarheid van de informatiesystemen, om te anticiperen op de snelle ontwikkelingen op ICT-gebied met de daarbij gepaard gaande toenemende complexiteit en de steeds belangrijker wordende cyberweerbaarheid.

Onderdeel van het Hybrid Cloud Datacenter is de inrichting van een "Public Cloud Landingzone". Dit ondersteunt niet alleen het Dataplatform van Provincie Flevoland maar draagt ook zorg voor de noodzakelijke veilige koppelingen tussen toekomstige nieuwe Software as a Service (SaaS) systemen zoals het financiële- en HRM systeem en ondersteunt de ontwikkelingen op datagedreven werken.

De volgende stap van de cloud strategie zal voortkomen uit de aanbesteding 'Veilige connectiviteit en toegang'. Doelstelling is afnemen van een dienst die veilige end-to-end connectiviteit levert, inclusief de toegang tot andere IV-diensten. Dit op een zodanige wijze dat de provincie en de gebruikers (medewerkers, partner organisaties, leveranciers van de provincie en andere organisaties) hun werkzaamheden naar tevredenheid kunnen uitvoeren en daarmee bijdragen aan de doelen en opgaven van de provincie. De nieuwe leverancier wordt volledig verantwoordelijk voor het werkend maken en werkend houden van de dienstverlening. Het is volledig aan de leverancier om de invulling van de dienst met een bepaalde technologie te doen zolang maar aan de kwaliteitscriteria en wet- en regelgeving van de provincie wordt voldaan. De dienst vereenvoudigt en moderniseert het huidige versnipperde landschap op het gebied van connectiviteit, security en toegang en maakt het direct mogelijk om de doelen van de Cloud strategie te concretiseren, de dataontsluiting ten behoeve van datagedreven werken te ondersteunen en is een onmisbare schakel om de digitale weerbaarheid op het juiste niveau te brengen. De in ontwikkeling zijnde IV-regieorganisatie kan sturen op maximale ondersteuning van de organisatie en de leverancier van de dienst en andere leveranciers in de ICT-keten stimuleren met elkaar samen te werken. Zodoende dragen de IV-regieorganisatie en de leveranciers bij aan de realisatie van een optimale digitale werkomgeving voor de provinciale medewerkers en de samenwerkingspartners. Deze dienst vormt voor de provincie 'de digitale weg naar de toekomst'.

Datagedreven werken

Datagedreven werken ondersteunt werkprocessen in de hele keten van ontwerp tot beheer. Als de data op orde is en informatiestromen verbeteren, kunnen dubbelwerk en fouten voorkomen worden waardoor faalkosten verminderen. Data moet éénmaal vastgelegd worden en meervoudig gebruikt kunnen worden. Hierdoor wordt niet alleen de informatiepositie van de provincie versterkt maar draagt het ook bij aan een goed en transparant participatieproces. Het kan ervoor zorgen dat er weloverwogen keuzes gemaakt kunnen worden bij het realiseren van onze ambities en opgaven, zeker als deze met elkaar moeten concurreren. We hebben immers vaak te maken met een stapeling van opgaven en ambities op het gebied van de woningbouwopgave, energietransitie, klimaatadaptatie, landbouw, circulaire economie en mobiliteit.

Door goed gebruik van data te maken kunnen we ook inzetten op de kracht van 3D visualisatie. Dit impliceert dat we de wijze waarop we nu onze data en informatie opslaan zullen moeten aanpassen en ons meer zullen moeten confirmeren aan standaarden en een meer uniforme werkwijze. Data moet aan het begin van de keten zoveel mogelijk als geodata worden opgeslagen om het eenvoudiger te ontsluiten, te visualiseren, te simuleren, te monitoren en door te geven in de procesketen.

Door de toenemende complexiteit en hoeveelheid data, wordt kennis van data toepassingen en de juiste manier van uitwisseling van bestanden een basisvaardigheid voor een grotere groep medewerkers. We zullen ons moeten committeren aan het aanleren van nieuwe vaardigheden en ons houden aan de afspraken die horen bij het op de juiste wijze opslaan van onze data en informatie. Een belangrijke pijler om het datagedreven werken mogelijk te maken is het dataplatform. Het helpt bij het in samenhang combineren van data, het analyseren, het ontsluiten en visualiseren voor een bredere doelgroep en biedt ook kansen voor monitoring en rapportages.

Doelstelling is data zoveel mogelijk los gekoppeld van werkprocessen en applicaties te ontsluiten voor een zo'n breed mogelijk publiek (eerst intern en later ook extern). Als PF willen we toewerken naar alle data op één datainfrastructuur voor zowel woningbouw, landbouw, energie en mobiliteit. Dit kunnen wij niet alleen en daarom wordt de samenwerking opgezet met de 6 Flevolandse gemeenten en het waterschap.

Er zijn meerdere instrumenten om data te vertalen naar producten op basis waarvan we strategische beslissingen kunnen nemen. Daarom willen we een aantal pilots uitvoeren waar we van kunnen leren en die kunnen uitgroeien naar nieuwe werkmethoden.

Digitale weerbaarheid

In 2023 zullen nieuwe "Europese Acts" op het gebied van Digitalisering impact hebben op de bedrijfsvoering van Provincie Flevoland, met name op cyberveiligheid, privacy en data. De vastgestelde 'Informatiestrategie 2021-2024' zal hierop moeten worden aangepast en in 2023 worden uitgebreid naar een gezamenlijk vast te stellen 'Digitaliseringsstrategie'.

De eerste stappen voor het verbeteren van onze digitale weerbaarheid zijn al gezet in 2020 met de vaststelling van een informatiebeveiligingsbeleid gebaseerd op de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (gemeenschappelijk kader overheid voor basis veiligheidsniveau) en de IPO afspraken omtrent een gezamenlijk streven naar ISO27001 certificering. Belangrijk onderdeel hierin is dat de gezamenlijke provincies werken aan de oprichting van een Informatieknooppunt Cyber Security (IKP CS). Doelstelling is om per 31-12-2023 ISO27001 certificeerbaar te zijn. Versterking en borging van cyberweerbaarheid is een randvoorwaarde geworden voor de verdere digitalisering van de provincie. Informatieveiligheid is een maximaal samenspel tussen bestuur, directie en de CISO en Functionaris Gegevensbescherming (FG). Op basis van risicoanalyses specificeren en prioriteren we de generieke maatregelen en werken we deze uit naar specifieke maatregelen. Het proces waarmee de provincie de effectiviteit van de genomen maatregelen t.o.v. de toenemende risico's beoordeelt vindt continu plaats. Middels het opzetten van een managementsysteem voor informatieveiligheid willen we sturing geven aan de digitale weerbaarheid. Het managementsysteem richt zich op het bewaken van de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatie en de bijbehorende voorzieningen van informatieverwerking. We starten met de processen Bibob, Burgemeesterszaken en Koninklijke onderscheidingen.

Interprovinciale Digitale Agenda

De Interprovinciale Digitale Agenda (IDA) verbindt digitalisering met de grote maatschappelijke opgaven die Nederland en provincies bezighouden. Het programma wordt in 2023 nog voortgezet en in 2023 zal duidelijk worden hoe de interprovinciale samenwerking op Digitalisering structureel geborgd kan worden.

Inkoop en aanbesteding

We stellen een nieuw inkoopbeleid op. In dit inkoopbeleid zijn thema's opgenomen voor Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI)'. Deze thema's worden toegepast bij alle aanbestedingen op basis van 'comply or explain'. Dit betekent dat bij alle inkopen vooraf wordt bepaald of, en zo ja, op welke wijze invulling kan worden gegeven aan de thema's Klimaat- en Milieubewust inkopen, Circulair inkopen, Sociaal inkopen en Ethisch inkopen (inclusief ketenverantwoordelijkheid (ISV). De provincie kiest ervoor om naast de inzet vanuit de Participatiewet/ Quotumwet de focus te leggen op sociaal inkopen door het toepassen van social return. Verder kiest de provincie ervoor om ook bij inkopen aandacht te hebben voor diversiteit en inclusie.

Het inkoopbeleid sluit onder andere aan bij:

- Eigen afspraken zoals het Coalitieakkoord 2019-2023 en actieplan 'Het Goede Voorbeeld';
- Afspraken in samenwerkingsverband gesloten, zoals de Metropool Regio Amsterdam (MRA);
- Landelijke afspraken zoals het 'Klimaatakkoord', het 'Schone Luchtakkoord' en het 'Deltaplan Biodiversiteitsherstel'.

Parallel aan de ontwikkeling van het inkoopbeleid, wordt onder andere gewerkt aan de borging en monitoring en het contractmanagement. Contractmanagement speelt niet alleen een cruciale rol bij borging en monitoring van het nieuwe inkoopbeleid maar ook bij beheersing van rechtmatigheid.

Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)

Onder de AVG worden privacyrechten versterkt en krijgen met name overheidsorganisaties meer verantwoordelijkheden bij het verwerken en beveiligen van persoonsgegevens. In de organisatie wordt extra aandacht besteed aan datalekken, cyberaanvallen en het voorkomen daarvan door middel van bewustwording, het maken van back-ups tegen mogelijke gevolgen van ransomware en continue bijhouden van onder meer technische en organisatorische beveiligingsmaatregelen.

Wet open overheid

De Wet open overheid (Woo) vervangt per 1 mei 2022 de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Intentie van de wetgever is het stimuleren van een toegankelijke en transparante overheid. Dat betekent onder meer dat overheidsorganisaties verplicht worden om meer categorieën documenten (in de breedste zins des woords) actief openbaar te maken en dat de beantwoordingstermijn van de Woo (voorheen Wob)-verzoeken korter is geworden. De Woo moet ervoor zorgen dat overheidsinformatie beter vindbaar, uitwisselbaar, eenvoudig te ontsluiten en goed te archiveren is. Daartoe dient het informatiebeheer op orde gebracht en gehouden worden, ook met het oog op de nieuwe archiefwet.

Er is sinds april 2022 een meerjarig programma in werking met een focus op 'Informatiehuishouding op Orde' en actieve openbaarmaking, waarbij ook de aanbevelingen van de Randstedelijke Rekenkamer worden meegenomen.

Qua fasering zijn er op hoofdlijnen vier plateaus vastgesteld om te groeien naar een 'Flevolandse norm' in openbaarmaking en toegankelijkheid, samen met inliggende gemeenten en een klankbordgroep met een representatieve vertegenwoordiging van de Flevolandse samenleving. Het eerste plateau loopt van 2022 tot en met 2023 en heeft als belangrijke speerpunten:

- Bewustwording bij medewerkers en managers en het ontwikkelen van ambtelijk vakmanschap (informatiebeheer en openbaarmaking) door het ontwikkelen en aanbieden van trainingen;
- Het implementeren van software-oplossingen zoals een search engine en een anomalieonderzoekstool, in samenwerking met het IPO;
- Het experimenteren met zgn. 'by-design'-concepten met het oog op een mogelijke schaa sprong d.m.v. innovatie, met behulp van een multidisciplinaire proeftuin;
- Het optimaliseren van informatiestromen, informatievoorziening en informatiebeheer met onze samenwerkingspartners en het inrichten van de eerder genoemde klankbordgroep om te komen tot een eerste opzet van een 'Flevolandse norm'.

Daarnaast zullen er twee informatiecategorieën ter hand worden genomen die actief openbaar gemaakt zullen worden. Het Rijk schrijft deze fasering in overleg met de koepels verplicht voor. Deze fasering is nu nog niet bekend. Het actief openbaar maken van extra informatiecategorieën is daarbij toegestaan.

Samenvattend staat het eerste plateau vooral in het teken om een forse impuls te geven aan 'de basis op orde'.

6 Verbonden partijen

6.1 Algemeen

Verbonden partijen zijn publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke (verenigingen, stichtingen, BV's en NV's) rechtspersonen waarin we een bestuurlijk én een financieel belang hebben. Een financieel belang houdt in dat we financiële middelen ter beschikking hebben gesteld aan een verbonden partij en we deze middelen niet meer kunnen verhalen indien de verbonden partij failliet gaat. Een bestuurlijk belang betekent zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

De indeling van de verbonden partijen wordt in lijn met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de notitie Verbonden partijen in vijf categorieën gesplitst. Dit zijn de categorieën: gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen, overige verbonden partijen en de organisaties met een maatschappelijk belang.

Visie en beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de 'Kadernota verbonden partijen 2015' die op 28 oktober 2015 door PS is vastgesteld. De nota schetst een visie en een beeld van de beleidsvoornemens die bij het al dan niet aangaan of aanhouden van een verbonden partij een rol spelen en beschrijft ook de positie van PS in relatie tot de verbonden partijen.

Volgens de definities is stichting DE-on formeel geen verbonden partij, echter wordt deze wel opgenomen om PS blijvend te informeren en omdat de provincie momenteel de enige financier is.

In de benadering van verbonden partijen gaan wij uit van de diversiteit aan verbonden partijen. Waar sprake is van een aandeelhoudersbelang is de positie van provincie Flevoland beperkt. Onze invloed in dergelijke partijen is navenant gering en onze inzet is gericht op het uitoefenen van invloed op specifieke maatschappelijke of strategische onderwerpen. In die gevallen waar wij een groot aandeel hebben of alle zeggenschap hebben plegen wij grote inzet, alleen of samen met anderen om te zorgen dat de verbonden partij de opdracht optimaal uitvoert.

Lijst van verbonden partijen

Vennootschappen en coöperaties	Gemeenschappelijke regelingen (GR)
Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.	Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek
Sportservice Flevoland B.V.	Het Flevolands Archief
Visit Flevoland B.V.	Stichtingen en verenigingen
OMALA N.V.	Inter Provinciaal Overleg (IPO)
Airport Garden City C.V.	Coöperatieve Vereniging NDOV-DOVA U.A.
Afvalzorg Holding N.V.	Overige verbonden partij(en)
Vitens N.V.	Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Organisatie(s) met een maatschappelijk belang
Alliander N.V.	Stichting DE-on
TMI Proof of Concept Fonds Flevoland B.V.	
Groefonds Flevoland B.V.	

Wijzigingen in de lijst van verbonden partijen

Ten opzichte van de Jaarstukken 2020 is Groefonds Flevoland B.V. toegevoegd aan de lijst verbonden partijen.

6.2 Overzicht verbonden partijen

1

Horizon		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website	www.horizonflevoland.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Bevorderen werkgelegenheid	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	L. Verbeek & J.N.J. Appelman	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	100,00	100,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	113	113
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	9.064	9.064
Omvang vreemd vermogen	3.991	3.991
	2022	2023
Financieel resultaat	5	0
Dividend	0	0

De in de hierboven opgenomen tabel gepresenteerde financiële informatie is herleid uit de door de vennootschap opgestelde Jaarstukken 2021 en het Jaarplan 2022, waarin opgenomen de exploitatiebegroting. x € 1.000

Aanvullende informatie

Horizon B.V. is door de provincie opgericht en opereert als de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Flevoland. Het doel van de vennootschap is het versterken van de economische structuur en het stimuleren van de werkgelegenheid in de provincie Flevoland. Horizon zet zich in om ondernemers te laten groeien en tegelijkertijd maatschappelijke opgaven te realiseren. Daarbij laat zij zich leiden door voorspoed voor de inwoners van Flevoland. De provincie is enig aandeelhouder in Horizon. De vennootschap is aandeelhouder in diverse Flevolandse fondsen, zoals het MKB Fonds Flevoland B.V., het Technofonds Flevoland B.V. en De Aanjager B.V. Met deze fondsen worden Flevolandse bedrijven ondersteund. Het Jaarplan 2023, waarin opgenomen de exploitatiebegroting, is ten tijde van het opstellen van de provinciale begroting 2023 nog niet beschikbaar.

Risico en beheersmaatregelen

Een groot deel van het eigen vermogen van Horizon is belegd in fondsen. Vanuit deze fondsen wordt het Flevolandse MKB ondersteund via aandelen of leningen. Er bestaat een risico dat de bedrijven, waarin wordt geparticipeerd, niet aan hun verplichtingen kunnen voldoen of failliet gaan. Vanuit de fondsen worden bedrijven zorgvuldig gescreend om de risico's te beperken. Vanuit de aandeelhoudersrol houdt de directeur van Horizon toezicht op de fondsen-BV's. De provincie houdt vanuit de aandeelhoudersrol toezicht op Horizon en daarmee indirect op de fondsen.

2

Sport Service Flevoland B.V.		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website	www.sportflevo.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Behartigen van sport	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	100,00	100,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	162	162
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	335	363
Omvang vreemd vermogen	211	211
	2022	2023
Financieel resultaat	23	28
Dividend	0	0

Bovenstaande gegevens zijn gebaseerd op de vastgestelde jaarrekening 2021, x € 1.000
 waarin tevens opgenomen de begroting 2022 en een ambitie voor de
 bijbehorende meerjarenraming

Aanvullende informatie

Eind 2018 is Sportservice Flevoland BV opgericht door de provincie. Deze BV voert op gebied van sport activiteiten uit voor de provincie.

3

Visit Flevoland B.V.		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website	www.visitflevoland.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Behartigen van toerisme	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	J.A. Fackeldey	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	100,00	100,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	100	100
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	147	147
Omvang vreemd vermogen	387	387
	2022	2023
Financieel resultaat	-38	0
Dividend	0	0

Bovenstaande gegevens zijn gebaseerd op de vastgestelde jaarrekening 2021, x € 1.000
 waarin als bijlage bijgesloten de begroting 2022

Aanvullende informatie

Eind 2018 is Visit Flevoland BV opgericht door de provincie. Deze BV voert op recreatief toeristisch gebied activiteiten uit voor de provincie.

OMALA N.V.		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.lelystadairportbusinesspark.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Ontwikkeling Amsterdam Lelystad Airport	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	J. de Reus & J.N.J. Appelman	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	33,33	33,33
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	25	25
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	253	334
Omvang vreemd vermogen	1.248	767
	2022	2023
Financieel resultaat	17	81
Dividend	0	0

Jaarrekening 2021 van OMALA N.V.

x € 1.000

Aanvullende informatie

OMALA N.V. is de enig beherend vennoot van Ontwikkeling Maatschappij Airport Garden City (AGC). Vanaf 2016 handelen OMALA NV en AGC CV onder de handelsnaam Lelystad Airport Businesspark (LAB). Omdat het luchthavenbesluit is genomen kan Amsterdam Lelystad Airport zich ontwikkelen tot luchthaven voor Low Cost Carriers, zakenvluchten, lesvluchten en onderhoudsvluchten. De aanleg van provinciale infrastructuur en de aansluiting van een halve afslag op de A6 versterken de ruimtelijke positionering van het OMALA gebied.

Risico en beheersmaatregelen

Deze deelneming is nauw verbonden met Airport Garden City C.V. Derhalve zijn dezelfde risico's en beheersmaatregelen voor beide verbonden partijen van toepassing. Wij onderkennen het risico dat er door vertragingen een negatief resultaat kan ontstaan in de grondexploitatie van de ontwikkelingsmaatschappij. Dit bestaat uit twee onderdelen, namelijk: (a) de verkoop van de gronden wordt niet of later gerealiseerd, en (b) de kosten voor de ontwikkeling blijken hoger dan geraamd. Een groot deel van de gronden is reeds verkocht, en de verwachting is dat de verkoop van gronden niet tegen lagere prijzen zal worden gerealiseerd. Mede daardoor schatten wij de mogelijke financiële impact van het risico voor de provincie laag in. Zie voor een verdere toelichting op het risico en de beheersmaatregelen de paragraaf Weerstandvermogen en risicobeheersing.

Airport Garden City C.V.		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	C.V.	
Website	www.lelystadairportbusinesspark.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Ontwikkeling Amsterdam Lelystad Airport	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	J. de Reus & J.N.J. Appelman	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	33,33	33,33
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	1.000	1.000
Financieel belang van de provincie (lening €)	1.400	1.660
Omvang eigen vermogen	3.001	3.001
Omvang vreemd vermogen	4.894	5.835
	2022	2023
Financieel resultaat	0	0
Dividend	0	0

Jaarrekening 2021 AGC C.V.

x € 1.000

Aanvullende informatie

De beherend vennoot van Airport Garden City C.V. is OMALA N.V. Voor deze partij zijn dezelfde risico's en beheersmaatregelen van toepassing als bij de verbonden partij OMALA N.V.

Afvalzorg Holding N.V.		
Vestigingsplaats	Assendelft	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.afvalzorg.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Afvalzorg	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	C.W. Smelik	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	10,00	10,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	4	4
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	78.589	85.495
Omvang vreemd vermogen	162.517	166.040
	2022	2023
Financieel resultaat	4.655	6.906
Dividend	125	125

Prognose o.b.v. jaarplan 2022

x € 1.000

Aanvullende informatie

Het publiek belang van afvalverwerking en milieuzorg komt voort uit de voormalige nutsbedrijven. Zowel bestuurlijk als financieel is er voor de provincie nauwelijks sprake van risico's anders dan een regulier risico als aandeelhouder in verband met het zeer beperkte aandeel in het bedrijf. Gezien de beperkte risico's zijn specifieke beheersmaatregelen niet aan de orde.

Risico en beheersmaatregelen

De provincies zijn conform de Wet Milieubeheer verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen binnen de provinciegrenzen waar na 1 september 1996 afvalstoffen zijn gestort.

Wanneer de stortplaats is volgestort, zorgt de exploitant voor de afdichting van de stortplaats. Als de exploitant zijn verplichting niet na kan komen (afdichten van de stortplaats), dan komen deze kosten voor rekening van de provincie. Afvalzorg heeft twee actieve stortplaatsen in Flevoland. Afvalzorg Deponie BV (dochteronderneming Afvalzorg Holding N.V.) dient conform de vergunningvoorschriften financiële zekerheid te stellen aan provincie Flevoland voor de aan te brengen bovenafdicthtingen. De omvang van de te stellen zekerheid bedraagt € 2,27 per gestorte ton afval conform artikel 12 Stortbesluit bodembescherming. Afvalzorg heeft twee beleggingsrekeningen in onderpand gegeven aan provincie Flevoland als financiële zekerheid voor de aanleg van bovenafdicthtingen op stortlocaties Braambergen in Almere en Zeeasterweg in Lelystad. Daarnaast is er zowel bestuurlijk als financieel voor de provincie nauwelijks sprake van risico's anders dan een regulier risico als aandeelhouder in verband met het zeer beperkte aandeel (10%) in het bedrijf. Gezien de beperkte risico's zijn verdere beheersmaatregelen niet aan de orde.

7

Vitens N.V.		
Vestigingsplaats	Utrecht	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.vitens.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Drinkwatervoorziening	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	0,08	0,08
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	250	250
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	625.200	666.300
Omvang vreemd vermogen	2.087.300	2.216.400
	2022	2023
Financieel resultaat	27.100	36.100
Dividend	0	0

Prognose o.b.v. Financieel jaarplan 2022-2024

x € 1.000

Aanvullende informatie

Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie een belang in deze organisatie. De provincie loopt geen substantiële risico's. In de planperiode is de verwachting dat de solvabiliteit rond de 30% zal uitkomen. Jaarlijks zal worden beoordeeld of uitkering van dividend mogelijk is. Vitens wil de solvabiliteit de aankomende jaren laten stijgen naar een minimumniveau van 35% en blijvend voldoen aan de financiële ratio's zoals gesteld door de kredietverstrekkers. Hiervoor zal de aankomende jaren het nettoresultaat moeten worden toegevoegd aan het eigen vermogen.

N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten		
Vestigingsplaats	Den Haag	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.bngbank.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Financiële dienstverlening	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	0,14	0,14
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	572	572
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	5.062.000 (*)	5.062.000 (*)
Omvang vreemd vermogen	143.995.000 (*)	143.995.000 (*)
	2022	2023
Financieel resultaat	236.000 (**)	236.000 (**)
Dividend	100.000	100.000

<https://www.bngbank.nl/over-bng-bank/kerncijfers-en-jaarverslagen/jaarverslag-2021>

x € 1.000

Aanvullende informatie

(*) 31-12-2021 (**) netto winst 2021 De bank is door de toezichthouder De Nederlandse Bank (DNB) in 2015 aangemerkt als systeembank. De bank voldoet aan de hoogste long-term credit rating (Standard&Poors's AAA, Moody's Aaa en Fich AAA) met, in alle gevallen, een "stable outlook". De aandelen geven een goed rendement en de provincie loopt geen substantiële risico's.

Alliander N.V.		
Vestigingsplaats	Arnhem	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.alliander.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Energievoorziening	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	0,05	0,05
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	201	201
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	4.471.000	4.578.000
Omvang vreemd vermogen	5.741.000	5.741.000
	2022	2023
Financieel resultaat	107.000	107.000
Dividend	37	37

Prognose o.b.v. halfjaarcijfers 2022

x € 1.000

Aanvullende informatie

Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie een belang in deze organisatie.

Risico en beheersmaatregelen

Zowel bestuurlijk als financieel is er voor de provincie Flevoland nauwelijks sprake van risico's anders dan een 'normaal' aandeelhoudersrisico in verband met het zeer beperkte aandeel in de

energiemaatschappij en netwerkbedrijven. Gezien de beperkte risico's zijn specifieke beheersmaatregelen niet aan de orde.

10

TMI Proof of Concept Fonds Flevoland B.V.		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website	www.pocfondsflevoland.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Economische ontwikkeling	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	L. Verbeek & J.N.J. Appelman	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	100,00	100,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	7.787	7.787
Omvang vreemd vermogen	21	21
	2022	2023
Financieel resultaat	0	0
Dividend	0	0

De in de hierboven opgenomen tabel gepresenteerde financiële informatie is herleid uit de door de vennootschap opgestelde Jaarstukken 2021 en het Jaarplan 2022, waarin opgenomen de exploitatiebegroting. x € 1.000

Aanvullende informatie

Op 5 april 2018 is TMI Proof of Concept Fonds Flevoland B.V. opgericht. Deze vennootschap heeft als doel om via participaties en/of (achtergestelde) converteerbare leningen te voorzien in een deel van de financieringsbehoefte van Flevolandse innovatieve MKB-ondernemingen. Hierbij is het uitgangspunt dat het fonds 50% revolverend is. De tot en met 2022 meerjarig geplande uitzettingen (incl. subsidiabele beheerkosten) van het fonds bedragen € 13,3 mln., waarvan € 5,3 mln. afkomstig is uit EFRO-middelen (incl. € 1,3 mln. Rijkscofinanciering). De provincie heeft een aandeel van € 1 en is daarmee 100% eigenaar van deze entiteit. Onder het vreemd vermogen van de entiteit zijn opgenomen het reeds overgemaakte provinciaal fondsvermogen en de vooruitbetaalde EFRO-middelen, inclusief cofinanciering van het Rijk. Zodra het fondsvermogen wordt uitgezet via leningen wordt dit geconverteerd naar het vennootschappelijk eigen vermogen. Het Jaarplan 2023, waarin opgenomen de exploitatiebegroting, is ten tijde van het opstellen van de provinciale begroting 2023 nog niet beschikbaar.

Risico en beheersmaatregelen

Aan de inzet van EFRO-middelen en de daarmee samenhangende Rijkscofinanciering zijn voorwaarden verbonden. Hierbij is het risico dat deze middelen niet volledig ingezet kunnen worden in de periode tot en met 2022. Als gevolg hiervan kan er sprake zijn van een terugbetalingsverplichting aan Europa / Den Haag. Om dit risico te mitigeren is een deskundige fondsmanager aangetrokken. Deze fondsmanager is bekend met het Flevolandse financieringslandschap en beheert de bestaande fondsen. Het gaat hier naast het PoC-fonds om het Technofonds Flevoland en het MKB-fonds Flevoland.

Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regeling	
Website	www.ofgv.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Milieu	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Algemeen en Dagelijks bestuur	
Betrokken bestuurder(s)	C.W. Smelik	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	27,16	26,43
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	1.523	669
Omvang vreemd vermogen	5.300	5.300
	2022	2023
Financieel resultaat	0	0
Dividend	0	0

Prognose o.b.v. begroting 2023

x € 1.000

Aanvullende informatie

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) voert taken uit op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving voor de deelnemende provincies en gemeenten. Naast de verplichte milieutaken heeft de provincie ook de vergunningverlening-, toezicht en handhavingstaken op een breed terrein van bodem, ontgronding en water ondergebracht bij de OFGV.

Het Flevolands Archief

Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regeling	
Website	www.hetflevolandsarchief.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Archiefbeheer	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Algemeen en Dagelijks bestuur	
Betrokken bestuurder(s)	L. Verbeek & J.N.J. Appelman	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	8,00	8,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	723	608
Omvang vreemd vermogen	108	202
	2022	2023
Financieel resultaat	159	0
Dividend	0	0

x € 1.000

Aanvullende informatie

Betreft getallen 31-12-2021 uit JR (als 1-1-2022 gebruikt) en begroting 2023

Inter Provinciaal Overleg		
Vestigingsplaats	Den Haag	
Juridische vorm	Vereniging	
Website	www.ipo.nl / www.bij12.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Samenwerking en belangenbehartiging	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht ALV	
Betrokken bestuurder(s)	J.A. Fackeldey	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	8,33	8,33
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	8.922	8.922
Omvang vreemd vermogen	30.880	30.880
	2022	2023
Financieel resultaat	6.731	0
Dividend	0	0

x € 1.000

Aanvullende informatie

Saldo 1/1 Op basis van jaarrekening IPO 2021. De conceptbegroting sluit op 0, dus saldo per 31/12 is gelijk

Coöperatieve Vereniging NDOV-DOVA U.A.		
Vestigingsplaats	Utrecht	
Juridische vorm	Vereniging	
Website	www.ndovloket.nl - www.dova.nu	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Openbaar vervoer	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht ALV	
Betrokken bestuurder(s)	J. de Reus	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	6,67	6,67
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	880	853
Omvang vreemd vermogen	4.285	4.285
	2022	2023
Financieel resultaat	8	-27
Dividend	0	0

De in de hierboven opgenomen tabel gepresenteerde financiële informatie is herleid uit de door het samenwerkingsverband opgestelde Jaarstukken 2021 en de Exploitatiebegrotingen 2022 en 2023.

x € 1.000

Aanvullende informatie

De organisaties NDOV en DOVA hebben de handen ineengeslagen en zijn met ingang van 2019 samen verder gegaan. Op 31 oktober 2018 is hiertoe de rechtspersoon Coöperatieve Vereniging NDOV-DOVA U.A. bij notariële akte te Utrecht opgericht. Het samenwerkingsverband telt 15 leden. Elk lid heeft één stem in de ledenvergadering. De coöperatie heeft ten doel het faciliteren en ondersteunen van de leden bij collectieve vraagstukken op het gebied van de exploitatie, infrastructuur en services voor reizigers, zoals informatievoorziening over het openbaar vervoer en andere vormen van collectief vervoer of individueel vervoer. Uiteindelijk doel is te komen tot een beter mobiliteitsbeleid van de leden en het realiseren van een doeltreffend en efficiënt vervoer voor de reiziger. Jaarlijks maakt het bestuur een jaarplan (activiteiten en

begroting), bestuursverslag en jaarrekening op. De vereniging brengt na de jaarlijkse vaststelling van het jaarplan door de algemene ledenvergadering voor het gebruik van het NDOV-programma en het Samenwerkingsprogramma DOVA de daarmee samenhangende kosten bij de leden in rekening conform de vastgestelde verdeelsleutels.

15

Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Publiek rechtspersoon	
Website	n.v.t.	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Afvalzorg en milieubeheer	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	College vormt Dagelijks- en Algemeen bestuur	
Betrokken bestuurder(s)	H.J. Hofstra & C.W. Smelik (Dagelijks Bestuur) / Voltallig college (Algemeen Bestuur)	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	100,00	100,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	1.715	1.758
Omvang vreemd vermogen	27.866	29.063
	2022	2023
Financieel resultaat	30	43
Dividend	n.v.t.	n.v.t.

Jaarrekening 2020 en prognose 2022.

x € 1.000

Aanvullende informatie

De provincies zijn op basis van de Wet Milieubeheer verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van de stortplaatsen binnen de provinciegrenzen waar na 1 september 1996 afvalstoffen zijn gestort. Wanneer de stortplaats is volgestort, zorgt de exploitant voor de afdichting van de stortplaats. Na de technische eindinspectie gaat de nazorg, en daarmee de financiering van de nazorg, over naar de provincie (overdracht). Elke provincie heeft daartoe een Nazorgfonds in het leven geroepen. Het Nazorgfonds is op grond van artikel 15.47 van de Wet Milieubeheer een rechtspersoon en heeft een Dagelijks Bestuur en een Algemeen Bestuur alsmede een eigen begroting en jaarrekening. GS zijn bij dezelfde wet belast met het beheer van het fonds. Zij vormen het Algemeen Bestuur. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit twee gedeputeerden met de portefeuilles Financiën, Milieu en Afvalzorg. Het Nazorgfonds heeft 2 doelstellingen: de middelen zo goed mogelijk beheren zodat de eeuwigdurende nazorg bekostigd kan worden en zorgdragen dat de middelen alleen aan dit doel besteed worden. De rentetoevoeging in de voorzieningen is jaarlijks gelijk aan het doelrendement (4,4%), onafhankelijk van het werkelijke rendement op het vermogen. De afgelopen jaren was het werkelijke rendement lager dan het doelrendement, waardoor ingeteerd wordt op het eigen vermogen (de buffer voor schommelingen in het rendement).

Risico en beheersmaatregelen

Financiële risico's: Nadat een sluitingsverklaring wordt afgegeven voor een stortplaats gaat de nazorgfase van start. Als na het afgeven van een sluitingsverklaring blijkt dat in het Nazorgfonds onvoldoende vermogen aanwezig is om de eeuwigdurende nazorg te kunnen bekostigen, komen aanvullende kosten voor rekening van de provincie en is het verhalen op de exploitanten niet meer mogelijk. Ook ontstaat er een financieel risico wanneer het werkelijke beleggingsrendement van het Nazorgfonds lager is dan het doelrendement (rekenrente voor doelvermogen en heffing) of wanneer het op te brengen doelvermogen te laag blijkt te zijn. Voor de provincie speelt dit risico alleen voor de gesloten stortplaats Het Friese Pad. Beheersmaatregelen: Bij het bepalen van de hoogte van de jaarlijkse nazorgheffingen betrekken we het beleggingsrendement van het Nazorgfonds. Bij het afgeven van een sluitingsverklaring stellen we een financiële eindafrekening op om een tekort of overschot ten opzichte van het doelvermogen bij aanvang van de nazorg te kunnen vereffenen op het moment van overdracht van de stortplaats. We berekenen de benodigde doelvermogens volgens het IPO rekenmodel op basis van goedgekeurde nazorgplannen. De

nazorgplannen en rekenmodellen voor de nog niet gesloten stortplaatsen zullen worden geactualiseerd aan de hand van de IPO checklist en het rekenmodel RINAS 4.

16

Stichting DE-on		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Stichting	
Website	www.deonflevoland.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Duurzame energievoorziening	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Geen	
Betrokken bestuurder(s)	J.A. Fackeldey	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	0,00	0,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	0	0
Financieel belang van de provincie (lening €)	8.500	8.500
Omvang eigen vermogen	-816	-807
Omvang vreemd vermogen	8.650	8.650
	2022	2023
Financieel resultaat	4	9
Dividend	0	0

Prognose o.b.v. jaarplan 2022

x € 1.000

Aanvullende informatie

Stichting DE-on is formeel geen verbonden partij, echter is met PS afgesproken dat DE-on wordt behandeld als ware het een verbonden partij. DE-on draagt bij aan de ontwikkeling van duurzame energie in Flevoland. Deze bijdrage vindt plaats door het financieren van projecten gericht op zowel besparing en/of het duurzaam opwekken van energie, in die delen van de markt welke zich autonoom onvoldoende ontwikkelen.

Risico en beheersmaatregelen

Op basis van leningsvoorwaarden loopt de provincie het risico dat de lening in de toekomst mogelijk (deels) oninbaar is. Jaarlijks wordt over de inzet gerapporteerd. In de subsidievoorwaarden zijn voorwaarden opgenomen voor het tempo van investeringen. Indien niet aan de voorwaarden is voldaan kan (een deel van) de lening worden teruggevorderd. Om het risico af te dekken dat de lening niet wordt terugbetaald, is binnen de 'Brede Bestemmingsreserve' een bedrag van € 7,7 mln. geormerkt en voor het negatieve eigen vermogen van DE-on een voorziening getroffen ter grootte van € 0,8 mln.

Groeifonds Flevoland B.V.		
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website	www.horizonflevoland.nl/groeifondslevoland	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Versterken van de economische structuur en stimuleren werkgelegenheid	
Bestuurlijk belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder(s)	J.N.J. Appelman	
	1-1-2023	31-12-2023
Belang/stemrecht van de provincie (aandeel %)	50,00	50,00
Financieel belang van de provincie (aandeel €)	6.700.000	10.700.000
Financieel belang van de provincie (lening €)	0	0
Omvang eigen vermogen	13.227.000	21.227.000
Omvang vreemd vermogen	0	0
	2022	2023
Financieel resultaat	0	0
Dividend	0	0

De in de hierboven opgenomen tabel gepresenteerde financiële informatie is x € 1.000
herleid uit de tussen aandeelhouders gesloten Bestuursvereenkomst, de door
de vennootschap opgestelde Jaarstukken 2021 en de Exploitatiebegroting 2022.

Aanvullende informatie

Op 18 maart 2021 is Groeifonds Flevoland B.V. opgericht. Deze vennootschap heeft als doel het versterken van de economische structuur en het stimuleren van de werkgelegenheid in de provincie Flevoland. Dit doet zij door het participeren in alsook het aangaan en verstrekken van (achtergestelde) geldleningen aan vennootschappen en andere ondernemingen die in de ruimste zin een bijdrage kunnen leveren aan dit doel. De initiële fondsomvang bedraagt € 16 mln. Op 23 november 2021 is het aandelenkapitaal met € 5,4 mln. uitgebreid en door beide aandeelhouders volgestort. De Nederlandse Staat en de provincie Flevoland zijn elk voor 50% eigenaar van deze entiteit. In 2021 hebben beide aandeelhouders 50% van hun initieel verkregen aandelen gestort. Zij zullen zich inspannen om de tweede tranche van elk € 4 mln. uiterlijk 31 december 2023 in kapitaal op de aandelen te storten. De Exploitatiebegroting 2023 is ten tijde van het opstellen van de provinciale begroting 2023 nog niet beschikbaar.

7 Grondbeleid

Door de provincie wordt grondbeleid ingezet voor integrale gebiedsontwikkeling, infrastructuur, de ecologische hoofdstructuur en de gebiedsontwikkeling van het landelijk gebied. De provincie acteert daarin enerzijds als grondeigenaar en grondbeheerder (taakgebonden grondbeleid) en anderzijds als gebiedsontwikkelaar (gebiedsgericht grondbeleid).

Het taakgebonden grondbeleid is gericht op de realisatie van nieuwe, dan wel de aanpassing van bestaande, provinciale infrastructuur. Het gebiedsgerichte grondbeleid is gericht op het realiseren van provinciale strategische doelen, zoals vastgelegd in het Omgevingsplan.

Kaderdocumenten

Wij hebben het grondbeleid doorvertaald in verschillende provinciale kaderdocumenten, zoals het Omgevingsplan (<https://geo.flevoland.nl/omgevingsplan>), de 'Omgevingsvisie FlevolandStraks' welke het visiedeel van het Omgevingsplan vervangt en de 'Kadernota Grondbeleid'. In deze kadernota zijn zowel het bestaande beleid als de volgende beleidsuitgangspunten neergelegd:

- Bij de grondverwerving voor infrastructurele werken wordt in samenloop met elke minnelijke onderhandeling tevens een aanvang gemaakt met de administratieve fase van de onteigeningsprocedure. Het definitieve besluit om over te gaan tot onteigenen wordt pas genomen als het minnelijke traject niet tot het gewenste resultaat heeft geleid.
- Per concreet project of programma wordt de inzet van provinciale middelen en de daarbij behorende projectmatige aanpak bepaald. Een voorbeeld hiervan is het programma 'Nieuwe Natuur', waarvoor in het besluit ten behoeve van een werkbudget voor grondverwerving aanvullende voorwaarden zijn opgenomen voor deze grondhandelingen.

We beschouwen de regeling van de bouwgrondexploitatie in eerste instantie als een verantwoordelijkheid van gemeenten en private partijen. Indien het provinciale belang dit vereist kan - met instemming van PS - van dit uitgangspunt worden afgeweken. Hiervan is vooralsnog geen sprake. De provincie participeert in de verbonden partijen OMALA N.V. en Airport Garden City C.V., waarin wel bouwgrondexploitaties plaatsvinden.

Met het provinciale grondbeleid beogen we tegen aanvaardbare prijzen tijdig gronden beschikbaar te krijgen of te laten krijgen voor de realisering van ruimtelijke doelen. Aanvaardbare prijzen zijn in de regel marktconforme prijzen, waarbij we in overleg met andere overheden zodanig opereren dat marktverstoringen (prijsoptrijving) zoveel mogelijk worden voorkomen.

Gronden in eigendom (gebiedsgericht grondbeleid)

De provincie heeft een beperkte hoeveelheid grond in eigendom ten behoeve van het gebiedsgerichte grondbeleid (niet zijnde ondergrond van infrastructuur en dergelijke). Deze gronden zijn oorspronkelijk aangekocht ten behoeve van het voormalig plangebied Oostvaarderswold en nu opgenomen in het programma 'Nieuwe Natuur'. Omdat deze gronden zich niet in een transformatieproces bevinden en veelal (tijdelijk) een vaste bestemming kennen worden deze in de jaarrekening gepresenteerd als Materieel Vast Actief. Aan deze gronden wordt geen rente toegerekend.

Gronden programma 'Nieuwe Natuur'

In het kader van het programma 'Nieuwe Natuur' is een grondhandelingskader vastgesteld welke toegepast wordt op het sluiten van de realisatieovereenkomsten met de initiatiefnemers, de inzet van de programmagronden hierbij en het tijdelijk beheer van de programmagronden.

Naast de gronden die in bezit zijn van de provincie, zijn er gronden in het programma 'Nieuwe Natuur' ingebracht door terrein behorende organisaties (Staatsbosbeheer en stichting Flevo-landschap). Deze gezamenlijk ingebrachte gronden vormen samen de programmagronden die binnen het programma 'Nieuwe Natuur' ingezet worden voor ruiling, verkoop of directe inzet voor de doelstellingen. De programmagronden die nog ingezet moeten worden voor de doelstellingen zijn in tijdelijke pacht uitgegeven. De pachtinkomsten komen (na aftrek van beheerskosten) ten goede aan het programma 'Nieuwe Natuur'.

Beoogde transacties 2023

Voor het jaar 2023 verwachten wij geen transacties binnen het programma 'Nieuwe Natuur'. Transacties binnen het programma, door de terrein beherende organisaties, hebben geen impact op de provinciale begroting.

Waardering grond

De gronden worden in de balans gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, bestaande uit de aankoopprijs voor de grond en opstellen, vermeerderd met de kosten voor schadeloosstelling en verminderd met ontvangen bijdragen van derden.

De boekwaarde van deze gronden zal op 1 januari 2023 nihil zijn.

IV Financiële begroting

1 Overzicht baten en lasten

Het overzicht van baten en lasten geeft een totaalinzicht in de financiële consequenties van het voorgenomen beleid. Het saldo van de baten en lasten van de programma's vormt het geraamde saldo exclusief reservemutaties. Vervolgens vinden er toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves plaats, waarna het geraamde resultaat 2023 (en latere jaren) zichtbaar wordt. De meerjarenbegroting 2023-2026 is structureel en reëel in evenwicht (zie paragraaf 1.3).

1.1 Financieel overzicht

Overzicht baten en lasten 2023

Het overzicht van baten en lasten is hieronder op programmaniveau weergegeven voor het begrotingsjaar 2023. De programma's zijn onderverdeeld naar programmaonderdelen, een specificatie hiervan vindt u terug in het programmaplan. De autorisatie door PS vindt plaats op het niveau van deze programmaonderdelen.

Tabel 1.1: Saldo van baten en lasten per programma

	Lasten 2023	Baten 2023	Saldo 2023
1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water	12.726	-576	12.150
2 Landbouw, visserij en natuur	33.000	-6.763	26.237
3 Economie	13.236	-1.707	11.529
4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving	11.245	-378	10.867
5 Energie, duurzaamheid en milieu	12.894	-2.682	10.212
6 Mobiliteit	72.828	-8.847	63.981
7 Vernieuwend bestuur	76.291	-203.201	-126.910
Saldo	232.220	-224.154	8.066
Saldo reservemutaties	32.107	-40.173	-8.066
Geraamd resultaat	264.327	-264.327	0

x € 1.000

Detaillering baten en lasten in meerjarenperspectief

Tabel 1.2: Saldo van baten en lasten per programma meerjarig

Saldo lasten en baten per programma	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water	11.334	11.360	12.150	9.905	9.606	9.619
2 Landbouw, visserij en natuur	17.793	24.143	26.237	16.121	17.989	12.310
3 Economie	7.925	13.740	11.529	8.922	4.303	4.318
4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving	10.363	11.971	10.867	10.116	9.331	9.331
5 Energie, duurzaamheid en milieu	8.490	9.780	10.212	7.696	7.654	7.654
6 Mobiliteit	49.885	60.361	63.981	63.356	64.565	64.401
7 Vernieuwend bestuur	-123.319	-129.247	-126.910	-115.755	-115.639	-114.940
Saldo van baten en lasten	-17.529	2.108	8.066	362	-2.191	-7.306
Stortingen in reserves	46.883	48.917	32.107	20.537	19.379	19.110
Onttrekkingen aan reserves	-45.664	-51.024	-40.173	-20.899	-17.188	-11.804
Saldo reservemutaties	1.219	-2.108	-8.066	-362	2.191	7.306
Geraamd resultaat (- = overschot)	-16.310	0	0	0	0	0

x € 1.000

Tabel 1.3: Lasten per programma meerjarig

Lasten per programma	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water	12.123	12.588	12.726	10.397	10.098	10.111
2 Landbouw, visserij en natuur	19.966	29.573	33.000	18.368	18.853	12.310
3 Economie	9.848	16.242	13.236	10.143	4.660	4.675
4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving	10.604	12.461	11.245	10.488	9.369	9.369
5 Energie, duurzaamheid en milieu	9.827	11.331	12.894	9.916	10.211	10.547
6 Mobiliteit	59.552	69.508	72.828	72.203	73.412	73.248
7 Vernieuwend bestuur	57.768	65.809	76.291	94.649	96.343	94.722
Lasten	179.688	217.510	232.220	226.163	222.947	214.982
Stortingen in reserves	46.883	48.917	32.107	20.537	19.379	19.110
Lasten inclusief toevoegingen reserves	226.571	266.427	264.327	246.700	242.326	234.093

x € 1.000

Tabel 1.4: Baten per programma meerjarig

Baten per programma	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water	-789	-1.228	-576	-492	-492	-492
2 Landbouw, visserij en natuur	-2.174	-5.430	-6.763	-2.247	-864	0
3 Economie	-1.923	-2.501	-1.707	-1.220	-357	-357
4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving	-241	-489	-378	-372	-38	-38
5 Energie, duurzaamheid en milieu	-1.338	-1.551	-2.682	-2.220	-2.556	-2.893
6 Mobiliteit	-9.666	-9.147	-8.847	-8.847	-8.847	-8.847
7 Vernieuwend bestuur	-181.087	-195.056	-203.201	-210.404	-211.983	-209.661
Baten	-197.218	-215.402	-224.154	-225.801	-225.138	-222.288
Onttrekkingen aan reserves	-45.664	-51.024	-40.173	-20.899	-17.188	-11.804
Baten inclusief onttrekkingen reserves	-242.881	-266.427	-264.327	-246.700	-242.326	-234.093

x € 1.000

Algemene dekkingsmiddelen

Tabel 1.5: Algemene dekkingsmiddelen (baten)

	2021 Rekening	2022 Na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
a. Provinciefonds	-119.601	-135.869	-145.811	-154.152	-150.081	-143.481
b. Opcenten MRB	-56.156	-55.800	-54.100	-52.950	-58.600	-63.900
c. Dividend	-304	-267	-267	-279	-279	-279
d. Rente	-80	-62	-43	-43	-43	-43
e. Overig (afwikkelingsverschil)	-959	0	0	0	0	0
Totaal	-177.100	-191.998	-200.221	-207.424	-209.003	-207.703

x €1.000

a. Provinciefonds

De uitkering uit het Provinciefonds is een vrij besteedbare uitkering die alle provincies van het Rijk ontvangen. De hoogte van de uitkering wordt mede gebaseerd op de mogelijkheden die de provincies hebben om in eigen inkomsten (belastingen en vermogensinkomsten) te voorzien. De Provinciefondsuitkering groeit of krimpt jaarlijks mee met de ontwikkeling van de rijksuitgaven (het zogenoemde 'samen de trap op en samen de trap af'-principe). Dit houdt in dat rijksombuigingen of -beleidsintensiveringen doorwerken in de hoogte van de provinciefondsuitkering. De in deze begroting geraamde uitkeringen voor 2023 en volgende jaren zijn gebaseerd op de 'Meicirculaire Provinciefonds 2022'.

b. Opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB)

Op grond van de Provinciewet heft de provincie een opslag (opcenten) op de motorrijtuigenbelasting (MRB). Het Rijk stelt hiervoor jaarlijks de maximale hoogte vast. Daarbinnen bepaalt de provincie zelf het tarief. De begrotingsraming is gebaseerd op het voertuigenoverzicht per 1 juli 2022.

In de begroting en meerjarenraming wordt verondersteld dat in 2023 en 2024 sprake zal zijn van krimp in het netto belastbare voertuigenbestand binnen de provincie. Omdat vanaf 2025 elektrische voertuigen belast zullen worden, zal de omvang van het belastbare voertuigenbestand weer toenemen. Naar aanleiding van besluitvorming bij de Perspectiefnota 2023-2026 heeft geen indexering over het jaar 2023 plaatsgevonden (zie bijlage 'Moties en amendementen Perspectiefnota 2023-2026'). Vanaf 2024 wordt rekening gehouden met een jaarlijkse indexering van 1%.

Meer informatie over de opcenten op de motorrijtuigenbelasting is opgenomen in de paragraaf 'Lokale heffingen'.

c. Dividend

De provincie ontvangt jaarlijks dividend als gevolg van een beperkt aandelenbezit. De dividenduitkeringen van de verbonden partijen over het boekjaar 2021 zijn bekend. Voor de jaren 2023-2026 wordt verondersteld dat die in lijn zullen liggen met de dividenduitkering over voorgaande jaren (exclusief incidentele extra dividenden).

d. Rente (saldo financieringsfunctie)

Het saldo van de financieringsfunctie bestaat uit twee componenten:

- *rente provincie*: dit is rente die de provincie ontvangt op verstrekte leningen uit hoofde van de treasuryfunctie (aan gemeenten).
- *overige rentebaten*: dit is de rente die de provincie ontvangt op verstrekte overige langlopende leningen vanuit de publieke taak.

Zie voor meer informatie de paragraaf 'Financiering'.

Tabel 1.6: Saldo financieringsfunctie

	2021 Rekening	2022 Na wijziging	2023 Ontwerp	2024 Ontwerp	2025 Ontwerp	2026 Ontwerp
Rente provincie	-78	-53	-34	-34	-34	-34
Overige rentebaten	-2	-9	-9	-9	-9	-9
Totaal	-79	-62	-43	-43	-43	-43

x €1.000

Kosten van overhead

Provincie Flevoland verantwoordt alle apparaatskosten (personeel en materieel) op het programmaonderdeel 7.4 'Bedrijfsvoering'. Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV) moet in de financiële begroting een overzicht worden opgenomen van de geraamde kosten van de overhead. Dit betreft de totale apparaatskosten na aftrek van het personeel dat direct aan de taakvelden kan worden toegerekend. De provincie hanteert hiervoor de door de commissie BBV vastgestelde definitie. De kosten voor overhead zijn in tabel 1.7 gespecificeerd.

Tabel 1.7: Geraamde kosten overhead

	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Totaal personeel en organisatie	41.678	49.398	48.026	48.026	47.862
Af: direct personeel	-22.001	-22.755	-22.123	-22.123	-22.048
Saldo personeel en organisatie indirect	19.677	26.643	25.903	25.903	25.814
Financiën, communicatie en jur. zaken	575	1.715	1.931	1.447	1.447
Facilitaire zaken	4.291	4.464	4.516	4.508	4.266
Informatievoorziening	4.423	5.184	5.167	5.129	5.125
Totale kosten overhead	28.966	38.006	37.518	36.987	36.653

x € 1.000

Tabel 1.8: Percentage personele overhead

	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Personele lasten indirect (onderst) personeel	17.281	17.412	16.928	16.928	16.870
Personele lasten direct personeel	22.001	22.755	22.123	22.123	22.048
Personele overhead in %	44%	43%	43%	43%	43%

x € 1.000

Stelposten, vennootschapsbelasting en onvoorzien

Tabel 1.9: Stelposten

	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Stelpost Financiering	0	0	100	700	750
Vennootschapsbelasting	50	50	50	50	50
Onvoorziene uitgaven	140	140	140	140	140
Stelpost Onzekerheden	800	1.200	1.600	2.000	2.400
Stelpost Nieuw beleid	1.286	5.744	20.176	16.295	10.361
Loon- en prijsontwikkeling	2.115	1.204	6.205	11.232	16.502
Totaal	4.391	8.338	28.271	30.417	30.203

x €1.000

Loon- en prijsontwikkeling

In de begroting is een stelpost opgenomen die bedoeld is voor loon- en prijsstijgingen van salarissen voor provinciepersoneel, inkoop van goederen en diensten en het verstrekken van subsidies aan derden. Bij het opstellen van de Programmabegroting 2023 is een deel van de stelpost ingezet om de begroting en meerjarenramingen op het prijspeil 2023 te brengen. De stelpost is daarna weer meerjarig op niveau gebracht om toekomstige kostenstijgingen ten opzichte van 2023 (prijspeil meerjarenraming) te kunnen dekken. Hiervoor zijn wij uitgegaan van de prijsontwikkelingen zoals opgenomen in het Centraal Economisch Plan 2022 van het Centraal Planbureau alsmede actuele inzichten van de salarisontwikkelingen (waaronder de voorlopige CAO 2022/2023). Op basis van voorlopige informatie van het CPB, over de indexcijfers (augustusraming), verwachten wij dat het saldo van de stelpost nodig zal zijn voor verdere kostenstijgingen. Het verloop van de stelpost is in tabel 1.10 weergegeven.

Tabel 1.10: Inzet stelpost Loon- & prijsontwikkeling (L&P)

	2023	2024	2025	2026
Beginsaldo stelpost 'Loon- & prijsontwikkeling' (Perspectiefnota 2023-2026):	6.750	10.550	15.000	16.550
Toegekend aan budgetten:				
- goederen en diensten budgetten	-1.968	-1.669	-1.689	-1.681
- subsidiebudgetten	-3.122	-2.991	-3.000	-2.907
Subtotaal toegekend aan kader in de begroting 2023	-5.090	-4.660	-4.689	-4.588
Saldo stelpost 'Loon- & prijsontwikkeling' na toekenning aan budgetten	1.660	5.890	10.311	11.962
Effecten meicirculaire 2022 op loon- en prijsontwikkeling	4.350	5.055	5.695	9.150
Inzet stelpost voor ontwikkeling CAO 2021	-806	-739	-774	-610
Inzet stelpost voor ontwikkeling CAO 2022-2023	-4.000	-4.000	-4.000	-4.000
Stelpost 'Loon- en prijsontwikkeling' begroting 2023	1.204	6.205	11.232	16.502

x € 1.000

Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 zijn overheden onderworpen aan vennootschapsbelasting, indien en voor zover zij ondernemingsactiviteiten uitvoeren en daarmee structurele overschotten behalen. Binnen provincie Flevoland is op dit moment één activiteit als belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting aangemerkt, namelijk de participatie in Airport Garden City C.V. (OMALA). Er bestaat nog onzekerheid omtrent de hoogte van de over 2023 af te dragen vennootschapsbelasting, daarom is een stelpost opgenomen van € 0,05 mln.

Onvoorziene uitgaven

De post onvoorzien is bedoeld om in de loop van het jaar in te kunnen spelen op onvoorziene omstandigheden en nog enige flexibiliteit in de besteding van middelen te behouden.

Stelpost onzekerheden

Jaarlijks wordt in de begroting een stelpost 'Onzekerheden' opgenomen. De reden hiervoor is dat er in de programmabegroting rekenkundige aannames worden gedaan, die in de praktijk anders kunnen uitpakken c.q. tot tegenvallers kunnen leiden. Door hiervoor begrotingsruimte te reserveren wordt voorkomen dat dergelijke tegenvallers direct leiden tot een niet sluitende begroting. Het gaat vooral om aannames met betrekking tot de grote inkomstenstromen, zoals de Provinciefondsuitkering en de opbrengst uit de opcenten MRB. De gedragslijn is dat bij de start van het begrotingsjaar een bedrag van € 0,8 mln. beschikbaar is op deze stelpost, welk bedrag jaarlijks oploopt met € 0,4 mln.

Stelpost financiering

Op basis van de cashflow prognose verwachten wij, in de planningshorizon van de begroting, externe financiering aan te moeten trekken. De omvang daarvan zal in de orde van grootte van € 35 mln. zijn. Dit leidt naar verwachting tot extra lasten (rente) in onze begroting vanaf 2024 (€ 0,1 mln.) tot en met 2026 (€ 0,75 mln.). Daarom is in deze begroting een stelpost voor de verwachte financieringslasten opgenomen.

Stelpost 'Nieuw Beleid' en vrije ruimte 'Brede Bestemmingsreserve'

De stelpost 'Nieuw Beleid' geeft de begrotingsruimte weer. Begrotingsmutaties waarvoor geen alternatieve financiële dekking aanwezig is, bijvoorbeeld naar aanleiding van autonome ontwikkelingen of het coalitieakkoord, worden conform vigerend beleid verrekend met deze stelpost. Tevens zijn in deze stelpost een aantal oormerken opgenomen. Dit betreft gereserveerde middelen voor onderwerpen waar eerst een nadere uitwerking of besluitvorming noodzakelijk is. Hieraan liggen (vooralsnog) geen concrete bestedingsverplichtingen ten grondslag, waardoor indien nodig alternatieve inzet van deze middelen mogelijk is. Het verloop van de stelpost 'Nieuw Beleid' is onderstaand op hoofdlijnen weergegeven, evenals de nog aanwezige oormerken.

Tabel 1.11a: Stelpost Nieuw Beleid

Verloopoverzicht stelpost 'Nieuw Beleid' en 'Brede Bestemmingsreserve' (-/- = verlaging stelpost)	2023	2024	2025	2026	BBR (zonder oormerk)
A. Initiële omvang					
Saldo op basis van begroting 2022 (meerjarig deel)	3.028	6.112	6.815	6.705	4.380
Inzet op basis van eerdere besluitvorming	-110	-110	-110	0	-148
Actualisatie meerjarig financieel perspectief (PPN bladzijde 40)	17.983	18.308	10.358	7.008	0
Resultaatbestemming 2021	0	0	0	0	7.251
Totaal initiële omvang	A 20.901	24.310	17.063	13.713	11.483
B. Perspectiefnota 2023-2026					
Inzet stelpost 'Nieuw Beleid' voor voorstellen Perspectiefnota 2023-2026 (zie tabel 1.11d en 1.11e)	-7.667	-6.386	-5.666	-5.676	-9.775
Geen indexatie tarief opcenten MRB (amendement)	-600	-650	-700	-700	0
Totaal inzet voor Perspectiefnota 2023-2026	B -8.267	-7.036	-6.366	-6.376	-9.775
C. Meerjarige effecten Zomernota 2022					
Flevokust Haven (actualisatie exploitatie)	190	-200	-200	0	0
Drugsdumping	-12	-12	0	0	0
Actualisatie financieel perspectief 2022	0	0	0	0	19.587
Inzet BBR voor wijzigingen zomernota (zie tabel 1.11f)	80	0	0	0	-3.351
Vrijval oormerk 'Landzijdige ontsluiting'	0	0	0	0	822
Overig (meerjarig effect reeds genomen besluiten)	0	0	0	0	-250
Totaal meerjarige effecten Zomernota 2022	C 258	-212	-200	0	16.808

D. Wijzigingen in begroting 2023 ten opzichte van kader					
Effecten Meicirculaire 2022, bestaand uit:	1.350	4.145	7.605	4.250	0
- Toename uitkering provinciefonds	5.700	9.200	13.300	13.400	0
- Benodigd voor loon- en prijscompensatie	-4.350	-5.055	-5.695	-9.150	0
Actualisatie salarislasten	-20	-20	-20	-20	0
Actualisatie kapitaallasten	-12	-302	-360	-743	0
Inzet voor budget Schone Leefomgeving	-100	0	0	0	0
Inzet voor budget Informatiestrategie	-365	-365	-365	-365	0
Stelpost 'Financiering' - rente voor liquiditeit	0	-100	-700	-750	0
Vrijval uit kader - correctie jaarschijf 2026 (kapitaallasten)	0	0	0	1.120	0
Vorming reserve 'GLB'	-7.750	0	0	0	0
Omzetting IPO begroting	-250	-244	-290	-313	0
Overig	0	0	-72	-155	0
Inzet voor PB 2023	0	0	0	0	-1.750
Afroken 'Algemene reserve'	0	0	0	0	2.300
Totaal wijzigingen in begroting 2023	D	-7.147	3.114	5.798	3.024
Eindsaldo stelpost 'Nieuw beleid'	A+B+C+D	5.744	20.176	16.295	10.361

x € 1.000

Tabel 1.11b: Resterende oormerken stelpost 'Nieuw beleid' en vrije ruimte

Specificatie stelposten en vrije ruimte		2023	2024	2025	2026
Saldo stelpost 'Nieuw beleid'	A	5.744	20.176	16.295	10.361
A. Oormerken n.a.v. Coalitieakkoord 2019-2023:					
- Infrastructuur - Wegen (kapitaallasten)		0	0	0	1.000
- Infrastructuur - Fietspaden (kapitaallasten)		0	1.038	1.038	775
B. Oormerken n.a.v. Najaarsnota 2020:					
- Batavialand (Maritiem archeologisch depot)		300	300	300	300
- Ruimte voor nieuwe bestuursperiode*		5.394	18.636	14.816	7.926
C. Overig					
- SWUNG (kap.last investering)		0	102	92	92
- Werelderfgoed Schokland		50	50	50	50
- Vernieuwend Initiatief Prijs (PS 27-2-2019)		0	50	0	50
- Droogteschade (kapitaallasten)		0	0	0	168
Totaal geoormerkt	B	5.744	20.176	16.295	10.361
Saldo vrije ruimte stelpost 'Nieuw beleid'	A-B	0	0	0	0

x € 1.000

*De positieve begrotingssaldi over de jaren 2023 tot en met 2026 zijn, in lijn met voorgaand jaar, toegevoegd aan het oormerk 'Nieuwe bestuursperiode' binnen de stelpost 'Nieuw beleid'.

Tabel 1.11c: Resterende vrije ruimte in de stelpost 'Nieuw beleid' en de 'Brede Bestemmingsreserve'

		Stelpost 'nieuw beleid'				BBR
Specificatie stelposten en vrije ruimte		2023	2024	2025	2026	2023
Saldo	A	5.744	20.176	16.295	10.361	69.392
Totaal geoormerkt	B	5.744	20.176	16.295	10.361	50.325
Saldo vrije ruimte	A-B	0	0	0	0	19.067

x € 1.000

Tabel 1.11d: Voorstellen Perspectiefnota 2023-2026 ten laste van stelpost 'Nieuw beleid'

Specificatie inzet voorstellen perspectiefnota t.l.v. stelpost 'Nieuw beleid' (-/- = verlaging stelpost)	2023	2024	2025	2026
B. Voorstellen Perspectiefnota 2023-2026				
1: Omgevingswet	-800	-450	-450	-450
2: Actualisatie omgevingsvisie en het omgevingsprogramma	-400	0	0	0
3: Landmeetkundig werk, GIS ontwikkeling en innovatie, ontwikkeling data-analyse	-625	-600	-550	-560
4: Actualiseren (nieuwe) Omgevingsverordening provincie Flevoland	-150	-150	0	0
5: Deltaplan IJsselmeergebied	-50	-50	-50	-50
7: Landbouw Meerdere Smaken	-200	0	0	0
11: Structurele ophoging budget FBE	-30	-30	-30	-30
13: Stikstof	-350	-350	-350	-350
14: Nationaal Park Nieuw Land	0	-230	-230	-230
15: Horizon	-500	0	0	0
20: Energie Expertise Centrum Flevoland – EEF	0	-500	-500	-500
21: Energieloket Flevoland	-200	0	0	0
23: Regionale Energie Infra Structuur	-200	0	0	0
24: Warmtetransitie	-200	-200	-200	-200
27: Ankerstation	-50	-65	-65	-65
28: Omgevingsdiensten	-60	-140	-140	-140
29: Indexatie van vergoedingen aan OV-bedrijven	-411	-411	-411	-411
30: Deltaplan Noordelijk Nederland - Lelylijn	-250	0	0	0
32: Droogteschade	-171	0	0	0
33: Bevrijdingsfestival Flevoland	-10	-20	-30	-30
34: Toegankelijke informatie	-100	-100	-100	-100
35: Achterstand personele capaciteit	-1.340	-1.340	-1.340	-1.340
36: Samen optrekken / Strategische regioadviseur	-40	-40	-40	-40
37: Uitvoering besluit werkgeverscommissie	-12	-12	-12	-12
41: BIJ12-IT security	-280	-280	-280	-280
42: Subsidievolgsysteem	-100	-80	-50	-50
43: Wet Open Overheid	-1.100	-1.300	-800	-800
44: Structurele ophoging storting monumenten	-38	-38	-38	-38
Totaal inzet uit Perspectiefnota 2023-2026	B -7.667	-6.386	-5.666	-5.676

x € 1.000

Tabel 1.11e: Voorstellen perspectiefnota 2023-2026 ten laste van 'Brede Bestemmingsreserve'

Specificatie inzet voorstellen Perspectiefnota 2023-2026 t.l.v. 'Brede Bestemmingsreserve' (-/- = verlaging stelpost)	BBR
B. Voorstellen Perspectiefnota 2023-2026	
10: Aanleg van een vooroever	-2.000
13: Stikstof	-2.400
16: MITC	-3.000
18: Krachtige Samenleving	-375
19: Sportbeleid	-250
22: Programma energiearmoede / energieweerbaarheid	-500
25: Zon op dak / netcongestie	-600
38: Duurzaam en circulair inkopen	-650
Totaal inzet uit Perspectiefnota 2023-2026	B -9.775
	x € 1.000

Tabel 1.11f: Wijzigingen Zomernota 2022 ten laste van 'Brede Bestemmingsreserve'

Specificatie inzet wijzigingen Zomernota 2022 t.l.v. 'Brede Bestemmingsreserve' (-/- = verlaging stelpost)	BBR
B. Voorstellen Perspectiefnota 2023-2026	
1: Samen Maken We Flevoland	-190
2: Verkenning Flevoland 2050	-140
3: Omgevingswet	-140
5: Landmeetkundig werk, GIS ontwikkeling en ontwikkeling data	-250
10: Juridische kosten OVP	-100
19: Fonds culturele ontwikkeling	-136
20: Regionale Energie Infrastructuur	-100
21: Aanpak grootste gasverbruikers Flevoland	-150
23: Omgevingsdiensten	-170
25: Varend ontgassen	-100
30: Indexatie exploitatiesubsidies OV-bedrijven	-530
31: Deltaplan Noordelijk Nederland - Lelylijn	-99
36: Boscompensatie wegen - droogteschade	-66
37: Prijsstijgingen jaarlijks onderhoud	-430
38: Strategische agenda	-150
44: Bijstelling stelpost 'Loon- en prijsontwikkelingen'	-1.000
45: Stelpost 'Nieuw beleid' - Infrastructuur	1.038
47: Subsidievolgsysteem	-50
48: Multimedia beeldvorming	-175
49: Uitvoering besluit werkgeverscommissie SGR	-12
Motie korting passe-partout Floriade	-400
Totaal inzet uit Perspectiefnota 2023-2026	B -3.351
	x € 1.000

1.2 Grondslagen waarop de ramingen zijn gebaseerd

De baten, lasten en financiële positie voor de periode 2023-2026 zijn geraamd op basis van de grondslagen in tabel 1.12.

Tabel 1.12: Rekenvariabelen

	2023	2024	2025	2026
Loon- en prijsontwikkelingen (bron: CEP):				
* Goederen en diensten (inkoop), investeringen	4,1	2,3	2,4	2,4
* Subsidies (instellingen) o.b.v. gemiddelden	4,6	3,0	3,4	3,3
* Salarissen	4,8	3,3	3,9	3,8
Rente (gemiddelden):				
* Uitzettingen (schatkistbankieren)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
* Uitzettingen (leningen gemeenten)	0,5%	0,5%	0,4%	0,0%
* Uitzettingen (leningen uit publieke taak)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Overige:				
* Indexering MRB	0%	1%	1%	1%
* Voertuigbestand voor MRB	Juli 2022	Juli 2022	Juli 2022	Juli 2022
* Circulaire provinciefonds	Mei 2022	Mei 2022	Mei 2022	Mei 2022

De loon- en prijsontwikkelingen zijn gebaseerd op het Centraal Economisch Plan (CEP) 2022 van het Centraal Planbureau (CPB). De ramingen voor de jaren 2023-2026 zijn gebaseerd op het veronderstelde prijspeil van 2023 en voor de salarissen op de CAO 2022-2023. Voor prijsstijgingen in latere jaren is een stelpost 'Loon- en prijsontwikkelingen' opgenomen.

1.3 Incidentele baten en lasten

Om te bepalen of er in de begroting en meerjarenraming sprake is van een structureel evenwicht dient op grond van het BBV (art. 19) inzichtelijk gemaakt te worden welke incidentele baten en lasten de begroting bevat. Incidentele baten en lasten betreffen posten die het begrotingssaldo incidenteel beïnvloeden en dus een tijdelijk karakter hebben. Onttrekkingen aan en stortingen in reserves hebben op grond van het BBV in principe een incidenteel karakter, tenzij deze reserves zijn ingesteld om een egaliserende werking te hebben op het gebied van investeringen en reguliere provinciale taken. Onderstaand is het overzicht voor 2023 opgenomen. Een nadere detaillering van de incidentele baten en lasten, alsmede het meerjarenoverzicht, is opgenomen in bijlage D.

Tabel 1.13: Incidentele baten en lasten

	Incidenteel 2023	Structureel 2023	Totaal 2023
1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water	100	12.626	12.726
2 Landbouw, visserij en natuur	11.868	21.132	33.000
3 Economie	8.274	4.962	13.236
4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige samenleving	1.867	9.378	11.245
5 Energie, duurzaamheid en milieu	4.701	8.193	12.894
6 Mobiliteit	2.216	70.612	72.828
7 Vernieuwend bestuur	1.451	74.840	76.291
Totaal lasten	30.476	201.744	232.220
1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water	0	-576	-576
2 Landbouw, visserij en natuur	-5.238	-1.525	-6.763
3 Economie	-732	-975	-1.707
4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige samenleving	-340	-38	-378
5 Energie, duurzaamheid en milieu	-2.081	-601	-2.682
6 Mobiliteit	0	-8.847	-8.847
7 Vernieuwend bestuur	0	-203.201	-203.201
Totaal baten	-8.391	-215.764	-224.154
Totaal saldo van lasten en baten	22.085	-14.019	8.065
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	-10.222	2.156	-8.065
Geraamd resultaat	11.863	-11.863	0

x € 1.000

Op basis van onderstaande tabel kan worden geconcludeerd dat er sprake is van een structureel positief begrotingssaldo en de meerjarenraming dus structureel in evenwicht is. Het overschot op de structurele middelen wordt ingezet ter dekking van de incidentele lasten.

Tabel 1.13b: Presentatie van het structureel begrotingssaldo (cf. BBV)

	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Saldo van baten en lasten (tabel 1.2)	8.066	362	-2.191	-7.306
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves (tabel 1.2)	-8.066	-362	2.191	7.306
Geraamd resultaat	0	0	0	0
Waarvan incidentele baten en lasten (bijlage D)	11.863	4.809	5.483	5.875
Structureel begrotingssaldo (- = tekort)	11.863	4.809	5.483	5.875

x € 1.000

2 Uiteenzetting financiële positie

Dit hoofdstuk beschrijft de wijze waarop het financiële begrotingsresultaat 2023 tot stand is gekomen. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk meer gedetailleerd ingegaan op een aantal specifieke onderdelen, waaronder hetgeen is voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV). Ook bevat dit hoofdstuk de uitkomst van de financiële diagnose (paragraaf 2.8). Aanvullend op de financiële diagnose zijn de door het BBV voorgeschreven financiële kengetallen weergegeven en toegelicht. Het op grond van het BBV voorgeschreven overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld is opgenomen in bijlage C.

2.1 Uitgangspunten voor de Programmabegroting 2023

De basis voor de Programmabegroting 2023 is het financieel perspectief zoals gepresenteerd in de Perspectiefnota 2023-2026, aangevuld met eventuele effecten van aangenomen moties en amendementen tijdens de behandeling van de Perspectiefnota 2023-2026 door PS op 29 juni jl. Daarbij zijn vier moties en één amendement aangenomen, zie bijlage A. Deze moties en amendementen zijn beleidsmatig en financieel verwerkt in de Programmabegroting 2023. Autonome ontwikkelingen zijn in deze begroting zichtbaar verwerkt en van een nadere toelichting voorzien (indien > € 100.000). Dit betreft o.a. de actualisatie van de ramingen voor de uitkering Provinciefonds en opcenten MRB. Daarnaast zijn de structurele financiële effecten van het Coalitieakkoord 2019-2023 in deze begroting verwerkt. Conform vigerend beleid zijn begrotingsmutaties die ten laste of ten gunste van de begrotingsruimte komen verrekend met de stelpost 'Nieuw Beleid'.

Nieuwe inzichten 2023-2026

De volgende nieuwe inzichten zijn verwerkt in de begroting:

Autonome ontwikkelingen

Het is gebruikelijk dat in de perspectiefnota het financieel perspectief voor de eerstvolgende begroting wordt geschetst. Hierin worden onder andere autonome ontwikkelingen verwerkt, bijvoorbeeld de actualisatie van het Provinciefonds op basis van de laatste circulaire en de bijstelling van de opcenten MRB op basis van een actueel voertuigbestand. Daarnaast kunnen autonome ontwikkelingen zijn opgenomen die bijvoorbeeld het gevolg van zijn van wijzigingen in kasritmen van grote projecten of onvermijdelijke lasten als gevolg van gewijzigde wet- en regelgeving. Deze perspectiefnota vormt dan de basis voor de later dat jaar op te stellen programmabegroting.

Verwerking Perspectiefnota 2023-2026

De Perspectiefnota 2023-2026 bestaat uit richtinggevende voorstellen (waarvan sommige met een pm-raming) die mede afhankelijk van de uitkomsten van de Algemene Beschouwingen nader zijn uitgewerkt en verwerkt zijn in de Programmabegroting 2023 van deze voorstellen vindt plaats vanuit de vrije ruimte in de stelpost 'Nieuw Beleid' of het ongeoormerkte deel van de 'Brede Bestemmingsreserve'.

Zie hiervoor de verschillenanalyses (onderdeel 'middelen') van de desbetreffende programmaonderdelen, waar de verschillen > € 100.000 van een nadere toelichting zijn voorzien. Het totale effect van deze mutaties op het begrotingssaldo 2023 bedraagt € nihil (zie detail verloopoverzicht 'Nieuw Beleid' in tabel 1.11).

Begrotingseffecten nieuwe inzichten

In paragraaf 1.1 is een totaaloverzicht opgenomen van het verloop van de stelpost 'Nieuw Beleid'. Deze stelpost is gewijzigd als gevolg van het verwerken van autonome ontwikkelingen. Daarnaast zijn er ontwikkelingen en nieuwe inzichten die zijn ontstaan bij het opstellen van de Programmabegroting 2023. Voor zover deze geen relatie hebben met bestaande reserves zijn deze van invloed op het financieel perspectief. Dit zijn in de meeste gevallen effecten die voortvloeien uit bestaand beleid en van technische aard zijn, maar die wel effect hebben op de begrotingsruimte en/of aanwezige stelposten. Deze mutaties zijn bij de verschillenanalyse van de desbetreffende programmaonderdelen van een toelichting voorzien (indien >

€ 100.000). De niet resultaatneutrale begrotingsmutaties zijn daarbij conform vigerend beleid ten laste of ten gunste van de stelpost 'Nieuw Beleid' gebracht. Per saldo is het effect van deze begrotingsmutaties nihil.

Eindbeeld

Op basis van de hiervoor genoemde ontwikkelingen kan worden geconcludeerd dat we een sluitende Programmabegroting 2023 kunnen presenteren. Ook de Meerjarenraming 2024-2026 is sluitend.

2.2 Geprognosticeerde begin- en eindbalans

Op basis van de begrote ontwikkelingen in de investeringen, voorzieningen en reserves is op voorschrift van het BBV onderstaande geprognosticeerde meerjaren balans opgenomen.

Tabel 1.14: Geprognosticeerde balans (meerjarig)

	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
Materiële vaste activa	215.016	284.291	302.373	333.300	376.003	396.728
Financiële vaste activa	29.367	26.067	23.767	21.467	19.167	18.667
Vlottende activa	138.122	47.502	13.401	0	0	0
Balanstotaal activa	382.505	357.860	339.541	354.767	395.170	415.395
Algemene reserve	22.523	26.380	24.436	24.793	25.149	25.506
Bestemmingsreserves	267.334	261.370	255.248	245.920	247.324	253.844
Voorzieningen	29.646	17.165	16.199	16.746	17.759	17.606
Vlottende passiva	63.001	52.945	43.658	67.308	104.938	118.439
Balanstotaal passiva	382.505	357.860	339.541	354.767	395.170	415.395

x € 1.000

Als gevolg van de grote investeringsprojecten in de komende jaren neemt de (boek)waarde van de materiële vaste activa de komende jaren toe. De financiële vaste activa nemen af overeenkomstig het aflossingsschema van de desbetreffende leningen. De vlottende activa nemen sterk af, voornamelijk als gevolg van de liquiditeiten die worden ingezet voor de financiering van de investeringen. De reserves nemen in 2026 toe als gevolg van lagere onttrekkingen aan de 'Brede Bestemmingsreserve'. De (vlottende) passiva nemen toe als gevolg van de toegenomen investeringen (zie hiervoor de toelichting in de paragraaf 'Lokale heffingen').

2.3 Bijdrage EMU-saldo

Het EMU-saldo is het verschil tussen de inkomsten en de uitgaven van de collectieve sector (Rijk, mede-overheden en sociale fondsen). Het EMU-saldo wijkt af van het begrip exploitatiesaldo waarmee gemeenten en provincies werken. Het verschil zit onder meer in een andere behandeling van investeringen, afschrijvingen en voorzieningen. Voor de berekening van het EMU-saldo wordt mede gebruik gemaakt van de geprognosticeerde balans, welke is opgenomen in paragraaf 2.2. Over de hoogte van het EMU-tekort zijn binnen Europa afspraken gemaakt. De Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof) is de Nederlandse uitwerking van de Europese afspraken ten aanzien van de overheidsfinanciën. Deze wet moet de begrotingsdiscipline op nationaal en decentraal niveau waarborgen.

Referentiewaarde EMU-saldo

Het aandeel van de decentrale overheden in het EMU-saldo is macro genormeerd. De Rijksoverheid maakt daarover afspraken met het IPO, de VNG en het UvW. De afspraak is gemaakt dat de ruimte in het EMU-saldo voor de decentrale overheden tezamen voor de periode 2019-2022 jaarlijks (maximaal) - 0,4% van het BBP bedraagt. Voor het jaar 2021 bedroeg het aandeel van de provincies daarin - 0,08% (van het BBP). Voor het jaar 2022 is deze EMU-tekortruimte (vooralsnog) niet nader verdeeld over gemeenten, provincies en waterschappen, waardoor voor 2022 geen referentiewaarde op het niveau van de provincie(s) beschikbaar is.

Tabel 1.15: EMU-saldo

	Rekening 2021	Ontwerp 2022	2023	2024	2025	2026
exploitatiesaldo voor mutaties reserves (- = tekort)	-5.555	-12.126	-8.066	-362	2.191	7.306
+ afschrijvingen t.l.v. exploitatie	6.499	7.438	7.554	9.443	9.665	10.601
+ dotaties aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	9.847	11.043	11.456	10.925	10.925	10.925
- investeringen vaste activa	-103.975	-100.999	-59.303	-43.426	-56.797	-33.436
+ bijdragen van derden in investeringen	25.266	29.373	33.666	3.056	4.428	2.110
- betalingen t.l.v. voorzieningen	-16.175	-17.942	-12.421	-10.377	-9.913	-11.078
Bijdrage aan EMU-saldo (- =tekortverhogend)	-84.094	-83.214	-27.115	-30.742	-39.502	-13.573

x € 1.000

2.4 Jaarlijks terugkerende arbeidsgerelateerde verplichtingen

Het BBV schrijft voor dat inzage wordt gegeven in jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, waarvoor geen voorziening is getroffen. Met de invoering van het Individueel Keuze Budget (IKB) in 2015 is deze jaarlijks terugkerende verplichting (onder andere vakantiegeld) niet meer aan de orde. De kosten en de uitgaven vallen in hetzelfde begrotingsjaar en zijn opgenomen in programmaonderdeel 7.4 'Bedrijfsvoering'. Hieronder vallen ook de kosten die samenhangen met het persoonlijk opleidingsbudget (POB) van de medewerkers, op basis van de vorig jaar gesloten cao. In afstemming met de accountant worden deze kosten toegerekend aan het jaar waarin de desbetreffende opleiding daadwerkelijk is genoten (er wordt geen voorziening getroffen voor eventueel opgebouwde opleidingsrechten). Gezien de mogelijkheid voor medewerkers tot het opbouwen van een spaarverlof zonder vervalltermijn is voor deze verplichting met ingang van 2017 wel een voorziening getroffen, ter hoogte van het per balansdatum gespaarde verlofsaldo (zonder vervalltermijn), zie hiervoor ook bijlage B.

2.5 Investerings in vaste activa

Onderstaande tabel geeft meerjarig inzicht in de boekwaarde van de vaste activa op 31 december van het betreffende jaar.

Tabel 1.16: Boekwaarde vaste activa (meerjarig)

	2022	2023	2024	2025	2026
Materiële vaste activa					
1. Vaste activa met maatschappelijk nut					
Grond-, weg en waterbouw					
a. Verhardingen (wegen, fietspaden, etc.)	218.668	221.653	236.948	263.339	278.607
b. Kunstwerken (bruggen, sluizen, etc.)	34.827	40.530	39.474	38.418	37.383
c. Openbare verlichting	1.656	3.800	3.948	4.618	6.238
d. Gronden en terreinen	2.203	2.081	1.959	1.837	1.715
Totaal vaste activa met maatschappelijk nut	257.353	268.063	282.330	308.212	323.944
2. Vaste activa met economisch nut					
Bedrijfsgebouwen:					
a. Provinciehuis	6.523	5.867	5.211	4.555	4.141
b. Innovatiepaviljoen Floriade	3.368	3.252	3.136	3.020	2.903
c. Nieuwland Erfgoedcentrum	2.629	2.618	2.607	2.597	2.586
d. Vestigingen (voormalig steunpunten)	717	667	617	566	516
Machines, apparaten en installaties	6.012	9.256	7.993	6.754	7.476
Grond-, weg en waterbouw:					
a. gronden en terreinen	14.443	18.692	36.891	55.090	59.339
voorziening gronden en terreinen	-6.893	-6.322	-5.742	-5.027	-4.392
b. onderhanden werk	0	0	0	0	0
Overige materiële vaste activa	137	280	258	237	216
Totaal vaste activa met economisch nut	26.937	34.310	50.971	67.791	72.784
Totaal materiële vaste activa	284.291	302.373	333.300	376.003	396.728
Financiële vaste activa					
Kapitaalverstrekkingen					
Leningen aan openbare lichamen	7.400	5.100	2.800	500	0
Leningen aan overige verbonden partijen	9.513	9.513	9.513	9.513	9.513
Overige langlopende leningen (publieke taak)	27	27	27	27	27
Bijdragen aan activa van derden	9.127	9.127	9.127	9.127	9.127
Totaal financiële vaste activa	26.067	23.767	21.467	19.167	18.667
Totaal vaste activa	310.358	326.141	354.767	395.170	415.395

De boekwaarde wordt beïnvloed door vermeerderingen en verminderingen. De vermeerderingen bestaan uit de (vervangings-)investeringen. De verminderingen bestaan hoofdzakelijk uit afschrijvingen, verkoop van activa (bijvoorbeeld grond) en ontvangen aflossingen op verstrekte leningen. De boekwaarde van de activa met maatschappelijk nut loopt (sterk) op als gevolg van het gewijzigde BBV, waardoor bijdragen uit reserves met ingang van 2017 niet meer direct in mindering mogen worden gebracht op de boekwaarde.

Tabel 1.17: Overzicht per product van vermeerderingen en verminderingen vaste activa

	Vermeer- deringen 2023	Vermin- deringen 2023	Vermeer- deringen 2024	Vermin- deringen 2024	Vermeer- deringen 2025	Vermin- deringen 2025	Vermeer- deringen 2026	Vermin- deringen 2026
3.2.3 Noordelijk Flevoland	5.350	700	21.400	2.800	21.400	2.800	5.350	700
5.3.1 Milieu en leefomgeving	150	0	0	0	0	0	0	0
6.3.1 Investering provinciale infrastructuur	26.934	32.966	13.342	256	22.686	1.628	15.153	1.410
6.3.2 Instandhouding en realisatie provinciale infrastructuur	22.151	0	8.530	0	12.600	0	10.889	0
7.2.1 Provinciale Staten	120	0	0	0	0	0	0	0
7.3.1 Algemene dekkingsmiddelen	0	2.300	0	2.300	0	2.300	0	500
7.4.3 Facilitaire zaken	3.598	0	54	0	10	0	44	0
7.4.4 Informatie-voorziening	1.000	0	100	0	100	0	2.000	0
Subtotaal mutaties	59.303	35.966	43.426	5.356	56.797	6.728	33.436	2.610
Afschrijvingslasten		7.554		9.443		9.665		10.601
Totaal	59.303	43.520	43.426	14.799	56.797	16.393	33.436	13.211

2.6 Financiering

Gezien de financiële positie van de provincie worden er op dit moment geen middelen geleend om de uitgaven en investeringen te financieren. Wel worden overtollige middelen uitgeleend conform het vastgestelde treasurybeleid. Op basis van de cashflow prognose verwachten wij, in de planningshorizon van de begroting, externe financiering aan te moeten trekken (zie hiervoor 'Stelposten' in het onderdeel 'Overzicht baten en lasten' van onderdeel IV van de programmabegroting). In de paragraaf 'Financiering' (onderdeel III van de programmabegroting) zijn het beleid en de verwachtingen ten aanzien van de renteontwikkeling en liquiditeitsomvang uiteengezet.

2.7 Reserves en voorzieningen

In 2023 dalen de reserves per saldo met circa € 8,1 mln. Tegenover een totale toevoeging van € 32,1 mln. staan onttrekkingen van € 40,2 mln. In 2023 neemt de omvang van de voorzieningen af met € 1,2 mln.

Bij de voorzieningen gaan de vermeerderingen via de exploitatie (lasten in het begrotingsjaar), de verminderingen (bestedingen) vinden rechtstreeks ten laste van de voorzieningen plaats en lopen dus niet via de begroting van baten en lasten. Bij het vormen van de voorziening wordt namelijk al de besteding ervan in latere jaren geautoriseerd. De voornaamste toevoegingen en onttrekkingen hangen samen met (de egalisatie van kosten van) het niet jaarlijks onderhoud.

In de hiernavolgende tabel zijn de mutaties in de reserves en voorzieningen op hoofdlijnen weergegeven. Voor nadere informatie over het doel van de diverse reserves en voorzieningen wordt verwezen naar bijlage B 'Overzicht reserves en voorzieningen'. Hierin is ook een detaillering van de mutatie per afzonderlijke reserve en voorziening opgenomen, alsmede de resterende oormerken. Deze bijlage is gebaseerd op de vigerende 'Nota Reserves en Voorzieningen 2020-2023' en nadien genomen separate besluiten. De aanpassing van de mutaties in de reserve ten opzichte van het financieel kader zijn terug te vinden het programmaonderdeel 7.5 'Reserves'.

Tabel 1.18: Verloopstaat reserves

	Begrote stand 1/1	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Oormerk
A001 Algemene reserve	26.379	356	-2.300	24.436	7.891
Totaal Algemene reserve	26.379	356	-2.300	24.436	7.891
Bestemmingsreserve					
B008 Monumentenzorg	1.283	324	0	1.607	912
B009 Brede Bestemmingsreserve	72.706	4.053	-7.366	69.392	50.325
B025 Procesgelden gebiedsontwikkeling	873	900	-1.050	723	0
B029 Bodem	1.441	0	-450	991	990
B032 Nieuwe Natuur	5.129	0	-1.250	3.879	0
B035 Almere 2.0	273	6.700	-6.750	223	0
B045 Regiodeal Noordelijk Flevoland	2.183	0	-1.318	865	865
B046 Fonds Culturele ontwikkeling	1.536	33	-665	904	0
B052 GLB	0	8.180	0	8.180	0
Totaal bestemmingsreserves	85.424	20.190	-18.849	86.764	53.092
Uitvoeringsreserve					
B011 Sport	82	0	0	82	0
B016 Zuiderzeelijngelden	9.140	0	-4.100	5.040	4.385
B027 POP	8.062	500	-3.850	4.712	0
B031 Cofinanciering EU-projecten 2014-2020	2.292	900	-900	2.292	0
B040 Doorgeschoven activiteiten	1.353	0	-750	603	0
B044 Duurzame energie	1.192	0	-279	913	913
B047 Krachtige Samenleving	795	375	-875	295	0
B048 Vitaal Platteland	1.087	0	-415	672	0
B050 Flevoland Natuurinclusief	1.325	2.100	-2.325	1.100	0
Totaal uitvoeringsreserves	25.328	3.875	-13.494	15.709	5.298
Egalisatiereserve					
B003 Personeel	5.536	900	-347	6.090	0
B017 Technische bijstand Europa	647	0	-215	432	0
B033 Activering vervangingsinvesteringen	18.861	0	-383	18.478	0
B036 Jaarlijks onderhoud infrastructuur	750	0	0	750	0
B037 Mobiliteit	108.523	6.317	0	114.840	14.705
B038 Beheer en ontwikkeling natuur	10.049	470	-3.767	6.752	0
B043 Economisch Programma	5.093	0	-819	4.274	2.298
B049 Informatiestrategie	1.160	0	0	1.160	0
Totaal egalisatiereserves	150.619	7.687	-5.531	152.776	17.003
Totaal reserves	287.750	32.107	-40.173	279.685	83.284

x € 1.000

Tabel 1.19: Verloopstaat voorzieningen

	Begrote stand 1/1	storting	onttrekking	Stand 31/12
V005 Grondwaterbeheer	540	0	0	540
V011 NJO provinciehuis	2.434	472	-770	2.136
V015 Pensioen (oud) leden GS	8.428	305	-324	8.408
V025 NJO Infrastructuur	4.403	10.479	-11.176	3.706
V043 NJO Vestigingen	198	100	-90	208
V044 NJO NLE	217	100	-61	256
V047 Spaarverlof	637	0	0	637
V049 WW-Lasten	147	0	0	147
V050 Voorziening SAA - A6 Almere	162	0	0	162
Subtotaal Voorzieningen Passiva	17.166	11.456	-12.421	16.200
V035 Oninbare vorderingen	191	0	0	191
V037 Oninbare leningen	859	0	0	859
V048 Duurz waardeverm. Flevokust Haven	7.047	0	-196	6.851
Subtotaal Voorzieningen Activa	8.097	0	-196	7.902
Totaal Voorzieningen	25.263	11.456	-12.617	24.102

x € 1.000

Gedelegeerde reserves

De provincie beschikt over een aantal reserves. Het beleid ten aanzien van de vorming en besteding van reserves en voorzieningen is vastgelegd in de 'Nota Reserves & Voorzieningen 2020-2023' (PS van 13 november 2019). Het besteden van de middelen binnen deze reserves is voorbehouden aan PS. Dit houdt in dat eerst een voorstel aan PS dient te worden voorgelegd, alvorens verplichtingen ten laste van reserves mogen worden aangegaan. Daarnaast is besloten de beslissingsbevoegdheid tot besteding en het aangaan van verplichtingen voor de uitvoeringsreserves en de egalisatiereserves bij GS neer te leggen om de doelmatigheid en slagvaardigheid van de provincie te vergroten. De besteding van deze reserves vindt plaats in overeenstemming met de doelstellingen die PS daarvoor hebben vastgelegd. De hiermee verband houdende gemandateerde begrotingswijzigingen worden via de reguliere procedure ter kennisneming aan PS aangeboden.

2.8 Financiële diagnose en kengetallen

Financiële diagnose

Jaarlijks laten we een externe partij (Deloitte) een beoordeling maken van onze financiële positie. Dit is vormgegeven in de vorm van een financiële diagnose (benchmark), die jaarlijks wordt geactualiseerd. Vanwege oplopende kosten en omdat dit nog een werkwijze/afpraak betreft vanuit de vorige bestuursperiode, is deze diagnose nog een laatste maal uitgevraagd en opgenomen. In de diagnose wordt een aantal gegevens over de financiële positie van de provincie vergeleken met andere provincies en afgezet tegen algemeen geaccepteerde landelijke normen. De analyse 2022 heeft betrekking op de cijfers uit de jaarrekeningen over 2021 en de programmabegrotingen voor 2022 van de provincies.

Tabel 1.21: Historisch verloop totaalbeeld Flevoland

Scores	Jaarverslag 2020 / Begroting 2021	Jaarverslag 2021 / Begroting 2022
Gunstiger ten opzichte van het gemiddelde	8	7
Gemiddeld	4	4
Ongunstiger ten opzichte van het gemiddelde	1	1

In zijn algemeenheid is het oordeel dat provincie Flevoland een goede financiële positie heeft; de indicatoren zijn over het algemeen overeenkomstig of gunstiger dan het gemiddelde van alle provincies. De waardering is in lijn met vorig jaar. In de hierna volgende tabel worden de scores op de benoemde elementen vermeld en kort toegelicht.

Tabel 1.22: Waardering financiële positie

Standaardelement	Waardering	Toelichting
Provinciale opcenten	Gemiddeld	Iets onder het gemiddelde ten opzichte van andere provincies en referentiegroep.
Weerstandsvermogen	Gemiddeld	Ratio van 1,5 is gezond en in lijn met de referentiegroep.
Schuldpositie	Gunstig	Provincie Flevoland heeft geen externe financiering. Schuldpositie derhalve gunstig.
Reservepositie	Gemiddeld	Lager ten opzichte van andere provincies en de referentiegroep. In 5 jaar tijd wel met € 38 mln. toegenomen.
Verhouding activa / reserves	Gemiddeld	Overschot van de reserves ten opzichte van de materiële vaste activa bedraagt per inwoner € 172. Dit is ten opzichte van de 2020 een daling van € 74 per inwoner.
Gespaard voor onderhoud	Gunstig	Gunstig ten opzichte van andere provincies. Onderhoudsvoorzieningen aanwezig in tegenstelling tot veel andere provincies die de pieken in uitgaven voor het groot onderhoud moeten opvangen in de begroting.
Garant- en borgstellingen	Gunstig	Gunstig ten opzichte van andere provincies. Relatief laag bedrag aan garantstellingen.
Rentelasten	Gunstig	Gunstig. Geen lang vreemd vermogen; geen rentekosten.
Grondexploitaties	Gunstig	Geen actieve grondexploitaties, geen risico's maar ook geen kansen.
Investerings	Gunstig	Boekwaarde MVA in 5 jaar tijd meer dan verdubbeld door investeringen. Investerings in 2021 sterker toegenomen dan de jaren daarvoor.
Begroting 2022-2025	Gunstig	Gunstig, structureel sluitende begroting en stijgend eigen vermogen.
EMU-saldo (t+1) per inwoner	Ongunstig	Gemiddeld lager ten opzichte van andere provincies. Voor 2022 wordt een negatief EMU-saldo verwacht.

Financiële kengetallen BBV

Voor de financiële kengetallen en een toelichting daarop wordt verwezen naar de paragraaf '2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing', onderdeel '2.7. Financiële kengetallen BBV'.

Bijlagen

Aanvaarde moties en amendementen Perspectiefnota 2023-2026

Tijdens de behandeling van de Perspectiefnota 2023-2026 in de vergadering van PS van 29 juni 2022 zijn vier moties en één amendement aangenomen. Hieronder is de inhoud van de aangenomen moties en amendementen toegelicht.

Motie 3 - Prioriteit bij uitvoering Flevolandse Aanpak Stikstof en gebiedsgerichte aanpak

Inhoud	Directe fin. consequenties	Toelichting bij de begroting
Dragen het college op: - Conform de vastgestelde Flevolandse aanpak Stikstof (FAS) te blijven werken; - Met het Rijk te verkennen of de opgelegde reductiedoelstelling (24%) voor Flevoland leidend blijft; - Vooralsnog vast te houden aan de eigen gebiedsgerichte aanpak voor het halen van de doelen zoals beschreven in de FAS; - De PAS-melders met prioriteit helpen te legaliseren vanuit de hiervoor bestemde stikstofbank, en voor de daarvoor benodigde (voor)financiering een schriftelijk verzoek in te dienen bij de minister. Constateerend dat: - Het kabinet onlangs haar plannen ontvouwde om te komen tot een landelijke reductie van stikstofemissie, waarvoor een opgave ligt bij de provincies; - Er dankzij onduidelijk kaartmateriaal landelijk en provinciaal onrust is ontstaan over de wijze waarop deze opgave moet plaatsvinden; - De provincie Flevoland na het vaststellen door PS van de Flevolandse Aanpak Stikstof (FAS) de eerste stappen al heeft gezet naar een gebiedsgerichte aanpak in Noordoostpolder. Overwegende dat: - De kaart op pagina 23 van de Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) een kaart is van het Rijk en niet bindend is, en conform uitspraken van de minister 'een praatplaat' is; - Flevoland de laagste opgave heeft van Nederland. - De stikstofreductie kan worden bereikt op verschillende manieren, bijvoorbeeld door innovatie, extensivering, verplaatsing e.d.; - In Flevoland reeds is gestart met een (logisch) gebiedsproces gericht op reductie van de depositie nabij stikstofgevoelige natuur; - Flevoland de agrarische sector en de PAS-melders ook daadwerkelijk perspectief wil bieden.	Geen.	PS worden geregeld op de hoogte gebracht over de voortgang van de gebiedsgerichte aanpak en de voortgang van de legalisatie van de 'PASmelders'.

Motie 8 - Onderzoeken Pilots naar toekomstbestendig en vraaggericht OV aanbod

Inhoud	Directe fin. consequenties	Toelichting bij de begroting
Dragen het college op: Te onderzoeken welke pilots omtrent toekomstbestendige en vraaggerichte OV of andere oplossingen er in de gemeente Urk en de gemeente Dronten gestart kunnen worden ter vervanging van de afgeschaalde OV	Geen.	Op 5 september is in het portefeuillehoudersoverleg (PO) van mobiliteit een ambtelijk advies gegeven over de mogelijkheden om de motie

Inhoud	Directe fin. consequenties	Toelichting bij de begroting
dienstregelingen tot aan het moment dat de nieuwe OV concessiehouder EBS eind 2023 haar nieuwe OV dienstverlening start; - De kosten van dergelijke pilots of oplossingen in kaart te brengen en aan PS voor te leggen. Constateerend dat: - Door de coronacrisis er een enorme terugval is geweest in OV reizigersaantallen; - Dit heeft geleid tot een situatie waarbij een aantal Flevolandse OV dienstlijnen in de gemeente Urk (buslijn 149) en in de gemeente Dronten (Buslijnen 163, 164, 21 en 22) zijn afgeschaald of wegbezuinigd; - De provincie Flevoland van het Rijk tot eind 2022 de beschikbaarheidsvergoeding OV (BVOV) ontvangt om de OV verliezen te compenseren; - De nieuwe OV concessiehouder EBS pas eind 2023 volgens de nieuwe OV dienstregeling gaat rijden in Flevoland; - Met name doelgroepen die niet naar alternatieve manieren van vervoer kunnen overschakelen, zoals studenten en scholieren, nu de dupe dreigen te worden van de afschaling van het OV aanbod. Overwegende dat: - Kernboodschap in het programma 'Mobiliteit en Ruimte' aangeeft dat wij als Provincie Flevoland ook de kleine kernen in onze provincie willen ontsluiten en het gebruik van het Openbaar Vervoer willen stimuleren; - Acceptabele OV verbindingen naar onze Provinciehoofdstad Lelystad ontwikkeling en bedrijvigheid tussen de gemeenten in Flevoland kan bevorderen; - Goede OV verbindingen cruciaal zijn voor de leefbaarheid van een gebied; - Flevoland uitblinkt in haar pioniersgeest en bereidheid om innovatie te omarmen; - Vraaggerichte OV een prima toekomstgerichte oplossing kan zijn.		op te volgen. Binnen een maand zal GS via een mededeling PS informeren.

Motie 18 - Boerenmolens

Inhoud	Directe fin. consequenties	Toelichting bij de begroting
Verzoeken het college: - Te onderzoeken of het verhogen van de toegestane tiphoogte voor boerenmolens, zijnde de gedefinieerde kleine molens uit de omgevingsverordening, op erven in het landelijk gebied (bedoeld alleen voor opwek voor eigen gebruik) haalbaar is tot 22 meter binnen de kaders zoals omschreven in de landschapsvisie; - Te onderzoeken of hierbij ten behoeve van o.a. de landschappelijke inpassing, geluidsproductie en slagschaduw op de directe omgeving van het betreffende perceel een onderbouwend advies / onderzoek verplicht kan worden gesteld; - Te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om hiervoor verticale molens in te zetten, waarbij in ieder geval wordt gekeken naar het effect op de landschappelijke inpassing	Geen.	Een overleg met gemeenten om hun zicht op dit vraagstuk te bespreken, staat gepland.

Inhoud	Directe fin. consequenties	Toelichting bij de begroting
en de energieneutraliteit in vergelijking met de traditionele windmolens; - In overleg te treden met de gemeentes in Flevoland om de veranderingen binnen het kader van de omgevingsverordening door te vertalen in de gemeentelijke kaders en de wijze waarop inwoners over deze ontwikkeling tijdig worden geïnformeerd. Constateernde dat: - In het omgevingsprogramma en de omgevingsverordening de toegestane hoogte van windmolens op erven in het landelijk gebied staan beschreven, namelijk met een tiphoogte van maximaal 15 meter vanaf maaiveld. Overwegende dat: - Er in de praktijk nauwelijks gebruik gemaakt wordt van deze mogelijkheid om de energie balans op erven (vaak in combinatie met zonne-energie) neutraal te krijgen. Mede omdat de hoogte van de molens ontoereikend is om voldoende energie op te wekken voor een energie neutraal boerenbedrijf; - Er veel belangstelling bestaat voor het realiseren van hogere molens (van 22 meter) om zodoende wel te komen tot energie neutraliteit; - Ontwikkelingen passend moeten zijn binnen de kaders zoals omschreven in de landschapsvisie; - Hogere windmolens op boerenerven mogelijk impact kunnen hebben op het landschap van Flevoland en de directe omgeving van de percelen waar de molen komt te staan.		

Motie 19 - Niet 'meer' windmolens in Flevoland

Inhoud	Directe fin. consequenties	Toelichting bij de begroting
Dragen het college op: - Het projectplan 'opschalen en saneren windmolen gebied West' aan PS voor te leggen; - De omgevingsverordening aan te passen waarbij nieuwe windmolens, met uitzondering van de kleine windmolens voor zover hij in het landelijk gebied op een (voormalig agrarisch) bouwperceel staat, in Flevoland worden uitgesloten. - Provinciale Staten in de eerstvolgende vergadering een besluit voor te leggen waarbij tot het moment van besluitvorming van nieuwe kaderstelling geen medewerking wordt verleend aan de vestiging van nieuwe windparken. Constateernde dat: - Het Regioplan Windenergie kaders geeft op opschalen en saneren, hiermee wordt het aantal molens - gehalveerd; - Flevoland 5,81 TWh (16,6%) als RES 1.0 bod levert; - Flevoland hiermee een koploper positie inneemt ten opzicht van de andere RES-regio's; - Het Flevolands RES-bod hoofdzakelijk bestaat uit grootschalige opwekking van wind en zon;	Geen.	De komende maanden wordt onderzocht hoe de motie uitgevoerd wordt.

Inhoud	Directe fin. consequenties	Toelichting bij de begroting
- De perspectiefnota richting geeft om 'meer' windmolens in Flevoland te plaatsen. Overwegende dat: - Flevoland met het RES 1.0 bod ruim voldoende verantwoordelijkheid neemt; - Hiervoor zeer grote windparken dicht bij de leefomgeving worden gesitueerd; - Flevoland een ruimtelijke opgave heeft voor woningbouw, bedrijvenparken en landbouw; - Gewaakt moet worden dat deze opgaven niet geblokkeerd worden door nieuwe windplan ambities; - Duidelijke kaders aan toekomstige RES-bijdrage worden gegeven; - De windplannen voor de projectgebieden Zuid, Oost en Noord zijn/worden uitgevoerd, windplan West in voorbereiding is en als laatste volgt; - Niet meer nieuwe windparken in Flevoland te creëren.		

Amendement C - Geen indexatie MRB in 2023

Inhoud	Directe fin. consequenties	Toelichting bij de begroting
In de begroting 2023 eenmalig de gebruikelijke indexatie van de MRB met 1% niet toe te passen. Toelichting: De inflatie is zeer hoog op dit moment, tegelijkertijd zien we een positief beeld van de Flevolandse financiën. Zowel het jaarresultaat 2021 als de Zomernota 2022 laten een ruim positief financieel resultaat zien. Dit biedt ons de mogelijkheid om de Flevolandse inwoners tegemoet te komen en de indexatie van de MRB eenmalig niet toe te passen.	De financiële effecten zijn in de stelpost 'Nieuw beleid' opgenomen (zie hiervoor onderdeel 'IV Financiële begroting').	Wij hebben de omvang van de opcenten Motorrijtuigenbelasting bepaald op basis van het tarief gelijk aan 2022. Voor het meerjarige verloop zijn wij vanaf 2024 uitgegaan van een rekenkundige stijging van 1% per jaar.

B. Overzicht reserves en voorzieningen

Reserves		2021						2022						2023			2024			2025			2026		
Code	Omschrijving	Stand 1/1	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Oormerk	Resultaat 2021	Stand 1/1	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Oormerk	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	
A001	Algemene reserve	23.539	1.231	-2.247	22.524	8.400	7.970	30.494	356	-4.470	26.380	8.640	356	-2.300	24.436	356	0	24.793	356	0	25.149	356	0	25.506	
B003	Personeel	5.348	1.413	-1.562	5.199	0	0	5.199	900	-563	5.536	0	900	-347	6.090	900	-345	6.644	900	-345	7.199	900	-345	7.754	
B008	Monumentenzorg	851	323	-177	998	78	0	998	286	0	1.283	0	324	0	1.607	324	0	1.931	324	0	2.255	324	0	2.579	
B009	Brede Bestemmingsreserve	63.015	7.312	-11.101	59.226	55.247	7.251	66.477	22.802	-16.573	72.706	40.804	4.053	-7.366	69.392	1.753	-489	70.656	1.753	-4.116	68.292	1.753	-33	70.012	
B011	Sportaccommodaties /-evenementen	330	209	-132	407	276	0	407	0	-325	82	0	0	0	82	0	0	82	0	0	82	0	0	82	
B016	Zuiderzeelijngelden	12.192	0	-571	11.621	11.621	0	11.621	0	-2.481	9.141	5.998	0	-4.100	5.040	0	-4.385	656	0	0	656	0	0	656	
B017	Technische bijstand Europa	649	0	-2	647	0	0	647	0	0	647	1.282	0	-215	432	0	-65	367	0	-65	302	0	0	302	
B025	Procesgeld gebiedsontwikkeling	1.632	1.000	-1.006	1.626	0	0	1.626	900	-1.653	873	0	900	-1.050	723	1.000	-1.050	673	1.000	-1.050	623	1.000	-1.050	573	
B027	p-MJP / POP	9.533	1.880	-1.818	9.594	2.288	0	9.594	1.880	-3.412	8.062	0	500	-3.850	4.712	500	-2.280	2.932	0	-2.008	924	0	-430	494	
B029	Bodem	2.287	0	-396	1.891	1.493	0	1.891	0	-450	1.441	785	0	-450	991	0	-465	526	0	0	526	0	0	526	
B030	Egalisatie gladheidsbestrijding	500	0	-500	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
B031	Cofinanciering EU-projecten 14-20	1.478	900	-86	2.292	0	0	2.292	900	-900	2.292	0	900	-900	2.292	900	-900	2.292	900	-900	2.292	900	-900	2.292	
B032	Nieuwe Natuur	12.546	0	-6.667	5.879	0	0	5.879	0	-750	5.129	3.000	0	-1.250	3.879	0	-1.350	2.529	0	-250	2.279	0	-250	2.029	
B033	Activering vervangingsinvesteringen	10.170	3.107	0	13.277	0	0	13.277	5.235	348	18.861	0	0	-383	18.478	0	-1.353	17.125	0	-1.653	15.472	0	-2.095	13.377	
B035	Almere 2.0	2.594	6.700	-8.971	323	0	0	323	6.700	-6.750	273	0	6.700	-6.750	223	6.700	-6.700	223	6.700	-6.700	223	6.700	-6.700	223	
B036	Jaarlijks onderhoud infrastructuur	56	694	0	750	0	0	750	0	0	750	0	0	0	750	0	0	750	0	0	750	0	0	750	
B037	Mobiliteit	91.092	11.396	0	102.488	14.705	0	102.488	6.035	0	108.523	14.705	6.317	0	114.840	6.791	0	121.630	6.133	0	127.763	5.864	0	133.627	
B038	Beheer en ontwikkeling natuur	10.140	574	-267	10.446	2.776	846	11.292	470	-1.713	10.049	439	470	-3.767	6.752	850	-500	7.102	850	0	7.952	850	0	8.802	
B039	Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering	485	0	-486	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
B040	Doorgeschoven activiteiten	2.580	397	-2.220	757	758	243	1.000	750	-397	1.353	2.480	0	-750	603	0	0	603	0	0	603	0	0	603	
B043	Economisch programma	7.275	3.948	-3.117	8.106	5.165	0	8.106	952	-3.965	5.093	2.746	0	-819	4.274	0	-53	4.221	0	0	4.221	0	0	4.221	
B044	Duurzame energie	3.391	169	-1.343	2.217	1.887	0	2.217	93	-1.118	1.192	1.146	0	-279	913	0	0	913	0	0	913	0	0	913	
B045	Regiodeal Noordelijk Flevoland	5.600	0	-1.508	4.092	4.092	0	4.092	0	-1.910	2.183	309	0	-1.318	865	0	-79	786	0	0	786	0	0	786	
B046	Artistieke Experimenten	100	2.143	0	2.244	0	0	2.244	207	-915	1.536	0	33	-665	904	33	-665	272	33	0	305	33	0	339	
B047	Krachtige Samenleving	1.519	350	-602	1.268	0	0	1.268	350	-823	795	0	375	-875	295	0	-120	175	0	0	175	0	0	175	
B048	Vitaal Platteland	1.957	0	-90	1.867	0	0	1.867	0	-780	1.087	0	0	-415	672	0	0	672	0	0	672	0	0	672	
B049	Informatiestrategie	1.469	486	-795	1.160	0	0	1.160	0	0	1.160	0	0	0	1.160	0	0	1.160	0	0	1.160	0	0	1.160	
B050	Flevoland Natuurinclusief	0	2.650	0	2.650	0	0	2.650	100	-1.425	1.325	0	2.100	-2.325	1.100	0	-100	1.000	0	-100	900	0	0	900	
B051	Afschrijvingslasten Batavialand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
B052	GLB	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8.180	0	8.180	430	0	0	430	0	0	430	0	0	
Totaal Reserves		272.331	46.883	-45.664	273.549	108.510	16.310	289.859	48.917	-51.024	287.752	79.906	32.107	-40.173	279.686	20.537	-20.899	270.714	19.379	-17.188	272.905	19.110	-11.804	280.211	

Meerjarig verloop reserves en voorzieningen

Eens in de 4 jaar wordt een nota reserves en voorzieningen uitgebracht, waarin het beleid wordt uiteengezet. In deze begroting is uitgegaan van de 'Nota Reserves en voorzieningen 2020-2023' die in december 2020 is vastgesteld. Voor alle bestemmingsreserves geldt dat het saldo van de reserve beschikbaar is voor de benoemde bestedingsdoelen. Voor een deel zijn de hierin opgenomen middelen reeds geormerkt voor specifieke activiteiten. In deze bijlage is van iedere reserve en voorziening een detailoverzicht van het verloop in 2023 weergegeven, inclusief eventuele resterende oormerken per peildatum 31 december 2023. Dit betreft een moment opname, voor veel van deze oormerken is ook na 2023 reeds een onttrekking/besteding in de begroting opgenomen.

Reserves

Algemene reserve (NR: A001)

De 'Algemene reserve' is noodzakelijk om te voorkomen dat bij incidentele tegenvallers ombuigingen op het bestaande beleid nodig zijn. Ook kan de reserve worden benut voor incidentele uitgaven waarvoor geen andere dekking beschikbaar is.

De gewenste omvang van de algemene reserve wordt bepaald door de beleidsuitgangspunten in de 'Nota Risico en Weerstandsvermogen 2021', waarbij het risicoprofiel van de provincie en de andere mogelijkheden die er zijn om eventuele tegenvallers op te vangen een rol spelen. Dit wordt jaarlijks in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' in begroting en jaarstukken toegelicht.

Voor de algemene reserve is daarnaast een ondergrens vastgesteld. Deze bedraagt 5% van de begrotingsomvang voor bestemming; met de begrotingsomvang wordt bedoeld het totaal van de geraamde c.q. verantwoorde lasten in het jaar waarop de bandbreedte van toepassing is.

De 'Algemene reserve' wordt gevoed uit rekeningoverschotten waaraan geen bestemming is gegeven en incidentele meevallers.

Voor de 'Algemene reserve' bestaat geen bestedingsplan, waardoor de 'Algemene reserve' in beginsel volledig als 'vrije' ruimte kan worden beschouwd voor de weerstandscapaciteit, een en ander behoudens eventuele aangebrachte oormerken.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
A001 Algemene reserve	26.379	356	2.300	24.436	7.891
Bij					
Voorfinanciering aankoop vastgoed NLE		356			
Af					
Afroming weerstandsvermogen			2.300		
Resterend oormerk per 31-12-2023					
Autoleasemaatschappijen					7.891

Egalisatiereserve Personeel (NR: B003)

Dit betreft een gedelegeerde reserve waarvoor verplichtingen mogen worden aangegaan, alvorens de begroting te wijzigen. De verplichting dient te passen binnen het bestedingskader. De reserve wordt ingezet voor:

- (tijdelijke) Bovenformatieve formatieplaatsen.
- Tijdelijke dubbeling van een functie (voor maximaal 3 maanden).
- Personele knelpunten.
- Vervanging bij langdurige ziekte (langer dan zes maanden).
- Complexe personeelsdossiers en / of afvloeiingskosten.
- Organisatieontwikkeling.
- Lasten voortvloeiend uit reorganisatie bedrijfsvoering.
- Lasten voortvloeiend uit afspraken gemaakt in de cao.

Bij de Zomernota 2017 is de doelstelling van deze reserve verruimd en de naam gewijzigd (voorheen: reserve 'Personele frictiekosten'). Met ingang van 2017 worden de overschotten/tekorten op de personele budgetten voor medewerkerontwikkeling (incl. POB), management development traject, duurzame inzetbaarheid en mobiliteit, en stelpost 'Versterking organisatie' bij de jaarrekening toegevoegd of onttrokken aan deze reserve. Deze bredere inzet van budgetten maakt een meer programmatische aansturing mogelijk, waardoor de budgetten beter worden benut en tijdelijk extra personeelslasten beter kunnen worden opgevangen. Hierdoor kan de directie voor wat betreft de personele budgetten beter inhoud geven aan haar verantwoordelijkheid om de bedrijfsvoering binnen de bestaande budgetten uit te voeren en zich daarbij te conformeren aan de cao.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B003 Personeel	5.536	900	-347	6.090
Bij				
Reguliere storting		900		
Af				
Frictiekosten 2023			-347	

Bestemmingsreserve Monumentenzorg (NR: B008)

De reserve heeft tot doel om middelen beschikbaar te hebben om financiële bijdragen toe te kennen voor restauratie en onderhoud van rijks- en gemeentelijke monumenten, overeenkomstig het daarvoor vastgestelde beleid.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B008 Monumentenzorg	1.283	324	0	1.607	912
Bij					
Reguliere storting		28			
Decentralisatie-uitkering monumentenzorg (rijksbijdrage)		129			
Matching rijksbijdrage (Coalitieakkoord 2019-2023)		129			
Indexering (PN23-26)		38			
		324			
Resterend oormerk per 31-12-2023					
Restauratie Poldertoren Emmeloord					912

Brede bestemmingsreserve (NR: B009)

De reserve is ingesteld om projecten te realiseren / stimuleren die belang zijn voor de provincie en bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de provincie en niet passen bij het karakter van andere reserves.

Voor een beroep op deze reserve zijn de volgende randvoorwaarden gesteld:

- Het gaat om – veelal grootschalige – projecten met substantiële effecten, uitstraling en betekenis voor Flevoland;
- Op deze reserve wordt geen beroep gedaan op grond van het feit dat bestaande budgetten of andere reserves niet toereikend zijn;
- Het gaat niet om onderwerpen die in de reguliere begroting thuishoren omdat zij met een zekere regelmaat voorkomen;
- Het gaat om publieke zaken waarvan nadrukkelijk een multipliereffect mag worden verwacht.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B009 Brede Bestemmingsreserve	72.706	4.053	-7.366	69.392	50.325
Bij					
Reguliere jaarlijkse storting		1.753			
Afroming weerstandsvermogen		2.300			
		4.053			

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B009 Brede Bestemmingsreserve	72.706	4.053	-7.366	69.392	50.325
Af					
Nationaal Park Nieuw Land (Poort Lelystad)			-1.869		
Motie Koerhuis (100.000 woningen)			-893		
Waterprogramma			-525		
Proceskosten stikstof			-500		
Subsidieregeling 'Energie Expertisecentrum Flevoland'			-500		
Versnelling van CO2 reductie b&o infrastructuur			-500		
Krachtige samenleving			-375		
Brede bodemtaken (DGO)			-350		
GLB-pijler 1 (POP 3)			-274		
Proceskosten Oostvaardersplassen			-250		
Sportbeleid			-250		
Windenergie			-250		
Bestuurlijke vernieuwing			-200		
Kapitaallasten en exploitatie Food Forum			-150		
Derving opbrengsten OV (Corona)			-138		
Luchthavenfonds			-125		
Landschapsvisie			-100		
Cybersecurity bruggen en sluizen			-75		
Toezichthouders stikstof OFGV			-27		
Project Digitalisering Statenwerk			-16		
			-7.366		
Resterende oormerken per 31-12-2023					
Achtervang lening De-on					7.636
MITC					6.000
Stikstof					4.603
Economisch programma					4.548
Oostvaardersoever					4.000
Batavialand					2.520
Verbreding sluizen Kornwerderzand					2.500
Derving opbrengsten OV (Corona)					2.060
Digicity					2.000
Aanleg van een vooroever					2.000
Financiering & support CMIP					1.588
Obstakelverlichting windmolens					1.500
Hoogwaardig OV					1.000
Risicoreservering Groeifonds					1.000
Duurzaam / circulair inkopen					650
Nota Natuur verrassend Groen					619
Zon op dak / netcongestie					600
Energieveerbaarheid					500
Stimuleringsbudget initiële verduurzaming OV					500
Wereld erfgoed Schokland					500
ICT					448
Informatietechnologie					400
Landschapsvisie					365
Flevokust Haven					295
GLB-pijler 1 (POP 3)					273
Kapitaallasten en exploitatie Food Forum					266

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B009 Brede Bestemmingsreserve	72.706	4.053	-7.366	69.392	50.325
Verkeersmanagement en Bereikbaarheid Ooststrand					265
HCA CMIP					252
Waterstofeconomie					250
Project 'Digitalisering Statenwerk'					210
Kredietfaciliteit MKB doorstartfonds					163
Human capital agenda: klimaatopgave					120
KS Zorgtafel					100
House of skills					100
Waterprogramma					100
Toezichthouders stikstof OFGV					98
Cultuurbeleid					96
Onderzoek levensbestendig wonen					78
Toeristisch recreatieve benutting monumenten					73
Energieveerbaarheid					50
Totaal oormerken					50.325

Uitvoeringsreserve Sport (NR: B011)

Het doel van deze reserve betreft het versterken van provinciale maatschappelijke waarden van sport. De reserve ondersteunt de uitvoering van het sportbeleid door bijdragen te verstrekken aan grote sportevenementen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B011 Sport	82	0	0	82

Uitvoeringsreserve Zuiderzeelijngelden (NR: B016)

De reserve wordt gebruikt voor de uitvoering van het 'Zuiderzeelijngelden (ZZL)-programma'. Dit programma omvat de realisatie van projecten tot verbetering en versterking van de bereikbaarheid en economische ontwikkeling van provincie Flevoland, die kunnen worden gezien als compensatie voor het niet doorgaan van de Zuiderzeelijn. De reserve blijft in stand tot de daarmee te realiseren projecten zijn afgerond, daarna kan de reserve worden opgeheven (indicatie 2023).

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B016 Zuiderzeelijngelden	9.140	0	-4.100	5.040	4.385
Af					
Provinciale bijdrage projecten ZZL			-4.100		
Resterend oormerk per 31-12-2023					
Provinciale bijdrage projecten ZZL					4.385
Totaal oormerken					4.385

Egalisatiereserve Technische bijstand Europa (NR: B017)

Voor de uitvoeringskosten van de Europese programma's zijn, onder de noemer technische bijstand, middelen beschikbaar gesteld. Het betreft hier salariskosten (inclusief overhead), accountantskosten en overige (declarabele) kosten. Deze uitvoeringskosten kennen geen gelijkmatig verloop. Met deze egalisatiereserve kunnen de schommelingen in de kosten van technische bijstand in een verantwoordingsjaar worden opgevangen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B017 Technische bijstand Europa	647	0	-215	432
Af				
Technische bijstand KvW III			-215	

Bestemmingsreserve Procesgelden gebiedsontwikkeling (NR: B025)

Voor de uitvoering van de gebiedsprogramma's is gekozen om de benodigde expertise in te huren, in plaats van het uitbreiden van de formatie. De reden daarvan is dat de vraag naar inzet en expertise afhankelijk is van de fase waarin een gebiedsprogramma zich bevindt. Omdat er vraaggericht wordt ingehuurd is er sprake van een ongelijkmatig verloop van de proceskosten voor de gebiedsprogramma's. Het doel van de reserve is het jaarlijks beslag op de begroting te egaliseren.

Voor elke gebiedsontwikkeling wordt een bestuursopdracht door PS vastgesteld, waarbij inzicht wordt gegeven in de uitgaven die voor de gebiedsontwikkeling zullen worden gedaan.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B025 Procesgelden gebiedsontwikkeling	873	900	-1.050	723
Bij				
Reguliere storting		900		
Af				
Amsterdam Lelystad Airport			-150	
Oostvaardersoever			-75	
Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland			-100	
Regiodeal Noordelijk Flevoland			-125	
MITC			-125	
Flevokust Haven			-50	
Markermeer/IJmeer			-50	
Overige gebiedsprogramma's			-375	
			-1.050	

Uitvoeringsreserve POP (NR: B027)

De reserve is ingesteld om in enig jaar niet bestede cofinancieringsmiddelen voor het 'Plattelandsontwikkelingsprogramma' (POP3) beschikbaar te houden voor latere jaren. De provinciale cofinanciering voor het programma is gelijkmatig beschikbaar. De feitelijke inzet hiervan wisselt echter van jaar tot jaar. Om die reden is deze uitvoeringsreserve ingesteld.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B027 POP	8.062	500	-3.850	4.712
Bij				
Kwaliteitsontwikkeling natuur		500		
Af				
Provinciale cofinanciering			-3.250	
Uitvoeringskosten programma POP3			-600	
			-3.850	

Bestemmingsreserve Bodem (NR: B029)

Het doel van de reserve is het inzetten van middelen (€ 1,8 mln.) voor onder andere gebiedsprocessen, ABW en het ontwikkelen van pilots rond bodemdaling, bodemkwaliteit en meervoudig ruimtegebruik om de bodemkwaliteit te waarborgen en een geïntegreerde benadering ontwikkelen voor de gebiedsontwikkeling in gebieden met bodemdaling.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B029 Bodem	1.441	0	-450	991	990
Af					
Bodemdaling conform Coalitieakkoord 2019-2023			-450		
Resterend oormerk per 31-12-2023					
Pilots bodemdaling (Coalitieakkoord 2019-2023)					465

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B029 Bodem	1.441	0	-450	991	990
Pilots grondgebruik (PN22-26)					525
Totaal oormerken					990

Uitvoeringsreserve Cofinanciering EU-projecten 2014-2020 (NR: B031)

Het doel van de reserve is om de provinciale cofinanciering voor de projecten uit het 'Europese programma 2014-2020' gelijkmatig ten laste van de begroting te laten komen. De reserve wordt primair ingezet voor de cofinanciering van projecten en de uitvoering van eigen projecten, in het kader van het 'Europese programma 2014-2020'. Daarnaast worden eventuele oninbare vorderingen uit de reserve gedekt en vervult de reserve een rol bij het afdekken van het risico dat de Europese commissie de gedeclareerde programmakosten niet volledig vergoedt.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B031 Cofinanciering EU-projecten 14-20	2.292	900	-900	2.292
Bij				
Reguliere storting		900		
Af				
Provinciale cofinanciering OP Kansen voor West 2014-2020			-760	
Provinciale cofinanciering Interreg V			-140	
			-900	

Bestemmingsreserve Nieuwe Natuur (NR: B032)

De in de reserve beschikbare middelen worden ingezet voor de realisatie van het programma 'Nieuwe Natuur' en de afwikkeling van het voormalig Oostvaarderswold. Om het inzicht te verbeteren in de nog beschikbare middelen voor het programma is hiervoor een afzonderlijke reserve ingesteld.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B032 Nieuwe natuur	5.129	0	-1.250	3.879
Af				
Bijdragen programma 'Nieuwe Natuur'			-500	
Procesgeld programma 'Nieuwe Natuur'			-250	
			-1.250	

Egalisatiereserve activering vervangingsinvesteringen (NR: B033)

Op basis van de Koepelnota integraal infra beheer is een totaal dekkingssamenstelling gemaakt voor de kosten van infrabeheer (jaarlijks onderhoud, niet jaarlijks onderhoud en vervangingsinvesteringen) voor de komende jaren. Daarbij worden de vervangingsinvesteringen geactiveerd, waarbij de kapitaallasten ('de stille lasten') worden gedekt uit het beschikbare budget voor de stille lasten (€ 4,5 mln. per jaar vanaf 2014). Dit betekent dat er in de eerste jaren ruimte binnen het stille lasten budget ontstaat, die in latere jaren nodig is om de oplopende kapitaallasten te dekken. Deze egalisatiereserve is bedoeld om de lasten van het infrabeheer in latere jaren te kunnen dekken.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B033 Egalisatiereserve activering vervangingsinvesteringen	18.861	0	-383	18.478
Af				
Aanpassing dekking kosten jaarlijks onderhoud infrastructuur			-383	

Bestemmingsreserve Almere 2.0 (NR: B035)

Het doel van de reserve is om de voor het FVA beschikbare provinciale bijdrage beschikbaar te houden totdat deze op basis van gehonoreerde projecten tot besteding komt. Bestedingen ten laste van de reserve 'Almere 2.0' zullen plaatsvinden op basis van door PS vastgestelde jaarprogramma's voor het FVA (incl. eventuele tussentijds vastgestelde wijzigingen).

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B035 Almere 2.0	273	6.700	-6.750	223
Bij				
Reguliere storting		6.700		
Af				
Bijdrage jaarprogramma 'Almere 2.0' (excl. Floriade)			-6.700	
Jaarlijkse bijdrage 'Living Lab'			-50	
			-6.750	

Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud Infrastructuur (NR: B036)

Door de egalisatiereserve jaarlijks onderhoud infrastructuur kunnen overlopende activiteiten in het daaropvolgende jaar worden gedekt. Het maximale saldo is € 0,75 mln. In geval van volledige uitputting van de jaarlijkse begrotingspost Jaarlijks Onderhoud wordt de reserve gebruikt om de verdere kosten van het jaarlijks onderhoud te dekken.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B036 Jaarlijks onderhoud Infrastructuur	750	0	0	750

Egalisatiereserve Mobiliteit (NR: B037)

Het doel van de reserve is het egaliseren van de lasten voor openbaar vervoer, bereikbaarheid (verkeers- en mobiliteitsmanagement, alsmede infrastructurele projecten) en verkeersveiligheid. Dit draagt bij aan een stabiel begrotingsbeeld, maakt het mogelijk om het beleid op lange termijn te waarborgen en te verbeteren en om de hiervoor benodigde middelen beschikbaar te houden. De voeding bestaat uit in het verleden aan het Provinciefonds toegevoegde structurele middelen voor verkeer en vervoer en is bedoeld ter dekking van voornoemde lasten. De storting in de reserve wordt jaarlijks geïndexeerd met de provinciale subsidie-index. De reserve draagt bij aan de ambities in het programma 'Mobiliteit en Ruimte' dat jaarlijks wordt geactualiseerd bij de begroting.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B037 Mobiliteit	108.523	6.317	0	114.840	14.705
Bij					
Storting Mobiliteitsmiddelen uit Provinciefonds (per saldo)		6.317			
Resterende oormerken per 31-12-2023					
Bijdrage N50					750
Bijdrage busbanen Almere					9.955
Ondergrondse energie-infrastructuur OV IJssel-Vecht					1.500
Fietsmaatregelen (Coalitieakkoord 2019-2023)					2.500
Totaal oormerken					14.705

Egalisatiereserve Beheer en ontwikkeling natuur (NR: B038)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten en het uitvoeren van beheermaatregelen in het kader van de decentralisatie van het Natuurbeleid. De reserve zorgt ervoor dat de verschillen in kasuitgaven tussen de jaren worden geëgaliseerd.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B038 Beheer en ontwikkeling natuur	10.049	470	-3.767	6.752
Bij				
Reguliere storting conform begroting		470		
Af				
Projectplan 'Grazige deel'			-1.767	
Storting in de reserve 'Flevoland Natuurinclusief'			-2.000	
			-3.767	

Uitvoeringsreserve Doorgeschoven Activiteiten (NR: B040)

Doel van deze reserve is het overhevelen van niet bestede budgetten voor specifieke activiteiten die over de jaargrens heen schuiven. Het gaat daarbij uitsluitend om doorgeschoven middelen voor activiteiten waarvoor geen specifieke bestemmingsreserves zijn ingesteld. Indien dit laatste wel het geval is, vindt eventuele overheveling plaats via de daarvoor geëigende reserves.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B040 Doorgeschoven activiteiten	1.353	0	-750	603
Af:				
Actieplan Geluid			-750	

* Gedurende 2022 kan deze reserve nog worden ingezet voor overlopende werkzaamheden. Een eventueel saldo zal bij het opstellen van de jaarrekening vrijvallen, tenzij PS daartoe anders hebben besloten.

Egalisatiereserve Economisch Programma (NR: B043)

Met het 'Economisch Programma' wordt het ondernemerschap en groei van het midden- en kleinbedrijf (MKB) versterkt. Doel is groei van de regionale economie en verbetering van het vestigingsklimaat, waardoor nieuwe banen worden gecreëerd. Het 'Economisch Programma' kent vijf programmalijnen: 'Financiering & Support', 'Human Capital Agenda/Arbeidsmarkt', 'Internationalisering', '(Ondernemers)cultuur' en 'Ruimtelijk-economisch beleid'. De reserve wordt ingezet ter dekking van de ingediende projectvoorstellen. Hierbij dienen de projectvoorstellen te voldoen aan de door PS vastgestelde kaders.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B043 Economisch Programma	5.093	0	-819	4.274	2.298
Af					
Digitalisering			-200		
Talent kleurt Flevoland			-101		
Human Capital Agenda/Arbeidsmarkt			-100		
PPS-regeling			-36		
Ontwikkelprogramma 'Nieuw economisch beleid'			-300		
Ondersteuning activiteiten team Economie			- 82		
			-819		
Resterende oormerken per 31-12-2023					
Human Capital agenda					601
Financiering & support					100
Internationaal Ondernemerschap					151
Groeihuis					960
Netwerkversterkend ondernemerschap					380
Scholingsfonds					78
Human Capital Agenda/Arbeidsmarkt					910
Internationalisering					68
Monitoring en onderzoek					50
Subtotaal oormerken					3.298
GroEIFonds (Coalitieakkoord 2019-2023, te dekken uit oormerken)					-1.000
Totaal oormerken					2.298

Uitvoeringsreserve Duurzame energie (NR: B044)

Het doel van de reserve is het uitvoeren van projecten binnen de opgave 'Duurzame Energie'. Aan de reserve 'Duurzame Energie' worden onttrekkingen gedaan voor projecten zoals expertise centrum, initiatieven energietransitie en zon voor asbest waarmee PS hebben ingestemd.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B044 Duurzame energie	1.192	0	-279	913	913
Af					
Regionale Energie Strategie (RES)			-279		
Resterende oormerken per 31-12-2023					
Zon op dak / netcongestie					300
Actieplan Het Goede Voorbeeld					209
Regionale Energie Strategie (RES)					125
Subsidie energie coöperaties					57
Ontwikkeling warmtenet					222
Totaal oormerken					913

Uitvoeringsreserve Regiodeal Noordelijk Flevoland (NR: B045)

Het doel is het reserveren van de middelen, de Rijksbijdrage en (provinciale) cofinanciering, voor de uitvoering van het 'Regiodeal programma'. De Rijksbijdrage en de regionale cofinanciering zal worden besteed aan het realiseren van de doelen die benoemd zijn in de Regiodeal, gericht het toekomstbestendig maken van het Maritiem Cluster op Urk, de verduurzaming van de IJsselmeervisserij en het verzilveren van het groeipotentieel van Noordelijk Flevoland verbonden aan smart mobility. Het kader voor de besteding is vastgelegd in de Regiodeal.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B045 Regiodeal Noordelijk Flevoland	2.183	0	-1.318	865	865
Af					
Duurzaam bedrijventerrein			-1.250		
Maritieme Campus			-68		
			-1.318		
Resterende oormerken per 31-12-2023					
Regiodeal Noordelijk Flevoland					865

Bestemmingsreserve Fonds Culturele ontwikkeling (NR: B046)

Het doel van deze reserve betreft het financieel ruimte bieden om op het gebied van cultuur te experimenteren.

De te bereiken doelen zijn globaal:

- Met de experimenten die het Fonds mogelijk maakt, wordt de Flevolandse cultuur aantoonbaar vernieuwd en verrijkt.
- De experimenteerruimte draagt bij aan de aantrekkingskracht van Flevoland op 'creatieven'.
- Cofinanciering voor initiatieven van derden op het gebied van grootschalige kunstwerken/landschapskunst.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B046 Fonds Culturele ontwikkeling	1.536	33	-665	904
Bij				
Reguliere storting		33		
Af				
Programmeren 'Fonds culturele ontwikkeling'			-665	

Uitvoeringsreserve Krachtige samenleving (NR: B047)

De reserve wordt onder andere ingezet voor:

- Een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt;
- Een toekomstbestendig, bereikbaar en betaalbaar zorglandschap dat past bij de behoeften en mogelijkheden van Flevoland.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B047 Krachtige Samenleving	795	375	-875	295
Bij				
Jaarschijf 2023 programma 'KS'		375		
Af				
Ottrekking op basis van het projectplan			-875	

Bestemmingsreserve Fonds Vitaal Platteland (NR: B048)

De reserve wordt ingezet voor activiteiten gericht op initiatieven die de leefbaarheid van het platteland van Flevoland bevorderen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B048 Fonds Vitaal Platteland	1.087	0	-415	672
Af				
Ottrekking op basis van het projectplan			-415	

Egalisatiereserve Informatievoorziening (NR: B049)

In de samenleving is een 'digitale transformatie' gaande: dit heeft de komende jaren de nodige impact op de digitalisering en informatievoorziening van de provincie'. Om deze de komende jaren op de het juiste niveau te brengen en te houden heeft GS de 'Informatiestrategie 2021-2024' (voor de thema's Data, Dienstverlening,

Bedrijfsvoering, Innovatie en Medewerker) vastgesteld. Voor elk van deze thema's wordt een groot aantal projecten en activiteiten gerealiseerd die een langere doorlooptijd hebben. De duur en kosten per jaar wisselen naar verwachting sterk, waar de inzet van een egaliseringsreserve een oplossing voor kan bieden. De reserve kan worden aangewend in jaren waarin er een tekort op de programmakosten ontstaat en worden aangevuld in de jaren waarin een begrotingsoverschot ontstaat.

	1/1	Bij	Af	31/12
B049 Informatiestrategie	1.160	0	0	1.160

Uitvoeringsreserve Flevoland Natuurinclusief (NR: B050)

In de Najaarsnota 2020 is aangekondigd dat er in 2021 een nieuw programma 'Flevoland Natuurinclusief' wordt ontwikkeld, gezien de noodzaak van een transitie naar een meer natuurinclusieve samenleving. Rijk en provincies werken samen aan een 'natuurinclusieve' agenda, waarin voor de langere termijn het perspectief, de ambities en kansen voor de samenleving in beeld worden gebracht, met versterkte aandacht voor de natuur in onze nabije omgeving, zowel binnen als buiten onze natuurgebieden. Voor het programma is een meerjarige investering nodig, welke parallel loopt aan de investeringen van het Rijk op het gebied van natuur (en stikstof). De aanpak is gericht op samenwerking met verschillende partners en de koppeling met andere belangrijke opgaven. Een groot deel van de kosten zitten in projecten van derden en andere overheden. Dit vraagt om flexibiliteit tussen de verschillende onderdelen en mogelijk ook tussen de jaren. Om deze reden wordt gebruik gemaakt van een reserve.

De reserve wordt onder andere ingezet voor de uitvoering van het programma 'Flevoland Natuurinclusief'. Dit programma is in 2021 opgesteld en bevat onder andere de volgende onderdelen:

- Actieplan Biodiversiteit;
- Bossenstrategie;
- Vermaatschappelijking natuur;
- Exotenbestrijding;
- Natuurmaatregelen stikstof.

	1/1	Bij	Af	31/12
B050 Flevoland Natuurinclusief	1.325	2.100	-2.325	1.100
Bij				
Actieplan Biodiversiteit		100		
Storting uit de PN2023-2026		2.000		
		2.100		
Af				
Actieplan Biodiversiteit			-1.425	
Bossenstrategie			-800	
Vermaatschappelijking			-100	
			-2.325	

Bestemmingsreserve GLB (NR: B052)

De reserve wordt ingesteld bij de begroting 2023 om provinciale cofinanciering beschikbaar te hebben voor de uitvoering het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid GLB-NSP 2023 -2027, alsmede uitvoeringskosten. Het GLB-NSP is het vervolg op de programmaperiode van POP3.

De reserve heeft als doel middelen voor cofinanciering en uitvoeringslasten voor het GLB-NSP 2023-2027 beschikbaar te hebben. De feitelijke inzet van de middelen wisselt van jaar tot jaar, vanwege de relatie met de voortgang en de declaraties door derden.

In 2023 is een initiële storting opgenomen in de begroting van € 7,75 mln. Daarnaast is de jaarlijkse storting in de reserve POP3 gekoppeld aan de nieuwe GLB reserve, waardoor de reserve POP3 niet meer met de bedrag wordt gevoed.

	1/1	Bij	Af	31/12
B052 GLB	0	8.180	0	8.180
Bij				
Initiële storting bij vorming reserve		7.750		
Reguliere jaarlijkse storting		430		
		8.180		

Voorzieningen

Grondwaterbeheer (NR: V005)

De voorziening is bestemd voor het egaliseren van jaarlijkse verschillen tussen uitgaven wegens grondwaterbeheer (inclusief schadevergoedingen) en inkomsten uit de grondwaterheffing. De bestedingsdoelen van de grondwaterheffing vloeien voort uit de Waterwet (voorheen de Grondwaterwet), artikel 7.7. De doelen zijn: maatregelen om nadelige effecten van grondwateronttrekkingen te compenseren, onderzoeken ten behoeve van het grondwaterbeleid, het grondwaterregister en schade in verband met onttrekkingen. Ook het met deze taken belaste personeel kan betaald worden uit de grondwaterheffing. Besteding aan andere doelen is niet toegestaan. De voorziening wordt gevoed uit de opbrengsten van de grondwaterheffing, voor zover die niet in het jaar van ontvangst zijn besteed.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V005 Grondwaterbeheer	540	0	0	540

Niet-jaarlijks onderhoud provinciehuis (NR: V011)

De voorziening is bedoeld om het provinciehuis inclusief de daarin aanwezige installaties in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjarenonderhoudsplan, waarin voor een langere periode (max. 40 jaar) een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen.

Om de vier jaar wordt een meerjarenonderhoudsplan door PS vastgesteld. Het huidige plan dat op 28 maart 2017 door PS is vastgesteld betreft de periode 2018-2021. In het plan is inzichtelijk gemaakt op welke onderdelen voor het niet-jaarlijks onderhoud in die periode kosten zullen worden gemaakt.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V011 NJO provinciehuis	2.434	472	-770	2.136
Bij				
Reguliere storting		472		
Af				
Uitvoering onderhoud 2023 volgens onderhoudsplan			-770	

Niet-jaarlijks onderhoud infrastructuur (NR: V025)

De voorziening is bedoeld om het provinciaal wegen- en vaarwegennet voor een lange periode in stand te houden; daarvoor is periodiek groot onderhoud nodig. Op basis van inspecties en rekening houdend met de aspecten bereikbaarheid, verkeersveiligheid en staat van onderhoud worden meerjaren onderhoudsprogramma's opgesteld. Op basis hiervan wordt de jaarlijkse dotatie en onttrekking bepaald. De meerjaren onderhoudsprogramma's worden éénmaal per vijf jaar aangeboden aan PS. De uitwerking vindt plaats in het jaarlijks op te stellen 'Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur' (MBVI).

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V025 NJO infrastructuur	4.403	10.479	-11.176	3.706
Bij				
Reguliere storting		10.479		
Af				
Uitvoering onderhoud 2023 volgens onderhoudsprogramma's			-11.176	

Niet-jaarlijks onderhoud vestigingen (NR: V043)

De voorziening is bedoeld om de vestigingen, inclusief de daarin aanwezige installaties, in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjarenonderhoudsplan, waarin voor een langere periode (max. 40 jaar) een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen.

Om de vier jaar wordt een meerjarenonderhoudsplan door PS vastgesteld. Het huidige plan dat op 28 maart 2017 door PS is vastgesteld betreft de periode 2018-2021. In het plan is inzichtelijk gemaakt op welke onderdelen voor het niet-jaarlijks onderhoud in die periode kosten zullen worden gemaakt.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V043 NJO Vestigingen	198	100	-90	208
Bij				
Reguliere jaarlijkse storting		100		
Af				
Uitvoering onderhoud 2023 volgens onderhoudsplan			-90	

Niet-jaarlijks onderhoud NLE (NR: V044)

De voorziening is bedoeld om het pand, inclusief de daarin aanwezige installaties, in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een meerjarenonderhoudsplan, waarin voor een langere periode een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen.

Om de vier jaar wordt een meerjarenonderhoudsplan door PS vastgesteld.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V044 NJO NLE	217	100	-61	256
Bij				
Reguliere storting		100		
Af				
Uitvoering onderhoud 2023 volgens onderhoudsplan			-61	

Pensioenen (oud) leden GS (NR: V015)

Uit de voorziening worden de pensioenaanspraken van voormalige gedeputeerden betaald. De hoogte van deze voorziening wordt vastgesteld door een externe partner. Hiervoor worden de volgende recente actuariële grondslagen gehanteerd:

- Ervaringscijfers sterftekansen ABP, inclusief kostenopslag;
- Rekenrente van DNB;
- Overlevingskansen: prognosetafels ABP met CBS;
- Pensioenrichtleeftijd (thans 67 jaar);
- Contante waarde voor het nabestaandenpensioen.

Daarnaast worden de berekeningen aangepast op basis van informatie over neveninkomsten van de betreffende pensioengerechtigden.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V015 Pensioenen (oud) leden GS	8.428	305	-324	8.408
Bij				
Reguliere storting o.b.v. actuariële berekeningen		305		
Af				
Pensioenbetalingen (oud) leden GS			-324	

Oninbare vorderingen (NR: V035)

De voorziening is bedoeld ter dekking van het risico dat vorderingen oninbaar zijn op debiteuren. Het bedrag in de voorziening is volledig gebaseerd op specifieke vorderingen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V035 Oninbare vorderingen	191	0	0	191

Oninbare leningen (NR: V037)

De voorziening is bedoeld ter dekking van het risico dat uitgezette leningen oninbaar zijn. Het bedrag in de voorziening is volledig gebaseerd op specifieke leningen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V037 Oninbare leningen	859	0	0	859

Spaarverlof (NR: V047)

De voorziening is bedoeld ter dekking van verplichtingen die ontstaan als gevolg van spaarverlof. In de CAO 2017-2018 is besloten dat met ingang van 1 januari 2018 de vervalttermijn van het bovenwettelijk verlof en aangekocht (IKB) verlof komt te vervallen. Daarnaast worden de mogelijkheden voor het extra sparen/aankopen van verlof verruimd. Werknemers mogen dan verlof sparen tot maximaal 50 x hun arbeidsduur per week (bij een werkweek van 36 uur kan dus maximaal 1.800 uur verlof gespaard worden). Dit verlof kan bijvoorbeeld ingezet worden voor mantelzorg, een sabbatical, korter werken of eerder stoppen in aanloop naar pensionering.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V047 Spaarverlof	637	0	0	637

Duurzame waardevermindering Flevokust Haven (NR: V048)

Het doel van de voorziening is het afwaarderen van de boekwaarden van de investeringen in Flevokust Haven. In 2018 is Flevokust Haven in gebruik genomen. Zoals reeds werd voorzien ten tijde van het investeringsbesluit dient op moment van ingebruikname, conform de verslaggevingsvoorschriften, door middel van een taxatie getoetst te worden of er sprake is van een zogeheten lagere marktwaarde ('impairment-toets'). Omdat de getaxeerde directe opbrengstwaarde (gebaseerd op marktconforme bedrijfseconomische rendementseisen) zowel eind 2018 als eind 2020 lager was dan de boekwaarde van de investering, moest de boekwaarde worden afgewaardeerd.

De voorziening wordt in de balans gepresenteerd onder de materiële vaste activa, namelijk als onderdeel van de boekwaarde van Flevokust Haven.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V048 Duurzame waardevermindering Flevokust Haven	7.047	0	-196	6.851
Af				
Vrijval door actualisatie marktwaarde			-196	

WW-Lasten (NR: V049)

De voorziening heeft tot doel dekking te bieden aan toekomstige WW-lasten van oud-personeel. Aan de voorziening is in 2020 € 0,17 mln. toegevoegd. Dit bedrag is onttrokken aan de reserve 'Personeel'. De WW-lasten werden tot en met 2019 in de exploitatie verantwoord, met als dekking de reserve 'Personeel'. Vanaf 2020 is voor deze lasten een voorziening gevormd. De dekking zal, evenals voor 2020, vanuit de reserve 'Personeel' komen.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V049 WW-Lasten	147	0	0	147

Voorziening SAA - A6 Almere (NR: V050)

De voorziening heeft tot doel dekking te bieden voor toekomstig onderhoud van Infra. Aan de voorziening is in 2021 € 0,16 mln. toegevoegd. De afkoopsom is in 2021 ontvangen en conform het BBV toegevoegd aan deze voorziening.

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V50 Voorziening SAA-A6 Almere	162	0	0	162

C. Specificatie van de verdeling van de lasten en baten over de taakvelden

Lasten per programma naar taakveld (incl. directe personele lasten)	Som van 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water				
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	380	386	391	394
3.3 Kwantiteit grondwater	345	345	345	345
3.9 Water, overige baten en lasten	1.365	984	880	880
6.9 Regionale economie, ov. Baten&lasten	7.858	7.858	7.858	7.858
8.1 Ruimtelijke ordening	4.951	3.051	2.851	2.861
8.2 Volkshuisvesting	127	73	73	73
Totaal 1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water	15.026	12.697	12.398	12.411
2 Landbouw, visserij en natuur				
0.3 Geldleningen en uitzettingen	140	140	140	140
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	641	635	637	637
4.1 Bodembescherming	523	510	45	45
5.1 Natuurontwikkeling	8.617	3.263	1.818	954
5.2 Beheer natuurgebieden	12.911	9.895	9.870	9.770
5.3 Beheer flora en fauna	1.412	1.162	1.162	1.162
5.9 Natuur, overige baten en lasten	3.838	1.722	4.684	684
6.1 Agrarische aangelegenheden	5.641	2.723	2.452	873
6.9 Regionale economie, ov. Baten&lasten	292	292	292	292
7.9 Cult.&maatschappij, ov. baten&lasten	959	543	270	270
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	543	0	0	0
Totaal 2 Landbouw, visserij en natuur	35.516	20.884	21.369	14.826
3 Economie				
0.4 Deelnemingen	116	116	116	116
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	62	64	57	57
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	347	68	68	68
6.2 Logistiek	231	223	87	167
6.3 Kennis en innovatie	801	267	267	267
6.9 Regionale economie, ov. Baten&lasten	14.287	12.012	6.673	6.608
Totaal 3 Economie	15.844	12.750	7.268	7.283
4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving				
6.4 Recreatie en toerisme	1.802	1.815	1.815	1.815
6.9 Regionale economie, ov. Baten&lasten	0	0	0	0
7.1 Cultuur	6.808	7.029	6.031	6.031
7.2 Maatschappij	2.007	2.007	2.007	2.007
7.9 Cult.&maatschappij, ov. baten&lasten	2.129	1.137	1.017	1.017
Totaal 4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving	12.746	11.988	10.870	10.870

Lasten per programma naar taakveld (incl. directe personele lasten)	Som van 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
5 Energie, duurzaamheid en milieu				
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	253	247	205	205
4.1 Bodembescherming	903	531	531	531
4.2 Luchtverontreiniging	0	15	15	15
4.4 Vergunningverlening en handhaving	5.208	5.272	5.272	5.272
4.6 Duurzaamheid	5.066	4.185	4.525	4.861
4.9 Milieu, overige baten en lasten	1.298	528	525	525
5.9 Natuur, overige baten en lasten	402	402	402	402
6.9 Regionale economie, ov. Baten&lasten	1.172	409	409	409
8.1 Ruimtelijke ordening	384	119	119	119
Totaal 5 Energie, duurzaamheid en milieu	14.685	11.708	12.002	12.339
6 Mobiliteit				
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	260	260	262	262
2.1 Landwegen	31.195	31.629	31.755	32.437
2.2 Waterwegen	4.962	5.852	6.152	6.595
2.3 Openbaar vervoer	41.362	40.624	40.624	40.624
2.9 Verkeer en vervoer, ov. Baten&lasten	4.750	3.540	4.321	3.032
Totaal 6 Mobiliteit	82.530	81.905	83.114	82.950
7 Vernieuwend bestuur				
0.3 Geldleningen en uitzettingen	45	45	45	45
0.5 Alg. dekk.middelen, ov. baten&lasten	8.289	28.221	30.367	30.152
0.6 Overhead	39.488	38.163	38.115	36.664
0.7 Vennootschapsbelasting	50	50	50	50
0.8 Mutaties reserves	32.107	20.537	19.379	19.110
1.1 Provinciale Staten	3.062	2.797	2.797	2.797
1.2 Gedeputeerde Staten	2.195	2.195	2.195	2.195
1.3 Kabinetszaken	81	81	81	81
1.4 Bestuurlijke organisatie	151	-49	-49	-49
1.5 Interbestuurlijk toezicht op regio	6	6	6	6
1.6 Openbare orde en veiligheid	393	393	393	393
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	2.078	2.294	1.891	1.935
3.9 Water, overige baten en lasten	34	34	34	34
4.4 Vergunningverlening en handhaving	1	1	1	1
Totaal 7 Vernieuwend bestuur	87.981	94.768	95.305	93.415
Totaal Lasten	264.328	246.700	242.326	234.093

Baten per programma naar taakveld	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water				
3.3 Kwantiteit grondwater	-470	-470	-470	-470
3.9 Water, overige baten en lasten	-10	0	0	0
6.9 Regionale economie, ov. Baten&lasten	-22	-22	-22	-22
8.1 Ruimtelijke ordening	-74	0	0	0
Totaal 1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en water	-576	-492	-492	-492
2 Landbouw, visserij en natuur				
5.1 Natuurontwikkeling	-5.238	-1.209	-864	0
5.9 Natuur, overige baten en lasten	-1.038	-1.038	0	0
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	-488	0	0	0
Totaal 2 Landbouw, visserij en natuur	-6.763	-2.247	-864	0
3 Economie				
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	-228	0	0	0
6.2 Logistiek	-747	-357	-357	-357
6.9 Regionale economie, ov. Baten&lasten	-732	-863	0	0
Totaal 3 Economie	-1.707	-1.220	-357	-357
4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving				
0.6 Overhead	-10	-10	-10	-10
6.4 Recreatie en toerisme	-28	-28	-28	-28
7.1 Cultuur	-340	-333	0	0
Totaal 4 Aantrekkelijk Flevoland & Krachtige Samenleving	-378	-372	-38	-38
5 Energie, duurzaamheid en milieu				
4.1 Bodembescherming	-400	-400	-400	-400
4.4 Vergunningverlening en handhaving	-40	-40	-40	-40
4.6 Duurzaamheid	-2.168	-1.706	-2.042	-2.378
4.9 Milieu, overige baten en lasten	-73	-73	-73	-73
8.1 Ruimtelijke ordening	-2	-2	-2	-2
Totaal 5 Energie, duurzaamheid en milieu	-2.682	-2.220	-2.556	-2.893
6 Mobiliteit				
2.1 Landwegen	-391	-391	-391	-391
2.2 Waterwegen	-83	-83	-83	-83
2.3 Openbaar vervoer	-8.373	-8.373	-8.373	-8.373
Totaal 6 Mobiliteit	-8.847	-8.847	-8.847	-8.847
7 Vernieuwend bestuur				
0.1 Uitkering provinciefonds	-145.811	-154.152	-150.081	-143.481
0.2 Opbrengst Provinciale belastingen	-54.100	-52.950	-58.600	-63.900
0.3 Geldleningen en uitzettingen	-42	-42	-42	-42
0.4 Deelnemingen	-267	-278	-278	-278
0.6 Overhead	-2.954	-2.954	-2.954	-1.932
0.8 Mutaties reserves	-40.173	-20.899	-17.188	-11.804
1.2 Gedeputeerde Staten	-27	-27	-27	-27
Totaal 7 Vernieuwend bestuur	-243.374	-231.302	-229.170	-221.465
Totaal Baten	-264.327	-246.700	-242.325	-234.094

D. Specificatie van incidentele baten en lasten

D1. Meerjarig overzicht incidentele en structurele lasten en baten

	incidenteel	structureel	Totaal 2023	incidenteel	structureel	Totaal 2024
1 Ruimtelijke ontw. wonen en water	100	12.626	12.726	100	10.297	10.397
2 Landbouw, visserij en natuur	11.868	21.132	33.000	3.472	14.896	18.368
3 Economie	8.274	4.962	13.236	6.392	3.751	10.143
4 Aantrek. Flevoland en Krach. Samenl.	1.867	9.378	11.245	1.118	9.369	10.488
5 Energie, duurzaamheid en milieu	4.701	8.193	12.894	2.417	7.499	9.916
6 Mobiliteit	2.216	70.612	72.828	508	71.695	72.203
7 Vernieuwend bestuur	1.451	74.840	76.291	1.499	93.149	94.649
Totaal lasten	30.476	201.744	232.220	15.507	210.656	226.163
1 Ruimtelijke ontw. wonen en water	0	-576	-576	0	-492	-492
2 Landbouw, visserij en natuur	-5.238	-1.525	-6.763	-1.209	-1.038	-2.247
3 Economie	-732	-975	-1.707	-863	-357	-1.220
4 Aantrek. Flevoland en Krach. Samenl.	-340	-38	-378	-333	-38	-372
5 Energie, duurzaamheid en milieu	-2.081	-601	-2.682	-1.706	-514	-2.220
6 Mobiliteit	0	-8.847	-8.847	0	-8.847	-8.847
7 Vernieuwend bestuur	0	-203.201	-203.201	0	-210.404	-210.404
Totaal baten	-8.391	-215.764	-224.154	-4.111	-221.690	-225.801
Totaal saldo van lasten en baten	22.085	-14.019	8.065	11.396	-11.034	362
Stortingen in reserves	24.421	7.687	32.107	11.996	8.541	20.537
Onttrekkingen uit reserves	-34.643	-5.530	-40.173	-18.583	-2.316	-20.899
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	-10.222	2.156	-8.065	-6.587	6.225	-362
Geraamd resultaat	11.863	-11.863	0	4.809	-4.809	0

x € 1.000

	incidenteel	structureel	Totaal 2025	incidenteel	structureel	Totaal 2026
1 Ruimtelijke ontw. wonen en water	100	9.998	10.098	100	10.011	10.111
2 Landbouw, visserij en natuur	5.289	13.564	18.853	325	11.985	12.310
3 Economie	1.065	3.595	4.660	1.065	3.610	4.675
4 Aantrek. Flevoland en Krach. Samenl.	0	9.369	9.369	0	9.369	9.369
5 Energie, duurzaamheid en milieu	2.742	7.469	10.211	3.078	7.468	10.547
6 Mobiliteit	1.289	72.123	73.412	0	73.248	73.248
7 Vernieuwend bestuur	1.532	94.811	96.343	1.552	93.169	94.721
Totaal lasten	12.018	210.930	222.947	6.120	208.861	214.982
1 Ruimtelijke ontw. wonen en water	0	-492	-492	0	-492	-492
2 Landbouw, visserij en natuur	-864	0	-864	0	0	0
3 Economie	0	-357	-357	0	-357	-357
4 Aantrek. Flevoland en Krach. Samenl.	0	-38	-38	0	-38	-38
5 Energie, duurzaamheid en milieu	-2.042	-514	-2.556	-2.378	-514	-2.893
6 Mobiliteit	0	-8.847	-8.847	0	-8.847	-8.847
7 Vernieuwend bestuur	0	-211.983	-211.983	0	-209.661	-209.661
Totaal baten	-2.906	-222.232	-225.138	-2.378	-219.910	-222.288
Totaal saldo van lasten en baten	9.111	-11.302	-2.191	3.742	-11.048	-7.306
Stortingen in reserves	11.496	7.882	19.379	11.496	7.614	19.110
Onttrekkingen uit reserves	-15.125	-2.063	-17.188	-9.363	-2.441	-11.804
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	-3.629	5.820	2.191	2.133	5.174	7.306
Geraamd resultaat	5.483	-5.483	0	5.875	-5.875	0

x € 1.000

D2. Meerjarig detailoverzicht incidentele baten en lasten

In onderstaande tabel is een detailspecificatie van de incidentele baten en lasten opgenomen. Voor een toelichting op de desbetreffende posten wordt verwezen naar het desbetreffende programmaonderdeel en/of de productenraming.

Programma onderdeel	Omschrijving	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
2.2 Natuur en landelijk gebied	24 Bijdrage projecten Nieuwe Natuur	-2.800	0	0	0
	21 Flevoland Natuurinclusief	-2.438	-1.209	-864	0
	Totaal 2.2 Natuur en landelijk gebied	-5.238	-1.209	-864	0
3.1 Economisch programma	12 OP West 2014-2020	-12	0	0	0
	Totaal 3.1 Economisch programma	-12	0	0	0
3.2 Gebiedsopgaven	23 Noordelijk Flevoland	-720	-863	0	0
	Totaal 3.2 Gebiedsopgaven	-720	-863	0	0
4.2 Cultuur en erfgoed	21 Regionale Culturele Infrastructuur	-340	-333	0	0
	Totaal 4.2 Cultureel en erfgoed	-340	-333	0	0
5.1 Regionale energiestrategie	11 Duurzaamheid en energie	-1.369	-1.706	-2.042	-2.378
	11 Verduurzamen maatschap. Vastgoed	-627	0	0	0
	11 Regionale Energie Strategieën	-85	0	0	0
	Totaal 5.1 Regionale energiestrategie	-2.081	-1.706	-2.042	-2.378
7.5 Reserves*	51 Algemene reserve	-2.300	0	0	0
	51 Almere 2.0	-6.750	-6.700	-6.700	-6.700
	51 Bodem	-450	-465	0	0
	51 Brede Bestemmingsreserve	-7.366	-489	-4.116	-33
	51 Cofinanciering EU-projecten 14-20	-900	-900	-900	-900
	51 Doorgeschoven activiteiten	-750	0	0	0
	51 Kunst	-665	-665	0	0
	51 Milieu, duurzaamheid en energie	-279	0	0	0
	51 Nieuwe Natuur	-1.250	-1.350	-250	-250
	51 Procesgeldten gebiedsontwikkeling	-1.050	-1.050	-1.050	-1.050
	51 Regiodeal Noordelijk Flevoland	-1.318	-79		
	51 Zuiderzeelijngelden	-4.100	-4.385	0	0
	51 Flevoland Natuurinclusief	-2.325	-100	-100	
	51 POP	-3.850	-2.280	-2.008	-430
	51 Krachtige samenleving	-875	-120	0	0
	51 Fonds vitaal platteland	-415	0	0	0
	Totaal 7.5 Reserves	-34.643	-18.583	-15.125	-9.363
Totale baten		-43.034	-22.694	-18.031	-11.742

Programma onderdeel	Omschrijving	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	14 Flevoland bouwt aan Nederland	100	100	100	100
	Totaal 1.1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en landschap	100	100	100	100
2.1 Landbouw en visserij	12 Bodem	478	465	0	0
	11 Landbouw Meerdere Smaken	1.348	0	0	0
	Totaal 2.1 Landbouw en visserij	1.826	465	0	0
2.2 Natuur en landelijk gebied	21 Gebiedsgerichte aanpak stikstof	466	0	0	0
	22 Oostvaardersoever	75	75	4.075	75
	24 Bijdrage projecten Nieuwe Natuur	3.800	1.100	0	0
	24 Procesgelden Nieuwe Natuur	250	250	250	250
	25 Top-up Waterprogramma	274	273	0	0
	26 Leefbaar Platteland	415	0	0	0
	21 Flevoland Natuurinclusief	4.763	1.309	964	0
	Totaal 2.2 Natuur en landelijk gebied	10.042	3.007	5.289	325
3.1 Economisch programma	11 Financiering & support	209	0	0	0
	12 Interreg V	140	140	140	140
	12 OP West 2014-2020	323	0	0	0
	11 Monitoring en onderzoek	312	0	0	0
	11 Human Capital Agenda/Arbeidsmarkt	101	0	0	0
	Totaal 3.1 Economisch programma	1.086	140	140	140
3.2 Gebiedsopgaven	21 Luchthaven Lelystad	150	150	150	150
	23 Noordelijk Flevoland	4.820	5.248	0	0
	23 Procesgeld MITC	125	125	125	125
	23 Procesgeld Regiodeal NF	125	125	125	125
	23 Programma Regio Deal NF	1.318	79	0	0
	23 Servicehaven Noordelijk Flevoland	100	0	0	0
	22 Procesgeld Flevokust Haven	50	50	50	50
	21 Luchthavenfonds	125	0	0	0
	24 Procesgeld overige gebiedsprogramma's	375	475	475	475
	Totaal 3.2 Gebiedsopgaven	7.188	6.252	925	925
4.2 Cultuur en erfgoed	21 Fonds Culturele Ontwikkeling	665	665	0	0
	21 Regionale Culturele Infrastructuur	340	333	0	0
	Totaal 4.2 Cultureel en erfgoed	1.005	998	0	0
4.3 Krachtige samenleving	31 Programma Krachtige samenleving	862	120	0	0
	Totaal 4.3 Krachtige samenleving	862	120	0	0
5.1 Regionale energiestrategie	11 Duurzaamheid en energie	1.369	1.706	2.042	2.378

Programma onderdeel	Omschrijving	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
	11 Opgave duurzame energie	1.133	700	700	700
	11 Verduurzamen maatschap. Vastgoed	666	0	0	0
	11 Regionale Energie Strategieën	386	0	0	0
	Totaal 5.1 Regionale energiestrategie	3.554	2.406	2.742	3.078
5.2 Duurzaamheid & circulaire economie	21 Circulaire economie - beleid	763	0	0	0
	Totaal 5.2 Duurzaamheid & circulaire economie	763	0	0	0
5.3 Milieu: lucht, bodem, geluid	31 Bodem	372	0	0	0
	31 Klassieke milieutaken	12	12		
	Totaal 5.3 Milieu, lucht, bodem, geluid	383	12	0	0
6.1 Openbaar vervoer	11 Openbaar streekvervoer	699	0	0	0
	Totaal 6.1 Openbaar vervoer	699	0	0	0
6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit	21 Smart Mobility	1.517	508	1.289	0
	Totaal 6.2 Ontwikkeling en innovatie mobiliteit	1.517	508	1.289	0
7.4 Bedrijfsvoering	41 Stelposten	1.340	1.340	1.340	1.340
	41 Doorbelaste personeelskosten	-76	-32	0	0
	44 IPO IV	187	191	192	212
	Totaal 7.4 Bedrijfsvoering	1.451	1.499	1.532	1.552
7.5 Reserves*	51 Algemene reserve	356	356	356	356
	51 Almere 2.0	6.700	6.700	6.700	6.700
	51 Brede Bestemmingsreserve	4.053	1.753	1.753	1.753
	51 Cofinanciering EU-projecten 14-20	900	900	900	900
	51 Kunst	33	33	33	33
	51 Monumentenzorg	324	324	324	324
	51 Procesgelden gebiedsontwikkeling	900	1.000	1.000	1.000
	51 Flevoland Natuurinclusief	2.100	0	0	0
	51 POP	500	500	0	0
	51 Krachtige samenleving	375	0	0	0
	51 GLB	8.180	430	430	430
	Totaal 7.5 Reserves	24.421	11.996	11.496	11.496
Totale lasten	Totale lasten	54.897	27.503	23.514	17.616
Totaal		11.863	4.809	5.483	5.875

x € 1.000

* Mutaties in de reserve zijn over het algemeen als incidenteel te bestempelen, tenzij het een egalisatiereserve betreft.

E. Afkortingenlijst

AAA:	Amsterdam Airport Area
ABW:	Actieplan Bodem en Water
AER:	Assembly of European Regions
AGC:	Airport Garden City
APPA:	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
AVG:	Algemene Verordening Gegevensbescherming
BAC:	Bestuurlijke adviescommissie
BBP:	Bruto Binnenlands Product
BBV:	Besluit Begroting en Verantwoording gemeente en Provincies
BV:	Besloten Vennootschap
BNG:	Bank Nederlandse Gemeenten
BRP:	Bruto Regionaal Product
BZK:	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CA:	Coalitieakkoord
CBS:	Centraal Bureau voor de Statistiek
CMO:	Centrum voor Maatschappelijk Ontwikkeling Flevoland
CPB:	Centraal Planbureau
CPMR:	Conference of Peripheral Maritieme Regions
DGO:	Duurzaam gebruik van de Flevolandse ondergrond
DPIA:	Data Protection Impact Assessment
DOVA:	Decentrale OV-autoriteiten
DSO:	Digitaal Stelsel Omgevingswet
DROW:	Duurzame Ruimtelijke Ontwikkeling en Waterbeheer
EEF:	Energie Expertisecentrum Flevoland
EFRO:	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EHS:	Ecologische Hoofdstructuur
EU:	Europese Unie
EZK:	Economische Zaken en Klimaat
FBE:	Faunabeheereenheid Flevoland
FEA:	Flevolandse Energie Agenda
FVA:	Fonds Verstedelijking Almere
GLB:	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GR:	Gemeenschappelijke Regeling
GS:	Gedeputeerde Staten
Ha:	Hectare
HNP:	Huis Nederlandse Provincies
HOV:	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
HOF:	Wet Hof
IBT:	Interbestuurlijk toezicht
ICT:	Informatie- en Communicatie Technologie
IDA:	Interprovinciale Digitale Agenda
IDS:	Introductie Duurzaam Stortbeheer
IenW:	Infrastructuur en Waterstaat
IFA:	Investeringsimpuls Flevoland Almere
IKB:	Individueel Keuze Budget
IMCF:	Integraal Mobiliteitscentrum Flevoland
IPO:	Interprovinciaal Overleg van en voor Provincies
IT:	Information Technology
IUS:	Invasieve Uitheemse Soorten
KO's:	Koninklijke onderscheidingen
KRW:	Kaderrichtlijn Water
KPvV:	Kennisplatform Verkeer en Vervoer
KvW:	Kansen voor West

LAB:	Lelystad Airport Businesspark
LG:	Landelijk gemiddelde
LNv:	Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit
MAAS:	Mobility as a Service
MAB:	Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering
MBVI:	Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud Vervangingsinvesteringen Infrastructuur
MC:	Monte Carlo
MGA:	Mutual Gains Approach
MIPOV:	Model Informatieprofiel Openbaar Vervoer
MITC:	Mobiliteit en Infrastructuur Test Centrum
MJOP:	Meerjaren Onderhoudsplan Provinciehuis
MKB:	Midden- en Kleinbedrijf
MRA:	Metropoolregio Amsterdam
MRA-E:	MRA Elektrisch
MRB:	Motorrijtuigenbelasting
MSNF:	Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland
MTR:	Midterm review
MW:	Megawatt
NBA:	Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants
NDW:	Nationale Databank Wegverkeersgegevens
NJO:	Niet-jaarlijks onderhoud
NIE:	Natuurinclusieve energietransitie
NLE:	Nieuw Land Erfgoedcentrum
NLR:	Koninklijk Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum
n.n.b.:	Nog niet bekend
n.b.:	Niet bepaald
NNN:	Natuurnetwerk Nederland
NS:	Nederlandse Spoorwegen
NSL:	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
NSP:	Nationaal Strategisch Plan
NV:	Naamloze Vennootschap
OFGV:	Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek
OMALA:	Ontwikkelingsmaatschappij Airport Lelystad Almere
OMFL:	Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland
OV:	Openbaar Vervoer
OV-SAAL:	Openbaar Vervoer Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad
P&C:	Planning & Control
P&O:	Personeel en Organisatie
PAS:	Programmatische Aanpak Stikstof
PJ:	Petajoule
p-MIRT:	Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
PMR:	Programma Mobiliteit en Ruimte
PN:	Perspectiefnota
POB:	Persoonlijk Ontwikkelbudget
PoC-fonds:	Proof of Concept Fonds
POP3:	Plattelandsontwikkelingsprogramma 3
PS:	Provinciale Staten
RDW:	Rijksdienst voor het Wegverkeer
RES:	Regionale Energiestrategie
RHC HFA:	Regionaal Historisch Centrum Het Flevolands Archief
RIEC:	Regionaal Informatie en Expertisecentrum
RMP:	Regionaal Mobiliteitsprogramma
ROM:	Regionale Ontwikkelingsmaatschappij
RRAAM:	Rijk-Regioprogramma Amsterdam, Almere, Markermeer
RRK:	Randstedelijke Rekenkamer
Ruddo:	Regeling uitzetting derivaten decentrale overheden
RVB:	Rijksvastgoedbedrijf
SBAB:	Samen Bouwen aan Bereikbaarheid

SBA:	Stedelijke bereikbaarheid Almere
SBB:	Staatsbosbeheer
SKBN:	Stichting Kennisalliantie Bedrijventerreinen Nederland
SMWF:	Samen Maken We Flevoland
SPV:	Strategisch Plan Verkeersveiligheid
SRE:	Schiphol Real Estate
SUP's:	Strategische uitvoeringsprogramma's
TBES:	Toekomst Bestendig Ecologisch Systeem
TBO's:	Terreinbeherende organisaties
TMI:	Technologische MKB Innovatieregeling
TWh:	Terawattuur
UP:	(college) Uitvoeringsprogramma
UvW:	Unie van Waterschappen
VNG:	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VTH:	Vergunning, toezicht en handhaving
VRN:	Voortgangsrapportage Natuur
Fido:	Wet Financiering decentrale overheden
Woo:	Wet open overheid
Wob:	Wet openbaarheid van bestuur
ZZL:	Zuiderzeelijngelden